

TWAALF VROUWEN DOOR DE VADER GELIEFD

**DE BEKERINGSWEG EN BEVINDING VAN 12 VROUWEN
EN HUN VRIENDINNENKRING**

DEEL 13

Samengesteld door

Willem Westerbeke

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2013**

3^e versie

Deze uitgave is in boekformaat en als Ebook verkrijgbaar
<http://www.lulu.com>

INHOUD DEEL 13

1. **Weduwe M. Leune.** Gods genade geschonken aan een buitenstaander. Blz. 3
2. Des Heeren hand niet verkort; betoond en bevestigd in het leven van
DIRKJE BLONK. Blz. 37
ANNE-PIE Pannekoek te Hardinxveld – Giessendam. Blz. 71
3. **CORNELIA DRIESSE,** te Middelharnis. Blz. 73
4. **AALTJE BUTH,** te Middelharnis. Blz. 83
 4. 2 **Adriana Boender.** Blz. 85
 4. 3 **Adriaantje Witvliet de Waal**
5. **Marigje Mellegers-van der Tak.** Blz. 101
6. **10 Brieven van Marigje Mellegers aan Cornelia (Kee) van den Hoek.** Blz. 123
20 Brieven van Marigje Mellegers aan Ali Ipema.
7. **Marrie Aantjes-Broere,** Sliedrecht. Blz. 147
8. **Ali Ipema.** Blz. 154
12 brieven van Ali Ipema aan familie Mellegers te Sliedrecht
9. **Johanna Jacomina Lodder – Den Hartog.** Blz. 184
10. **Gerritje van de Nieuwendijk,** ‘s Gravendeel. Blz. 187
6 brieven van Gerritje aan Pieter en Marigje Mellegers
11. **Vrouw G. van der Haven – de Jager,** Kampen. Blz. 193
12. **Zwaantje Westland – Schaap,** Huizen. Blz. 200
16 brieven aan een familie in Middelburg

1. Wed. M. Leune. Gods genade geschonken aan een buitenstaander¹

Een veertigtal brieven, geschreven door Wed. M. Leune aan Wed. G. Verhage te Middelharnis

Vrouw Leune geboren ca 1912; was moeder van 4 kinderen.

Brief 1

ZEER GELIEFDE VRIENDIN

Nog mijn zeer hartelijke dank voor uw brief met onderwijs. Ik ben al 14 dagen aan het proberen om terug te schrijven, maar ze zeggen me van binnen zoveel, dat ik het werk weer neer leg. Ik zal het nu maar wagen.

Het is toch de begeerte van mijn hart om met dat lieve volk des Heeren te leven. En al kan ik mij er niet bijvoegen, toch kan de hand tot de voet niet zeggen: *ik heb u niet van node*. Al ben ik goed bewust, dat ze mij niet kunnen helpen.

Ach, geliefde vriendin, wij worden niet gelukkig, maar diep ongelukkig en dat vloeit nu alles uit die vrucht van de verboden boom. Van onze Schepper en Formeerder afgevallen, de dood gekozen boven het leven en de leugen boven de waarheid en nu nooit meer uit onszelf bij de Heere te kunnen komen. Bovendien besmet met een godsdienst zonder God. O, ja, hij probeert het wel om met wat deugden en plichten het goed te maken, als het waar geweest is? Maar daarin toch niet klaar gekomen. Nu wordt de zonde hem tot een last en hij zou het wel met wortel en tak uit zijn hart willen rukken. O geliefde vriendin, ik walg van mezelf. Het is alleen Gods bewarende hand, dat ik het niet uit moet leven. O lieve Grietje, wat ligt er toch een afstand tussen God en mijn arme ziel, die niet uit te meten is. En, o, die verlatingen en dat alleen op de wereld te zijn. Dan denk ik dat alle mensen nog verklaard kunnen worden, maar ik ben een naamloze, een die zwijgend over de aarde gaat.

Ze zeggen dan van binnen dat dit geen gangen van Gods lieve volk zijn. O, de hemel is van koper en zou de Heere ooit nog weleens terug komen? Ik weet dat Hij alles meebrengt maar als Hij heengaat dan ook alles weer meeneemt. Grietje, er kan toch zoveel wezen dat het niet is en toch is Hij het zo waardig om gevreesd en gediend te worden om Zijns Zelfs wil.

Maar ach, nu kan ik niet anders dan zonde en schuld voortbrengen en dat veroordeelt mij zo en ik roep steeds uit: *Ach Heere, ontgrond en ontbloom mij maar tot de fundamenten toe opdat ik uw lieve Deugden liever mocht krijgen dan mijn zaligheid*. Maar o Grietje, dan komt die vijandschap zo naar voren en die eigengerechtigheid staat mij zo in de weg en zo gaat het steeds verder van God af. Zo moet ik de Heere missen en ik kan hem niet missen. Ik word steeds blinder en dwazer en alles is zo weggesloten, zodat het is of er nooit iets is geweest. O Grietje, had ik nu maar een kruimeltje van dat zaligmakende geloof, maar ach, dat is een Gave Gods en bovendien is de Heere dat niet verplicht mij te geven. Zo loop ik als een raadsel over de wereld

¹ UITGAVE: DE WESTFRIESE BOEKHANDEL — EDE, 1976

en ik kan mij niet verklaren wie, wat en hoe ik ben en zo gevoel ik mij het ongelukkigste mens van de wereld. Ik walg van mezelf en word er zo moe van.

N. is gisteren nog geweest en ga aan haar voeten zitten en kijk zo groot op haar. Van D. ontvang ik veel liefde en vriendschap.

Nu, de hartelijke groeten van uw naamloze vriendin

Marie.

Man en kinderen de hartelijke groeten en als het wezen mag, tot ziens.

Brief 2

ZEER GELIEFDE VRIENDIN.

Nog mijn zeer hartelijke dank voor uw brief. Ik was er zeer verblijd mee, maar niet gered. Ik gevoelde er zo de liefde en vereniging in en dat in zulk een liefdeloze tijd. O Geliefde vriendin, wat ik heb ingeleefd kan ik niet zeggen.

Zo even N. door de telefoon gesproken. V. is een vriend van mij en daar kan ik mijn hart aan kwijt. Wij leven in een bange tijd, ook wat de godsdienst aangaat. Daar ben ik niet jaloers op. Ach lieve Grietje, ik wil toch eerlijk worden behandeld, daar ik altijd weer in die vrees terecht kom om me zelf toch niet te bedriegen. Het gaat op een eeuwigheid aan, nietwaar? Geliefde vriendin, ik was toch zo blij dat u mij daarin verstaat en nog onderwijs in mocht geven. Ik kan me zelf nooit zo in woorden uitdrukken als een ander. Ach, ik heb nog nooit zo geweten hoe diep we gevallen zijn in ons verbondshoofd Adam. O, die vijandschap en God en onze naasten te haten. Als dat ingeleefd wordt zijn we levend in de hel. O, wat zal dat toch zijn eeuwig in die vijandschap te moeten verkeren zonder enige verandering en dat rechtvaardig verdiend. Het zal toch alleen Genade zijn voor diegenen, die hun ziel er als een buit mogen uitdragen.

Geliefde vriendin, wat gaat de noodzakelijkheid toch spreken om alleen door het dierbaar Bloed van Christus gewassen en gereinigd te worden en ach, geliefde vriendin, kon ik mij eens goed uitdrukken in woorden. Ik zie soms zo'n ruimte liggen in Hem en dan die goede gedachten, die ik van de Heere heb en die liefdesbetrekking en dat aankleven aan Hem. Dan ziet het geloof vooruit naar die volmaaktheid. Maar als dat weer weg is ween ik Hem nog wel achter aan, maar ik kom weer aan mijn kant te staan en ik ben dan zo bang, dat al die gruwelen weer boven zullen komen.

Maar ach Grietje, nu weer vanuit die ruime gedachten in de engte en geheel voor eigen rekening te staan en dan dat gemis. En dan weet ik weer niet hoe het moet. Ik ben toch zo bang voor mezelf geworden. En toch weet ik geen andere weg en ik begeer geen andere weg dan om alleen tot Hem te vluchten en al ga ik naamloos door het leven. O lieve Grietje wat zal er nog van mij worden? Mijn Schepper en Formeerder verlaten en nu Zijn Beeld verloren. En als ik daar nu niet in word hersteld, dan is het toch voor mij eeuwig kwijt. Niemand kan mij helpen en de Heere is eeuwig vrij. Ik schrijf maar zoals het ligt, hoor.

Nu zal ik de uitslag vanuit het ziekenhuis mededelen. Ik heb vernauwing in de bloedvaten en wel van mijn hoofd tot mijn voeten. Zelden dat zo iets voorkomt, zegt de dokter. Vandaar al die klachten van mijn ogen, enz. Ik heb vijf soorten medicijnen en daar ben ik zo naar van, beverig en duizelig en de dokters kunnen niet zeggen of het wel beter zal worden. Ik mag echter nog in mijn huisje wezen en niet in 't ziekenhuis. Ik kan niet buiten komen en vanzelf ook niet naar de kerk, maar ik heb gelukkig de oudvaders nog. Ik doe in mijn werk kalm aan, want ik mag mij niet jagen en ook geen spanning hebben, maar de Heere is goed voor mij. Ik behoef niets te weten. De

middelen gebruik ik zonder er iets van te verwachten, maar ik verwacht alles alleen van Hem, Die helpen en verlossen kan. In de storm kan men het niet bezien, maar van achteren mag ik toch wel zeggen, dat Hij altijd mijn Redder is geweest. En nu heeft het ook wel aan alle zijden gestormd, maar ik mag nu achteraan komen, daar die woorden zulk een kracht deden: *In stilheid en vertrouwen zal uw sterkte zijn.*

O, wat zal dat toch een verlossing zijn, als ik eens volkomen van mezelf verlost zal wezen en Gode de Eer mag geven. Die weg daartoe wordt steeds onmogelijker aan mijn kant en het pad steeds nauwer. O, dat eenzijdige Gods werk zal het eeuwig wonder uitmaken. *Door U, door U alleen om het eeuwig welbehagen.*

Maar dat is nu voor Gods ware Kerk en dan vrees ik weer dat ik niet waar ben voor God en dat ik met mijn belijdenis niet onder God kan komen. De beschuldigingen gaan steeds door en ongerechte dingen komen weer naar boven. Ik zucht daaronder om van Hem alleen verlost te mogen worden en toen kreeg ik zo te zien hoe die grote Hogepriester in alles verzocht is geworden en dat om diegenen, die verzocht worden te hulp te komen. O geliefde vriendin, Hij onschuldig en ik rechtvaardig verdiend om eeuwig te verzinken. O lieve Grietje, die liefde is alleen maar te bewonderen. Daarin is geen tekort, maar o, als ik daar weer word uitgezet, dan sta ik er weer buiten en dan Zijn Liefde geproefd en gesmaakt en dan Hem te moeten missen. Dan kan ik het weer geen naam geven. Dan komt die grote wereld weer in mijn hart en dat is zo benauwd. Ik vraag steeds om alleen in Hem geborgen te mogen worden. O Grietje, ik zou zo graag voor de Heere willen leven en dat nu niet te kunnen.

In mijn leven ben ik wel eens ingeleid in het Borgtochtelijk Werk van de Heere, maar dat is al tien jaar geleden. Ik kan het geen naam geven en mij niet zo verklaren, maar ik hoop dat toch nog wel eens mede te mogen delen. Het geeft voor mij zulk een gemak, dat ik alles aan u kan schrijven, daar ik veel met een zwijgende mond over de wereld ga. Aan V. en vriendin H. en N. ook wel, maar ik ben zo jaloers op N., die kan zich zo gemakkelijk uitdrukken. Die gave heb ik niet.

Nu zeggen ze van binnen, houd maar op, het is een en al verwarring, maar ik hoop dat u mij in liefde verdraagt.

Op 21 januari moet ik weer naar de dokter. Ik heb mijn papier zo dikwijls weggelegd. O, dat zichzelf te moeten leven en dat alles door eigen schuld.

Doe uw man en kinderen de hartelijke groeten en zelf zeer hartelijke gegroet van uw ongelukkige en naamloze vriendin in dit Mesech der ellende, daag Grietje

Uw liefhebbende Marie

Brief 3

ZEER GELIEFDE VRIENDIN.

Zeer hartelijk dank voor uw brief. O, wat ben ik toch diep gevallen, een bodemloze put. En dat alles eigen schuld. Wat zal er toch een eeuwig wonder moeten gebeuren Grietje, als ik daar nog eens uitgetrokken zou worden. O, die eenzame weg, die godsdienst zonder leven. Wat een walg brengt dat met zich mede. En dan die afgod van eigenliefde, daar de Heere toch zegt: Dien dan geen andere goden nevens mij. O Grietje, ik zit vol afgoden en dan dat verdoemelijke ongelooft en die vurige pijlen die in mijn hart worden afgeschoten.

Ach geliefde vriendin, als het ene verdwijnt staat het andere weer op en in die toestand kom ik in Nederhemert. Ds. Van de Poel preekte uit Jeremia 45 en ach, daar gaat die knecht mij uitklaren, wat er in mijn hart leefde en daar tegenover wat nu de Heere is voor zulk een. Het sloeg alles zo naar binnen, dat ik uitriep: *O God, hoe kan u zulk een*

gevleesde duivel nog dragen en verdragen en nog niet weggevaagd in de hel, de plaats die ik gekozen had. O Grietje, ik heb mij tot water geweend in de kerk en toch was het een ademtocht. Ik liep de kerk uit en toen die pijlen: *Er is niets van God bij, je hebt te veel en te zwaar gezondigd.* Ik lag helemaal onder en kon niets meer geloven van wat ik had gehoord en zo ben ik thuis gekomen en toen zo'n bange en benauwde nacht doorworsteld. Och Grietje, ik dacht geheel losgelaten te worden en in mijn vijandschap om te komen. En ach, geliefde vriendin, mijn klachten gingen mij ook veroordelen. Ach, ik vind het nog groot dat ik alles aan u durf te schrijven, al ben ik daar niet mee geholpen. Het geeft wel wat verlichting, maar dan weer die gedachten: het volk heeft je wel door en dat je als een huichelaar openbaar zal komen. O Grietje, hoe kom ik nog ooit tot God bekeerd. Ach, wat zal het toch nauwelijks wezen als het gebeuren mag. Die afstand is zo groot en dan die onmogelijkheid aan mijn kant. Ach Grietje dan sta ik wel eens wenend naar de hemel te staren. O die verlatenheid en die blindheid en zulk een ellendig en duister schepsel. Dan zeg ik wel eens: *Heere, bent u mij nog niet zat?* En Grietje word je mij nog niet zat en moe? Ach, ik vrees dat dit geen gangen zijn die het volk des Heeren doorleeft.

Grietje wat heeft u dankdag mogen houden, hè. Ik durfde zo niet onder het volk te komen. Ik vreesde, dat ik de ban zou zijn, ook in de kerk. En u heeft zulk een aangename dag gehad. Ds. Van de Poel zei, dat er niets moet overblijven dan een hel en dan pas is er werk voor de Borg. Ach, ik loop met mij zelf te tobben en ik wil niet wezen, wat ik geworden ben en toch gevoel ik een haat tegen de zonde, want die maken een scheiding en toch al maar meer zondigen.

Ik ben nog in Terwolde geweest. Daar was alles wereld. Ze zeiden van binnen, die mensen zijn eerlijk, die komen er voor uit wat ze zijn, maar jij met je zwarte kleren zijt een huichelaar en zo kwam ik onder die mensen te staan.

Nu D.V. hoop ik een week naar mijn zus te gaan in Barneveld om wat uit te rusten. Ik ben zo moe en heb nergens lust in. Ach Grietje, zei als je denkt dat het aan een eind is, dan moet je pas beginnen.

K. mag vooruit gaan, hè. Doet hem de h. gr. Grietje en wees zelf zeer hartelijke gegroet van uw naamloze Vriendin Marie.

Daag Grietje, wat ben je toch gelukkig, hè.

Brief 3

ZEER GELIEFDE VRIENDIN.

Hartelijk dank voor uw brief, daar ik wel niet mee geholpen ben, maar ik ben toch altijd zo blij dat u mij kan verstaan en dat geeft voor mij gemak om terug te schrijven. Het is toch zo geheel vast gelopen. Grietje O, waar heb ik toch ingezeten. De vreselijkste dingen kwamen in mij op en ik werd zo bij de oorzaak gebracht, waar dat nu alles uitvloeide. In het Paradijs daar heb ik gegeten en mij van God losgescheurd. O, God verlaten en daar moest het briesend paard sneven. Daar zonk ik weg in schaamte, stof en stank, geheel onrein. Ik kon niet laag genoeg buigen.

Daar behoefde niets meer te gebeuren. Ik ben des Heeren gramschap dubbel waardig. Niemand heeft het er zo slecht afgebracht dan ik, altijd tegengestaan. Ik zakte maar en was de tijd kwijt. En zo viel er in mijn hart: Simon, Simon, de satan heeft u zeer begeerd te ziften als de tarwe, maar Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof niet ophoude. Ach, daar staat het verstand stil. O, die liefde Gods die alle verstand te boven gaat en dat dit gebed nu altijd doorgaat, want de Heere had geen amen uitgesproken.

O Grietje, ik zong, ik weende, die liefde straalde van boven naar beneden en van beneden naar boven. O, die toegang tot de levende God en ik mocht daar heel mijn hart uitstorten en dan zulk een wangedrocht. En er viel zo in mijn hart: *Alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft, niet verdere maar het eeuwige Leven hebbe.* En ach Grietje, toen werd ik in de eeuwigheid geleid. O, die eeuwige verkiezende Liefde des Vader, Die toen al op mij neer zag en die Liefde van die dierbare Christus, de Gegevene van de Vader, Die zo laag gebogen heeft om mens te worden, enkel uit liefde tot de Zijnen. Mijn hart straalde van blijdschap in Hem. O Grietje, wat mocht ik door het geloof blikken in die kribbe en toen zong het in mijn hart: *Ere zij God in de hoogste Hemelen en vrede op aarde, in mensen een welbehagen. O, liefde des Vaders, o, liefde des Zoons. O, liefde des Heiligen Geestes, Amen.* O, die liefde, die rust, die vrede en die blijdschap, in Hem verblijd, aan God genoeg. O Grietje, hier wordt de rust geschonken, hier 't vette van uw huis gesmaakt, enz. Zo werd ik helemaal teruggeleid van het eerste begin: *Eénmaal sprak God tot mij een woord, tot tweemaal toe heb ik 't gehoord.* Alleen dat zal maar geldig wezen, dat vloeit uit die wonden van Christus. O geliefde vriendin, die Naam Jezus heeft zulk een waarde. Met minder kan het niet en wil ik het niet. O, die Goddelijke Deugden. Nu komt God aan Zijn Eer en dat gun ik Hem zo.

Och, Grietje na zoveel bange tegenspoed, niet overgegeven, maar zakken en zinken in het eeuwige wonder. Daar had ik toch niet op durven rekenen. Wat is God toch verrassend, hè. Ik kom steeds in de aanbidding terecht.

Doet K. de hartelijke groeten van mij en zijt zelf zeer hartelijk gegroet van uw liefhebbende, doch onwaardige vriendin

Marie. Onbegrijpelijk, hè!

Brief 4

GELIEFDE VRIENDIN.

Het is woensdagmiddag en ik zit zo eenzaam en zal trachten wat aan u te schrijven. Mijn buurman is gistermiddag om vijf uur overleden. Ik heb niet met die mensen geleefd, toch was het altijd goed en ik heb nog bij zijn sterfbed gestaan. O, dat happen naar die laatste snik. En wat gaat er dan gebeuren. Hij was zelf uit een gelukkig geslacht, maar alles heeft hij losgelaten en zo meegevoerd. O Grietje, wat is de dood toch een Majesteit Gods, nietwaar? Gaat door alles heen en dan die schelding van ziel en lichaam, beide zo nauw aan elkander gebonden en dan sterven en God te ontmoeten en niet te kunnen en dan eeuwigheid geworden. Wat moet een mens toch uit die diepe doodstaat opgehaald worden, hè. En dan pas krijgt men arbeid voor die aannaderende eeuwigheid. Want er aan denken en er bij stil staan brengt hem nergens, nietwaar? Maar als onze ogen geopend worden, ach, dan wordt het zo benauwd en zien we hoe diep we gevallen zijn en dan wordt het bevestigd: *uit u geen vrucht in der eeuwigheid.*

Nooit de Heere meer kunnen bedoelen, noch Zijn Eer. Ach, ik ben zo jaloers op N., zij kan alles zo ordelijk op zijn plaats brengen. En ik kan mij maar in geen woorden uitdrukken, zoals het van binnen ligt. Het ene roept: *wijkt van mij, want aan de kennis Uwer wegen heb ik geen lust* en er is iets in mijn hart, dat schreit er onder tot God om Hem alleen te mogen bedoelen. Ach, Hij is het toch zo eeuwig waardig. O, die liefde tot Hem is niet te verklaren, maar wordt wel bij ogenblikken gevoeld. O, dan Hem te missen en niet te kunnen missen. In Hem alleen is de Zaligheid, de Vrede en de Blijdschap en buiten Hem is toch niet anders dan de dood en dan te moeten

ondervinden dat de Jood en de Griek van binnen in mij wonen. Ja, ik hoor Ds. v.d. R. ook heel graag, het is alles zo praktisch, nietwaar? En Ds. heeft hier een rouwdienst gehouden voor een meisje van 21 jaar dat verongelukt is. Zo voor jong en oud gewaarschuwd.

Ik ben ook nog bij Ds. Poel geweest in Ede. Nu dat was echt iets bijzonders. De Heere was kennelijk in het midden. O, die onderlinge liefde. O, ik heb toch zo geweend en was toch zo jaloers, je proefde en smaakte de liefde.

N. is gisteren nog geweest, ik houd toch zoveel van haar en ben zo jaloers op haar, dan ga ik aan haar voeten zitten en zij kan zich zo gemakkelijk verklaren.

Ds. S. mag ook weer vooruitgaan, die hoor ik ook zo graag. O, ik kijk zo groot op hen. Ik moet maar vragen: *hoe raak ik nog mij zelf kwijt en hoe kom ik nog tot God bekeerd*. Dat is toch zo noodzakelijk, met minder zal het toch niet gaan, nietwaar? D. is ook bij me geweest en vanavond hoopt Ds. v.d. Meer voor te gaan, die hoor ik ook graag.

Nu, geliefde vriendin, nog hartelijk dank voor uw brief. Ik durf alles aan u te schrijven. Met uw man wordt het steeds minder, hè.

Nu de hartelijke groeten aan man en kinderen en zelf zeer hartelijk gegroet van uw eenzame en verlaten vriendin Marie.

Brief 5

ZEER GELIEFDE VRIENDIN.

Hartelijk dank voor uw felicitatie brief en verdere inhoud. Ach Grietje, al zo dikwijls het papier voor mij gehad om u te schrijven maar die ellende en die armoede is in geen woorden uit te drukken. Wat maken de zonden toch een scheiding. O, dat leven buiten Hem is toch zo smartelijk. Dagelijks val ik mezelf zo tegen en het wordt steeds minder en ik weet niet ooit tot God bekeerd te kunnen worden. En ach, was ik nu maar een recht onderwerp daarvoor. Maar al mijn godsdienst is zonde en ik kan nooit geen waarheid meer worden. O, alles buiten God is toch de dood en ik weet dat alleen in Hem het leven te vinden is. Voor mijn verjaardag was ik zo ellendig. Ik durfde niemand vragen, want ik kan toch niet zeggen in woorden, wie ik ben, maar de Heere weet het.

O, dat alleen zijn op de wereld. En zo werd ik op een nacht voor mijn verjaardag wakker en toen die woorden: *Gedenk de weg die de Heere met u gehouden heeft*. En daar brak het stenen hart onder. Alles verbeurd, alles verzondigd, alles er doorgebracht. O, daar viel ik in mijn schuld en schande neer en ik heb daar de smart van de zonde zo ingeleefd en ik was geheel verslagen.

O, dat wonder, dat de Heere mij nog niet had weggevaagd naar de plaats, die ik gekozen had en toen die goedertierenheden Gods daartegenover. O, dat wonder, dat ik nog leven mocht in die genade tijd en nog niet ben afgesneden uit het land der levenden. O, geliefde Grietje het is alleen maar te bewonderen. Ik was blij alleen te zijn en ik ging naar beneden en had zulk een behoefte om Gods Woord te lezen. Ik sloeg open Habakuk 3 en toen die laatste verzen: *Al was het dat de vijgeboom niet bloeien zou en er geen rund in de stal wezen zal*, enz. O, daar daalde zoveel liefde in mijn hart en toen bij vernieuwing onvoorwaardelijk zich aan Hem overgegeven en toevertrouwd voor tijd en eeuwigheid beide. Ik riep maar uit: *Heere God mijns Heils, mijn sterkte en mijn Vertrouwen*. O, die liefde is sterker dan de dood en harder dan het graf.

O Grietje, ik kan het alles niet verklaren wat een verjaardag dit voor mij geweest is.

En 's avonds viel er zo met kracht in mij: Hij is om onze ongerechtigheden verbrijzeld. O, wat deed dat een pijn, die zondesmart en riep maar uit, o, die zonde, die zonde. Dat Hij nu gekomen is om Gods welbehagen te doen en dat voor vijanden. Acht jaar geleden heb ik ook wel eens een blik mogen slaan op het Borgtochtelijk werk, maar daar is zoveel strijd op afgekomen, dat ik daar niet uit durfde te praten. Daar in de eenzaamheid toch gezegd, Heere met minder kan het niet en met minder wil ik het niet en wil ik niet geholpen worden, neen, ik wens niets anders dan Jezus Christus en dien gekruist. Hij alleen kan mij reinigen en wassen van al mijn vuile zonden in Zijn Bloed.

Nu gaat geheel mijn hart naar Hem uit en is er geen wantrouwen maar in stilheid en vertrouwen daar ligt nu mijn sterkte in en ik gevoel wel een smartelijk gemis. O Grietje, nu ben ik toch zo bang om te zondigen, want de Joden hebben Hem niet gekruist, maar dat heb ik gedaan. O, het heeft Zijn Bloed gekost. O, dat Dierbaar Wezen heeft daar aan het kruis uitgeroepen in de verlatenheid van Zijn Vader: *Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?* en dat niet voor Zichzelf, maar voor al Zijn Volk, opdat zij niet eeuwig zouden verlaten worden. O, wat ben ik daarbij stilgezet, dat Hij *door* mij is gekruist geworden; en toen *voor* mij. Ach, toen sprong mijn hart op van vreugde. O, wat werd mijn hart door de liefde ingewonnen tot die Goddelijke Deugden, ach, die ik zo smadelijk verworpen heb. Nu liever verloren gaan dan dat er één van Gods Deugden gekrenkt zou worden. O Grietje, dat wegzakken, voor mij gekruist en dat vrijwillig op Zich genomen.

En toen heb ik een poosje beleefd, dat ik mijn zonde niet meer kon vinden en was er zo schoon buiten gezet. Toen werd mij gevraagd, waar nu mijn zonden waren gebleven en ik kon er geen antwoord op geven. Toen viel het laatste versje van Psalm 27 in mijn hart en alles viel weg en ik heb er niet meer uit kunnen leven of spreken.

Maar Grietje nu werd alles weer zo opgehelderd en dat laat nog aangename overdenkingen na, maar het gemis is ook dieper gevallen en is er toch niets gebeurd? Nu heb ik heel mijn hart op papier aan u medegedeeld. Er zijn 's avonds nog van het volkje geweest, Ko. en N. zijn ook geweest, maar zelf kon ik er niet meer inkomen. Er werd wel uit de gangen van het leven gesproken, niet uit het bezit, maar wat we zijn en blijven. Nu moet ik zeggen, ik mis de Heere en dan missen wij toch alles nietwaar? O Grietje, het zijn de zonden die een scheiding maken tussen de Heere en mijn arme ziel en dat is zo smartelijk en nu weet ik echt weer niet, hoe ik ooit bekeerd zal kunnen worden. Ik word steeds blinder en dwazer en ik weet niet hoe het moet.

Wij leven in een bange liefdeloze tijd. Wat wordt er gesproken over een Jezus en wat is dat niet een grote verborgenheid, dat steeds maar weer moet worden geopenbaard van God vandaan, nietwaar. O, nu schrik ik van mijn vele schrijven, maar het doet mij toch goed, dat ik altijd mijn hart zo aan u kwijt kan en zo gemakkelijk, dat kan ik haast aan niemand. Maar nu durf ik toch mijn brief niet meer over te lezen en ga nu eindigen. Doe uw man en kinderen de zeer hartelijke groeten van mij en u van mij zeer hartelijk gegroet.

Uw liefhebbende vriendin Marie.

O Grietje, wat is het lieve volk toch gelukkig, dat geborgen is in Hem

Dag Grietje

Brief 6

ZEER GELIEFDE VRIENDIN.

Nu is toch de weg gebaad dat wij elkander bij Anna mochten ontmoeten. Ik durfde mij niet bekend te maken en ook niet naast u te komen zitten. Ik zat toch zo benauwd.

Ik heb daar maar gezeten als een onverklaarbaar mens en hoe meer ik het geluk zie en hoor van dat lieve volk, hoe ongelukkiger ik mezelf gevoel. Ik durfde vanzelf geen versje op te geven en toch was ik blij u te zien en al het volk. vriendin V. en D. zijn gisteren nog geweest, daar kan ik mijn hart wel aan kwijt. Maar met dit alles kom ik toch zo alleen te staan en de eeuwigheid nadert, nietwaar? Kort geleden was het zover gekomen, dat er heel niets van God bij was in mijn hart. Dan komt de hellemacht op mij los als een heirleger. Dan gevoel ik mij geheel omsingeld en daartegenover zo machteloos en niets er tegen in kunnen brengen. Toen ging er een noodkreet in mijn ziel op, want het was of het om mijn leven ging, maar in de dadelijkheid moest hij vluchten en toen was het zo stil in mijn hart en ging het in mijn hart aan het zingen.

En u hebt weleens geschreven: u moet eens een versje zingen tot spijt des duivels. *Ik blijf den Heere verwachten*, enz., maar heb dat versje nooit kunnen vinden en nu werd het zomaar in mij gezongen en ik wist niet waar het stond, maar ik kon het vanuit mijn hart vandaan en daar kwam toch zulk een stil vertrouwen in mee. Ieder woord werd een zaak en daar daalde zoveel liefde in mijn hart tot een zwijgend God.

O, mijn arme ziel zakte weg op dat onfeilbaar Woord. O, wat heb ik daar een ademtocht uit gekregen. Het werd alles weer eens waar. Ach, die liefde is niet te verklaren, maar die vergaat nimmermeer. Het vloeit uit de volmaaktheid, maar nu ben ik het weer kwijt en dan laat dat zulk een groot gemis na. Ach, Hem te moeten missen is toch alles te missen. Die noodzakelijkheid gaat toch meer en meer drukken. Dat wil niet zeggen, dat ik alles misken, maar ik kan er niet mee werken en alles tekort en nu nergens geen rust in te kunnen vinden. Dan komt er weer zoveel openbaar van binnen, waar ik nog niet aan ontdekt was. O, die ongerechtigheid. Dat pak wordt steeds zwaarder, ik kan er niet bovenuit komen en nog minder ermede onder de Heere komen. En de Heere is aan mij niets verplicht. Ach, de Heere zegt, Gij wilt tot Mij niet komen. O, die onwil en dan roep ik uit: *Hoe kom ik ooit tot God bekeerd*. O, die dierbare Persoon is zo verborgen.

O Grietje, zou het nog wel ooit eens gebeuren, dat ik geheel van mezelf zal verlost worden en alleen in Hem geborgen te mogen worden? Maar dan gevoel ik weer zulk een vijandschap. En toch weet ik geen andere weg en ik begeer geen andere weg dan om alleen door Hem verlost te mogen worden.

Grietje uw brief was mij nog tot sterkte, maar het is weer zo spoedig weg en dan kan ik niet bezien dat dit alles met genade kan bestaan, wat er in mijn hart leeft. Toch ben ik blij dat ik zo vrijmoedig alles aan u durf te schrijven. Ik word van zeer weinig mensen verstaan en ach, wat leven we toch in een tijd van opgaande godsdienst. Daar kan ik het helemaal niet onder vinden of jaloers op worden. Ach, mijn vragen is steeds of Gods Deugden nog eens in mijn ziel mochten verheerlijkt worden, die ik zo smadelijk heb geschonden, ach, dat zou mijn zaligheid zijn, als de Heere weer aan Zijn Eer mocht komen. Maar, ach, ik word steeds blinder en dwazer en dan die grote afstand tussen God en mijn ziel. O, die kloof wordt steeds dieper en o, Grietje, dan die verlatenheid, dat alleen op de wereld te zijn en als ik 's avonds naar bed ga, dan sta ik weleens naar die sterrenhemel te kijken en dan zoek ik naar het kleinste sterretje en vraag dan wenende, *Heere mocht ik nu ook eens zulk een klein sterretje worden?* Maar wat zal dat toch een eeuwig, eeuwig wonder zijn als dat ooit zou gebeuren. Ik moet maar steeds vragen om die Geest des gebeds of de Heere mij ontbloten en ontgronden wil tot aan de fondamenten toe.

Ach, wat is Anna oud geworden. Ik had haar in geen twee jaar gezien, maar wat is dat lieve volk toch gelukkig. Ik sta er buiten en toch houd ik zoveel van dat lieve volk. Ik ben blij, dat ik nog zo vrijmoedig aan u mag schrijven. Hier kan ik mijn hart niet kwijt, wel aan N., maar wij wonen zover van elkander weg, maar als ze komt, dan ga

ik aan haar voetjes zitten en ik heb zulk een groot geloof voor haar en al Gods Volk. Ach, wat zou het toch een Godsdaad zijn, als ik met alles eens onder God mocht vallen en buigen voor Hem neer.

Doe uw man de hartelijke groeten en sterkte toegewenst. Het wordt steeds minder hè? En wees zelf zeer hartelijke gegroet van uw liefhebbende en eenzame en onverklaarbare vriendin Marie.

Ach, zou het nog ooit gebeuren? Dag Grietje

Brief 7

GELIEFDE VRIENDIN.

Door Gods goedheid mag ik nog leven in het land der levenden en ben ik nog niet afgesneden. Ach, van links en rechts komen er zoveel te vallen. De Heere haalt Zijn lieve Volkje thuis en dat heeft zoveel te zeggen. Ze nemen zoveel mee en het is zo bang op aarde. Wat wordt het weinig meer gehoord dat nauwelijks zalig worden. O, wat leven we in een doorvloeiende tijd. Dat de Heere mij mocht bewaren om met de grote stroom niet mee gevoerd te worden. Ach, het is toch altijd mijn begeerte geweest om met dat oude volk te mogen leven. Die zijn in alles zo eenvoudig, hè. Maar met die begeerte komt men toch in het doorleven zo alleen te staan. O, wat ben ik toch geworden. Alles veroordeelt mij en ik kan niet tot God naderen buiten Christus. En ach, geliefde vriendin, mijn hart is een modderpoel en een opengebroken stad. Ach, ik word zo moe van mezelf en hoe raak ik ooit mezelf kwijt?

Mocht ik toch mijzelf eens verliezen en dat de Heere aan Zijn eer mocht komen. Ach, wat loop ik toch naamloos over de wereld. Ik zit vol met raadselen en zullen die ooit opgelost worden?

O, nu is de wereld zo groot en ik kan het nergens vinden. De Heere is niet in de storm en niet in het onweder. Ik lig niet verenigd met God. Alles beschuldigt mij, ook mijn belijdenis en ik voel zo de vijandschap tegen zulk een weg. O, die noodzakelijkheid om toch in Hem geborgen te mogen worden. Rust noch vrede wordt gevonden, noch in mijn hart, noch op heel de wereld. Hij alleen is die ware Rustaanbrenger en daar moeten we toch gebracht worden, nietwaar? Ach, zou Hij nog ooit weer terugkomen? Ach, de strijd is zo groot en ik kan niets bezien of de Heere ooit aan mij begonnen is en ik moet maar vragen: Heere, als ik op een schadelijke weg ben, leid mij dan uit Genade op die eeuwige weg. Het is Gods bewarende Hand, dat ik niet uitleef wat er in mij heerst en ik ben zo bang, dat dit op mij van toepassing is: *Ik zou ze wel verlossen, maar ze spreken leugen tot Mij*. Ach Grietje, ik heb toch zo'n onderwijs nodig, ik kan het geen naam geven en ik kan mij niet verklaren en loop zwijgend over de wereld en de Heere is niets aan mij verplicht.

Ach, wat ben je toch gelukkig geborgen in Hem; ach, als het nog eens wezen mag, gedenk mijner. Ach, mocht het nog eens gebeuren aan deze zijde van het graf. Maar als ik voor eeuwig verstoten word, dan zal ik nog in de hel uitroepen, dat Hij altijd goed voor mij is geweest.

Ach Grietje, het gaat op een alles beslissende eeuwigheid aan. De Heere schenke u, dat u mij eerlijk behandelt, want eens verloren, gewis verloren. Ik hoop, dat u weer beter mag worden. Grietje, uw man en kinderen en wees zelf hartelijk gegroet van uw onwaardige vriendin Marie.

Ik durfde niet langer te wachten met schrijven. Verscheur het maar.

Brief 8

ZEER GELIEFDE VRIENDIN MET DE UWEN.

Heel hartelijk dank voor uw brief en wist ik nu maar wat terug te schrijven. Maar ach, ik verkeer zo in ellende en dan onverenigd met Gods Wil en Weg. Ach Grietje, wat is dat toch benauwd en zo min als ik mijn handen naar de Hemel kan reiken zo min kan ik mijn plaats innemen, waar ik wezen moet. De dood verkoren en nu eeuwig verloren, daar staat van binnen alles tegen op. O, wat een gruwelijk bestaan draag ik toch om. Wat een naamloze diepe val, waar ik in gevallen ben. De dood gekozen boven het leven en de leugen boven de waarheid en nu die wrange vruchten, die zich nu openbaren. En dan word ik in dit alles zo aangevallen: daar is niets van God bij en dat gaat dag en nacht zo maar door en dat staat niet stil. O, ik ben zo bang van die lange nachten, wat een macht dat er dan op mij afkomt. En ik heb geen kracht tegen die grote menigte en kan er niets tegen inbrengen.

En dan die vreselijke Godslasteringen. Dat is toch het vreselijkste en die verlatingen, die afstand wordt steeds groter, niet af te meten. Ach Grietje, nu kan ik niet leven en ik kan niet sterven en toch nog gedragen in Zijn grote lankmoedigheid. En ach, zo leeft dat nu van binnen, alles is met zeven zegelen verzegeld. En nu krijg ik alleen de godsdienst niet tegen, maar ook wel van Gods lieve volk. Dan zeggen ze: je zit veel te veel in de put, je moet door het geloof leven. En ach Grietje, ik kan niet zien, dat ik een kruimeltje geloof bezit. En ach, u weet wel, dat de Heere weet, dat ik eerlijk behandeld wil worden, want het gaat toch op die grote eeuwigheid aan, nietwaar? Ach, dan zeggen ze van binnen, nu moet je maar niet meer vragen of je knieën buigen en dan weet ik het echt niet meer. Daar kan ik ook niet uit praten, want dit alles is zulk een vreemde taal.

O, wat is N. toch gelukkig, ik ga aan haar voeten zitten. Niemand loopt er zo over de wereld dan zulk een als ik ben en zo val ik steeds dieper en dieper weg. O, wat zal het toch een wonder wezen, als ik uit zulk een moordspelonk zal opgetrokken worden.

Ja, Grietje, in mijn gedachten ben ik bij jullie geweest. Ja Ko ken ik goed en hij komt al jaren bij mij, maar hij moet ook altijd gereden worden, maar het is nu al lang geleden, dat wij elkander hebben gezien.

Nu Grietje ik kan niet anders schrijven. Ik loop met een pak op mijn rug en ik kan het er niet afschudden. *Zonder Mij kunt Gij niets doen.* En het geloof is een gave Gods, nietwaar? Ach, ik kan niet vooruit zien en niet achteruit en ik word steeds blinder. Word je mij nog niet moe? Verscheur mijn brieven maar, hoor. Wat groot dat K. weer vooruit gaat en dat hij zo met u medeleeft en zoveel liefde en steun van hem krijgt. Doet hem de hartelijke groeten en zijt zelf zeer hartelijke gegroet van uw liefhebbende ongelukkige vriendin,
Marie.

Brief 9

ZEER GELIEFDE VRIENDIN MET DE UWEN.

Hartelijk dank voor uw brief. Het was zo goed of u in alles had mogen blikken, waarin ik gelopen had. O, wat is toch die macht van het ongeloof, denkende dat de Heere nooit meer naar mij om zou zien. O, wat beschamend toch, nietwaar? Hij toch is dat onveranderlijk Wezen in Zichzelf en daar ligt de vastigheid in voor Gods Kerk. In die vruchtelijke bediening ligt al geen tekort, zolang het er is, maar als dat weer weg is, komen wij weer in onszelf terecht en dan valt het gemis weer steeds dieper en dan komen de benauwers weer te voorschijn. Dan gaat er weer een geroep op in mijn hart: *O, God verlos mij van mezelf en dat ik aan Uw zijde mocht vallen*, hoe het ook vallen zal, als de Heere maar aan Zijn Eer mag komen.

Grietje een kind van mijn dochter is gedoopt en daar ben ik geweest en toen ik ze binnen zag komen, werd ik zo teruggeleid in mijn leven. Hoe ik vier keer het ja-woord had uitgesproken en hoe ik ze nu opgevoed had. O, wat werden die beloften mij nu tot schuld en zakte zo diep weg toen het formulier des Heiligen Doops werd voorgelezen. O, die schuld en die schaamte en daartegenover de goedheid Gods, dat de Heere mij tot hiertoe gedragen en gespaard had. O, wat heb ik geweend. Ik zag geen leraar meer en geen mensen meer en zakte maar dieper weg. Hoe nu die kinderen door mijn toedoen op de wereld waren, in zonde ontvangen en in ongerechtigheid geboren en nu voor een eeuwigheid geschapen. Ach Grietje, ik heb maar uitgeroepen: *nooit een moeder geweest voor mijn kinderen*. Ach, wat had ik toch een medelijden met mijn kinderen en kleinkinderen. O, die schuldige onder mijn kinderen en die schuld tegenover die belofte en daartegenover een goeddoend Wezen. Toen werd dat vers gezongen: *Dat 's Heeren Zegen op u daal*. O, wat heb ik gezucht, dat dit eens mocht gebeuren. De Ds. had tot tekst Joh. 6:44: *Niemand kan tot Mij komen tenzij de Vader hem trekke*. O, wat werd heel mijn leven daar verklaard. De Ds. verklaarde de trekking in het beginsel en trok zo door hoe het onmogelijk wordt. En dat er dan een weg ontsloten wordt en de liefde geopenbaard en dan met alles de dood in te moeten. De val zo opengelegd en dat stervend leven. O, Grietje, wat werd mijn leven verklaard en wat daalde er een liefde in mijn hart en die uitgangen naar Hem. En toen die woorden: *Laat ons dan lopen die loopbaan die ons is voorgesteld, ziende op dien overste Leidsman en Voleinder des Geloofs Jezus Christus*. O, wat kwam daar het geloof en de liefde en het vertrouwen in mee. O, ik kan het alles niet schrijven maar wel bewonderen en dan die gepaste versjes en dat Borgtochtelijke werk van dien gezegende Middelaar een ogenblik mogen mijnen. Wat was mijn kruis nu licht, alles uit liefde en wat kreeg ik betrekking op die Goddelijke Deugden. N. zat naast mij in de Kerk, ik houd zoveel van haar, jammer dat wij zover van elkaar wonen. Nu ontvang de hartelijke groeten, ook aan man en kinderen. Uw liefhebbende vriendin Marie.

Brief 10

ZEER GELIEFDE VRIENDIN MET DE UWEN.

In gedachten ben ik deze dag bij jullie geweest en ik hoop dat de Heere in het midden is geweest. Dan is het goed daar geweest te zijn, want de Heere brengt alles mee: Vrede, blijdschap, leven en vrijheid; *want uit Hem, door Hem en tot Hem zijn alle dingen*, nietwaar? Nu eerst van harte gefeliciteerd met uw verjaardag en ook man en kinderen, hopende dat de Heere u nog wat spaart voor ons en uw gezin. Niet, dat u mij helpen kan, o, neen, daar kom ik wel achter, maar vind het toch zo groot, dat wij elkander hebben leren kennen. Ik kan alles zo gemakkelijk aan u schrijven. En dat geeft toch weleens verlichting, daar ik mijn hart aan zeer weinigen kwijt kan. Ach, wat leven we toch in een zeer gevaarlijke tijd en wat ontbreekt het onderwijs.

Nu Grietje, ik ben er weer naar aan toe, veel overgeven en mijn been is weer open. Dat is al dikwijls geweest, maar nu drie jaar dicht geweest en dan moet ik naar een dokter in Terwolde en dat is zulk een grote reis. Ik zal het nog even afwachten en ja, nu ben ik banger van mijn hart als van mijn been. Ik vraag steeds of ik toch bewaard mag blijven voor opstand, want dat is toch zo benauwd. Ach, de Heere schenke mij onderwerping onder Zijn Goddelijke Wil. Ach, het is toch mijn uitzien dat het lieve recht zijn loop mocht hebben. Dan alleen zou God aan Zijn Eer komen. Ach, Hij is het toch zo eeuwig waardig om geëerd, gevreesd en gediend te worden, al was er geen Hemel tot beloning en geen hel tot straf. O, wat zal dat toch een wonder wezen, als dat

aan zulk een onwaardige mocht gebeuren. Ach, dat ik alle rechten eens mocht verliezen, maar o, die Jood en die Griek, die zijn nog niet gestorven. Alles woont in mij en Rutherford zegt in zijn geschriften: *wij zijn in onszelf een zwarte duivel, die gaat met je op naar Gods Huis.*

N. ziet uit of er iemand is daar zij mee kan rijden, want reizen kan ze niet meer. Ach Grietje, wat ben je toch onuitsprekelijk gelukkig. U hebt een Borg voor uw schuld en dat mis ik. Ach, dat u mijner mocht gedenken.

Groet de Uwen, ook K. de zeer hartelijke groeten en wees zelf zeer hartelijke gegroet van uw liefhebbende en ongelukkige vriendin, Marie.

Brief 11

GELIEFDE VRIENDIN MET DE UWEN.

Uw brief mogen ontvangen en daarvoor mijn hartelijke dank. Ik ben blij met uw onderwijs, dat zo spaarzaam meer wordt gevonden. Maar ach, daar ben ik niet mee geholpen en het wordt steeds minder. Ik kom toch zo alleen te staan op reis naar die grote eeuwigheid. Maar met al mijn ellende verkies ik toch liever aan des Heeren Voeten te liggen en een zwijgend God aan te kleven, dan meegevoerd te worden met alles wat geen wezen is.

Ik heb een preek gelezen, van wie weet ik niet, want de omslag was er af door de watersnood. De tekst was Matth. 7:14: *Want de poort is eng en de weg is nauw*, enz. O, Grietje, daar mocht het stenen hart onder worden verbroken. Daar verandert zijn ganse legering, ach, ik zou heel de preek wel over willen schrijven, maar dat gaat niet. Wat verklaarde die man al dat enge en dat nauwe, al die ballast, dat wij dat zelf mee brengen en vandaar de weg zo gevaarlijk maakt. Al die struikelblokken zijn van onszelf, maar nu al die wandelaars op dat pad van stenen hier beneden, worden pasklaar gemaakt voor het bovenhuis, uit hun zuchten, onder de zonde en alles wat ze niet kunnen onderscheiden, die onverzadigdheid en dat sterke roepen om vrijlating, enz. In dit alles wordt hun leven al hemels, want de engheid dat is die vijandige natuur. O, dat zondig vlees en bloed en die aartsvijand, daarvan moet ze schelden, zal ze door die poort in kunnen gaan. Al die bochten van ongeloof, moedeloosheid en hoogmoed, dat maakt het zo nauw dat het een wonder is, die er door ten einde raakt.

O, Grietje, wat werd heel mijn leven daarin verklaard. Nu belooft de Heere aan die Hem tot zijn Leidsman heeft gekozen, dat Hij op Zijn tijd die wonderen zal verheerlijken in hun hart, al worden ze nog zo in de zeef van de satan gezift. *De beloften zijn in Hem ja en amen.* Het leven der heerlijkheid zal niet worden gemist, omdat Jezus aan de Rechterhand Zijns Vaders zit en altijd voor Zijn volk bidt. O, konden duistere zielen het eens zien en geloven, dat de Heere door Zijn lieve Geest hen ondersteunt en staande houdt in de strijd, wat zou God de Eer krijgen.

O, Grietje, wat kwam de Heere daarin mede. Ik zakte zo diep in de schaamte, dat ik het lieve Wezen zo verdacht had gehouden. O, die smart, maar nu werd ik als 't ware opgevangen in Zijn liefde armen. O, die zoete rust. Hij alles in allen. Hij komt de werken des duivels te verbreken.

Ach, u begrijpt wel hoe ik op uw briefje viel. Zijn Naam is wonderlijk, Raad, sterke God, Vrede Vorst. Nu kon ik zingen: *'k Zal in dit vertrouwen leven en dat melden in mijn lied.* Nu gaat het niet over staat en stand. O, neen, maar dan komt men uit de hel in de Hemel. Wat ligt er toch een ruimte in Hem. Liefde is niet te verklaren. Ik gevoel nu geen te kort. Hij is dat alles vervullend Wezen. Wel gevoel ik liefdesmart, maar Zijn liefde daarentegen is ondoorgrondelijk.

Groet uw man en kinderen en wees zelf zeer hartelijk gegroet van uw onwaardige doch liefhebbende Marie.

Brief 12

GELIEFDE VRIENDIN.

Daar ik zeer verblijd was met uw brief, wil ik proberen om een woord terug te schrijven. Ja, ik draag wel een bedrieglijk hart om, maar ik hoop toch dat u mij eerlijk blijft behandelen. Mijn zeer hartelijke dank voor uw brief. U heeft onderling een aangename dag mogen beleven en daar ben ik blij mee. Daar ik zelf niet kon komen was ik bang dat het bij mij in vijandschap zou vallen. Maar nu mocht ik ook nog in de liefde delen. Ja, dan wordt die band weer eens versterkt. Ach, ik mocht de Heere toch zo aanlopen of de Heere Zelf in 't midden mocht zijn. En als de Heere dat geeft, dan kunnen wij niet boven elkander komen.

N. even door de telefoon gesproken en ik was blij dat ik van allen de groeten kreeg. Daar ben ik niet mee geholpen, dat weet u wel.

O, neen, zegt Gij tot mijn ziel Ik ben uw Heil alleen. D. is geweest en van haar meer over de gesprekken gehoord. Wat was tante A. wel blij, dat jullie er allen waren. Dat is toch ook zo haar leven.

Nu Grietje het ligt alles nog zo stil. Ik behoef niet te zorgen, maar achter aan komen en dat is zo groot. Ik zie in alles Gods Hand. En nog in mijn huisje mogen wonen, zonder afhankelijk te zijn. O, het is net of ik zo uit mag rusten en ik tel zelf niet mee. Ik heb zondag gelezen in P. v.d. Hagen over die woorden: *Mijn ziel is geheel bedroefd tot de dood toe* en toen moest heel de lijdensweg nog beginnen. O, er moest worden betaald. O, die volle toorn Gods gedragen, dat Zijn zweet werd droppelen bloeds en dan van Zijn Vader verlaten en uitriep: *Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten*. O, wat is die zonde toch Godonterend en wat gevoel je dan die smart der zonde. O, dan gevoel ik zulk een betrekking op Hem en dan gaat die bede op in mijn hart, dat het recht zijn loop eens mocht krijgen en ik Hem mocht leren kennen in de kracht Zijner opstanding om door Hem met God verzoend te mogen worden en met Hem bevredigd te worden en Zijn Beeld in mij hersteld mocht worden. En toch is het nu steeds in mijn hart: *Hartelijk zal ik u liefhebben, Heere, mijne sterkte*. O, Hem blindelings te mogen volgen, waar Hij ook heengaat, door bezaaide of onbezaaide wegen. Ach Grietje, wat is Zijn juk toch zacht en Zijn last licht. O, wat is de Heere toch een onbegrijpelijk Wezen voor zulk een als ik ben.

O Grietje, wat een lief versje wat u schreef. Het komt steeds weer terug. *De Heere is mij tot hulp en sterkte*, enz. Wij wonen ver van elkaar en toch ben ik zo dicht bij U. V. en Fr. zijn zaterdag nog geweest en ik kan mijn woorden aan hen kwijt. Ik hoop, dat wij elkander nog eens op aarde mogen ontmoeten.

Groet uw man en kinderen. En u van mij zeer hartelijk gegroet, uw liefhebbende vriendin Marie.

Ik moet donderdag weer naar de dokter D.V., maar verwacht niets van de middelen, maar mijn hope is op de Heere alleen. Nu zo de Heere het wil tot ziens, hoor.

Dag Grietje

Brief 13

ZEER GELIEFDE VRIENDIN.

Het is al weer een poosje geleden, dat ik u heb geschreven, maar ik wil het nu toch

proberen. Ik ben in die tussentijd niet gelukkiger geworden, maar wel ongelukkiger, daar ik weer zo in mijzelf ben terug gekomen. Die kloof is zo diep gevallen en die openstaande schuld is zo groot. O, wat een bodemloze afgrond, daar ik in gevallen ben. En dan dat gemis van dat dierbaar Wezen en alles eigen schuld. Alles wordt schuld ook mijn belijdenis, mijn tranen, mijn zuchten. Ach, dan zeg ik zo dikwijls dat ik nog een der dagen zal omkomen. O, ik heb zulk een klein plaatsje nodig, daar het nog een wonder is dat ik nog mag leven. De hel duizendmaal verdiend. Maar o, wat zal dat toch wezen om eeuwig buiten Zijn gemeenschap te moeten verkeren. Dat zal toch een hel in de hel uitmaken. Nu durf ik alles wel niet te ontkennen, maar de noodzakelijkheid wordt dan zo ingeleefd om alleen door Hem gezaligd te mogen worden en op die eeuwige Rots gevestigd te mogen worden. Met God verzoend en bevredigd te worden en in Zijn Beeld hersteld te worden, want dat ben ik kwijt door mijn diepe val. Daar lig ik veel om te wenen, maar het zal genade, alleen genade zijn als dat mag gebeuren. En ach in dat alles gevoel ik toch zulk een betrekking op Hem en Zijn Goddelijke deugden. Al moet ik er dan mee omkomen, dat wil ik toch niet missen en met dit alles blijf ik toch weer voor het Recht staan en dan komt die vijandschap zo openbaar in mijn hart, dat ik tegen niemand durf te zeggen, maar ik kan alles aan u schrijven.

En ach Grietje, vraag toch maar of u getrouw met mij mag handelen. Ach, wat worden er nog velen ook van het lieve volk nog opgebouwd, wat ze toch eens terug zullen moeten geven. Het is zulk een bange tijd. O, wat zou het mij baten, al neemt Gods Volk mij over en de Heere neemt mij niet over. Dat zal alles toch niet baten, hè? Ik loop zo alleen over de aarde en ik kan het gemis niet uitdrukken en toch is de Heere altijd zo goed voor mij geweest en nog tot op deze stonde. En nu ligt er op de bodem van mijn hart, door alle ellende heen, om God toch recht te mogen bedoelen. Ach, dat Hij toch eens aan Zijn eer mocht komen. Hij is het toch zo eeuwig waardig om gevreesd, geëerd en gediend te worden, al was er geen Hemel tot beloning en geen hel tot straf. Maar het zal toch zulk een eeuwig wonder wezen, als mij dat te beurt mag vallen.

Jullie hebben nog een aangename dag mogen beleven. Zelf kon ik er niet bij zijn. En toch was ik er blij mee en gun het zo van harte. Nu is het voornemen nog een dag naar vriendin H. te gaan. Ach, dat de Heere in het midden mocht zijn. Ik mag achter aan komen in stille onderwerping. Al moet ik de Heere missen, dat is voor mij ook niet te verklaren, hoe dat alles kan.

Met mijn lichaam is het niet veel. D. heeft mij geholpen met de schoonmaak. Met N. is het steeds zo hetzelfde. Ik houd zoveel van haar en vind haar zo gelukkig. Grietje, de vriend en vriendin, uw man en kinderen en zelf zeer hartelijk gegroet van uw onwaardige vriendin Marie. Tot ziens.

Brief 14

GELIEFDE VRIENDIN.

Ach Grietje, wat heb ik het toch benauwd gehad en vluchtte ik van kamer in kamer en ik dacht daar eeuwig in om te komen. O, het is niet te verklaren maar ik ben geheel vast gelopen en toen die woorden: *O, Mijn Volk, wat heb Ik u gedaan, betuig tegen Mij.* Daar ben ik weggezonden. O, wat heb ik daar de godonterendheid van het ongeloof gevoeld en betreurd en daarover heen: het Bloed van Jezus Christus Gods Zoon reinigt van alle zonden. O, dat woord: *van alle zonden.* Daar kwam zulk een liefde in mee. Maar o Grietje, wat zakte ik weg in mijn schande en schaamte, dat ik de

Heere zo had verdacht. Er bleef niets meer van mij over dan een liefdes-betrekking op die dierbare Borg. Heel mijn hart ging naar Hem uit en in mijn hart was droefheid en blijdschap, niet te verklaren, maar kon Gods Goedheid niet verwerken en toen ging het zingen:

*Als ik omringd door tegenspoed,
Bezwijken moet,
Schenkt Gij mij 't Leven.*

O, dat in Hem te mogen schuilen. Nu ben ik een geheel ander mens. Ach, als de Heere ons uit zulk een grote nood verlost, dan die ruime gedachten van de Heere. Ik heb Ds. van de Poel nog mogen beluisteren. Hij heeft heel het leven van Thomas zo verklaard. De Ds. verklaarde heel mijn leven, hoe wij steeds de Heere opnieuw kruisigen, als wij in de banden van het ongeloof verkeren, maar toen Ds. ging verklaren, dat Thomas uitriep: *mijn Heere en mijn God*. O, wat gevoelde ik toen weer het smartelijke gemis en toch was dat niet benauwd, want ik proefde er toch zo de liefde in.

Zondags daarop gemakkelijk thuis gezeten. Ik heb gelezen in Hugo Binning, kostelijk. Hij heeft zoveel preken over Joh. 1:1 en ook een preek over die woorden: *Het Bloed van Jezus Christus, Gods Zoon, reinigt van alle zonden*. Dat bloed loopt overal door, zegt hij. O, wat werkte dit alles een begeerte om in dat Bloed gewassen te mogen worden. En ach Grietje, daar kreeg ik toch zulk een behoefte aan het Heilig Avondmaal. Ik ben er nog nooit aan geweest en heb het ook nooit aanschouwd, maar nu was het in mijn hart: *Doe dat tot Mijn Gedachtenis*. En Mijn Vlees is waarlijk spijs en Mijn Bloed is waarlijk Drank. En ik mocht zo zien op een gekruiste Christus. Toen mocht ik geloven, dat de Heere Zijn Bloed voor mij vergoten had. Ik was zo verbroken en verslagen. Ik was een en al verwondering en ik kan het geen naam geven, maar ik schrijf alles aan u zo het is.

Maar o, daar komt 's nachts de duivel op mij af en zeide, *je bent eeuwig de mijne*. Toen zeide ik, ga weg satan, want ik heb eeuwig je dienst afgezworen. En hij moest wijken, maar ben wel weer bevreesd, dat hij weer terug zal komen. O, wat zal het toch wezen om eeuwig in Zijn Gemeenschap te mogen delen, die zoete liefde.

Nu breek ik af. Nog hartelijk dank voor uw briefje. Man en kinderen de hartelijke groeten en wees zelf zeer hartelijke gegroet van uw liefhebbende Marie.

Brief 15

ZEER GELIEFDE VRIENDIN.

Eerst mijn zeer hartelijke dank voor uw brief. Ik ben blij dat u weer beter bent, voor allen die u lief en dierbaar zijn, maar ook voor ons. O, wat zinkt alles toch weg, weer vier mensen die deze week begraven zijn, de ene man laat 12 kinderen na. Ds. v. Pr. heeft hem begraven. Hij is zeer ruim gestorven. Ach, die mensen zijn verlost van zichzelf en waren de zonde zo moede, maar wat wordt het leeg op de aarde, hè? Mijn hart is zo gebonden aan het oprechte volkje, en al kunnen ze me niet helpen, we kunnen ze toch ook niet missen.

Ik kreeg net een rouwbrief van D. haar vader. Hij is zondagmiddag overleden en nu is het Eeuwigheid geworden. Van zijn vrouw hield ik zeer veel, zij kwam ook altijd bij ons. En D. is ook altijd blijven komen en ik heb dat graag.

Ja, Grietje die brieven van Ds. v.d. Groe heb ik ook in mijn bezit en ik lees er veel in. Ook van Koos Vrolijk, o zo leerzaam. Ach, wat hebben die oudjes toch een licht gehad. Wat hoorden ze gaarne het begin of dat zuiver lag en dan leidt dat voor zichzelf weer zo tot nauw onderzoek of de Heere werkelijk wel begonnen is en of de

ware zaligmakende ontdekking er in gevonden wordt, want ach Grietje het kan toch zover gaan, wat toch niet van God is. Daar hebben we toch een kruimeltje licht toe nodig, hè? Ach, ik mis steeds dat dierbaar Wezen en dat maakt mij zo diep ongelukkig, hoewel mijn hart naar Hem uitgaat om toch alleen in Hem gevonden te mogen worden. Maar ik sta overal zo blind voor en de Heere is toch niets aan mij verplicht nietwaar?

Zondag ben ik nog even bemoedigd. Ik gevoelde mij zo eenzaam en verlaten, o, dat gemis. De dood in zichzelf te moeten omdragen en toen kwam dat versje uit de oude rijm zo in mijn hart Ps. 42:

*Waarom wilt gij u zo kwellen,
En beroerd zijn, o ziel mijn.
Wil gans u hoop op God stellen,
Van u zal Hij gedankt zijn. enz.*

O Grietje, ieder woord was een zaak, ach toen werd ik toch weer verwaardigd om een zwijgend God aan te kleven. Ik begeer toch geen andere weg dan om alleen van de Heere verlost te worden. Hij is toch die enige Rustaanbrenger, waar toch mijn hart naar uitgaat. En nu is het in mijn hart: *In stilheid en in vertrouwen zal u sterkte zijn.* Dan wil ik toch dat leven liever dan meegevoerd te worden met de stroom des tijds.

N. is nog bij me geweest; ach, mocht ik ook zo gelukkig worden. Ik ben zo jaloers op haar en al het volkje.

Met mijn lichaam gaat het nog niet erg, zeer vermoeid en dan loop ik weer te tobben met mijn arme kinderen; en zo ga ik nu daarheen, maar de Heere is goed. Gedenk mijner als het u geschonken mag worden.

Met uw man wordt het steeds minder hè? Ach, de Heere mocht hem nog gedenken. Groet uw man en kinderen, en wees zelf zeer hartelijk gegroet van uw liefhebbende vriendin Marie.

Dag Grietje

Brief 16

ZEER GELIEFDE VRIENDIN.

In mijn gedachten ben ik al een week aan u aan het schrijven, maar ik heb het steeds maar weer weggelegd. Ach, dan word ik zo van alle kanten aangevallen en tegengehouden. Maar daar het steeds minder wordt, waar men nog zijn hart aan kwijt kan, moet ik toch nog waarderen, dat ik nog een adres gekregen heb om alles aan te schrijven hoe het ook is.

Ach Grietje, ik word steeds onverklaarbaarder en ik kan mij nooit zo in woorden uitdrukken, hoe of het is en ik ben mij zo bewust, dat ik geen brieven kan schrijven. Wij hebben die gedenkwaardige dagen weer mogen beleven en ik heb wel niet moeilijk gelezen thuis, maar ik moest het dierbaar geloof missen en dan wordt onder het lezen het smartelijk gemis zo gevoeld. Ik heb een preek gelezen van Ds. Fraanje en van Ds. van de Poel en van Ds. L., maar o, het moet toch steeds weer maar opnieuw worden geopenbaard, nietwaar? Ach het is toch zo'n grote verborgenheid. Er wordt wel veel over Jezus gesproken, maar daar kan ik toch niet jaloers op worden. En ik ben blij dat mijn huisje niet vol zit met godsdienst, want daar krijg ik het zo benauwd onder. Neen, dan zit ik liever in de eenzaamheid de diepe afstand te betreuren, die er ligt tussen God en mijn ziel en zucht dan tot Hem: *hoe kom ik ooit tot u bekeerd en hoe raak ik ooit mezelf kwijt?* Maar dan word ik weer zo aangevallen of het op mijn leven gemunt is en dan wordt het van alle zijden zo bang en durf ik dat aan niemand te zeggen, maar ik schrijf het maar alles aan u zo als het is.

Gisteren was het zo benauwd en ik zuchtte naar boven en toen die woorden: *Ik de Heere worde niet veranderd, daarom zijt gij o kinderen Jacobs niet verteed*. Maar ach, ik kon er niet mee in de rechte verootmoediging komen. Toen heb ik zo geweend. En zo werd het betwist, dat het niet van God was, anders zou het wel anders zijn. En ach Grietje, toen weer aan het roepen of de Heere mij toch waar mocht maken en dat ik Zijn eer toch eens mocht bedoelen. Maar met dit alles ben ik toch naamloos ongelukkig en het wordt steeds minder en ik kan mij niet verklaren, hoewel ik alles aan u durf te schrijven. Het is mij nog een wonder, dat ik steeds nog een brief van u terug krijg. Want dan zeggen ze van binnen: nu is het afgedaan en zal nooit meer iets horen, want je schrijven wordt al maar vreemder, enz. En dan is het nog een wonder, als ik een brief van u mag ontvangen, hoewel u mij niet kan helpen.

En ach, vraag toch steeds om mij oprecht te behandelen, want ik ben zo bang voor zelfbedrog. Ach, dat u nog verwaardigd mocht worden om mijner te gedenken in uw gebeden. Met uw man is het niet veel.

Doet hem de hartelijke groeten, ook de kinderen. En wees zelf zeer hartelijk gegroet van uw ongelukkige vriendin Marie.

Brief 17

ZEER GELIEFDE VRIENDIN MET DE UWEN.

Nu zal ik eerst mijn hart eens op het papier leggen. Ach, wat ben ik toch in een toestand gekomen Grietje Ik kan alles niet schrijven, maar wat ben ik toch als een vijand openbaar gekomen. O, die vreselijke tegenstand in mijn hart en ik wilde mijn knieën niet meer buigen en dacht er loopt er niet een op de wereld zoals ik. Maar daar komt G.C. bij mij op bezoek en hij gaat zijn hart verklaren en leefde hetzelfde in, waar in ik liep en dat gaf verademing, daar ik toch zo groot op de genade zag, die de Heere in zijn ziel had verheerlijkt. Wat gingen de harten open wel uit de schuld en schande vandaan. Maar die nacht daarop kwam de Heere die vriend zulke kostelijke lessen te leren, eerst in de verlatenheid en toen mogen eindigen in een Drieënig Wezen.

Ach, toen ik dat alles hoorde, was het bij mij alles mis en ik heb zulk een vreselijke nacht doorgemaakt en dat alles in de vijandschap en ik kwam helemaal aan een eind. O, wat stond ik toch als een monster tegenover zulk een lief Wezen. Maar daar moest het briesend paard sneven, toen de Heere zo liefderijk sprak uit Ps. 121:2 en daar mocht ik invallen voor God en elk woord was voor mij een zaak. O, Grietje, wat dat toch voor mij was is niet te verklaren. Liefde tegenover vijandschap. Nu zie ik overal Gods liefde in. Maar nu kwamen er een paar mensen bij me op bezoek en ik wilde het mededelen maar het ging niet. Toen ze weg waren werd ik weer zo bestreden, dat toch alles nog bedrog was en toen ik in het verborgen kwam en mij voor de Heere neerlegde, kwam alles weer terug en zag zo, dat ik nu nog nooit anders gedaan had dan de Heere gekruisigd. Dat mocht ik zo van harte bewenen en ik werd zo geleid in mijn onwaarde en vloekwaardigheid, dat de Heere mij voor eeuwig kon verstoten. En zo werd ik geleid en gewezen op die lijdende Borg, de kroon op Zijn gezegend Hoofd en die wonden in Zijn Handen en Voeten en dat bebloede Lichaam. O, het was of de Heere nu zeide: *daar mag je nu in schuilen*.

O, dat wonder, daar gevoelt hij toch wat bitter de zonden zijn en dat liefderijke Kruis, alles liefde. Ik kan het niet verklaren, maar ik gevoel zulk een zoete rust in die Bloedwonden. O, wat is dat toch een wonder. Alles moet zwijgen van binnen en vannacht gedurig Zijn onuitsprekelijke liefde bewonderd. Alles zingt in mijn hart en ik word steeds teruggeleid waar de Heere mij stil gezet heeft.

Ik ben nu nog in de kerk geweest en werd daar dat versje tot bevestiging gezongen.

Ach Grietje, daar moet men toch God voor zijn om zulk een monster uit de drek te verhogen. Nu kan het voor een ieder, nu het voor zulk een nog kan. Nu even mijn hart opengelegd. Ik weet van geen staat of stand, maar de Heere is goed.

Groet uw man en kinderen en wees zelf zeer hartelijk gegroet van uw liefhebbende vriendin Marie. Dag Grietje

Brief 18

GELIEFDE VRIENDIN.

Wat heb ik nu lang gewacht met terug te schrijven, maar ik kon ook niets op het papier krijgen. Als ik wat had geschreven heb ik het gelijk weer verscheurd. Ach, wat is toch de mens, hè?

O Grietje, ik was toch zo naar gesteld, het wordt steeds minder met mij. Ach, die gruwelen die steeds in het hart oprijzen. Ik ben een en al zonde en daaruit roep ik steeds tot de Heere: houd mij toch vast, dat ik mag bewaard blijven om weer niet willens te gaan zondigen. Dan sterf ik liever aan Zijn voeten. Ach, ik kan het wonder niet op, dat de Heere zulk een nog draagt en spaart en dat ik nog wel eens bij ogenblikken mijn benauwdheid mag uitwenen aan Zijn Heilige Voeten. Dan krijg ik een ogenblik een ademtocht, niet dat ik dan geholpen ben. O neen, maar in dat ogenblik is het of er een eeuwigheid in verklaard ligt. Maar, ach, dan komt het weer zoveel te erger op mij af en dan die vreselijke Godslasteringen, die in mijn hart worden geworpen. Ach, ik ben toch zo bang van mezelf. Wat ben ik toch diep gevallen en de satan toegevallen. O, als ik hier nu in moet omkomen, dat zal toch vreselijk wezen, maar dan zal ik God toch niet kunnen vloeken.

Ds. v.d. M. moest hier zaterdagavond voorgaan. Ach, mijn hart was een open graf. Ik dacht zo, zo kan ik toch niet opgaan. De Ds. zal zijn mond niet open kunnen doen als er zulk een onder het gehoor zit en ik was vast besloten thuis te blijven. Daar komt Ds. en zijn vrouw en vrienden mij bezoeken en ik dacht die man zal het wel dadelijk gevoelen, wie er in dit huisje woont.

Ds. vroeg met een paar woorden wat aan mij en daar brak alles los en ik kon niet zwijgen, wie en wat ik toch geworden was. Ik heb het zo uitgeweend en ik moest mij even ontlasten. Toen zei de Ds.: eerst gaat de hel open eer de Hemel voor de ziel geopend wordt, enz. maar ik durfde dat niet aan te nemen. Toen ging de Ds. in het gebed en werd het zo stil in mijn hart en ik kreeg een droefheid naar God. O Grietje, wat dit is weet u zelf bij ondervinding. Zo ben ik opgegaan. De Ds. heeft gesproken uit Joh. 10: 27 en 28 en ach, daar werd heel mijn leven in verklaard. Ik zat steeds maar *amen* te zeggen en de Ds. verklaarde zo het begin van het leven, hoe wij denken voort te gaan van kracht tot kracht, maar dat de ontdekking raakt tot aan de wortel, enz. Maar dat er nu voor een genadeloos mens nog genade was uit het eeuwig Verbond; maar ik was zo bedroefd. Toen de Ds. verklaarde: *niemand zal ze uit Mijn Hand rukken, toen werd ik er zo bij ingesloten*. Dat woord "niemand", de ganse hellelmacht niet. Ach Grietje, wat gevoelde ik toen een liefde tot die Goddelijke deugden, dat die toch eens in mijn hart mochten worden verheerlijkt met vernietiging van mezelf. O, wat was dat toch een ademtocht.

Toen ik thuis was brak de hel weer op mij los. Daar kan ik met niemand over praten, maar ik durf alles aan u te schrijven zo het is. Ik loop steeds met alles vast en ik kan mij niet verklaren, maar ik moet verklaard worden. De Heere schenke die Geest der ontdekking en ontgronding en der uitbranding, opdat God aan Zijn Eer mocht komen. De hartelijke groeten aan de uwen en wees zelf hartelijke gegroet van uw naamloze Marie.

Brief 19**GELIEFDE VRIENDIN.**

Uw brief heb ik mogen ontvangen en daarvoor mijn hartelijke dank. Ik mocht er nog een weinig door bemoedigd worden, maar daarna val ik weer zo in mezelf terug. Ik heb vernomen, dat het weer wat beter met u is. Ik hoop, dat de Heere u nog wat hier houdt, want de Heere haalt Zijn Volkje zo thuis en dan wordt het zo bang op aarde. Niet dat ze mij wat geven kunnen, maar ik kan ze toch ook niet missen. O, wat is dat ware volk toch gelukkig en wat ben ik toch ongelukkig. Dat drijft me weleens naar de Heere en doet me vragen of ik ook zo gelukkig mag worden.

Ach Grietje, ik kan nergens rust vinden en ik vecht steeds maar om uit Gods Handen te blijven. Ik kan mij zo in gepaste woorden niet uitdrukken. Die gave heb ik niet. En het is nog maar een paar jaar dat ik onder het volkje verkeer. Ach geliefde vriendin, alles veroordeelt mij en als ik mij voor de Heere neerleg, dan zeg ik: *Heere, hier ligt het bedrog, mocht Gij het nog eens waarheid maken in mijn binnenste. Ach, mocht ik toch eens in U gevonden worden. Gij zijt toch die ware Rustaanbrenger, die alleen mijn ziel kan verzadigen.*

Ach, ik word zo moe dat "mijzelf" te leven en dat eigen schuld. Het is zoals u schreef, geen lust, geen ijver, geen liefde, maar alles op- en tegenstand. Wat is dat toch benauwd, dan gaat er wel eens een noodkreet op naar boven: *Heere, houd mij toch vast.* De wereld is mij toch de dood geworden. Die kan mij niet meer behagen, maar ik moet nu wel de wrange vruchten smaken, dat ik mijn Formeerder heb verlaten en dat om nooit meer terug te komen. Ach, ik moet steeds vragen: *Heere, ontdek en ontgrond mij.* En toch weet ik niet wat ontdekking is, want dan zou ik er nog moed uit scheppen, als ik wist dat dit alles van de Heere is. Wat ben ik toch blind en ik heb toch zo'n onderwijs nodig. Ds. v.d. Groe schrijft zo in de Toetssteen: *Die in de Zoon geloofd, die heeft het Eeuwige Leven*, enz. en dat mis ik. De zonde maakt een scheiding en toch ligt er op de bodem van mijn hart om in de Vreze des Heeren te mogen wandelen, daar Hij het toch zo waardig is om geëerd, gediend en geprezen te worden. Ach, hoe raak ik nog mezelf kwijt en hoe kom ik ooit tot God bekeerd?

Ik ga veel zwijgend over de aarde, maar ik durf alles aan u te schrijven. Nog hartelijk dank voor uw onderwijs, al ben ik daar niet mee geholpen, het geeft toch wel eens ademtucht.

Ik ben blij dat N. hier woont, ik houd veel van haar. Ach, mocht ik ook zo gelukkig worden. Hoe gaat het met uw man? Doet hem en de kinderen de hartelijke groeten en wees zelf zeer hartelijk gegroet, van uw ongelukkige en naamloze Marie.

Brief 20**GELIEFDE VRIENDIN.**

Wat heb ik lang gewacht om terug te schrijven. Het is geen onwil, maar ik weet niet hoe ik mij uit moet drukken. Ach, dat ik nog niet voor eeuwig vernield ben dat zijn de goedertierenheden Gods nog over mij dag en nacht. O, dat de Heere zulk een nog draagt en verdraagt, dat kan ik soms niet klein krijgen. Ach, ik loop zo als een raadsel over de aarde, onverklaarbaar en ik kan het bijna aan niemand kwijt, maar ik ben toch blij dat mijn huisje niet dagelijks vol zit met godsdienst, want daar krijg ik het zo bang onder en kan daar toch ook niet jaloers op worden ook. Ach, ik loop zelf met zulk een zwaar pak, alles is mij tot zonde en kon ik dat nu maar dag en nacht bewenen, dat zou nog verlichting geven, maar nu is het zo smartelijk als ik geen smart gevoel.

O Grietje, wat komt men toch alleen te staan voor die grote eeuwigheid, dat persoonlijk. Ach, ik gevoel mij zo verlaten, die kloof is zo groot en zo diep tussen God en mijn ziel. Soms valt een heirleger mij aan en ik heb geen kracht tegen deze menigte. Ach, wat gaat dan toch de noodzakelijkheid spreken om in Hem alleen geborgen te worden. Maar alles is zo verborgen en toch te weten dat in Hem alles is aan te treffen. Maar het moet toch steeds als aan de Discipelen weer aan ons bij vernieuwing geopenbaard worden, want uit de wetenschap kunnen wij toch niet leven, niet waar? Ach, nu sta ik overal zo blind voor en ik ben de duisternis zelf en ik moet steeds maar vragen of ik Zijn Goddelijke Deugden, die ik zo schandelijk geschonden heb, liever mocht krijgen dan mijn eigen zaligheid. Daar heb ik wel betrekking op, dat wel. Maar nu ben ik nog geen onderwerp en ik gevoel zo dat alles wat van mij is er aan moet. En dan komt die vijandschap weer zo naar boven om uit loutere genade gezaligd te worden. Ach, wat ben ik toch diep, ja zeer diep gevallen, ik gevoel mij zo ongelukkig. Ach, hoe kom ik ooit tot God bekeerd wat gevoel ik mij toch naamloos. En ik moet steeds vragen of ik niet behoef uit te leven wat ik inleef, het is Gods bewarende Hand dat het niet gebeurd is, ach ik zou de zonde wel met wortel en tak uit willen rukken, maar ik kan niets te boven komen.

Grietje wat heb je weer een lieve gang mee mogen maken. O, die vastigheid in dat Verbond. Ik heb geweend van jaloersheid, en het dreef mij nog uit of ik ook eens zo gelukkig mocht worden. Er is toch maar één volkje op aarde, waar ik jaloers op ben. Maar daar sta ik nu buiten, en dan te leven in zulk een bange tijd, zo liefdeloos, en zo opbouwend, daar gevoel ik ook geen vereniging mee.

Met uw man wordt het steeds minder hè. Doet hem de hartelijke groeten en ook uw kinderen. En wees zelf zeer hartelijk gegroet van uw ongelukkige en naamloze vriendin, Marie.

Brief 21

ZEER GELIEFDE VRIENDIN.

Uw brief ontvangen en daarvoor mijn zeer hartelijke dank. Ach Grietje, ik had al eerder willen schrijven maar ik loop zo onverklaarbaar. Wat is het missen van dat Lieve Wezen toch smartelijk en dat alles eigen schuld. Ik heb mijn Maker de rug toegekeerd, om nooit weer terug te keren, dus alles eigen schuld. Ach, nu weet ik dat de Heere niets aan mij verplicht is, ik heb alle rechten verloren, maar ach, de noodzakelijkheid om alleen in Hem geborgen te mogen worden. Dat doet mij steeds tot Hem zuchten en vluchten, al gaat alles tegen vlees en bloed in. De Heere schenke mij die zaligmakende ontdekking om Zijn Deugden eens liever te mogen krijgen dan mijn eigen zaligheid, ach, hoe raak ik nog mijzelf kwijt?

Ach Grietje, nu wil ik toch liever een zwijgend God aankleven dan tegen Hem zondigen, dan roep ik wel eens uit: "Ik zal uitzien naar de Heere, ik zal wachten op de God mijns heils", ja dat is dan wel eens een ademtocht. Maar dan zie ik die kloof en die afstand tussen God en mijn ziel, dan is het toch aan mijn kant onmogelijk dat dit ooit nog goed kan komen, alhoewel ik geen kwaad van God kan denken, al zou ik Hem eeuwig moeten missen. Wat is dat lieve volkje toch gelukkig en wat ben ik toch ongelukkig. O, duizend zorgen, duizend doden kwellen mijn angstvallig hart en toch weet ik geen andere weg. Ook begeer ik geen andere weg, maar alleen om door de Heere gered te mogen worden.

N. is naar de begrafenis geweest van R.P. zijn vrouw en heeft een zware kou gevat. Ik ben blij dat N. hier woont, want ik heb zeer weinig echte vrienden.

Vr. v. Vl. is bij D.B. geweest, ze was wel erg moe hoor. Ds. Toes is in het ziekenhuis

gebracht en ligt met zuurstof. 'k Heb gehoord dat het steeds minder wordt met uw man. Doet u hem de hartelijke groeten?

Nu Grietje in alles sterkte toegewenst en de groeten aan de uwen. Wees zelf zeer hartelijk gegroet van uw ongelukkige en naamloze vriendin Marie.

Dat wij elkander nog eens mochten ontmoeten is mijn uitzien; dag Grietje.

Brief 22

ZEER GELIEFDE VRIENDIN.

Uw brief met felicitatie mogen ontvangen, en daarvoor mijn hartelijke dank. Ach, kon ik nu eens mededelen wat ik gedurende een week dag en nacht heb ingeleefd. Ach, wat heb ik de bitterheid van de zonde ingeleefd, ik kon nergens een plaatsje vinden en moest maar uitroepen: "Wee mij, dat ik zo gezondigd heb. " Een stroom van ongerechtigheden had de overhand over mij en ik moest maar zeggen: "Manasse is zo diep niet gevallen dan ik. " O, wat een snood monster ben ik toch, geen aanzien waard. Ik ben 15 pond afgevallen en het was in mijn gevoel of ik geheel zou verlammen. O, Grietje, ik zou het beter tegen u kunnen zeggen dan schrijven. Ach, het was steeds in mijn hart: "Vervloekt is een iegelijk die niet blijft in al het geen geschreven staat in het boek der wet om dat te doen. " Het was of ik in het paradijs geleid werd hoe ik daar goed en recht en naar Gods Beeld geschapen was, als een pronkjuweel uit de Handen Gods voortgekomen en toen door ongehoorzaamheid van de boom gegeten, wat God verboden had. Toen uit het paradijs verdreven en in een eeuwige verwoesting terneer gestort, Gods Beeld kwijt, ja alles kwijt en toen die vloek, die over mij werd uitgesproken.

Ach, in plaats van ware vernedering viel er zulk een vijandschap in mijn hart. O, wat is dat vreselijk benauwd. Nu zei de vorst der duisternis: "Je bent mijn eigendom en ik heb macht over u. Maak er nu maar een eind aan, want zo kan je toch niet blijven leven", enz. O, Grietje, wat was het mij bang. Toen viel er zo in mijn hart: "Goed doet geen nut ten dage der verbolgenheid maar de gerechtigheid redt van de dood. " Toen viel ik plat op de grond en er viel zulk een liefde tot het recht in mijn hart, dat ik uitriep: "Ik ben uw Gramschap dubbel waardig. "

Ik zei: "Heere trek maar door, ik tel niet meer mee, als U maar verheerlijkt mag worden. "

Nu had ik al eens zoveel zoetigheid mogen proeven en smaken toen ik mocht zien op het kruis en nu veroordeelt alles me. O, geen toegang tot de Boom des Levens. In zonde ontvangen en in ongerechtigheid geboren. Nu het voorwerp van Gods Toorn. O, mijn arme kinderen door mijn toedoen op de wereld gekomen en op reis naar die grote eeuwigheid, ach, ik heb toch zoveel schuld en nooit een moeder geweest. Ach, waar moet het toch met mij heen, ik kan het goed begrijpen, wanneer u nooit meer aan mij schrijft. Ach, het is zo vreselijk donker en ach, mocht u mijner nog gedenken. O, Grietje, zal u mij eerlijk behandelen.

Wat een vreemde brief, hè? Toch durf ik alles aan u te schrijven, hoe het in mijn hart is, verdraag het maar.

Doe de uwen de zeer hartelijke groeten en wees zelf hartelijk gegroet van uw naamloze en verlaten vriendin Marie.

Brief 23

GELIEFDE VRIENDIN.

Nog mijn zeer hartelijke dank voor uw brief en ook voor die van Diena, die u er bij gedaan heeft. Nu is ze alles te boven. O, wat zijn ze toch gelukkig. Ik ben er toch zo

jaloers op. Lien Jonker² heeft de Heere ook thuis gehaald. Wat wordt het toch leeg op aarde hè? Het is toch zo'n vredige begrafenis geweest. Dat hoorde ik van L. Uit Rotterdam. U bent er ook geweest, hè? Zij heeft veel geleden, maar ze is nu eeuwig thuis.

Zo komt de Heere u in druk en kruis te ondersteunen en bij vernieuwing mag u ervaren: Zijn wettig eigendom te zijn. Ach Grietje, daar ben ik zo jaloers op. Ik heb bij v. d. W. onder het Woord gezeten. Ds. verklaarde *de schipbreuk van Paulus*. O, zo het geestelijk leven daarin verklaard. Een zorgelijke afvaart, een noodzakelijke stranding en een wonderlijke behoudenis. Eerst de schone Havens dat het beter was daar te blijven, maar de hoofdman geloofde meer de stuurman dan Paulus. Toen kwam er al spoedig een storm op en toen heeft Ds. het begin van het leven zo naar voren gebracht, ik had daar nog verlichting uit. Ik stip het alles maar aan. De storm werd al woester en geen klein onweder drukte hen. Het werd steeds benauwder, zij zagen geen zon, noch maan, noch enig gesternte en wensten dat het dag werd. Toen moest het gereedschap overboord geworpen worden om het schip te verlichten. Ds. verklaarde dat dit de valse gronden waren waar een ziel op vast zit. Al die behulpmiddeltjes om het maar vast te houden moeten overboord in tijd van nood. Die donkerheid van de ziel zo verklaard dat de Hemel gesloten is en dan die stormen van aanvallen en die nood der ziel, veertien dagen niet gegeten van doodsangst. Het werd steeds banger en toch niet opgeven om behouden te worden. Toen zagen ze een inham, weer mis. Totdat de Engel tot Paulus kwam en zeide, "Wees goedsmoeds", enz. Toen heeft Paulus in het openbaar gebeden en gedankt onder de vijanden, want er waren er maar drie van Gods volk. Toen alles verloren scheen, kwamen ze allen behouden aan land.

Ach, hoe ik er onder gezeten heb kan ik niet verklaren, maar ben zo diep ongelukkig thuis gekomen, ik viel er boven op en ik weet dat ik eens in Gods Handen zal vallen, maar hoe het ook valt, als God maar verheerlijkt mag worden. O, dan gevoel ik zo'n betrekking op die Goddelijke Deugden, ik heb Gods Woord aan mijn hart gedrukt vanwege de innige betrekking op dat Lieve Wezen, Die zeker recht zal doen.

Ik kan de liefde niet weergeven Grietje, maar ook de droefheid niet. Ik schrijf maar zoals het in mijn hart leeft.

Nu, sterkte hoor. Steeds minder wordt het met uw man, hè? Doet de uwen de hartelijke groeten en wees zelf zeer hartelijk gegroet van uw alleenstaande vriendin Marie.

Dag Grietje de Heere zal u niet begeven noch verlaten, hoor.

Brief 24

ZEER GELIEFDE VRIENDIN.

Eerst eens proberen om u te schrijven, al weet ik niet te beginnen. Ach Grietje, ik ben toch zo blind en loop met zoveel raadsels over de wereld en hoe zullen die nog ooit opgelost worden. O, wat ben ik toch diep gevallen. Het is steeds maar in mijn hart: "Uit u geen vrucht meer in der eeuwigheid. Die boom is vervloekt en kan geen andere vruchten meer voortbrengen dan stinkende vruchten. " Ach, wat moet er toch een Goddelijk wonder aan een mens gebeuren om uit alles wat van onszelf is gezet te worden. Wat zit ik vol van ongeloof, eigenliefde, mezelf vastklemmen aan dingen die geen bestaan voor God hebben. Ach Grietje, dan ga ik weer aan het vragen of de Heere mij wil ontbloten en ontgronden en om losmakende genade.

Ach, wat ben ik toch geworden, Zijn lieve Gunst kwijt, Zijn Beeld verloren en Zijn

² Lien Jonker uit Den Bommel is overleden 27 augustus 1972

Gemeenschap. Ach, dan leeft er zulk een droefheid in mijn hart en toch een zwijgend God achterna wenen en ach, dat ik nu eens recht een waar onderwerp mocht worden. Ach, ik ben zo jaloers op de beesten, die zijn gebleven zoals ze altijd geweest zijn. Als ik nu eens mag zien dat de Heere bezwaard en beangst werd en Zijn ziel bedroefd was tot de dood toe. O Grietje, dan is het net of ik even adem mag halen. Ik weet mij zo niet uit te drukken, maar schrijf maar aan u zoals het is. Dan ben ik wel erg bedroefd, maar dat is niet benauwd. Nu is er niets meer aan ons op te knappen, maar dat de Heere mij mocht schenken, dat ik aan alles gekruist mocht worden en aan Zijn voeten mocht sterven, om één plant met Hem te mogen worden. En in Zijn Gemeenschap terug gebracht mocht worden om recht en gerechtigheid liever te krijgen dan mijn leven. Ach, dat die Deugden Gods eens in mijn ziel werden overgedrukt, om alzo in Zijn voetstappen te mogen wandelen en dat ik zo Gods Raad uit mocht dienen, tot verheerlijking van Zijn grote Naam. Dan zou de Heere alleen de eer krijgen.

Ach Grietje, mocht dat nu eens opgebonden worden, maar daar kan ik zelf niet komen. O, wat ben ik toch geworden, alles eigen schuld en dan die aanvallen van binnen: "Zo werkt de Heere niet in Zijn kinderen, je hebt geen heil bij God. Het zal wel voor de hele wereld en voor Gods volk openbaar komen, dat je de grootste huichelaar bent. " Dan ga ik weer zo rusteloos over de aarde en heb nergens licht in en dat alles eigen schuld. Wat zal er toch een wonder gebeuren om zulk een uit zulk een jammerlijke staat op te halen. Ach, hoe raak ik nog mezelf kwijt en hoe kom ik ooit tot God bekeerd. Het wordt steeds onmogelijker en de weg steeds nauwer. Ik weet mijn ellende niet in woorden uit te drukken.

Hoe gaat het met Kees? Doet hem de hartelijke groeten en wees zelf zeer hartelijk gegroet van uw liefhebbende naamloze ongelukkige vriendin Marie.

Brief 25

ZEER GELIEFDE VRIENDIN.

Wat is er toch veel gebeurd sinds ik u geschreven heb. Ik werd goed op de hoogte gehouden door D. en V. hoe het naar het einde ging met uw man, vandaar dat ik ook niet durfde te schrijven in uw omstandigheden. Nu is het eeuwigheid voor uw man geworden. Ik was toch zo blij dat ik met F. mee mocht rijden, wat is toch alles stichtelijk verlopen, hè. Zelf kreeg ik geen gelegenheid om u even te spreken, hoewel ik toch niet zo vrij ben. Jammer dat wij weg moesten, maar het is zo'n grote reis, niet waar?

Ik moest zo denken aan de woorden van Ds. van de Poel: *"Gecondoleerd met uw man en van harte gefeliciteerd met uw Hemelse Man. "*

Ach Grietje, wat komt de Heere u in alles toch te ondersteunen en te vertroosten. De Heere heeft u voor tijd en eeuwigheid overgenomen, gekocht met Zijn dierbaar Bloed. Dat is toch niet klein te krijgen. Waarom was het toch op mij gemunt, daar er zovelen verloren gaan.

Het is van mijn man alweer vijf jaar geleden, dat hij gestorven is. Maar ach, ik moet de Heere missen en buiten Hem is alles de dood. Ik voel mij zo alleen en verlaten en de Heere zwijgt. Dan word ik zo aangevallen: "Zou de Heere wel begonnen zijn, zou het wel zaligmakend zijn?" Ach, ik sta mezelf zo in de weg en alles eigen schuld. Daarin moet ik mij steeds maar aanklagen en leef dan in zulke diepe smart. Ik heb soms geen woorden, maar leg me dan stom voor de Heere neer, alleen omdat Hij het zo waardig is om geëerd en gevreesd te worden om Zijns Zelfs wil. Als de Heere zwijgt begeer ik toch tot de laatste snik aan Zijn Voeten te blijven liggen, want ik weet geen andere weg en begeer geen andere weg dan alleen door Hem verlost te mogen

worden.

Wat groot dat Kees nog thuis is en zoveel liefde geeft aan zijn moeder en ook steun, wat toch ook zo weinig meer gevonden wordt in de dagen, die wij beleven.

Doet Kees en de andere kinderen de hartelijke groeten. Van harte sterkte toegewenst Grietje, nu moet u het weduwschap gaan inleven. Maar de Heere zal u niet begeven, noch verlaten. O, ik kijk zo groot op het ware Volk, die zijn toch pas gelukkig, niet waar?

Ach, als ik op mijzelf zie, dan zeg ik: "Dat kan toch alles niet met genade bestaan. " Het is toch niet te zeggen, hoe ik mijzelf waar moet nemen in mijn hart, een en al ongerechtigheid en ach, dan vraag ik weer of de Heere alles met wortel en tak uit wil rukken. Maar zou het wel ooit gebeuren?

Nu Grietje, de zeer hartelijke groeten van uw liefhebbende en ongelukkige vriendin Marie.

Brief 26

ZEER GELIEFDE VRIENDIN.

Vanmorgen uw brief mogen ontvangen en daarvoor mijn zeer hartelijke dank. O, Grietje, wat heb ik toch een smart gehad dat ik geheel niets van u hoorde, daar ik toch al zo weinig oprechte vrienden of vriendinnen kan vinden, daar ik mijn hart aan kwijt kan en daar ik toch altijd mijn hart zo aan u kwijt kan. Ach, dan wordt er wel veel gezegd, dat men ook nog van het volk moet worden afgebracht, maar ik zou toch niet kunnen leven als er geen Volk op de wereld was. Niet dat ik de bewustheid niet omdraag, dat ze mij niet kunnen helpen, o neen, dat weet ik maar al te goed, dat men in tijd van nood alleen komt te staan. Maar gelukkig is er niets tussen ons, ten spijt des duivels en wij zijn elkander niet kwijt geweest, maar met dit alles gevoel ik mij zo diep ongelukkig. Ik heb God op het hoogst misdaan en ik ben van het heilspoor afgegaan, mijn Schepper en Formeerder verlaten om nooit meer terug te keren. Adam kon de Heere aan de wind des daags, maar nu door de bondsbreuk Zijn Beeld en Gemeenschap verloren en zijn wij in hem uit het Paradijs verdreven.

Maar nu dat wonder dat God een weg geopend heeft in Zijn Geliefde Zoon, Die Zijn Bloed heeft gestort en dat voor vijanden om weer met God verzoend en bevredigd te worden en Ach Grietje,, nu haat ik de zonde omdat God ze haat en nu niet te willen zondigen, maar te moeten waarnemen, dat ik niet anders dan zonde ben. Ach, wat hebben we nu toch licht van Boven nodig om te mogen zien, dat dit de ware zaligmakende ontdekking is. Daar ben ik nu geheel blind voor. Het is alles in mijn waarneming zo tegenstrijdig. En Ach Grietje, nu heb ik niet veel te schrijven, alleen dat ik een walg van mezelf heb vanwege mijn bestaan voor God.

Van de week nog een ogenblik de bereidwilligheid van de Heere zo mogen zien en dat Hij mij wil genadig zijn. Maar o, die macht van het ongeloof en die aanslagen van de vorst der duisternis. Ach, zijn naam is legio. En dan die onwil, waar de onmacht uitvloeit. O, wat ben ik toch diep gevallen. Ach Grietje, dat doet mij weer uitroepen om uit die ellende verlost te mogen worden. O, wat is dat lieve Volkje toch gelukkig en wat ben ik toch diep ongelukkig.

Nu even wat anders. Ik ben bij de oogarts geweest, want ik kon zo slecht meer zien. De Dr. zei, dat het zenuwen op mijn ogen waren en heeft overal foto's van genomen. Ik heb nog een ogenblik met vrijmoedigheid mogen uitkomen. Anna wil hebben dat ik vrijdag ook kom, maar ik zie er zo tegen op. Maar ik zal toch hopen en uitzien of de weg gebaand mag worden om daar elkander te mogen ontmoeten. Dat het toch alles in Gods lieve Gunst mag zijn, want daar gaat het toch om, nietwaar?

Doet Kees de zeer hartelijke groeten en wees zelf zeer hartelijk gegroet, van uw naamloze vriendin Marie.
D.V. tot ziens.

Brief 27

ZEER GELIEFDE VRIENDIN.

Ik kan niet anders schrijven, want wij hebben elkander niet gezocht maar toch gekregen. Daar is altijd wat van overgebleven en tot heden laat het nog veel na, hè. Ik had al eerder willen schrijven, maar mijn moeder is geweest en dan komt er niets van schrijven.

Nog mijn hartelijke dank voor uw felicitatie. Ik heb nog al wat bezoek gehad. Er was onderlinge liefde en dan staat de een niet boven de ander. Het was nog een aangename dag. Ik vond het toch zo groot, daar wij dat zoveel moeten missen en dan waardeer je nog wat de Heere ons nog schenkt.

Toen ik in de eenzaamheid kwam, werd ik zo indachtig, hoe ik 35 jaar in de wereld heb geleefd, ja naar de mode van de tijd gekleed. Ach, ik diende de wereld met mijn gehele hart. Niet dat er geen waarschuwingen waren. O, ja en ik had het wel eens benauwd, maar het ging alles weer over.

Totdat november 1947 aanbrak en die woorden tot mij kwamen: *zoek eerst het Koninkrijk Gods*, enz. Toen viel ik plat op de grond en werd schuldenaar voor God en ik zag heel mijn leven, dus 35 jaar tegen God te hebben gezondigd. O Grietje, wat heb ik hete tranen gestort. Daar is de glans van de wereld vergaan. Ponden vlees vielen van mijn lichaam af en ik begeerde heel mijn leven in een uiterst hoekje van de wereld mijn zonde te betreuren en te bewenen. Ik had zulk een afkeer van zwarte kleren en nu vraagde ik of ik heel mijn leven in het zwart mocht gaan vanwege de droefheid over mijn zonde. Ik had trombose in beide benen en daar dankte ik de Heere voor.

Ik had daarmee alles nagelopen, wat van de wereld was. Ach, toen wist ik zeer goed, dat er een God in de Hemel woonde, Die alles zag en waartegen ik zo had gezondigd. O, die diepe smart. En toch deed ik niet anders als roepen aan een onbekende God, maar ik kreeg er zoveel tegenover. Liefde tot Gods Woord, tot Zijn Dag, Liefde tot Zijn Volk. Maar toen mijn tranen waren opgedroogd, werd het zo benauwd. Nu te moeten sterven en niet te kunnen sterven. Tot hiertoe zal ik het erbij laten, maar O Grietje, wat heb ik in die gang Gods Goedertierenheid en Verdraagzaamheid bewonderd, dat Hij mij nog niet had vernield, maar daarna is de slag steeds dieper gevallen. Ten dage als ge daarvan eet, zult gij de dood sterven. Nu gevoel ik wel een liefdes-betrekking, maar tevens ook de noodzakelijkheid om in Zijn Bloed te mogen gewassen worden en door Hem met God verzoend en bevredigd te mogen worden. Ach, als dat toch eens mocht gebeuren, dat ik weer in Zijn Beeld hersteld mocht worden. O, daar zou ik mijn gezondheid niet om terug verlangen. Nu moet ik eindigen.

De zeer hartelijke groeten van uw onwaardige doch liefhebbende vriendin, Marie.

Brief 29

GELIEFDE VRIENDIN.

Kon ik toch eens goed brieven schrijven, dan had u er al twee gehad. Ik ben een week naar mijn zus geweest om wat uit te rusten, maar ach, het is zo als u schreef, dat je overal je zware pak meeneemt en dan ben je vanzelf niet uitgerust. Ach, mijn pak wordt steeds zwaarder en ik kan het niet van mij afschudden. O Grietje, mocht ik het de Heere toch eens gewonnen geven, dan zou ik het zeker verliezen. Maar ik voel het

wel, het is een vechten tegen God en dat maakt het leven zo bitter. Ach, ik kan het donker niet verklaren, maar ik kom zo geheel alleen te staan. En ik ben zo bang, dat ik weer terug zal vallen in de zonde en dan roep ik van angst en vrees uit: *Heere, houdt mij toch vast, ik ben zo bang voor de zonde.* Maar dan zeggen ze van binnen: houd maar op, want je hebt te zwaar gezondigd en als die keus recht was gedaan, dan zou het er van binnen wel anders uit zien. Dan roep ik uit: *Heere, als het nooit waarheid is geweest, maakt het dan nu toch eens waar en dan weer maar opnieuw beginnen.* Maar ach, ik word zo van alle kanten geslingerd en dan word ik zo moe van mezelf. Ach, dat ik die ogenzalf eens mocht ontvangen. Ach, soms gevoel ik zulk een smartelijke droefheid naar God. Ik zou dan wel heel mijn leven in de eenzaamheid willen blijven wenen, maar dan vliegen de pijlen weer zo op mij af. Ik kan dan geen plekje op de aarde vinden van onrust en vrees. Dan die grote afstand tussen God en mijn ziel.

Ach Grietje, wat bent u toch met al dat lieve volkje gelukkig en wat ben ik toch diep ongelukkig. Ik gevoel mij zo alleen en verlaten en dat alles eigen schuld. Ach, die diepte van de val is toch nooit te beschrijven, nietwaar? Bij ogenblikken gevoel ik zulk een betrekking op die Goddelijke Deugden en dan ween ik het zo uit of ik alles toch eens los mocht laten en dat de Heere toch eens aan Zijn Eer mocht komen. O, Grietje, Hij is het toch zo waardig om geëerd te worden om Zijns Zelfs Wil, al was er geen Hemel tot beloning en geen hel tot straf.

Wat gevoel ik mij gebonden aan de macht van het ongeloof. Ik kan geen ding aannemen, tenzij het mij uit de Hemel geschonken wordt. Het wordt voor mij steeds onmogelijker en het wegje steeds smaller en dat alles door eigen schuld, gegeten van de verboden boom. Dat zijn nu die bittere vruchten.

Grietje, nog hartelijk bedankt voor uw brief, hoor. Leg deze maar opzij. Ik durf de brief niet over te lezen, want dan komt hij zeker niet bij u.

Mag Kees nog steeds vooruit gaan? Ontvang de zeer hartelijke groeten van uw onwetende vriendin Marie.

Kees de zeer hartelijke groeten. Dag Grietje

Brief 30

ZEER GELIEFDE VRIENDIN.

We hebben uw brief mogen ontvangen en daarvoor mijn hartelijke dank. Ik ben zeer veel in strijd en wat daarin op doet, weet u veel beter dan ik. Ach Grietje, daar komt een geheel gevallen mens openbaar. Ik word dag en nacht achtervolgd met: zo werkt de Heere bij Zijn Volk niet en er is niets van God bij en gij hebt geen heil bij God. Ach, het is alles niet te schrijven en ik durf er met niemand over te spreken. O, wat komen er vreselijke gedachten bij mij op in mijn hart. Die inwerpingen, dat er geen God bestaat. Dat is toch zo benauwd. Ach, wat ben ik toch geworden, een Godonterend schepsel. Zo loopt er toch niemand op de wereld.

Maar in die hoogste benauwdheid sprak de Heere tot mij: *Vrees niet, geloof alleenlijk.* En o, Grietje, wat ben ik toen in mijn schande en schaamte gezet. Ik zakte steeds dieper en dieper vanwege het Godonterend ongeloof. Daar liggen toch alle zonden in opgesloten, nietwaar? En o, dat wonder, dat de Heere mij nu niets komt te verwijten, maar tot mij zegt: *vrees niet geloof alleenlijk.* Ach, wat gevoelde ik toch een diepe smart, dat ik de Heere in alles zo wantrouwde en dat ik nu nog mag leven door Zijn grote Goedertierenheden, ach, nu kan ik nog tot God bekeerd worden. Er daalde zulk een wonderlijke liefde in mijn hart. Dat is ook niet te verklaren. Alles moet dan veldvluchtig wijken. Dan is het of ik naar ziel en lichaam uit mag rusten, maar het zijn maar uurtjes van korte duur.

Het is weer doorgegaan. Het heeft echter zulk een droefheid in mijn hart nagelaten. O, die ledigheid, die ik in mijn hart gevoel. God kwijt, Zijn Beeld en Zijn lieve Gemeenschap kwijt, dat wil toch wat zeggen. Hem te missen is toch alles te missen en dan is het in mijn waarneming of ik alleen op de wereld verkeer. En nu geleerd om kwaad te doen en het goede te doen dat vind ik niet. Ach, ik word al maar ouder en de Heere heeft altijd nog verdriet van mij gehad. Ach, wat is dat volk toch gelukkig en vooral die verlost zijn van zichzelf om nu nooit meer te zondigen.

En ach Grietje, ik ben toch zo bang van de zonde en van mezelf, want ik ben niet anders dan zonde. O, die bodemloze put en dat in oorlog zijn met mijn Maker. O, dan weet ik mij niet te bergen en dan weet ik het niet meer. O, Grietje, u spreekt wel uit mijn hart, maar daar ben ik niet mede geholpen.

Doet K. de hartelijke groeten en wees zelf zeer hartelijk gegroet van uw ongelukkige en naamloze vriendin Marie.

Brief 31

ZEER GELIEFDE VRIENDIN.

Mijn hartelijke dank voor uw brief. Het wordt mij steeds moeilijker om u terug te schrijven, daar er zoveel tegen op komt. Ach, ik kan mij toch zo moeilijk uitdrukken, ook op papier. Maar ach Grietje, wat ligt er toch een afstand tussen God en mijn ziel. O, die verlatenheid, dan zie ik niet anders dan sterven en eeuwig buiten God vallen en dat alles door eigen schuld. Dat werd mij toch zo bang.

Toen viel er zo in mijn hart: "Ziet het Lam Gods dat de zonde der wereld wegneemt." Ach, wat ben ik toen in de schuld gekomen, die dierbaarheid en bereidwilligheid van de Borg te aanschouwen en toch door mijn diepe onmacht en onwil niet te kunnen komen, waar het wezen moet. De Heere zegt: "Gij wilt tot Mij niet komen, opdat gij het eeuwig leven zoudt ontvangen." Ach, dan worden de zonden steeds bitterder, niet te willen en niet te kunnen. Daar ligt nu heel mijn ellende in verklaard. O, die diepte van de val, nooit te bespreken, maar met smart te beleven, ach, ik heb uitgedrukt: "Heere, doe met mij wat u behaagt, kruis mijn vrome vlees, om onvoorwaardelijk in Uw Handen te mogen vallen. Vernietig toch alles wat van mijzelf is. Dat ik met u gekruist, gestorven en begraven mocht worden in de gemeenschap van uw lijden, dat ik alsoo uw dood gelijkvormig mocht worden."

Ach Grietje, dan gevoel ik zulk een liefde, niet te verklaren en ik zeg dan wel eens als ik nu één minuut niet behoefde te zondigen, dat zou al een hemel op aarde zijn. Maar ach, hoe raak ik nog mijzelf kwijt en hoe kom ik ooit tot God bekeerd. Als ik een ogenblik van mij af mag zien dan komt alles weer zoveel te zwaarder op mij af. Nu behoef je niet meer te bidden, je moet niet meer lezen of opgaan naar Gods huis, want je wilt toch niet uit vrije genade gezaligd worden en dan alles weer eigen schuld. O, die vijandschap waar ik in gevallen ben.

Dan ga ik weer aan het vragen om door het Bloed des Lams gewassen te mogen worden van al mijn ongerechtigheden. Dan pas zou het oorlogen ophouden tegen mijn Maker.

Grietje ik zal het pakje aan D. meegeven als ze naar u toe gaat, u zal er wel goed voor zorgen hè? Ach, wat is dat lieve volk toch gelukkig, die hebben een Borg voor hun schuld en een God voor hun hart en ik ben toch zo diep ongelukkig.

Vr. R. en Sl. zijn nog bij me geweest. Zij hadden u ontmoet en brachten de groeten van u.

De groeten aan Kees en de andere kinderen en wees zelf zeer hartelijk gegroet van Uw naamloze vriendin, Marie.

Brief 32

ZEER GELIEFDE VRIENDIN.

Wat is het weer lang geleden, dat u iets van mij hoorde. Maar heus ik heb er niet toe kunnen komen. Steeds weer alles weg leggen. Ach. Grietje, ik kan niet zeggen in welke smart ik ben gekomen. Zeer ruim in het Bloed mogen zien en daarin was geen tekort, maar nu die kloof, die er ligt tussen God en mijn ziel. O, wat gevoel ik nu de zonde als zonde. Wat heeft het die dierbare Borg gekost, wat een bitterheid heeft dat in mijn hart nagelaten, de zonde ziende in zijn Godonterendheid en ach, als ik nu nog maar wenen kon. Als ik er niet onder verbroken wordt, dan heb ik het zo benauwd en o, wat een moordkuil van binnen.

Nooit geweten zoals ik er nu aan ontdekt wordt en geen licht dat dit alles het werk is van Gods lieve Geest. Nu moet ik steeds vragen: "Och Heere, och, wierd mijn ziel door u gered. " Ach Grietje, goed doet geen nut ten dage der verbolgenheid, maar de gerechtigheid redt van de dood; en die gerechtigheid die mis ik en dat alleen zal toch geldend zijn, niet waar?

Ik zit soms met de hand op mijn mond, omdat ik bang ben dat alles er uit zal komen wat er in mijn hart woont en alles gaat tegen mij getuigen wat ik gehoord en gezien heb. O, nu lig ik nog onder de vloek en dan in de naam van een Drieënig God gedoopt. Ook mijn arme kinderen door mijn toedoen op de wereld gekomen en dat voor die grote eeuwigheid en nog nooit een moeder voor mijn kinderen geweest.

O Grietje, heel mijn lichaam beeft en ik durf alles aan u te schrijven zoals het is. Maar nu kan ik niet verder, ik beef zo en kan niet meer schrijven. Ik sta voor een muur en weet niet hoe het verder moet. O, die onmogelijkheid.

Ik hoop dat u weer beter bent. Nu ga ik eindigen met de hartelijke groeten van mij,

Uw ongelukkige vriendin,

Marie. Dag, Grietje

Brief 33

ZEER GELIEFDE VRIENDIN.

Och, Grietje, wat is het weer lang geleden, dat ik u terug geschreven heb. Maar ach, ik kan mij zo slecht in woorden uitdrukken en zeker niet met schrijven. Ik heb weer droefheid doorleefd in die tussentijd, dat ik aan u geschreven heb, ach, wat ben ik toch geworden in mijn diepe bondsbreuk, in het paradijs. Nu die vruchten zo in te moeten leven, van God verlaten, Zijn Beeld verloren, een vijand van God en mijn naasten geworden. Daarbij een hart omdragende dat niet anders kan dan zondigen en dat zo bedrieglijk is. Ach Grietje, kon ik nu maar dag en nacht wenen om zulk een ellendestaat, maar ik draag zulk een hard hart om, ach, dat de Heere het eens mocht verbreken.

Nu roep en vraag ik wel, maar alles is toch nog eigen bedoeling, en toch een betrekking op die onbekende God, dat is toch niet te verklaren, hè? Nu niet te ontkennen, dat ik op het bloed heb mogen zien, maar daarna is de droefheid nog erger geworden. O, die bitterheid van de zonde zo ingeleefd. Nu is de Borg weer zo voor mij verborgen, Hij moet toch steeds bij vernieuwing aan de ziel verklaard en geopenbaard worden, nietwaar?

Ik ben een week bij mijn moeder geweest en ben daar niet goed geworden. Mijn benen waren zo dik. De dokter zei het zijn ontstoken spataders en vernauwing in de

bloedvaten en ik kreeg zo'n koorts en zodoende zit ik op bed aan u te schrijven. Nu is het aan alle kanten zo donker van binnen en van buiten. Mijn hart geeft niet anders dan slijk en modder op en ach, ik ben toch zo bang dat dat stenen hart nooit meer zal verbroken worden om zo overgegeven te worden aan de verharding des harten en eeuwig om te komen in de bittere vijandschap. Ach, het is zo benauwd van rondom.

Grietje, ik houd bijna geen vrienden meer over want over ellende mag je niet meer spreken en toch heb ik nog een ademtocht, dat ik alles aan u kan schrijven hoe het ook is. Ach, wat bent u toch gelukkig. Een God voor uw hart en een Borg voor uw schuld en dat alles uit vrije genade.

Hoe mag het met Kees gaan, is hij weer wat beter? Doet hem de hartelijke groeten en wees zelf zeer hartelijk gegroet van uw naamloze vriendin, Marie.

Maandag moet ik weer naar de dokter, als ik kan. Anders komt hij naar mij toe. Dag Grietje

Brief 34

GELIEFDE VRIENDIN.

Uw brief heb ik ontvangen en daarin uw medeleven vernomen, daarvoor mijn hartelijke dank. Ik ben maandag weer naar de dokter geweest. In al die tussentijd in op- en tegenstand geleefd. O, wat is dat toch benauwd. Wat al gruwelen die in het hart leven komen er dan toch openbaar. De Heere alleen is het bekend en ik behoef dat gelukkig niet aan een mens te openbaren want dat zou niet tot stichting zijn.

Ik kwam daar in die wachtkamer en o, wat was het mij toch bang. Er ging een noodkreet in mijn ziel op en ik riep: "Heere, help mij. " In de dadelijkheid vielen die woorden in mijn hart: *De Heere is mij tot hulp en sterkte*, enz. Daar viel in een ogenblik al de benauwdheid weg en er daalde zulk een liefde en stilte in mijn hart en het was of ik in een andere wereld was. Ach Grietje, wat daalde daar een liefde en vrede en rust in mijn hart en die wederliefde tot Hem. O, die zoete uitgangen des harten.

Ja, dan mogen wij ervaren dat Hij die enige Rustaanbrenger is voor een vermoeide van hart. In Hem is toch de enige zaligheid te vinden en dat alleen in het vluchten tot Hem. Ach, wat gevoelde ik mij veilig daar onder Zijn vleugelen. Wat brengt dat een vertrouwen mede en een pleiten op Zijn Naam en op Zijn lieve Woord. Het werd mijn beurt en ik werd geroepen en zei: "Ach, Heere, zoals Gij het bestuurt, het is alles goed."

Ach Grietje, ik was een ander mens en kon nu geen kwaad van God denken. Ik zag die dokters maar als instrumenten in Gods Hand. Nu heb ik daar meer van geproefd en gesmaakt dan ik wel aan u kan schrijven, want liefde is toch niet te verklaren, hè? Ik werd van de ene dokter naar de andere gebracht. Iedereen heeft daar ook weer zijn eigen werk. Alles onderzocht, foto's genomen en nu weer op de uitslag wachten van de huisdokter. Daar doen ze niets buitenom.

Toen op huis aan werd ik even aangevallen, dat ik naar het ziekenhuis zou moeten, maar het had zo geen vat op mij. Het was steeds in mijn hart: *In stilheid en vertrouwen zal uw sterkte zijn*.

Toen kwam de tijding, dat een kleinkind van mij opgenomen moest worden in het ziekenhuis, maar ik mocht in kinderlijke onderwerping alles bij de Heere brengen, wat er ook ging gebeuren, dat ik toch geloofsvertrouwen mocht ontvangen om alles alleen van Hem te verwachten, ook voor dat kleine wichtje. O Grietje, wat ziet het geloof toch van alle schepselen af en dan is het maar een volgen, waar het ook henen gaat. O, wat een onderscheid, eerst onder een gesloten hemel en nu te mogen leven onder een

geopende hemel en dat alles door Zijn Borgtochtelijk Werk. O, die innige betrekking, ik ben ik aanbedding terecht gekomen.

Nu Grietje, de uitslag zal ik wel schrijven, als ik wat weet. Wees zeer hartelijk gegroet van uw uitziende vriendin,

Marie.

Ook de uwen gegroet.

Brief 35

ZEER GELIEFDE VRIENDIN.

Daar u 17 april jarig hoopt te zijn, komen wij u langs deze weg, van harte feliciteren. Ook de kinderen met hun moeder en dat de Heere u nog spare tot steun van een zinkend land en volk, maar ach, de getrouwen worden weggeraapt voor de dag des kwaads en wie neemt het ter harte? Ach, het wordt zo leeg op aarde.

Zelf zou u er wel beter op worden daar gij Gods Eigendom geworden zijt naar ziel en lichaam beide, door Zijn dierbaar Hartebloed.

Ach, ik weet dat niemand mij helpen kan. Toch kan ik het ware volkje niet missen en ik durf wel te getuigen, dat ik ze in waarheid liefheb. Ach, al kan ik persoonlijk niet in uw midden zijn, toch zie ik uit en hoop ik dat de Heere in het midden mag wezen en dat ik er dan ook in mag delen. Dan alleen zal het toch wezen: *Waar liefde woont daar gebiedt de Heere de Zegen.*

N. is woensdag nog bij me geweest en ik zie altijd zo hoog tegen haar op. Ik houd zoveel van haar. Zelf kan ik niet naar haar toe, we wonen zo ver van elkander. Zelf mag ik in al de omstandigheden nog onderworpen zijn en dan is het maar een volgen.

O Grietje, een kruimeltje van Zijn liefde is mij meer waard dan de hele wereld. Ach, het is mijn innige begeerte om in navolging Zijn voetstappen te mogen drukken al is het door bezaaide of onbezaaide wegen.

Grietje, wat komt u steeds mijn hart op het papier over te drukken. Dat is voor mij toch zo wonderlijk en ook wel eens een ademtocht. Ja, bij ogenblikken mag ik wel eens mijn hart open en bloot leggen voor de Heere en dan zou ik het wel met mijn bloed willen ondertekenen dat het rechtvaardig zou zijn, als de Heere mij zou laten liggen en dan zal ik toch Gods goedertierenheid nog bewonderen, dat ik nog niet vernield ben. O, die verdraagzaamheid Gods. Ik lig wel voor eigen rekening, maar ik mag alles goedkeuren wat de Heere doet. Ik neem de middelen wel waar, zowel voor ziel als voor lichaam beide, maar mijn verwachting en vertrouwen is alleen van de Heere. Hij heeft uitgeroepen: "Mijn God waarom hebt Gij Mij verlaten?" En dat alles vrijwillig geleden, uit liefde tot Zijn volk en tot Eer van Zijn Vader.

Ach, wat ben ik toch jaloers op die Maria. Ze gingen allen heen, maar Maria bleef bij het ledige graf en ze zeide: "Ze hebben mijn Heere weggenomen en ik weet niet waar ze Hem gelegd hebben". Ach Grietje, nu ben ik geen Maria, want mijn schuld staat nog open, maar toch hoop ik Hem onvoorwaardelijk te mogen volgen en Zijn voetstappen te mogen drukken in navolging.

De Heere zij u nabij in uw ingaan en in uw uitgaan.

Doet al Gods volkje de zeer hartelijke groeten en wees zelf hartelijk gegroet van uw liefhebbende vriendin

Marie.

Ik wacht op een oproep en zal het dadelijk laten weten als het zo is. Wij horen, dat u niet in orde bent, de Heere mocht u nog wat hier doen blijven. Dag Grietje.

Brief 36

ZEER GELIEFDE VRIENDIN.

Uw brief ontvangen en daarvoor mijn zeer hartelijke dank. Ik ben vrijdag naar het ziekenhuis geweest in Nijmegen en weer helemaal onderzocht en er zijn veel foto's van mijn hoofd gemaakt. Dat duurde drie uur. Mijn ogen werden dicht beplakt en ik mocht niets zeggen noch iets vragen. Nu weer afwachten of de foto's gelukt zijn en dan weer wachten op een oproep.

Maar ach Grietje, het is van binnen zo donker en ik kan nergens in of bij komen. Wat komt men dan toch blind en arm op de wereld te staan, niets waar men zich aan vast kan klemmen. Ik kan niet vooruit zien en achteruit kan ik niet leven. Nu is het mijn bede of ik toch in de handen des Heeren mag vallen met al wat er staat te gebeuren. Ach Hem te missen is toch alles te missen en het komt mij steeds voor: *Die de Zoon heeft, die heeft het Leven en die de Zoon niet heeft, die heeft het Leven niet*. En ach, ik ben toch zo bang voor mijn eigen hart. Dat geeft niet anders dan slijk en modder op. O, een moordspelonk en dat wordt steeds erger. En dat is een hel op aarde en dan die onmogelijkheid aan mijn kant om ooit met God verzoend te kunnen worden. Er is nog niet éne zonde in mij gedood. En dan zeg ik weleens als ik nu eens één minuut zonder zonde mocht leven dan zou dat al een Hemel op aarde zijn, maar nu in te moeten leven, dat alles buiten Hem de dood is.

Dan vraag ik steeds of de Heere alles in mij maar komt te vernietigen, dat het Recht zijn loop eens mocht hebben. Dan alleen zou de Heere aan Zijn Eer komen. Maar dan overvalt mij weer zulk een vrees, dat als dat nu eens gebeurde ik dan moet sterven en dat kan ik niet en zo loop ik nu als een naamloze over de wereld. Ik kan mijn ongeluk niet eens verklaren. Er zijn er wat in onze dagen die alles zo precies weten, ook wat ontdekking is. Maar ach, als ik dat eens kon bezien, dat mijn inleving nu waarlijk zaligmakende ontdekking is, dan zou ik daaruit nog hoop scheppen, maar nu moet ik steeds bewenen die grote kloof, die er ligt tussen God en mijn ziel en naar mijn mening wordt die afstand steeds groter.

O, Grietje, dat alleen op de wereld te staan zonder God en Zijn Gemeenschap te moeten missen en dat alles door eigen schuld en zich ook niet bij Gods volk te kunnen plaatsen, al kan ik ze niet missen en ik durf wel te zeggen, dat ik ze in waarheid liefheb. En ach, nu is alles mij een raadsel en zal ik maar afbreken.

Doet Kees de hartelijke groeten en wees zelf zeer hartelijk gegroet van uw naamloze Marie.

Brief 37

ZEER GELIEFDE VRIENDIN.

Ik zal trachten om enige letteren aan U te schrijven. Van de oogarts heb ik vernomen, dat ik moet opgenomen worden voor een groot onderzoek. Dat viel zo zwaar op mij en daar komt nu alles van binnen tegen op en ik kan daar met niemand over spreken. Zondag heb ik zo'n benauwde dag doorgemaakt. Ik kon niet bidden of zuchten. In heel Gods Woord stond geen woordje voor mij. En zo ben ik naar het ziekenhuis gegaan. Ik kwam bij een vrouw te liggen die haar radio bij haar had. Ik dacht zo, waarom toch al die ziekenhuizen? En daar werd ik gebracht hoe ik als een pronkjuweel uit Gods Hand was voortgekomen, maar nu zo diep gevallen was en van God verlaten om nooit meer terug te keren en nu alle ellende onderworpen en toen moest ik maar uitroepen: *O God, dat Gij mij nog niet voor eeuwig hebt verstoten, dat ik nog niet in de plaats lig, die ik mijzelf heb waardig gemaakt*. Nu nog te mogen leven en nog een bed om op te liggen. O, wat handelt de Heere dan toch zacht met mij en wat werd ik in mijn

schuld en schande gezet. Ik zakte weg in het wonder, dat de Heere zulk een nog draagt en verdraagt. Ik werd toen zo met de weg verenigd, dat wat er ook ging gebeuren, als ik maar in de Handen des Heeren mocht vallen.

's Middags op bezoek deed die vrouw haar nood beklagen tegen de kinderen, dat ze nu bij zo'n zwarte terecht was gekomen en dat ze niet eens naar de radio kon luisteren. Ik heb er een week gelegen en er kwam geen radio aan en daar zag ik zo Gods Hand in, want ik had er heel geen woord van gezegd, daar ik mij minder gevoelde dan die vrouw. Als 's avonds alles van de zaal naar de T.V. werd gebracht, dan was ik helemaal alleen en was het mij een wonder daaraan niet mee te hoeven doen.

Ik kreeg zulk een droefheid naar God en ik heb het uitgeweend. En die woorden waren steeds in mij: *Ik zal u onder de roede doen doorgaan en u brengen onder de band des Verbonds*. En ach Grietje, nu gevoel ik zo die noodzakelijkheid om toch alleen in Hem geborgen te mogen worden. Ik gevoel wel, dat ik in alles word ondersteund. Maar dat is steeds zo afwisselend en ik gevoel mij zo verlaten. De Heere te moeten missen is toch alles te missen, niet waar? Er is niets in de wereld dat mij kan behagen, alleen die enige begeerte, dat Gods Deugden nog eens in mij mochten verheerlijkt worden, dan alleen zou God aan Zijn Eer komen en dan telde ik niet meer mee.

De zeer hartelijke groeten aan Kees en wees zelf zeer hartelijk gegroet van uw liefhebbende Marie.

Brief 38

GELIEFDE VRIENDIN.

Mijn zeer hartelijke dank voor uw brief en dat ik de inhoud eens mocht beleven. Ik ben woensdag weer naar het ziekenhuis geweest en ben daar weer onderzocht. Ik moet wachten op een oproep om geholpen te worden, waarschijnlijk in Nijmegen.

Ik kon mijn hart niet mee krijgen. Alles zo gesloten en ik kon er niet doorheen zien. Het liep zo vast, dat ik geen stap meer verder kon en toen wij in het ziekenhuis waren, was ik toch zo blij, dat de Heere regeert en bij Hem niets te wonderlijk was. En weer onderzoek op onderzoek en daarna kon ik weer zo naar huis.

En zo valt er in mijn hart:

Zo leert hij zich geduldig dragen,

Zo ziet men het eind der kwade dagen,

Zo wordt de roede zelf gekust

En de onderwerping die geeft rust.

Ach Grietje, toen mocht ik een blik slaan op die Dierbare Borg en Zijn graveerselen. Toen mocht ik werkelijk uitrusten, want daar kwam alles in mee. Geloof, liefde, vrede en blijdschap en ik zeide: *Heere, U kan geen andere weg met mij houden*. Alles was goed, wat de Heere aan mij deed. Ach, wat Hij daarin proeft en smaakt kan men toch niet verklaren, hè? Daar is niets geen tekort en dan is Hij alles in allen en komt men in de aanbidding terecht. Ach, als men op dat Bloed mag zien, wat is ons lijden dan toch zacht en Zijn Kruis ons zoet. Wat ligt daar toch al een rust in.

Maar als dat weer weg is, ach, wat wordt het gemis dan zoveel te erger gevoeld en opgelegd en de Heere toch niet te kunnen missen. En ach, dan kom ik weer in zulk een verlatenheid, dat is toch niet te verklaren. Ik krijg mezelf weer zo terug en dan weer die vreselijke aanvallen op mijn ziel en de gruwelen, die er weer openbaar worden. Dat zou niet tot stichting zijn om dat alles te openbaren. Zo kom ik weer in de diepte van mijn val terecht, waar ik in gevallen ben. Dan die openstaande schuld en dat voor eigen rekening te lopen. Nu ben ik het bangste voor de zonde en ik moet

steeds vragen of de Heere mij maar wil ontbloten en ontgronden tot de fondamenteen toe, dat het Recht eens zijn loop mocht hebben en de Heere aan Zijn Eer mocht komen.

Grietje, dat het u gegeven mocht worden mijner te mogen gedenken. Ik word zo moe van mezelf.

Ik heb vernomen, dat jullie nog in liefde bij elkander geweest zijn. De hartelijke groeten aan Kees en wees zelf zeer hartelijk gegroet van uw ongelukkige vriendin Marie.

Brief 39

ZEER GELIEFDE VRIENDIN.

Het is haast niet meer mogelijk om aan u te schrijven, daar ik zo slecht kan zien. Grietje, ik voel mij toch zo verlaten en ik ben toch zo bang als ik moet worden geholpen, dat het zal gebeuren en dat ik er eeuwig in zal omkomen. Ze zeggen van binnen: *daar kom je niet door en je hebt geen bestaan voor God.*

O, dat onbekeerd te zijn, dat wil toch wat zeggen. Geen God voor mijn hart en geen Borg voor mijn schuld. En ik weet het zeer goed, dat de Heere geen gemeenschap met de zonde kan hebben, daar Hij te rein van ogen is en ik ben een en al zonde en ik kan ook bij God niet komen.

Ach Grietje, wat een vermoeidheid toch. Ach mocht ik eens dood aan Zijn voeten vallen en dat het eens wezen mocht in mijn hart: *Uw Wil geschiede.*

Aanstaande woensdag moet ik weer naar de dokter. Of ik er moet blijven, weet ik niet.

Ach, dat ik toch verenigd mocht worden met 's Heeren Wegen. Ik kan niet bidden, maar moet steeds vragen: *Heere leer mij bidden.* O, wat ben ik toch geworden.

Kan u de brief nog lezen Grietje? Ik kan haast niet meer zien.

Mag Kees weer wat beter zijn? De hartelijke groeten aan Kees en de andere kinderen. En wees zelf zeer hartelijk gegroet van uw vriendin, die het niet meer weet.

Uw verlaten en naamloze vriendin Marie.

O, dat alleen te zijn. Dag Grietje.

Brief 40

ZEER GELIEFDE VRIENDIN.

Even laten weten, dat ik a.s. donderdag 9 januari moet worden opgenomen in het ziekenhuis te Nijmegen. Er zit een abces achter de ogen en dat wordt steeds groter. Dit moet weggehaald worden, want ik kan haast niet meer zien. Prof. v.d. Heuvel en Prof. Trik zullen mij behandelen.

O Grietje, het is toch zo donker. Ik kan nergens inkomen of er doorheen zien. Ik zie in deze geen liefde noch goedheid Gods, alleen maar toorn.

Ach Grietje, ik weet het niet meer. Het is toch zo bang. Ik kan niet vooruit en ik kan niet achteruit en ik roep heel de Kerk bij elkaar om de Hemel voor zulk een nog te willen bestormen. Ach, dat de Hemel nog eens scheurde.

Grietje, nog hartelijk dank voor uw brieven.

Doet Kees de zeer hartelijke groeten, ook de andere kinderen. En wees zelf zeer hartelijk gegroet van uw niets-wetende en niets-bezittende, liefhebbende Marie.

O, Grietje.

Naschrift

Na haar laatste opname in het ziekenhuis te Nijmegen heeft Wed. M. Leune geen brieven meer geschreven. Evenwel in het ziekenhuis voor de operatie mocht zij door Genade nog worden verwaardigd om aan de zijde Gods geplaatst te worden. Zij mocht door Genade zich onvoorwaardelijk met ziel en lichaam beide volkomen overgeven aan de Heere. Zij mocht door dat dierbaar Geloof in geloofsvertrouwen op Hem alleen zien en op Zijn enige Zoenofferande. Ze werd losgemaakt van haar kinderen en van de hele wereld.

Toen de dokters haar om toestemming vroegen voor de grote operatie, mocht ze door Genade zeggen: *Dokters, ik lig voor rekening van de Heere. Doet u uw werk maar aan mij, want hetzij dat ik leef, hetzij dat ik sterf, ik ben des Heeren.*

Zo werd zij verwaardigd met de vernietiging van haarzelf de Heere Recht en Gerechtigheid toe te schrijven.

Zij is door Genade ingegaan in de vreugde des Heeren.

Zo is in haar bevestigd, Openb. 14:13, waar staat: ***Zalig zijn de doden die in den Heere sterven, van nu aan. Ja zegt de Geest, opdat zij rusten mogen van hun arbeid; en hun werken volgen met hen.***

2. Des Heeren hand niet verkort; betoond en bevestigd in het leven van

Dirkje Blonk

"Reformatorische Boekhandel", W.H. Hazejager, Oranjelaan 70, 3297 CM Puttershoek

Voorwoord

Het is met enige schroom dat ik aan het verzoek wil voldoen om een voorwoord te schrijven in dit boekje. U kunt daarin eerst een korte levensbeschrijving vinden over mej. Dirkje Blonk beschreven door haar vriendin Marie Vlot, die reeds 88 jaar oud is. Zij heeft met mej. Anna Schot de laatste vijf en half jaar van haar leven Dirkje mogen verplegen. Daartoe heeft de Heere hen de nodige lust en kracht in de weg van het wonder geschonken. Eveneens treft u hierin aan een levensbeschrijving van de heer A. Burger.

Vervolgens wordt in briefvorm een kleine indruk gegeven van het leven van mej. Dirkje Blonk, dat zij hier op aarde door genade heeft mogen leiden. Ook komt u tegelijkertijd iets tegen van het leven van de heer A. Burger, die ik echter niet gekend heb. Aan het einde treft u nog een kort verslag aan van de begrafenis van mej. Dirkje Blonk, uit een kerkblad overgenomen.

Het is reeds vele jaren geleden dat ik voor het eerst met Dirkje kennis gemaakt heb. Mijn meisje - wat nu mijn vrouw is - kwam namelijk veel bij de familie Blonk en daardoor werd voor mij de weg gebaad haar te mogen ontmoeten, waartoe ik anders geen vrijmoedigheid zou gehad hebben gezien het feit, dat zij in de verre omtrek terecht bekend stond als een kind van God dat een zeer nabij leven met de Heere mocht hebben.

Nooit zal ik echter het eerste bezoek vergeten - wat al langer dan 25 jaar geleden is - daar ik toen diep onder de indruk kwam dat Dirkje zoveel jaren achtereen op haar rug had gelegen zonder ooit op haar éne of andere zijde te hebben kunnen liggen en evenmin ooit te hebben kunnen zitten. En dán zonder dat er één klacht dienaangaande over haar lippen kwam!

Het was soms wel aan te zien dat zij veel pijn leed, maar als wij haar daarnaar vroegen was altijd haar antwoord: "Het gaat nogal." Zij sprak daar liever niet van. Onder die omstandigheden was haar enige begeerte om toch goed van God te mogen spreken. Zij beseft zo goed dat haar ziekbed en lijden een gevolg was van haar eigen zonden en schuld, maar als zij daartegenover mocht zien op het bittere lijden en sterven van den Heere Jezus en dat Hij dat heeft willen doen in de plaats van arme en verloren zondaren, terwijl Hij Zelf nooit zonde gedaan en gekend heeft, dan viel haar lijden bij Zijn bitter lijden geheel weg. Soms mocht zij haar lijden door genade zelfs achten een verwaardiging n.l. om daarin ook iets van de voetstappen van die vernederde Borg hier op aarde gedrukt voor al Zijn volk, voor al de gegebenen Zijns Vaders, te mogen nadrukken. Maar omdat het voor haar een "nadrukken" was, was voor haar de prikkel - gelijk voor al Zijn volk - er uit weggenomen.

Reeds in mijn studietijd zijn wij vele keren bij Dirkje op bezoek geweest en heeft zij ook daarin altijd bijzonder met ons meegeleefd. Dat medeleven zal nooit in mensenwoorden uit te drukken zijn, zoals zij dat door genade mocht beoefenen. Waar nood was probeerde zij altijd die nood voor de Heere neder te leggen. Niet het minst heeft zij medegeleefd toen ik het colloquium moest afleggen in Zwolle, wat middellijk beslist over al of niet toegelaten te worden tot de volle ambtelijke bediening. Mede op

haar noodgeschrei dienaangaande heeft de Heere uit vrije goedheid het toen zo geleid dat ik met aangenaamheid op dat colloquium mag terugzien. De uitslag mocht gunstig uitvallen en werd er aan toegevoegd: er is ook voor u een plaats in de Ned. Hervormde Kerk. Ondanks het diepe verval van de aloude vaderlandse kerk, was Dirkje toch zeer verblijd dat ik juist in die kerk mijn ambt als predikant mocht aanvaarden in 1960, daar zij toch altijd heeft mogen geloven dat die kerk een "planting Gods" is.

Haar medeleven is al die jaren daarna, wat betreft ons persoonlijk-, huwelijks- en ambtelijke leven, bijzonder groot geweest en dat in alle opzichten.

Ondanks dat geloof hierboven genoemd kon zij echter gemakkelijk over de kerkmuren heen zien. Zij had haar vrienden en vriendinnen uit verschillende kerkverbanden, wat u ook duidelijk kunt zien uit verschillende brieven van haar. Ook hebben verscheidene predikanten uit allerlei kerkverbanden haar in de loop der jaren bezocht - wat zij altijd bijzonder op prijs heeft gesteld - waarvan echter schier allen reeds overleden zijn.

Toen mij verzocht werd om haar begrafenis te leiden liep ik zeer gebrekvol tengevolge van een heupbreuk. Gelukkig heb ik echter de krachten gekregen om, zij het met behulp van twee krukken, de begrafenis te kunnen en mogen leiden.

In verband met de uitgave van dit boekje is mij ook nog gevraagd of ik de rouwdienst op papier kon en wilde stellen. Aan dat verzoek kon ik echter - daar het al zo geruime tijd geleden was - niet voldoen. Bovendien zou het toch geheel anders zijn geweest, al was het naar aanleiding van dezelfde tekstwoorden.

Nu wil ik in dit voorwoord nog iets schrijven wat Dirkje in 1953 met de watersnood heeft meegemaakt.

In de nacht van 1 februari heeft het vreselijk gestormd, een storm die wel 'bovennatuurlijk' genoemd kan worden. O, wat heeft zij in die nacht met het oog op die vreselijke storm veel afgezucht en gebeden of de Heere uit onverdiende goedheid die storm nog wilde doen ophouden. Ze gevoelde wel dat het zo rechtvaardig verdiend was, indien de Heere met Zijn oordeel door zou trekken, maar toch was en bleef haar verzuchting of Hij nog geen voleinding met Nederland wilde maken. Die nacht was zij beslist, zoals wij lezen kunnen in het 2e vers van de 4e Psalm berijmd: *beroerd, ontsteld en verlegen*.

Doch in Papendrecht brak toch de dijk door en stroomde het water met grote kracht de Alblasserwaard binnen en kwamen vele plaatsen onder water te staan met alle gevolgen dienaangaande. Op haar noodgeschrei drukte de Heere echter in haar hart de belofte af, dat er geen druppel water in haar huis zou komen. Die belofte mocht zij door genade geloven, wat toch nodig is wil er kracht van Zijn belofte uitgaan.

De burgemeester kwam echter - daar alles in haar onmiddellijke omgeving reeds onder water stond - met de boodschap dat zij niet langer in haar huis kon en mocht blijven.

Maar daar wilde zij aanvankelijk beslist niet aan, want zij meende dat in die geschonken belofte mede opgesloten lag dat zij daarom ook haar huis niet behoefde te verlaten, maar thuis kon en mocht blijven. Zij mocht echter daarmee ook tot de Heere gaan. En wat gebeurde er toen? De Heere kwam haar daarin tegen en zij kreeg met kracht een antwoord van de Heere uit Psalm 4 : 2 berijmd:

*Herinnert u, gij roekelozen,
Dat Zich de HEER' een gunstgenoot
Heeft afgezonderd en verkozen.
Hij doet mij nooit van schaamte blozen,
Die, als ik riep, mij bijstand bood.
Zijt gij beroerd, ontsteld, verlegen,*

*Zo zondigt niet; verzaakt uw wil;
Spreekt in uw hart; herdenkt uw wegen,
Op 't eenzaam bedde neergezegen;
En weest in all' ontmoeting stil.*

En wat werd zij toen beschaamd, vooral door deze woorden: "Zo zondigt niet, verzaakt uw wil." Zij moest weg en in alle ontmoeting stil zijn.

Hieruit kunnen wij leren dat niet alleen de belofte zelf van den Heere moet zijn maar eveneens de toepassing van de belofte, en hoe gevaarlijk het is als wij zelf de toepassing van de geschonken belofte van de Heere maken.

Toen zij het vertelde heeft zij elke regel nader verklaard met het oog op haar persoonlijke leven en omstandigheden, wat ik helaas niet duidelijk weer kan geven, maar wel heeft zij daarin beklemtoond dat zij in alle ontmoeting stil moest wezen en zich onvoorwaardelijk aan des Heeren wil moest overgeven, waartoe de Heere ook haar hart toen heeft overgebogen.

Uit dit gebeuren in het leven van Dirkje betreffende die watersnood, (1953) zien wij dat indien de Heere Zijn oordelen op aarde zendt, die zelfs aan Gods liefste kinderen niet voorbijgaan. En dat behoeft ons niet te verwonderen, immers, indien Gods kinderen de rechte plaats daaronder mogen innemen zal het vierde vers van Psalm 106 berijmd in hun hart verklaard liggen, waar de dichter zegt:

*Wij hebben God op 't hoogst misdaan;
Wij zijn van het heilspoor afgegaan;
Ja, wij en onze vaad'ren tevens,
Verzuimend alle trouw en plicht,
Vergramden God, den God des levens,
Die zoveel wond'ren had verricht.*

Toen zij door de Heere door genade de rechte plaats mocht innemen betreffende het verzoek of bevel van de burgemeester, is zij vervoerd naar Kinderdijk en is zij daar drie weken onder het dak geweest van **Marie Ooms**, een echt kind van God. Ook haar zuster Ger is toen daar geweest om ook daar Dirkje te verplegen. Tijdens haar verblijf aldaar hebben velen van het volk des Heeren haar opgezocht. Jaren was zij haar kamertje in Oud-Alblas niet uit geweest en als 't ware van de wereld 'buiten' weinig of niets gezien, maar op de heen- en terugreis van Oud-Alblas naar Kinderdijk heeft zij ook niets gezien, daar zij op die reizen in stille overdenking verkeerde ten aanzien van de wegen des Heeren daarin met haar gehouden.

En inderdaad toen zij weer 'thuis' mocht komen had het water wel op het erf gestaan en bij de burenen binnen geweest, maar bij haar was alles droog gebleven en daarin heeft de Heere toch Zijn belofte vervuld, zij het in een andere weg als zij aanvankelijk gedacht had. Wat is de Heere toch een Waarmaker van Zijn Woord!

Hij zegt dan ook Zelf in een bepaald verband in Zijn Woord: "God is geen man dat Hij liegen zou, noch eens mensenkind, dat het Hem berouwen zou; zou Hij het zeggen en niet doen, of spreken en niet bestendig maken?" (Num. 23: 19). Wanneer de Heere tot een mens spreekt, zo wij hier ook bij Dirkje zien, is dat altijd gepast op de omstandigheden waar een mens zich in bevindt.

In het boek der Psalmen legt de dichter inzonderheid zijn hart bloot en kunnen Gods kinderen daarin in alle levensomstandigheden waarin de Heere Zijn Kerk leidt in Zijn aanbiddelijke voorzienigheid onderwijs vinden. Zo mogen de Psalmen hier op aarde veel dienen tot ondersteuning en vertroosting, maar ook tot waarschuwing en vermaning.

In het hierboven genoemde voorbeeld uit het leven van Dirkje zien wij ook dat wij de Overheid in alles moeten gehoorzamen naar het gebod Gods, tenzij de bevelen in strijd zijn met Gods Woord, dán moeten wij Gode meer gehoorzaam zijn dan mensen.

Verder blijkt duidelijk uit de brieven van Dirkje Blonk - en eveneens geldt dat van die van de heer Arie Burger - dat de Heere in het leven van de Zijnen hier op aarde Zijn Woord 'waar' maakt, wat op een zekere plaats daarin staat opgetekend: "Maar Ik zal in het midden van u doen overblijven een ellendig en arm volk; die zullen op den Naam des HEEREN betrouwen." (Zefánja 3: 12). En uit de praktijk van het leven blijkt eveneens duidelijk, dat hoe dichter een kind van God door genade bij de Heere mag leven, des te geringer gedachten het van zichzelf mag hebben en des te groter wonder het wordt indien zo één als hij of zij is nog zalig zal worden. Of naarmate een mens meer van de Heere mag leren kennen, naar diezelfde mate leert hij of zij ook zichzelf kennen. En het is ook waar, naarmate een kind van God voor zichzelf rijker en levendiger gesteld mag zijn en meer van de liefde Gods mag hebben, naar diezelfde mate hij of zij ook gunnender mag zijn voor zijn (haar) medereiziger(ster) naar de eeuwigheid.

Al het hierboven gestelde komt ook duidelijk uit in de inhoud van dit boekje. Maar dan ontbreken ook niet de waarschuwingen uit liefde tot de eer van de Heere en het heil van onsterfelijke zielen en evenmin de welgemeende aanprijzingen ten aanzien van wat in de Heere en Zijn zalige dienst te vinden is, zoals wij bij de dichter van Psalm 119 in het 83e vers berijmd o.a. kunnen lezen: *Uw liefdedienst heeft mij nog nooit verdrotten.*

En wat wordt dat in onze dagen toch spaarzaamelijk aangetroffen. Dan kunnen wij ziende daarop met heilig mededogen zien op onze opgroeiende jeugd, die in onze dagen zoveel moet missen, wat wij in onze jeugd nog mochten hebben, toen de Kerk des Heeren in vergelijking met onze dagen zo dicht bij de Heere mocht leven.

Ach, wat is in onze dagen meer en meer vervuld geworden wat de profeet Jesaja schrijft in het 57e hoofdstuk van zijn profetieën, onder inspiratie van de Heilige Geest in de eerste twee verzen: *"De rechtvaardige komt om, en er is niemand die het ter harte neemt; en de weldadige lieden worden weggeraapt zonder dat er iemand op let, dat de rechtvaardige weggeraapt wordt voor het kwaad. Hij zal ingaan in den vrede; zij zullen rusten op hun slaapsteden, een iegelijk die in zijn oprechtheid gewandeld heeft."*

En met die 'rechtvaardigen' wordt volgens onze kanttekenaren bedoeld: *zodanige godzalige personen die zich in hun leven bevlijtigd hebben de wet des Heeren te onderhouden en die sterven weg.*

Als wij letten op deze verklaring kunnen wij de beangstigende vraag wel stellen: "In hoeverre is dat huisraad Gods al niet 'thuis', of waar mogen die nog aangetroffen worden in onze dagen?" Godzalig betekent letterlijk: vol van God. En hoewel die rechtvaardigen in hun leven als goddelozen gerechtvaardigd zijn door de genade des waren geloofs en van hen gelden mag dat de gerechtigheid van Christus als de enige en volkomen Zaligmaker en Verlosser door genade hun gerechtigheid geworden is, toch geldt van hen, ook na die rijke genade hen geschonken, dat zij hun ganse leven daarna zich bevlijtigd hebben de wet des Heeren te onderhouden. Omdat de Heere, dat lieve Wezen Gods, het zo waardig is dat zij de overige dagen huns levens volmaakt, zonder enige zonde zullen leven, gezien de grote liefdesschuld die zij tegenover de Heere hebben en gezien het feit dat zij zo duur gekocht zijn naar lichaam en ziel met die dure prijs des bloeds van de Zone Gods als Borg en Middelaar. O, wat mogen zij

dan krachtig spreken niet alleen met woorden, maar nog veelmeer door hun nauwe levenswandel tot bekeerden maar ook tot onbekeerden, terwijl in onze tijd zoveel wordt afgebroken door de slordige levenswandel wat door de zuivere leer gezocht wordt op te bouwen.

En met 'vóór het kwaad' is bedoeld: éér de ellenden komen die de Heere bestemd heeft in de wereld te zenden. Of: uit het gezelschap der boze mensen. Met het oog op het laatst genoemde zei een geoefende christin, die een zeer nabij leven met de Heere door genade mag leiden en die wij daarom nog tot zulk een rechtvaardige op goede gronden mogen rekenen, waar Jesaja 57: 1 van spreekt, op de begrafenis van haar zoon: "De Heere heeft hem voor het komende oordeel niet over gehad, maar heeft hem in de kracht van zijn leven (55 jaar oud geworden) thuis gehaald."

Maar in het tweede vers van Jesaja 57 kunnen wij lezen wat die rechtvaardigen mogen aandoen bij de ure des doods. "Hij zal ingaan in den vrede (d.i. zeggen de kanttekenaren: *in de vreugde des hemels, in de hemelse zaligheid om de eeuwige vreugde te genieten, of in vrede; d.i. in gerustheid en met een goede consciëntie.*

En hun lichamen zullen rusten in hunne graven, waar zij rusten zullen tot hun wederopstanding ten jongste dage.

Ik wil dit voorwoord besluiten met de wens en bede, dat de Heere de lezing van dit boekje rijkelijk moge zegenen, zowel voor ouderen als voor jongeren, door in hun harten te werken, door de kracht van Zijn lieve Geest voor het eerst of opnieuw, zulk een heilige jaloersheid op dat verborgen leven met God, waarin Gods kinderen in meerdere of mindere mate door genade mogen delen, dat zij uitgedreven mogen worden tot de troon van Gods genade met de bede in het hart:

Geef dat mijn oog het goed' aanschouw',

't Welk Gij, uit onbezweken trouw,

Uw uitverkoor'nen toe wilt voegen;

Opdat ik u mijn rotssteen noem',

En delend in Uws volks genoegen,

Mij met uw erfdeel blij beroem'. (Psalm 106: 3)

Dan zal de lezing van dit boekje als middel in des Heeren hand nog mogen dienen tot eer van Zijn Naam en tot heil van onsterfelijke zielen.

Katwijk aan Zee, juni 1986

Ds. S. de Jong

Levensbeschrijving van Dirkje Blonk

Daar ik ruim 60 jaar met onze overleden vriendin, Dirkje Blonk, dagelijks omgang heb gehad, werd mij gevraagd iets over haar leven te schrijven. Hierbij voldoe ik dan aan dit verzoek.

Dirkje werd geboren te Oud-Alblas op 22 december 1901. Haar ouders waren Gerrit Blonk en Adriana Zwijnenburg. Uit dit huwelijk werden zeven kinderen geboren, waarvan Dirkje de oudste was. Een broertje is op jeugdige leeftijd in de sloot naast hun huis verdronken. Haar vader was nachtwaker op één van de scheepswerven te Alblasterdam.

Tot haar elfde jaar ging Dirkje op school in Oud-Alblas. Daarna werd zij dienstbode bij B. Baan te Bleskensgraaf. Later bij Jan Brouwer, dat was voor dag en nacht.

Met haar 17e jaar is haar vader overleden aan de Spaanse griep, die toen overal heerste. Vele mensen werden na een kort ziekbed ten grave gebracht. Toen haar vader zijn einde voelde naderen, had Dirkje, als oudste, op zijn verzoek beloofd, dat zij haar moeder zou helpen in de zorgen voor het gezin dat hij achter moest laten.

Zij is daarna dienstbode geworden bij de gebroeders Arie en Rokus Jongeneel, een boerderij dicht bij hun huis. Daar was een huishoudster in dienst, uit Krimpen aan den IJssel, **Hillegje Stam**, (1902-1995) die de Heere vreesde. Daardoor kwam Dirkje meer openbaar, dat ze een meisje was dat de Heere zocht als het hoogste goed. Werkzaam zijnde in het boerenbedrijf moest ze ook koeien melken. Eens daarmee bezig zijnde in de wei, kwamen met kracht deze woorden in haar hart: "*Gij zult zo rechtop niet gaan.*" Micha 2: 3b.

Kort daarop, op 21 jarige leeftijd, openbaarde zich een heupziekte, ze ging steeds moeilijker lopen, zodat de huisgenoten haar aanraadden de dokter te raadplegen. Maar nee, dat kon Dirkje niet doen, want zei ze: "Dan moet ik zeker gaan liggen, en ik heb vader beloofd dat ik moeder zou helpen in de zorgen voor het gezin." Toch hebben die mensen zelf de dokter laten komen, die na onderzoek verbaasd uitriep: "Hoe heb je met m'n heup al dat zware werk op een boerderij kunnen doen. Koeien melken, stoep boenen, enz. Direct gaan liggen voor drie maanden."

Dirkje wist met dit alles geen raad. Ze is radeloos naar de grote zolder van de boerderij gevlucht, om haar noden de Heere voor te leggen, Die haar niet hulpeloos liet varen, maar tot haar sprak: "Ik zal raad geven, Mijn oog zal op u zijn." Ps. 32: 8b.

Dat woord heeft de Heere haar hele leven door bevestigd. Zo kon Dirkje in de Heere gerust gesteld gaan liggen. Zo kon ze ook in 't begin van haar ziekte tot haar moeder zeggen (daar ze wegens haar dienst verplicht verzekerd was): "Moeder, de Heere heeft beloofd voor mij te zorgen, nu wil ik ook uit de verzekering." En zo heeft haar moeder gedaan. Dirkje heeft ook nooit meer uit enige verzekering op aarde iets nodig gehad, door de goede verzorging van de Heere God, waarop zij mocht vertrouwen, voor tijd en eeuwigheid, voor ziel en lichaam.

Toen ze enige weken lag heeft de dokter een rekverband aan dat zieke been gedaan, omdat het been al korter geworden was dan het andere. Daar heeft ze de eerste tijd veel van geleden, dan zei ze wel eens: "'t Lijkt wel of er gedurig door mijn hiel gezaagd wordt."

Maar ook was er nu andere zorg. Tot haar vriendin **Jaantje Vlot** klaagde zij: "Jaantje, nu kan moeder mij niet alleen helpen, vanwege dat rekverband, hoe moet dat nu?" Jaantje ging met deze nood bij Dirkje, op weg naar huis. Onderweg bepaalde haar de Heere bij de woorden uit Ps. 112: 5 "Wel dien man, die zich ontfermt en uitleent." Bij haar moeder thuis gekomen, vertelde zij de nood van Dirkje, maar ook wat de Heere onderweg uit Zijn Woord tot haar gezegd had. Welnu, zei haar moeder, handelt

daarna. Morgenochtend om zeven uur ga je er maar heen en helpt zo veel mogelijk. Wat Jaantje dan ook ruim zes jaar gedaan heeft. Zelfs daar veel 's nachts geslapen, toen het de ziekte van Dirkje vereiste.

Want enkele maanden later ging (naar het zeggen van de dokter) de ziekte naar haar hoofd en heeft ze maanden blind gelegen, met ijs op haar hoofd en haar hart. Enkele vriendinnen hebben toen om beurt bij Dirkje gewaakt, omdat dat ijs steeds ververst moest worden. Hoe lang dat geduurd heeft weet ik niet meer. Op een avond kregen we bericht. "Dirkje kan weer zien. De Heere heeft ze zo veel verruiming in haar ziel geschonken, tot haar gesproken van de rijkdom die in Christus is tot zaligheid, daar ligt ze nu in te roemen."

Moeder en ik zijn daar heen gegaan en hebben van dat wonder ook vernomen. Haar lichaamsogen geopend, dat was groot. Maar ook haar zielsogen geopend, om de rijkdom der zaligheid die in Christus verborgen is, te mogen aanschouwen door het geschonken geloof, is groter wonder voor doemschuldige zondaren. Daar mocht Dirkje toen van getuigen. Zo langzaam aan is toen die ziekte in haar hoofd gebeterd, maar met haar heup en het been is zij blijven liggen tot haar einde toe, zodat bewaarheid is wat de Heere in de wei met het koeien melken tot haar gesproken had: "Gij zult zo rechtop niet gaan."

Vanaf haar 21ste nooit meer rechtop gegaan, zelfs nooit meer rechtop gezeten. Altijd plat op haar rug gelegen, zich zelfs niet om kunnen draaien op haar zijde.

Zo moest Dirkje altijd verpleegd worden. Doch ook daarin heeft de Heere altijd voorzien, als de éne vriendin of nabestaande niet meer kon, was er altijd weer een ander die zich bereid verklaarde. Wonderlijk zijn ook daarin des Heeren wegen geweest, in dat ruim 60-jarige ziekbed.

Meen niet dat Dirkje haar dagen ledig doorbracht. Veel heeft ze geschreven, daarvan getuigen haar vele brieven, waarvan hier slechts een klein gedeelte volgen. Allemaal te achterhalen zal ondoenlijk zijn.

Haar moeder was naaister, en Dirkje kon ze helpen met afmaken, knopen en knoopsgaten. Ook lag ze veel te breien en alles even precies. En dan nog al het bezoek dat ze ontving, ook van Gods volk. Niet de eerste tijd, maar gaandeweg vermeerderde dat, en hoevelen heeft ze raad gegeven in moeilijke omstandigheden, want de Heere had ze met een helder verstand van zaken begiftigd. Zo mocht ze ook veler noden meedragen in het gebed, door de genade haar geschonken. Wat kan een ziekbed dan nuttig zijn, al moeten we niet vergeten dat het vleeskruisigend is.

Toch hoorde ik eens een predikant, die bij Dirkje op bezoek was zeggen: "Ja Dirkje, u wou gezond blijven, om je moeder te helpen in de zorg voor het gezin. Des Heeren weg was anders. Je werd ziek, je bleef ziek. En dat ziekbed heeft de Heere gebruikt, ook in de onderhouding van je moeder. Want zij mocht mee eten van hetgeen de Heere u toeschikte."

Wonderlijk zijn des Heeren wegen. Nooit is er in dat huishouden iets te kort geweest. Overvloedig verzorgd in de dagelijkse behoeften mocht ze zelfs nog helpen ter ondersteuning, als er bij anderen nood was, moeilijke omstandigheden.

Daarover heb ik wel eens de opmerking gehoord van iemand, die beweerde: "Dat noemen ze dan uit de hand des Heeren leven. Dat is hier nu niet bij Dirkje, want hier is overschot. En uit de hand des Heeren leven, dat is dikwijls nood, zodat ze de Heere moeten vragen om levensonderhoud, elke keer weer." Ik mocht daarop antwoorden: "Nu ik lees in Gods Woord dat God Abraham rijk gemaakt heeft. Zou Hij dan ook Dirkje Blonk niet rijk kunnen maken." Hij hield toch getrouw Zijn woord tot haar gesproken op die grote zolder, in de boerderij waar ze haar nood voor Hem uitschreide: "Ik zal raad geven. Mijn oog zal op u zijn."

Dirkje Blonk aan het begin van haar ziek-zijn.

Wat haar geestelijke levensgangen aangaat, die komen in haar brieven, die hier volgen openbaar.

Dirkje heeft haar moeder, broers en zusters mogen overleven. Haar zuster Ger, gehuwd geweest met B. Groenendijk, heeft haar na haar moeders overlijden vele jaren verzorgd. Ze woonden naast elkaar en konden binnendoor bij elkaar komen. In juni 1979 is Ger overleden na een korte ziekte. Nu waren er nog twee schoonzusters van Dirkje in leven, die ook vele jaren haar tot hulp zijn geweest. Doch dezen konden niet dag en nacht bij Dirkje oppassen. Zo mochten wij als vriendinnen onder elkaar de verzorging van Dirkje op ons nemen, nog 5 1/2 jaar.

Na haar zusters overlijden ging Dirkje achteruit in haar verstandelijke vermogens. Ze was daarin toch erg lief en had er zelf geen erg in. Als ze nog probeerde te denken, wreef ze eens over haar hoofd en zei dan: "Ik weet het niet meer."

Zestig jaar werd bij Dirkje 's zondags driemaal preek gelezen, ook wel in de week, uit de nagelaten geschriften der oudvaders. Daar heeft ze nog lang naar kunnen luisteren en ook meezingen, wat ze graag deed. Tot kort voor haar sterven heeft ze nog mee gebeden en gezongen. Toen ze het niet meer kon zag men onder 't zingen toch haar lippen nog mee doen.

Veertien dagen voor haar heengaan werd ze ziek. Wij dachten griep. Dokter dacht nog wel dat ze wat vooruitgaande was, doch dat was maar schijn. Zondagmorgen 11 november hebben we nog aan haar bed gelezen, doch 's middags en 's avonds aan de tafel, want we merkten dat ze erg ziek was.

Na het lezen kwam er op ons verzoek een vriend, die opmerkte dat het met Dirkje niet goed ging. De dokter werd gewaarschuwd, die zei dat het einde naderde. Zo zijn we 's nachts blijven waken. Met ons drieën stonden we bij haar bed. Om drie uur ongeveer, ongemerkt voor haar zelf, ging ze zacht en kalm over van de tijd in de eeuwigheid.

Maandagochtend 12 november 1984 werd het voor Dirkje waar, zo het op haar rouwkaart stond: Jesaja 35: 10 "En de vrijgekochten des Heeren zullen wederkeren en tot Sion komen met gejuich, en eeuwige blijdschap zal op hun hoofd wezen, vrolijkheid en blijdschap zullen zij verkrijgen, maar droefenis en zuchting zullen wegvlieden."

Zaterdag 17 november werd ze pas begraven om de vele vrienden en vriendinnen gelegenheid te geven afscheid van Dirkje te nemen en haar naar haar laatste rustplaats op aarde te begeleiden. Zo hebben we een hele week rouwbezoek ontvangen, 't welk zeer druk werd bezocht en waar we veel aangename gesprekken onderling hebben beluisterd. En uit die gesprekken hebben we opgemerkt dat Dirkje geen onvruchtbaar

ziekbed gehad heeft, maar velen tot zegen is geweest. Gode tot eer.

Een koninklijke begrafenis heeft ze gehad, zoals maar zelden meegemaakt wordt. Naar schatting waren er 600 mensen bij de begrafenis aanwezig.

Ds. S. de Jong uit Katwijk leidde de begrafenis. Hij sprak in de kerk over Openbaring 7 : 14. *Deze zijn het die uit de grote verdrukking komen, en zij hebben hun lange klederen gewassen en hebben hun lange klederen wit gemaakt in het bloed des Lams.*

Ds. Van Daalen sprak op het graf over Psalm 45, de bruiloftpsalm. Daarna sprak nog ds. De Jong.

Arie Groenendijk, een neef van Dirkje, sprak een waardig slot- en dankwoord. Daar er luidsprekers op het graf stonden en er veel wind was, kon men over het gehele dorp alles horen. Ook het zingen van Psalm 68: 2 en Psalm 72: 11.

Na de begrafenis kwamen nog velen samen in het verenigingsgebouw 'Berea.' Hoevelen hebben daar elkander nog eens ontmoet als vrienden en vriendinnen, zodat het scheiden moeilijk was. Voor ons heeft Dirkje een grote lege plaats achtergelaten.

En de vrij kochten des Heeren zullen wederkeren, en tot Sion komen met gejuich, en eeuwige blijdschap zal op hun hoofd wezen; vrolijkheid en blijdschap zullen zij verkrijgen, maar droefenis en zuchting zullen wegvlieden. Jesaja 35:10

In de volle vrede is door de Heere uit onze familiekring weggenomen onze geliefde schoonzuster, tante en vriendin

DIRKSIE BLONK

op de gezegende leeftijd van bijna 83 jaar.

Oud-Alblas: M. Blonk - Bouter

Molenaarsgraaf: A. Blonk-Donk

Bleskensgraaf: A. de Groot
neven en nichten
en de verzorgster

12 november 1984 Dorpsstraat 3
2969 AC Oud-Alblas

Gelegenheid tot condoleren dagelijks aan huis en zaterdag in het rouwcentrum.

De begrafenis zal plaatsvinden D.V. zaterdag 17 november a.s. op de begraafplaats te Oud-Alblas om 12.00 uur.

Vooraf vindt een rouwdienst plaats in de Ned. Herv. Kerk, welke geleid zal worden door de weleerwaarde heer ds. S. de Jong en om 11.00 uur begint.

Iedereen wordt verzocht tijdig in de kerk aanwezig te zijn.

BRIEVEN VAN DIRKJE BLONK EN ARIE BURGER

Arie Burger werd geboren 19 januari 1885 te Moordrecht. Zijn ouders waren niet godsdienstig. God hield hem staande en bracht hem onder Gods volk. Daar leerde hij Lena Hendrika van Beek kennen met wie hij trouwde op 7 juli 1910.

Op 26 jarige leeftijd werd hij tot ouderling bevestigd in de Oud Gereformeerde Gemeente te Bolnes. Ds. Boone sprak hem toe: 'Burger, de Heere maakt mij bekend, dat het niet voor twee of vierjaar is dat je ouderling bent, maar tot het einde van je leven.' Dit is bewaarheid geworden. Burger overleed 1 januari 1964, 78 jaar oud.

Burger onderhield een geregelde correspondentie met zijn lieve zielsvriendin, Dirkje Blonk te Oud-Alblas, die hij ook geregeld bezocht. Veel brieven zijn daarvan bewaard gebleven, hoewel niet aansluitend, daar zij ook elkander wel ontmoeten.

Dirkje Blonk was een toonbeeld van lijdzaamheid. Toen de samensteller van deze serie *bekeringsgeschiedenissen van vrouwen* haar ontmoette, lag ze stil op haar rug in bed. Hij zei: "Gods weg is in de zee en Zijn pad in diepe wateren." Direct antwoordde ze: 'Ja, maar de Heere doet me geen onrecht, hoor!' Uit het gesprek kwam telkens naar voren de eenvoud, de nederigheid en oprechte kinderlijke vreze Gods. Het draaide niet om haar. Ze was belangstellend naar iemand afkomst, z'n belangstelling, z'n geestelijke ligging. Hoe het kerkelijk gesteld was in de plaats waar iemand woonde en hoe hij daar zelf onder gesteld was. Of de breuk van de kerk en Gods volk gevoeld werd, smart ervoer werd gedragen en arbeid aan de Genadetroom.

Een oude buurman kwam een dagsluiting verzorgen. Hij las een gedeelte voor uit een oudvader en eindigde met gebed. Niets van opsmuk of ingenomenheid met zichzelf, maar in waarheid de Naam des Heeren aanroepen. Van hen mag met recht gezegd worden: *d' Eenvoudigen wil God steeds gadeslaan.*

Brief 1 aan Dirkje

Bolnes, 1932

Zeer geliefde vriendin.

Ik voel mij gedrongen u een paar lettertjes te schrijven. Wij zijn allen tot op heden nog gezond, hetwelk een groot voorrecht is als dat bij ogenblikken gevoeld mag worden. En ach, geliefde vriendin, wat mijn plannen en voornemens naar de natuur aangaat, loopt het in alle opzichten tegen. En dat is toch zo pijnlijk, Dirkje. Maar aan de andere kant komt die Getrouwe, onbegrijpelijke God toch zo te zorgen, tot beschamens toe.

Maar nu is het net of de Heere mij anders wil onderhouden dan ik wil. Ik wil het zelf verdienen. Zo moest ik binnenkort 75 gulden rente betalen en ik had het niet. En ach, ook daar is weer voor gezorgd.

Die vrienden uit Lisse hadden mij verzocht een paar dagen te komen. Zaterdags kreeg ik nog een expresse-briefkaart met een postzegel van 15 cent erop, dat ik moest komen. Die mensen wisten niet waaronder ik liep te zuchten. Ik ben er toen vier nachten geweest. En nét die laatste vijf minuten gaf die man mij een briefje van honderd gulden.

O, u kunt wel begrijpen hoe ik gesteld was. O, Dirkje, mochten wij maar laag bukken onder dat volzalige Wezen. O, dan moet ik mij soms wel schamen over mijn zondig en gruwelijk bestaan voor God. Alle gruwelen en zonden zie ik voor mij, en als de Heere het niet verhinderde, zou ik ze in de dadelijkheid uitwerken. En nu daartegenover een zorgdragend God. Ik kan soms niet verder komen dan: *Och Heere, wat ben ik tegen al die bemoeienissen.*

Ja vriendin, God is goed! Mocht de Heere mij, ellendige, in genade gedenken. 'k Moet dikwijls aan u denken en dan zeg ik: *Och Heere, dat wij toch eens om U bedroefd mogen worden.* Bedroefd om God overtreft alle godsdienst.

Maar ach lieve vriendin, dat nu gewaar te worden: dat het nu alleen maar kan in en door een Ander. Dat wij in en uit onszelf niet anders kunnen als zondigen. O, ik ben gans aangestoken en bedorven. Ik kan niet geloven dat u zo'n zondig schepsel bent. Ik las zo: dat door die ene mens de zonde in de wereld is gekomen en door de zonde de dood. En: dat de drievoudige dood is doorgegaan tot alle mensen. Wat heeft die zonde van ongehoorzaamheid van Adam teweeg gebracht! Maar o vriendin, véél meer die volmaakte gehoorzaamheid van de tweede Adam. Dat moet u eens overdenken: wat een macht en kracht de zondeval in de mens teweeg heeft gebracht. Maar om nu iets te gevoelen van de kracht van die tweede Adam, kan ik niet in woorden uitdrukken. O, om daarin gerekend en gevonden te worden! Ik moet u bekennen dat ik die waarheid nog nooit zo verstaan heb als nu. Nu, geliefde vriendin, weet u weer iets van mij.

Ik hoop dat u hetzelfde van de Heere mag gevoelen en getuigen. Over Hem mogen wij niet klagen. Ontvang van ons de welgemeende groeten en het beste toegewenst van uw vriend en vriendin

A. B. en vrouw.

P.S. Ik verwacht spoedig een briefje van u.

Brief 2 aan Dirkje

Bolnes, 27 jan. 1934.

Geliefde vriendin Dirkje,

Door Gods goedheid gaat het met ons nog wel en wij hopen, gelet op uw omstandigheden, dit ook van u te vernemen. Volgens het schrijven van Floortje ging het de laatste tijd niet zo best met u. Hoe gaat het met uw moeder en broer? Ik had gehoopt dat u in uw laatste brief hierover nog iets zou schrijven. Wat mij betreft Dirkje, moet ik u vertellen dat ik de laatste drie weken aan het werk ben. Wij werken met vijf mensen. Het is wel geen werk in mijn vak, maar ik ben er toch blij mee. Misschien duurt het nog een week.

Ik ben nog niet bij **vrouw Schelling** geweest, want net toen ik van plan was er heen te gaan kreeg ik bericht uit Lisse, dat ik zaterdag bezoek kon verwachten van vier personen.

De week daarop ben ik bij **vrouw Pleune** in Delfshaven geweest. Zij was hard ziek en is ook al 71 jaar. Ze is een bevestigd, diep ontdekt christin. Daar kan ook van gezegd worden *dat ze komt uit de grote verdrukking*. Die heeft toch een diepe weg gehad in haar eerste huwelijk van acht jaren. Meer klappen dan eten. Toen de Heere in haar ging werken was zij zeven maanden zwanger. Die laatste maand heeft zij het erg moeilijk gehad. Toen heeft ze zelfs driemaal in het water gelegen en was het onder water beter dan boven water. Die laatste keer is zij in het water verlost.

Thuisgekomen is zij op de vloer geknield en daar heeft de Heere haar verlost, natuurlijk en geestelijk. Net toen de dokter binnenkwam. Een dubbele verlossing. O, als die vrouw daarover vertellen gaat, dan is zij toch zo verbroken.

Daarna heeft zij met haar kinderen nog in behoeftige omstandigheden verkeerd. 't Gebeurde op een keer dat de Heere tegen haar zei, om een bepaalde straat in te lopen. Daar viel haar oog op wat kleingeld dat zo maar op straat lag. Genoeg voor haar en haar kinderen om brood te kopen. Toen ze thuis kwam zaten die kinderen rustig op de vloer te spelen. Wat houdt de Heere toch dikwijls een diepe weg met Zijn volk!

In haar tweede huwelijk heeft zij een lief leven gekend. Die man is nu al tachtig jaar. Die eerste tijd van haar tweede huwelijk was zij zo verzwakt, dat haar man haar met

een lepeltje moest voeren.

Ze was 18 jaar toen de Heere haar in de herberg in het hart greep. 'k Geloof niet dat ze nu nog lang zal leven.

Ja Dirkje, u zult wel denken B. heeft het al maar over een ander. Ja, lieve vriendin, dat komt omdat ik er pas geweest ben en dan blijft er wel eens iets van bij, vooral als er van hart tot hart gesproken wordt.

Aanstaande zaterdag D.V. hoop ik naar vrouw Schelling in Oud- Beijerland te gaan. Op 't ogenblik weet ik niets bijzonders te schrijven. Alleen zondagavond in de kerk heb ik in mijn ziel de woorden mogen gevoelen: *Gedenk mijner, o Heere, naar het welbehagen tot uw volk, bezoek mij met uw heil, opdat ik mij moge verblijden met de blijdschap van uw volk; opdat ik mij beroeme met uw erfdeel.* O, Dirkje, dat welbehagen, zodat ik kon zeggen: *Gij hebt mijn banden losgemaakt.* Maar vandaag moet ik zeggen: *Och Heere, de minste begeerte of werking van uw Geest word ik niet gewaar.*

Zaterdagavond heb ik ds. Kersten in Ridderkerk gehoord. Over dat eenzijdig Godswerk. Dat Gods volk enkel zalig wordt omdat God het wil.

Nu mijn lieve vriendin, ontvang van ons de hartelijke groeten; ook aan uw moeder en verdere bekenden, van

A.B. en vrouw

Brief 3 aan Burger

Oud-Alblas, 18 jan. 1956.

Geliefde vriend en vriendin.

Daar u morgen bij leven en welzijn uw geboortedag hoopt te gedenken van uw 70 jarige leeftijd, zo wil ik u langs deze weg van harte feliciteren, en ook uw vrouw en kinderen. En hoop dat de Heere u nog wat jaartjes sparen mag voor al uw betrekkingen die u lief en dierbaar zijn. En voor ons allen, uw vrienden en vriendinnen, want het zou voor ons allen een groot gemis zijn. En ik wens u toe, dat de Heere Zijn aangezicht over u moge doen lichten, dan zullen wij verlost zijn.

Daar heb ik zondagmorgen zo een indruk van gehad, ik voelde mij zo diep ongelukkig en schuldig voor de Heere, dat ik met de tollenaar mijn ogen niet op durfde te slaan. Ik voelde mij zo gescheiden van de Heere, want onze zonden maken gedurig scheiding tussen de Heere en onze ziel. En daar het beleefd wordt is er toch geen zwaarder kruis, en geen smartelijker. Toen kreeg ik daar een indruk van. "Doe uw mond wijd open, en Ik zal hem vervullen." Daar kwam geloof in mee. O geliefde vriend, die het bij bevinding kent, die weet wat het is, die verandering. Wat ben ik daarover verwonderd geweest. Dat het mij vergund werd, zo verfoeilijk, zo walgelijk, zo arm en ellendig, door het geloof in Hem, met vrijmoedigheid tot de troon der genade te gaan, zonder verschrikking. O wat heb ik mijn ganse hart voor Hem uit mogen storten. En dat alles door tussenkomst van die gezegende Middelaar. Wat wordt dan die Persoon onze ziel dierbaar.

Ik zou wel graag, en verlang er naar, om nog eens een ogenblik met elkander daar uit te mogen spreken. Het is toch zo waar, als Hij Zijn aangezicht over ons doet lichten, zijn wij verlost. O, dat ik mijn mond mocht openen. En die grote Ik, die alles vervullen wil, voor een ledige en schuldige zondares als ik ben. Als ik dat wonder vatten wil, staat mijn verstand vol eerbied stil.

Nu moet ik eindigen, ik wens u beiden des Heeren sterkte en ondersteuning toe.

De hartelijke groeten van uw liefhebbende vriendin

Dirkje Blonk.

Brief 4 aan Burger

Oud-Alblas, 7 juli 1956.

Geliefde vriend en vriendin.

Ik mocht deze week tot mijn blijdschap van u een brief ontvangen. Daarvoor mijn hartelijke dank. Nu wil ik proberen van ons ook wat te laten horen.

Ik heb deze week een paar dagen veel pijn in mijn been gehad. Nu heeft de dokter er vanmiddag een ander verband om gedaan in de hoop dat het nu beter zal gaan. Mijn voet komt dan weer in een andere stand. Och vriend, hier zijn nog middelen voor een mens tot verlichting van ziekte. Mochten wij het maar veel inleven waarvan dat een uitvloeisel is en wat we ons waardig hebben gemaakt. Dan handelt de Heere nog niet naar onze zonden.

Ik was blij iets van u te horen en had al dikwijls naar u uitgekeken en verlangd u te ontmoeten. Verschenen zaterdagavond had ik u verwacht. Toen 's maandagsavond, maar ook dit keer teleurgesteld. Ik zei tegen mijn zuster: misschien gaat de fabriek gauw een daagje uit en wacht B. daarop. Ik had er over gedacht dat u samen een daagje zou komen. Maar dat kan zeker niet omdat het op zaterdag valt. Voor mij geeft het niet. Ik wacht het maar af. Misschien kunnen jullie in de vakantie samen een dag komen als we het mogen beleven. U kunt zo vroeg komen als u wilt. We hopen nu maar dat er niets tussen komt. O, dat het eens mocht wezen om in de vreze des Heeren bij elkaar te mogen zijn.

Ik zeg wel eens: wat moeten de mensen bij mij doen! Och, mocht het ons vergund worden af te zien van onszelf en het alleen van de Heere te verwachten Die wonderen kan doen aan de doden. Van die zijde zou het nog kunnen.

Wij zijn nu aan het lezen in Meade: "De bijna Christen ontdekt. " O, geliefde vriend, wat is er dan toch een nauw onderzoek nodig! En wat kan het toch ver gaan en dan nog een bijna-christen te zijn. Hij zegt, dat er mensen in de hemel zijn die gedacht hadden in de hel te vallen en zij, die met Jezus in de mond dachten naar de hemel te gaan, in de hel gevallen zijn.

O, wat zal het voor mij dan een wonder wezen als ik niet bedrogen zal uitkomen! Meade zegt, dat de godzaligheid zo'n verborgenheid is. Wij moeten sterven om te leven. Gevonnist worden om pardon te krijgen. Een dwaas zijn om wijs te kunnen worden. O, dan moeten wij zeggen: Gelukkig diegenen welke onder de bearbeiding van die lieve Geest gebracht zijn.

Ik moet afbreken. Mag ik nog wat van u horen?

Ontvang de hartelijke groeten van uw vriendin

Dirkje Blonk.

Brief 5 aan Burger

Oud-Alblas, 12 okt. 1956.

Zeer geliefde vriend en vriendin.

Nu zal ik u toch eerst eens hartelijk bedanken voor uw welkome brief, die voor mij was als een druppel water voor een vermoeide ziel.

O geliefde vriend, heb ik het ooit gevoeld, dan is het nu bij vernieuwing:

*Zoete banden die mij binden,
Aan dat lieve volk van God,
Gewis het zijn mijn harte-vrienden,
Hunne taal mijn harte-tolk.*

U kan het misschien van uzelf niet geloven dat u nog gebruikt wordt tot ondersteuning voor elkaar. Ik heb mij zo gelukkig gevoeld dat wij elkander nog mogen bezitten. U

hebt zo naar mijn hart geschreven, ook aangaande de zeer droevige tijden die wij beleven. O geliefde vriend, als ik mij niet bedrieg, heb ik daar ook wat van mogen beleven. Dat ik het de Heere gunnen mocht. Dat Hij tonen mocht dat Hij God is, dat er geen onrecht in God is. Het is mij zo'n wonder geweest.

O ik denk wel eens, zouden er nog zuchters in Nederland zijn, waarom de Heere het tot hiertoe nog afgewend heeft. Of zou de maat nog niet vol zijn? O geliefde, wij krijgen nog tijd om weder te keren, o mochten wij nog verwaardigd worden, bij eigen hart en huis vandaan, ons te verootmoedigen voor de Heere. O, zou de Heere ons en ons volk nog waardig keuren, om ons nog te vernederen en te breken met de afgoden. Wij hebben het toch allen zo rechtvaardig verdiend, dat de Heere ons aan onszelf overgeeft.

O geliefde vriend, ik schrijf dit niet zomaar, ik heb een ogenblik gevoeld bij mijzelf, dat het een wonder was, dat de Heere nog niet doorgetrokken was. O, ik sta er zelf zo schuldig aan, de genade die de Heere mij geschonken heeft. O, wat ben ik dan ontrouw en schiet alles tekort, om dat einde te bereiken waartoe de Heere Zijn genade schenkt. Om niet meer onszelf te leven. O wat een tekort, de schuld ligt echt bij mij. Want ik mag gedurig met al mijn schuld en ellende, mij tot Hem wenden. O geliefde vriend, mocht de Heere door zijn lieve Geest onze harten geheel innemen. O dat wij Hem gedurig mochten benodigen, om die lieve Geest in te roepen. Dat leef ik meer en meer in, wat de Heere in Zijn woord zegt: *Zonder Mij kunt gij niets doen.*

De praktijk zou ons leren om Hem gedurig aan te kleven. O geliefde, ik leef in de praktijk zo ver van de Heere af. Ik ken toch zo weinig van de Heere en mijzelf. Ik zou wel eens even met u willen praten uit die gangen.

Hartelijke groeten, uw liefhebbende vriendin
Dirkje Blonk.

Brief 6 aan Burger

Bolnes, 26 nov. 1956.

Zeer geliefde vriendin Dirkje.

Hier nog een briefje van mij. Door 's Heeren goedheid gaat het nog redelijk met ons. Hoe gaat het met u en uw geliefde zorgzame zuster? We zagen tegen het schrijven op, maar de betrekking die ik tot u gevoelde heeft mij aangespoord de bezwaren te overwinnen. Wij leven in bewogen tijden. Wij hebben allen gezondigd en derven de heerlijkheid Gods. Ik heb ook veel aan die mensen gedacht die door een overmacht worden uitgemoord. Werd er op mijn werk nog bij bepaald dat iedereen medelijden heeft met het Hongaarse volk, maar niemand medelijden met God, die door jong en oud verworpen, verloochend en gelasterd wordt. Ook in ons arm Nederland wordt Zijn heilige dag ontheiligd, Zijn woord en inzettingen verworpen. Laten wij onszelf er niet buiten sluiten.

Ik laat nog wel eens zingen Ps. 106 : 4. O geliefde vriendin, dat de Heere ons eens op dat Goddelijke plekje mocht brengen. Ik ben hiermee de laatste tijd werkzaam geweest, zodat ik er 's nachts van wakker werd. Onder mijn werk kwam mij zo helder voor: *"Een vaste Burcht is onze God, een toevlucht voor de Zijnen."* Ik zei: "Heere, als u doortrekt, dat u dan ook mijn toevlucht mocht zijn." En met die woorden viel een vrees in mijn hart dat er benauwde dagen zouden komen.

Och, lieve vriendin, in mijzelf vind ik niets, maar blijft alleen de verzuchting: *O Heere! behoud dat in het leven in het midden der jaren, in den toorn gedenk des ontfermens.* Het is alles zo los van God en Zijn inzettingen. Er wordt wel eens gezegd dat het vóór de oven beter is dan in de oven. Zien we op onszelf dan kan het niet. Het

zal voor elke ziel een eeuwig wonder zijn, om bukkende onder het oordeel, genade te krijgen.

O, die woorden: *Ik zal des Heeren gramschap dragen, want ik heb tegen Hem gezondigd*. De Heere gedenke ons in en naar het welbehagen tot Zijn volk in die dierbare Middelaar. Dan zou er nog verwachting kunnen zijn.

Verder Dirkje, moet ik u nog vriendelijk bedanken voor dat kostelijke boek van Costerus. Zondagmorgen hieruit gelezen: *Dat ik leef, dat leef ik door het geloof in Christus*. Dat in Christus zijn; op Hem leunen en alles van Hem te verwachten voor tijd en eeuwigheid en met Hem verbonden te zijn gelijk de wijnstok met de ranken. Wat voel je dan je armoede en gemis aan kennis. Sion zal door recht verlost worden! Maar ook de ziel die verlost wordt zal aan dat recht kennis krijgen.

Nu lieve vriendin, met de toestanden die we nu beleven, voel ik wel dat mijn hart er van geleden heeft. Ontvang nu onze hartelijke groeten, ook aan uw zuster en haar man, en overige vrienden en vriendinnen van A. Burger en vrouw.

Brief 7 aan Dirkje

Oud-Alblas, 2 jan. 1957.

Zeer geliefde vriend en vriendin.

Ik mocht maandag uw brief met inhoud in orde ontvangen. Daar wil ik u samen naast de Heere hartelijk voor bedanken. Ik had mij bezorgd gemaakt, dat er wel iets aan mankeerde, en heb mij daarin ook niet vergist, maar de Heere heeft u nog spoedig willen herstellen. O geliefden, ik heb wel eens gedacht: Zij worden oud, zij zijn zeker mijn verjaardag vergeten, hoewel ik heel graag een briefje van u krijg. Ik mocht het toch aanvaarden, dat ik het waard was vergeten te worden. Toch was het voor mij veel erger en smartelijker dat ik de Heere zo vergeten kon; dagen zonder getal.

En o geliefden, nu heeft de Heere nog een blijk gegeven, mij ellendige niet te vergeten. De zondag voor oudejaarsdag, heb ik mij 's morgens vroeg zo diep ongelukkig gevoeld, dat het nu de laatste zondag was van 1956. En wie de Heere voor mij geweest was. Waar Hij mij uit en door geholpen heeft. En wie ik daar tegenover was geweest. Zodat ik niet wist wat mij het meest betaamde: om biddag of dankdag te houden. Maar zoals ik het aanvoelde, geloofde ik aan beide schuldig te staan. O geliefde vriend en vriendin, met dat ik daarin zo werkzaam was om belijdenis te doen van mijn zonde, o, toen had ik er geen moeite mee om mijzelf te veroordelen en af te keuren met een diep besef van mijn onwaardigheid, zodat ik 's Heeren toorn en niet Zijn gunst waardig was.

O, toen ik mij verootmoedigde, beliefde de Heere mij een blijkje te geven van Zijn onbegrijpelijke liefde en genade met deze woorden: *Ik zal ze vrijwilliglijk liefhebben*. En daar mocht geloof in meekomen. O, daar ging kracht van uit. Door welke weg, dat de Heere in gunst op mij arme schuldige neer kon zien. Om het welbehagen Gods in Christus door het Genadeverbond dat Hij heeft opgericht in Zijn geliefde Zoon, dat was de grond waarom ik de Heere nederig te voet mocht vallen.

O geliefden, toen heb ik iets van dat versje uit Psalm 84 verstaan, dat had ik 's morgens al mogen zingen, die vier laatste regels. *"Let Heere der legerscharen let, Op mijn ootmoedig smeekgebed."* Maar o, dat ik nu door het geloof in Hem van kracht tot kracht mocht voortgaan en also mocht verschijnen voor God in Sion. O, daar weidt mijn ziel met een bewonderend oog!

O geliefden, in de oefening van het geloof, daar ligt ook verzekering in. O, ik heb toch zo mogen geloven, dat de Heere het voor mij voleindigen zal. O geliefden, die betrekking en liefde die daaruit gevloeid is, kan ik niet in woorden uitdrukken.

Zondagmorgen onder het lezen van een preek van Hellenbroek is het nog bevestigd geworden. Ik moet nu afbreken, maar mijn hart is vol.

Nu geliefde vriend en vriendin, ontvang onze hartelijke groeten van uw liefhebbende vriendin

Dirkje Blonk en mijn zuster.

Brief 8 aan Burger

Oud-Alblas, 2 sept. 1957.

Geliefde vriend en vriendin.

Ik mocht uw brief ontvangen en durf, ziende op mijn onwaardigheid haast niet te schrijven, maar mag niet ontkennen, dat de inhoud van uw brief voor mij was als een druppel koud water voor mijn amechtige ziel.

O geliefde vriend, als ik eerlijk ben moet ik zeggen dat het zo uit mijn hart is geschreven. Het lijkt of u van mijn toestand waar ik de laatste dagen in leef, afweet.

Maandagavond had ik nog een stille hoop dat u beiden mij een bezoek zou brengen. Ik had dat tafeltje al achteruit laten zetten en de stoel naast mij waar uw vrouw altijd zit. Maar het was die avond voor mij een teleurstelling. Toen ik de volgende dag een brief van u kreeg, werd ik er toch nog klein onder dat u ook aan mij had gedacht. 'k Mocht geloven dat het voor mij en uit mijn toestand was. Dat was mij zo groot. Ik kon met mijn gehele hart hierbij vallen.

"O Allerhoogste," zegt de dichter, "ik heb vele bestrijders." O geliefde vriend, dat durf ik hem wel na te stamelen en ik heb geen verweer in deze strijd. Wij moeten er licht in krijgen van welke kant het vandaan komt. Ik voel me zo diep ellendig, en het is zoals u schreef: een gans bittere gal en een samenknoping van ongerechtigheid. Dat leef ik tot mijn smart bij mijzelf zo in.

Wat u schreef over die godzalige Rutherford. O geliefde vriend, dat is voor mij geen vreemde taal. Maar o, ik zie daar bij een ander zo jaloers op. Voor mijzelf kan ik het niet voor waarheid aannemen. O, dan is het in eigen waarneming of het alles maar beschouwing is. En hoor ik dan die gangen beschrijven dan kan ik er niet van tussen, of het is toch de inleving van mijn hart. Gods Woord zegt zo: *Een iegelijk dan die het van de Vader gehoord en geleerd heeft, die komt tot Mij.*

O geliefde vriend, zou ik mij daarin ook kunnen bedriegen om met al mijn zonden en ellenden als een gans hulpeloze tot Hem de toevlucht te nemen, daar het voor mij in de beleving zo'n wonder is dat dit mij vergund wordt?

Ik overdacht zo-even aan wat de eerste stand in de genade is: *Ootmoed*. Wat de tweede stand is: *Ootmoed*. En wat de derde stand in de genade is: *Ootmoed*. Dat las ik onlangs in een oud-vader.

O geliefde vriend, daar leer ik bij bevinding wat van beleven, maar ik word de laatste tijd zo bestreden dat het bij mij geen waarheid is. Maar ik wens toch niet anders dan aan Zijn gezegende voeten te liggen en daar te sterven.

Ontvang samen de hartelijke groeten van uw onwaardige vriendin

Dirkje Blonk.

Brief 9 aan Dirkje

Bolnes, 23 sept. 1957.

Zeer geliefde vriendin Dirkje.

Hoe mag het zoal gaan in de verdrukking? Ja, lieve vriendin, 's Heeren Woord zegt: *In de wereld zult gij verdrukking hebben, maar hebt goede moed, Ik heb de wereld*

overwonnen.

En geliefde vriendin, al Gods volk zal dat in dit leven bewaarheid vinden. Inwendig en uitwendig. De een meer, de ander minder. Het aardrijk is om onzentwil vervloekt en met smart zult gij daarvan eten, al de dagen uws levens. En nu is het een weldaad als er wat van ingeleefd mag worden, dat wij die doornen er zelf hebben ingebracht. Dan gaat de mens de Heere vrijspreken.

Bij tijden kan dat mij zo'n wonder zijn als wij iets van die woorden leren verstaan. "Want wij allen hebben gezondigd en derven de heerlijkheid Gods." Gods Woord zegt van de mens, godsdienstig of ongodsdienstig: "Gij zijt een gans bittere gal en een samenknoping van ongerechtigheid."

Nochtans, die zich uitwendig aan dat Woord onderwerpt, worden nog gezegend. Israël heeft in die weg grote wonderen beleefd, hoewel de Heere in het merendeel van hen geen welbehagen had. Gelukkig zij, die de Heere hier in dit leven komt te roepen en te trekken. Die krijgen in te leven wat Gods Woord van de gevallen mens komt te getuigen. Dezulken gaan geloven dat Gods Woord waarachtig is, nietwaar lieve vriendin? Wat gaan er grote oorzaken aan vooraf om lage gedachten van onszelf te hebben en hoge gedachten van de Heere te krijgen.

We zijn nu bezig om 's zondagsmorgens een preek te lezen van Rutherford. Over *de verloren zoon*. Hij haalt daarin de bloed- vloeiende vrouw aan, die zo vernederd was in haarzelf. Zij vond het al zo groot als zij slechts de zoom van Zijn kleed mocht aanraken. Zou het zonde zijn geweest, als zij getracht had Zijn voeten of Zijn aangezicht te kussen? Zeker niet! Doch de vernederde ziel mag dicht bij Christus komen dan die vrouw. Die ziel zal welkom zijn om Zijn lieve mond te kussen, want de beste plaats in de hemel is voor de oprecht nederige van hart. O, zegt Rutherford: hoe hoog schatte de Heere die vrouw die zichzelf als een hond aanmerkte. "O vrouw, groot is uw geloof!"

Dit is zeker, zegt Rutherford, dat een nederig geloof een groot geloof is en dat de Heere hoge gedachten heeft van een ziel die laag van zichzelf denkt. Dat wij de goedheid Gods toch niet afmeten aan onze boosheid. Dat is een vals kompas! Wie of wat gij zijt, al bent u nog zo zondig en goddeloos, toch is de Heere de Heere. Hoe nederiger gij zijt, hoe dicht bij de Heere zijt. Wanneer gij nederig zijt, zijt gij binnen het bereik van de adem van Christus en zal Hij op u blazen. Zoekt niet minder dan Christus zelf. Hoe begeriger gij zijt in uw bidden, hoe meer welkomer gij zijt bij de Heere.

O, wat een wonder dit te mogen horen van zo een godzalige knecht en kind des Heeren. De Heere kan geen beperkte enge gebeden verdragen. Wij mochten die zondag zeer gemakkelijk ons werkje doen. Misschien heeft u dat boek ook? Lees het maar eens, Dirkje. Wij dachten onder het lezen nog aan u. Toen lieten wij Ps. 119: 36 zingen.

Mijn vrouw en ik hebben drie weken geleden een bezoekje gebracht aan **Anna van Vliet** in Gouda. Daar hebben we geen spijt van gehad. Een heel eerbiedige vrouw. Ene **vrouw Bouwman** heeft op dat gezelschap veel gesproken over haar verlossingsweg. Ook héél zuiver. Ontvang onze minzame groeten,

A.B. en vrouw.

Brief 10 aan Burger

Oud-Alblas, 2 okt. 1957.

Geliefde vriendin en vriend.

Daar u morgen zo de Heere wil en wij leven uw geboortedag hoopt te gedenken, wil

ik u hiermee hartelijk feliciteren en hoop dat u nog vele jaren gespaard mag blijven. U heeft door Gods goedheid de leeftijd van de sterken mogen bereiken en bent nu 74 jaar en dan zouden we kunnen zeggen: nog vele jaren. Maar ach geliefde vriendin, ik wens u van harte toe, dat de Heere Zijn licht in uw ziel mag schenken.

Het werk des Geestes in het geloven is een zaak, maar te weten dat men gelooft, is ook een zaak van Boven. Ik heb meer achting voor u als voor mijzelf, daar ik vast geloof, dat de Heere Zijn werk in uw ziel begonnen is. Daarvan zijn uw klachten en de uitgangen van uw hart naar de Heere, de sprekende bewijzen van.

Een mens die geheel in zijn natuurstaat leeft, heeft er geen kommer over dat hij de Heere mist en heeft ook geen droefheid over de zonde. U kunt het er wel niet voor houden, maar ik ben er zo jaloers op als ik de eigenschappen daarvan in een ander zie.

O vriendin, ik heb gisteren nog dat versje gezongen:

*"Gená, o God, gená, hoor mijn gebed,
Verschoon mij toch naar uw barmhartigheden,
Delg uit mijn schuld, vergeef mijn overtreden:
Uw goedheid wordt noch paal, noch perk gezet."*

O, geliefde vriendin daar ben ik zelf het sprekende bewijs van. Als het niet waar was dat aan Gods goedheid paal noch perk gezet was. O, dan had ik niet meer aan u kunnen schrijven.

O geliefde vriendin, de dichter pleit alleen maar op de Heere of Hij hem verschonen mocht. Niet om zijn gebed, maar om barmhartigheden.

*"Was mij wel van ongerechtigheid,
Mijn schuld is zwaar, ik heb uw wet geschonden,
Zie mijn berouw, hoor, hoe een boet'ling pleit,
En reinig mij van al mijn vuile zonden."*

Ieder hart kent zijn bittere smart. O, er is buiten de gerechtigheid van die dierbare en gezegende Middelaar in der eeuwigheid geen uitkomen aan. Ik kan niet alles schrijven hoe diep ongelukkig ik mijzelf gevoel. Waar de Heere in gemist wordt is alles zo ledig.

Ook u, vriend en de kinderen hartelijk gefeliciteerd met uw vrouw en moeder. Dat u haar nog lang mag bezitten en een gezellige dag met elkaar. Spreek maar goed van de Heere, al zitten wij in het treurige duister. Nog behoudt dat Eeuwige Licht Zijn glans, en al Zijn luister. Hij is waardig te ontvangen alle dank en lof. Ik wens u allen toe dat het u vergund mag worden daarvan een indruk te ontvangen, want één indruk van Boven is meer waard dan duizend uitdrukkingen van beneden.

Nu geliefde vriendin en vriend, ontvang de hartelijke groeten van uw liefhebbende vriendin

Dirkje Blonk.

Brief 11 aan Dirkje

Bolnes, 7 jan. 1958.

Zeer geliefde vriendin.

Laat ik de gelegenheid maar waarnemen om u een briefje te schrijven. Wij mogen naar de natuur in een nogal redelijke welstand verkeren en hopen van u tezamen hetzelfde.

Allereerst wens ik u, mede namens mijn vrouw, een gezegend Nieuwjaar toe. Ja geliefde vriendin de Heere kan het toch alleen maar goed maken met Zichzelf, nietwaar? *Al is het ook in de weg der verdrukking, dan noem ik lijden met de Heere, geen lijden meer*, zegt Groenewegen. Och, dan wordt hun ganse leger veranderd. Och, lieve vriendin, in onszelf is enkel dood, bederf en duisternis. O, wat is het dan toch

bedroevend en hachelijk!

Wij lazen vanavond in Genesis 4: "En zij waren beide naakt, Adam en Eva, en zij schaamden zich niet voor elkaar." Dat zegt toch wat. Zó zuiver en zó heilig, zó gans rein en volmaakt uit Gods hand voortgekomen. En nu met alle zaden van zonde en boosheid besmet. Ja, gans verkeerd zijn onze wegen. Enkel zonde. En dan uit en van onszelf niet één zonde kunnen laten en haten. O, wat is de mens nameloos ellendig! Het is een eeuwig wonder als wij erbij bepaald worden, dat er een geopende fontein is tegen de zonde en tegen de onreinheid. Voor het verstand is die fontein verborgen. De mens is van nature geheel blind voor die gezegende fontein. Hagar was vlak bij de fontein, maar zij en haar zoon zouden van dorst zijn omgekomen als de Heere haar ogen niet had geopend. De Heere wordt door Zijn volk voor alles alleen de ere toegebracht. Het is alles het Zijne, beide het willen en het werken naar Zijn eeuwig welbehagen. Zij wisten niet van naar de stad te gaan. *Zo gaat dan uit buiten uw legerplaats, de smaadheid Christi dragende.* O, dat bedelkorfje!

De Heere mocht ons in dit nieuw begonnen jaar er veel toe verwaardigen om uit te gaan. In de tenten viel geen manna. Wij kunnen dit jaar met vrees tegemoet zien. Ik zei zo tegen mijn lieve vrouw op nieuwjaarsmorgen, dat bij ons de laatste dag van het oude jaar en de eerste dag van het nieuwe jaar, oorzaak mocht geven om te roepen: *Gena, o God, gena.* Och, de Heere doe Zijn aangezicht over u en ons lichten en Hij zij ons genadig.

Dominee Blaak is verlost van het lichaam der zonde. Een bidder minder op aarde en een lover meer hierboven.

Nu lieve vriendin, de Heere geve u en uw zuster een nieuw hart, lust en gezondheid om uw ongelukkige zuster naar het lichaam te verzorgen en te verplegen. We hopen voor u als medestrijder, dat de Heere u nog enige jaren moge sparen om beproefd te worden tot het einde, ziende op die overste Leidsman en Voleinder des geloofs, als die grote Doorbreker. Hij is voor ons uitgegaan.

Onze hartelijke groeten aan alle vrienden en vriendinnen die Sion niet gram zijn.

Uw vriend en vriendin

A.B. en vrouw.

Brief 10 aan Burger

Oud-Alblas, 18 jan. 1958.

Geliefde vriend en vriendin.

Daar u morgen hoopt te verjaren, wil ik trachten u een briefje te schrijven. Hoewel het schrijven zo moeilijk valt, kan ik uit de betrekking die er tot elkaar ligt, het niet nalaten. U moet het dus maar aanvaarden zoals het is.

In de eerste plaats wil ik u hartelijk feliciteren met uw verjaardag en hoop dat u nog vele jaren voor elkaar gespaard mag blijven en ook voor de kinderen en vrienden. U zult het zelf wel niet kunnen geloven, maar wij zouden u erg missen. Mochten wij in ons leven maar veel met de wil des Heeren verenigd worden en alle moeiten en kommer die ons hier wedervaart, als gevolg van de zonde te leren aanvaarden. Dat het meer onze behoefte werd, van de zonde verlost te worden en onder de gevolgen daarvan te leren bukken.

O, zien wij op onszelf, wat we ons waardig gemaakt hebben en nog dagelijks waardig maken, wij zouden ons moeten verwonderen, dat de Heere nog zo lankmoedig over ons is, dat wij nog zoveel weldaden mogen ontvangen; dat wij nog zoveel voedsel en deksel mogen hebben en Gods Woord en de getrouwe middelen nog vrij mogen gebruiken. Hoevelen worden niet vervolgd om en beroofd van dat Woord? Laten wij

er toch een recht gebruik van maken! Wij zouden wel een biddag voor het niet waarden mogen houden. En aan de andere kant wel een dankdag omdat de Heere nog zo goed is voor zulke ellendigen. O, mocht de Heere in de dagen, welke Hij ons heeft toegemeten, hetzij lang, hetzij kort, die begeerte schenken en beleven, opdat Hij door Zijn lieve Geest plaats in onze harten moge maken, tot datgene wat het meest tot Zijn eer mocht strekken. Dat ons hart maar veel mocht worden ingewonnen om zich gedurig en onvoorwaardelijk aan Zijn leiding over te geven en toe te vertrouwen. O vriend, wat heeft de Heere toch een werk aan ons! En wat moeten wij dit bij ogenblikken tot onze diepe smart inleven om onszelf te leren verliezen en het in de Heere te vinden.

O vriend, dat de Heere door genade dat dierbare geloof in ons hart komt te werken. Dat wij, zo ellendig we in onszelf zijn, als een schuldige en verlorene in het besef van onze onwaardigheid, maar veel aan de voeten van die gezegende Middelaar mogen blijven liggen, waardig om vertreden te worden, en nochtans te bedelen om een kruimpje genade.

Ik las deze week: *U klaagt over uzelf, brengt uw zonde en uw ellende meer naar Christus en zie minder op uzelf.* Zo is het recht. Anders zijn uw klachten enkel huichelarij. O geliefde vriend en vriendin, wat is er toch een nauw onderzoek nodig voor ons allen. Of wij het waar zaligmakende geloof in ons hart beleven. Genoemd boekje was "De Honingdruppelen uit de Rotssteen Christus", van Thomas Wilcock. Ik ben er bijzonder door versterkt geworden. 'k Mocht geloven het werk van die lieve Geest in mijn ziel te ondervinden. Dat smartelijk gevoel over ons ongeloof. De Heere heeft er Zijn eigen eer in gesteld, wanneer Hij maar vergeven mag. Hij is het zo waardig om door dat dierbare geloven geloofd te worden. Er zou meer ootmoed beleefd worden. O, dat dal van ootmoed! O, de Heere mocht door Zijn lieve Geest in ons hart werken om Hem gedurig als een waterstroom aan te lopen. Dan leefden we niet zo ver van de Heere af. Dan hebben we Hem elk ogenblik nodig om uit Zijn volheid bediend te worden, om genade voor genade nodig te hebben.

O, was er geen genadeverbond waardoor de Heere gedurig naar Zijn eigen werk omziet, het was zeker kwijt. O, die daartoe verwaardigd worden, zullen Hem van alles de ere geven, die Hem alleen toekomt.

Nu moet ik eindigen, want de brief is wat lang geworden.

Ontvang de hartelijke groeten van uw vriendin

Dirkje Blonk.

Brief 11 aan Burger

Oud-Alblas, 10 maart 1958.

Zeer geliefde vriend en vriendin

Eindelijk hoop ik er mee te beginnen om u beiden naast de Heere te bedanken voor uw brief met inhoud. Ik kon er niet eerder toe komen u te schrijven. En nu had ik mij voorgenomen het vanmorgen te doen, maar tot mijn spijt kwam ik tot de ontdekking dat de inkt in mijn pen op was. Dus er schoot niets anders voor mij over dan te wachten tot mijn zuster kwam met een kopje thee en haar te vragen om de pen te vullen. Wat ben ik toch geheel hulpbehoevend. O geliefde vriend, dan gaat er wat in mijn hart om. Wachten is een zwaar werk. Vooral wanneer je iets graag wilt doen en niet verder kan. O, als ik het dan maar mag opnemen zo het is en mijzelf niet ga beklagen, want dan weet je niet waar je terecht komt. Als ik er dan maar onder vernederd mag worden dat er nog iemand is die mij wil helpen.

Geliefde vriend, wat zijn wij toch afhankelijk van die invloeiingen van die lieve

Geest! Het is zoals u schreef, dat de hoog- begenadigde apostel Paulus nog moest zeggen, onbekwaam te zijn om één goede gedachte uit en van zichzelf te hebben, maar dat onze bekwaamheid alleen uit God is.

Vanmorgen werd ik nog zo bedroefd over de zonde van het niet waarderen van de weldaden en te roemen tegen een welverdiend oordeel. Het is twee jaar geleden dat mijn broer Bas is overleden. Dan gaat er wat in mij om. Het bedenken des vleses is vijandschap tegen God. Het onderwerpt zich aan de wil en de weg van God niet. En niettegenstaande al die zonden verdraagt de Heere mij nog. Daarover was ik zo verwonderd. "Hij slaat zo oneindig hoog, het oog op hen die nederig knielen."

Ik weet niet of het van de Heere was, maar ik kreeg daarvan zo'n indruk. "Och Heere," zei ik, "zou u uw oog nog op mij willen slaan."

Toen kreeg ik te overdenken wat Augustinus eens zei: "O Heere, wast Gij mijn tranen van berouw."

O geliefde vriend, een missend mens is een vernederd mens. En een vernederd mens is een biddend mens. Zo ondervond ik het in mijn hart. Hoe armer hoe kinderlijker. De arme smeekt smekingen en de armen wordt het evangelie verkondigd. O geliefde vriend, daar leert mijn ziel iets van.

*"Uw Woord kan mij, ofschoon ik alles mis,
Door zijnen smaak mijn hart en zinnen strelen,
Gij weet Heere hoe mijn weg en wandel is,
'k Wil niets daarvan verhelen."*

Ja vriend, de brief is vol en nu moet ik afbreken. Dat de Heere voor u beiden de enige troost moge zijn in leven en in sterven. Ontvang de hartelijke groeten van uw liefhebbende vriendin

Dirkje Blonk.

Brief 12 aan Burger

Oud-Alblas, 15 juni 1958.

Geliefde vriend en vriendin.

Telkens uitgekeken of u beide mij nog eens kwam bezoeken. Gisteravond had ik nog gehoopt dat u zou komen. Ik neem het u niet kwalijk hoor. U wordt ook ouder en moet heel de dag nog werken voor uw gezin, hetgeen een groot voorrecht is en dan ziet u er tegenop om 's avonds van huis te gaan. Bovendien heeft u meer zorgen. Mijn gedachten gaan nogal eens naar u beiden uit. Hoe gaat het met u en is uw vrouw weer beter? Ook u zult de gebreken van de ouderdom wel ondervinden. U bent al 74 jaar. De Heere heeft u beiden de weldaad geschonken dat u samen oud mag worden. De zorgen en moeiten zijn u niet bespaard gebleven, maar ook aan de uitkomsten heeft het u niet ontbroken. De Heere heeft u er beiden doorgeholpen. Ik hoop dat de Heere u samen in uw ouderdom niet begeven en verlaten zal. Het wordt soms zo beproefd. De satan weet dat hij maar een kleine tijd heeft.

O geliefden, dat de Heere u maar vele blijken geven mag dat u van Hem niet vergeten zijt; dat uw hartewens vervuld mag worden om met een Simeon de Heere Jezus door het geloof te omhelzen. Dan zal ook zeker het einde zijn: "Nu laat Gij Heere uw dienstknecht of dienstmaagd gaan in vrede naar uw woord."

Hij is het toch alleen die uw hart wezenlijk vervullen kan. Al moet u veel klagen (wat met mij ook dikwijls het geval is) dat uw hart gedurig van de Heere wordt afgetrokken, toch beleefd de ziel dit tot smart en zucht ze onder die ballast. Zulk een ziel zou dat graag naast zich neer willen leggen. O, die zuchten: "Och Heere, wilt u zelf woning in mijn hart maken. Trek mij Heere dan zal ik u nalopen."

Geliefden, mijn hart is vol. Ik moet afbreken. Mag ik wat van u beiden horen? Of kom samen eens gauw?

Ontvang de hartelijke groeten van uw vriendin

Dirkje Blonk.

Brief 13 aan Burger

Oud-Alblas, 2 juli 1958.

Geliefde vriend en vriendin.

Ik heb het al twee weken in mijn gedachten gehad, om aan u beiden te schrijven en te vragen of u nog een daagje zou willen komen. De vakantieweken beginnen weer, u bent het wel eens gewoon dan een daagje naar mij toe te komen. Hoe gaat het toch met u beiden, ik verlang er naar ook uw vrouw weer eens te mogen ontmoeten, dat is alweer een tijdje geleden, hé?

Gistermiddag is **Anna Flach** een middagje bij mij geweest. Toen heeft zij mij verteld, dat de Heere u toch krachtadig uit de wereld getrokken heeft. Dat de verandering voor alle mensen openbaar was, die overbuiging was toch groot. En tot deze ogenblikken toe heeft de Heere u bij uw keuze bewaard, en ik geloof dat de Heere op Zijn tijd uw begeerte vervullen zal. Wat is het groot, dat de Heere er ons allen tot hiertoe nog door gedragen heeft. Ik hoorde verleden week nog lezen, dat wij de Heere altijd mogen danken. Dat wij nog niet in de hel liggen, dat geliefde vrienden, maken wij onszelf dagelijks waardig.

O, wat is de Heere Zijn goedheid hemelhoog, die drie versjes, nieuwe rijm uit Psalm 36. Daar heb ik een tijdje geleden zo'n indruk van gehad, van het eerste tot het laatste leeft een ziel in zijn hart. Wat is het een wonder, dat wij de gangen van ons leven in Gods dierbaar woord terug vinden. Hoe meer de ziel van zichzelf inleeft, hoe meer dat hij van de Heere krijgt. Die veel van zichzelf leert kennen, leert ook veel van de Heere kennen. Zijn goedheid wordt noch paal noch perk gezet, daar wordt de ziel bij tijden zo onder verbroken. Ik druk mij misschien een beetje onduidelijk uit. Maar ik bedoel, dat wij dan de lankmoedigheid van de Heere over ons zo bewonderen. Overal waar de Heere in gemist wordt is het zo ledig, overal waar men ziet is de voetbank van Zijn voeten en dat wij als gevonnisten die aarde nog mogen betreden en in alles zo afhankelijk zijn van de Heere en zo bruut en onopmerkzaam zijn.

O, wat zijn wij in onze diepe val nameloos ellendig. Ik zei gisteren nog: *O Heere, wilt u mij toch bij de hand nemen en leiden. O, wilt U mij voor U inwinnen, dat ik Uw geest in mij mag laten werken.* Hoe ouder ik word, hoe meer noodzaak ik gevoel om getrokken te mogen worden uit die macht der duisternis en overgebracht te mogen worden in het Koninkrijk van de Zoon Zijner liefde. O, het is zo waar, hoewel ik het niet altijd zien kan, dat het ontdekking is, hoe dieper ontdekking, hoe zoeter betrekking.

O geliefde, mijn ziel kan daar toch niet in leven. Ik draag dat diepe bederf, dat in mijn hart is, bij tijden tot mijn last om. Ik wou dat ik mij eens uit kon drukken, hoe het aan beide kanten in mijn hart doorleefd wordt. Ik ben mij zelf soms tot een raadsel, hetgeen de Heere zelf voor mij maar oplossen kan.

Ik hoop dat wij elkander eens ontmoeten mogen en daar eens uit mogen spreken, hoe die gangen doorleefd worden. Ik moet afbreken. De hartelijke groeten aan u beiden, en we hopen tot ziens.

Dirkje Blonk.

Brief 14 aan Burger

Oud-Alblas, 10 sept. 1958.

Geliefde vriend en vriendin.

Ik heb dinsdagmorgen uw brief met inhoud door 's Heeren goedheid in goede orde ontvangen. Daarvoor naast de Heere mijn hartelijke dank, ook voor uw brief. Daarmee was ik zo blij en wat een dierbaar onderwijs van Fransen en van Binning. Zo worden toch de gangen van Gods volk ingeleefd.

Ieder heeft zijn eigen weg, maar o geliefden, hoe smartelijk de zonde bij tijden ingeleefd wordt denk ik wel eens, hoewel de schuld altijd bij ons ligt, o, zou de Heere dat toelaten om een mens de deugd van nederigheid te leren en te onderwijzen, opdat wij onze reinigmaking buiten onszelf zouden zoeken, daar heb ik verleden week nog een indruk van gehad. Ik zei tegen mijzelf: "Moet ik nu altijd vechten tegen mijn eigen bestaan, zou er nooit in mijn leven een dag komen dat ik het te boven zal komen?" O, geliefden, het is bij mij vaak, dat ik mij geheel zonde te zijn inleef, die wortel van verkeerde zelfliefde, die stinkende wortel van hoogmoed, die zulke diepe wortels geschoten heeft, met gedachten, woorden en werken. O, laat ik er maar een eind aan maken door te zeggen, dat er bij mij, dat is in mijn vlees, geen goed woont. O, dat verlegen en beschaamd liggen voor de Heere, dat bewonderen van Zijn verdraagzaamheid, kan beter beleefd dan uitgedrukt worden. O, geliefden, dan kan de ziel behouden worden in een ander, omdat het aan onze kant kwijt is. O, toen kreeg ik daar zo'n indruk van, dat er een fontein geopend is tegen de zonde en onreinheid en dat dezulken die gans melaats waren zich tot Hem om genezing mochten wenden. Daar kwam geloof in mee en ging kracht van uit.

O, als dezulken genodigd worden dan is het een verse en levende weg, dan is er geen kwaal als wij die gevoelen of de Heere Jezus heeft er balsem voor. Dit uitgangen van het hart naar Hem, dat aankleven achter de Heere. Ik denk zo vaak aan Luther. Hij zei in zijn dagboek dat er drie dingen zijn die een christen maken: *gebed, meditatie en verzoeking*. Wat waar is dat, hé? Die veel verzocht worden en veel ondervinden dat de arme hoop telkens in zijn sterke poten valt, zullen veel tot God bidden en dan mag de ziel eens in de overdenking liggen dat de overdenking van Hem zoet is. O, ik heb al dikwijls ondervonden dat het is of heel de hellemacht op de been komt om dat te beletten.

O geliefden, die er door genade komen mogen, daar zal het waar van zijn: "Deze zijn het, die uit de grote verdrukking komen, die hun klederen hebben wit gemaakt in het bloed des Lams."

Ik moet afbreken. De hartelijke groeten aan u beiden van uw liefhebbende vriendin Dirkje.

3 BRIEVEN AAN FAM. VAN VLIJMEN**Brief 15 aan Fam. Van Vlijmen**

Oud-Alblas, 8 januari 1962.

Geachte familie.

Ik mocht zaterdag door uw zus de groeten van u en uw dochter ontvangen en een gift, waar ik wel van onder de indruk kwam. Het speet mij dat ik u niet ontmoet had. Nu wil ik proberen aan u een kaart te schrijven en langs deze weg u, na de Heere, hartelijk daarvoor bedanken. Gods Woord leert ons: "Uw bescheidenheid zij aan allen bekend." O, ik weet niet wat ik u toe mag wensen, dat de Heere u deze gift met geestelijke weldaden mag vergelden.

Ik dacht, meisje, wat beweegt u toch dat u mij een gift wilt geven van het uwe, dat u

verdiend hebt en voor mij wilt missen. Hoewel het o zo groot is en een goedheid van de Heere dat u nog gezond mag zijn, een goed verstand mag hebben, daar er duizenden in ons land zijn die afwijkingen in hun verstand of lichaamsdelen hebben en wij toch niet waardiger en beter zijn dan onze naasten, die dat moeten missen. Maar wij zijn van nature zo ongelukkig (ik ook hoor), dat wij geen oog hebben voor die weldaden en geloven dat we daar recht op hebben. Maar als onze ogen daarvoor geopend worden, wordt ons dat een wonder dat de Heere zo lankmoedig over ons is, niettegenstaande het ons niet goed gedacht heeft, God in erkentenis te houden. Maar de Heere draagt en verdraagt ons nog en onderhoudt ons met dagelijks voedsel en deksel te geven en bovendien ons Zijn dierbaar Woord nog te laten behouden dat ons wijs kan maken tot zaligheid. En u bent nog zo beweldadigd, dat u het Woord nog mag horen, daar er duizenden in ons land zijn, daar Gods Woord niet meer gelezen wordt.

O vriendin en de verdere familie, ik wens jullie van harte toe, dat jullie lust mogen krijgen om de Heere, dat Allerhoogste goed, te leren zoeken en vrezen en lust om Gods Woord te onderzoeken.

Ik las verleden week nog: Het is waar dat de Heere alles aan ons doen moet, maar het is ook waar, dat de Heere niet werken wil dan alleen in Zijn eigen weg. Hij heeft bevolen dat wij Zijn Woord onderzoeken en de middelen gebruiken zullen. De Heere wil langs deze weg het geloof werken. Als u allen die Parel van grote waarde, die Schat die in de akker ligt verborgen, eens mochten vinden, wat zouden jullie dan gelukkig zijn.

O, ik wens u allen toe, de ouders en de kinderen, dat dit jaar 1962, het jaar mag worden van het welbehagen des Heeren. Ik wens dat u allen met de stokbewaarder, waar wij in Gods Woord van lezen, gelovig mogen worden met uw huis. En dat jullie die keus mogen doen en elkander tot leiding mogen zijn, om die Heere te zoeken en te dienen. Die Heere, Die met niemand onzer gehandeld heeft naar onze zonden en ons nog niet met de onrechtvaardige rentmeester afgezet en buiten geworpen heeft naar de plaats van eeuwig ach en wee. Want al hebben wij onze zaken in het natuurlijke naar ons licht en plicht betracht, en al zouden die in orde zijn, dan staan we toch allen zonder onderscheid, als de Heere ons tot verantwoording roept, schuldig tegenover de Heere. Nog stelt de Heere ons allen in de gelegenheid om nog te mogen zoeken wat tot onze eeuwige vrede dient. Er is maar één genadetijd en de Heere roept ons allen toe: "Zo waarachtig als Ik leef, Ik heb geen lust in den dood der goddelozen doch daarin dat hij zich bekere en leve." En Hij wil ook uw aller behoud. De Heere sluit niemand buiten, die het naar Hem wenden. Het valt toch zo mee voor degenen die de keus gedaan hebben. Zij hebben er alleen berouw van niet eerder die keus te hebben gedaan.

Ik hoop dat jullie deze geringe letters die uit liefde en de gunning van mijn hart geschreven zijn, in liefde mogen aanvaarden. Wat bij de mens onmogelijk is, dat is mogelijk bij God. De Heere kan onze wil overbuigen en ons uit de wereld trekken.

U allen alle goeds voor tijd en eeuwigheid toegewenst. Ontvang de groeten van zus Ger en de hartelijke groeten van uw toegenegen vriendin.

Dirkje Blonk.

Brief 16 aan Fam. Van Vlijmen

Oud-Alblas, 3 januari 1964.

Geliefde vriendin.

Langs deze weg zal ik proberen om mijn begeerte te voldoen, namelijk u te bedanken

voor de kaart en de felicitatie en de inhoud. En nu we weer een Nieuwjaar ingetreden zijn, u een gezegend en gelukkig jaar toe te wensen.

Maar o meisje, waar zal ik beginnen. Ik heb geen verstand om te beschrijven waar dat geluk in bestaat. Ik heb er door genade wat van mogen leren wat de psalmdichter zegt:

*"Uit al de schat van 't grote wereldrond,
Is nooit die vreugd in mijn gemoed gerezen,
Die 'k steeds in uw getuigenissen vond.
Door mij betracht en and'ren aangeprezen."*

O, het ligt zo in de gunning van mijn hart, om de Heere ook aan anderen aan te prijzen, en ik neem de vrijmoedigheid om de pen op te nemen. O, mocht de Heere mijn pen besturen, niets op het oog te hebben, dan uw arme ziel, die u ook omdraagt, die nooit sterft, dat die toch behouden mag worden. Ik wens u toe, dat de Heere u gezondheid en kracht mag geven om uw arbeid te mogen verrichten, en dat u gespaard mag worden voor ziekte en ongelukken, en bewaard mag blijven voor een onverhoedse en onverzoende dood. O, wat zijn er velen in het vervlogen jaar 1963, die het tijdelijke met het eeuwige verwisseld hebben, van verschillende leeftijden, en wij allen mogen er nog zijn. O, dat betekent zoveel, die kostelijke genadetijd, waardoor wij nog in de gelegenheid zijn, om te bedenken wat tot onze eeuwige vrede dient.

O vriendin, mocht dit jaar het jaar van het welbehagen des Heeren zijn over u, dat de Heere uw wil overbuigen mag, die keus te mogen doen. Anderen mogen dienen wie ze dienen willen, maar ik kies liever een dorpelwachter te zijn in het huis des Heeren dan lang te wonen in de tent der goddelozen. Ik kan er maar van stamelen wat er in de Heere te treffen is. De wereld gaat voorbij met al zijn begeerlijkheid.

Toen Ger en ik elkander nieuwjaarsmorgen, Nieuwjaar wensten, zei Ger: "Wat zal dit jaar ons weer opleveren."

Ik zei: "O Ger, wij geloven dat wij alleen maar gelukkig zijn als wij voorspoed in ons leven hebben en voor alle onheilen bewaard blijven, dat wel grote weldaden zijn. Maar hoe vaak wordt het gezien dat wij met al die weldaden in onszelf eindigen, en steeds verder van God afgaan en dieper in de wereld ons leven zoeken. Daar de tegenspoeden nog wel eens een middel zijn, die ons tot onszelf brengen en uitdrijven naar de Heere, dat zien we in de gelijkenis van de verloren zoon. "En tot zichzelf gekomen zijnde, zeide hij: Ik zal opstaan en tot mijn Vader gaan, enz." Wat mocht het voor hem meevallen, maar wat zijn er weinigen. O, mochten wij allen onder dezulken gebracht worden, die op mogen staan, zoals de verloren zoon, die worden nooit afgewezen.

Meisje-lief, ik hoop dat u het mij niet kwalijk neemt, dat ik even met u op papier gepraat heb, dat het u geschonken mag worden, dat de Heere Zijn genade in uw arme ziel verheerlijken mag. Dan bent u voor tijd en eeuwigheid gelukkig. Die in de Heere mogen leven en in Hem hun heil en hoogst geluk bekomen, zullen ook in de Heere sterven.

De hartelijke groeten van uw toegenegen
Dirkje Blonk.

Brief 17 aan Fam. Van Vlijmen

Oud-Alblas, 2 april 1962.

Geliefde vriendin.

Zaterdagmiddag heb ik van uw tante een milde gift van u ontvangen. Daar ben ik van onder de indruk geweest. Nu kan ik het niet nalaten om langs deze weg, na de Heere, u er hartelijk voor te bedanken, en u uit de gunning van mijn hart te schrijven.

O kind, wat mag daar de oorzaak toch van zijn, dat u nog om mij denkt. Ik moet zo denken, zou dat meisje ook op twee gedachten hinken, hetgeen ik ook zo veel gedaan heb, zou ze ook denken en geloven dat er tweeërlei volk is? Zoals wij van nature in Adam gevallen zijn, leggen we de eeuwige belangen naast ons neer en nemen het voor kennisgeving op. Maar o, als onze ogen daarvoor geopend mogen worden, dat er een God is die leeft en ons allerwege gadeslaat en dat wij allen hoofd voor hoofd met die God te doen zullen krijgen, Die ons rekenschap af zal vragen, van wat wij met onze kostelijke tijd gedaan hebben; of wij eerst het Koninkrijk Gods en Zijn gerechtigheid zoeken, wat wordt de mens dan beschaamd en verlegen. En dan die verdraagzaamheid Gods over ons allen, al zeggen wij in ons hart: "Wijkt van ons, aan de kennis Uwer wegen hebben wij geen lust."

De Heere is nochtans zo goed om ons van al het nodige voor de tijd te verzorgen. Echter in die dingen besteden wij al onze zorgen en tijd. Ook om de gewoontes en modes van de tijd bij te houden. O kind, ik schrijf dit uit mijn eigen hart. Ik heb zover ik mij heugen kan, veel indrukken gehad van dood en eeuwigheid, maar ik heb mij vaak er tegen verzet. Ja, ik moest soms alles bij zetten om er overheen te komen. Daar heb ik nu vaak nog berouw van en bewonder het weleens dat de Heere mij niet met een klap in de eeuwigheid gestoten heeft en dat de Heere mij door Zijn genade overbuiging in mijn hart gegeven heeft om de keus te mogen doen met Mozes, om liever met het volk Gods kwalijk behandeld te mogen worden, dan de schatten van Egypte te bezitten. Van die keus heb ik tot op dezen dag nooit berouw gehad, maar let wel, beklaagd dat ik het zo lang tegen de Heere heb uitgehouden.

O meisje, dat zou ik u, als mijn naaste en medereiziger naar de eeuwigheid, zo van harte gunnen, dat u die keus ook mag leren doen en het zo ver met u mag komen, dat u het door genade ook beleven mag:

*"Weg wereld, weg schatten,
Gij kunt niet bevatten,
Hoe rijk of ik ben.
'k Heb alles verloren
Maar Jezus verkoren,
Wiens eigen ik ben."*

Die Parel van grote waarde is voor u ook nog te verkrijgen. O, dat u lust mag krijgen om Gods dierbaar Woord, waar die schat in verborgen ligt, te onderzoeken. Het is Gods geordineerde weg.

O kind, het is waar, de Heere wil en moet alles aan ons doen en wil het toch niet anders dan in Zijn eigen weg. De Heere heeft beloofd door Woord en Geest het geloof te werken. De satan en ons eigen hart wil ons daarvan terughouden. Ik ben er eens zo krachtig bij bepaald, dat ik de Bijbel niet meer durfde lezen, om verschillende vonden (van achteren van de satan). "Onderzoekt de schriften, want die zijn het die van Mij getuigen." Wat was ik verblijd dat ik Gods Woord nog lezen kon en nog niet in de eeuwigheid was, daar nooit een aanbieding van het Evangelie meer gehoord wordt, als wij voor eigen rekening sterven.

O kind, even met u gepraat, echt uit liefde tot uw arme ziel. O, de Heere mocht Zich over u ontfermen, is de wens van mijn hart.

Hartelijke groeten van uw toegenegen

Dirkje Blonk.

5 BRIEVEN AAN Mej. A.P. PANNEKOEK

Brief 18 aan Anne-Pie

Geachte vriendin.

Daar u veel in mijn gedachten bent en ik erg benieuwd ben hoe het met u gaat, waag ik het maar om een kaartje aan u te schrijven op hetzelfde adres van Sluimer. Ik vermoedde dat u daar nog in woont. U zult wel veel aan onze vriend Sluimer missen. Dat hadden wij de laatste keer, toen u beiden bij mij op bezoek was niet kunnen denken. Hij zag wel erg wit, maar verder was hij nog zo goed, bijna tot het laatst toe gezond geweest. U heeft van die kant niet veel oppassing aan hem gehad, wat voor uw leeftijd ook al veel bezwaren gehad zou hebben, als u een zieke man had moeten verzorgen. Maar als de dood zo onverwacht intreedt is ook erg.

Wij hebben hetzelfde meegemaakt met mijn moeder, die was ook zo buiten kennis. Maar vriendin, de Heere is wijzer dan wij. O, dat het u en mij in elke weg vergund mag worden, om aan Gods kant te mogen vallen en het met Zijn wil, die altijd wijs en goed is, verenigd te mogen worden en het in de dagelijkse praktijk van ons leven te mogen leren beleven, dat wij meer overgehouden hebben dan ons ontnomen is. De Heere leeft nog en heeft beloofd in Zijn dierbaar Woord, dat Hij een Vader is der wezen en op Zijn Woord krachtens dat Verbond mogen wij pleiten, en al onze bekommernissen op Hem werpen. Hij is toch onze Schepper en Onderhouder. De Heere heeft u tot hiertoe doorgedragen en u toch ook nog nooit in de nood verlegen laten staan. Al zijn wij niet in het Verbond der genade aangenomen en door waar geloof met God in Christus verenigd en in een verzoende betrekking met de Heere terug gebracht, (hetgeen ik u van ganser harte gunnen zou, dat daar uw grootste kommer over zijn mag, dat God naar recht u niet wil schuldig keuren, dat het u uit genade gebeuren mag, want die zijn welgelukzalig die dat gebeuren mag), maar toch mag u, al mist u die verzekering daarvan, op de Heere Zijn Woord pleiten. Die God die u er tot hiertoe doorgeholpen heeft kan u er verder doorhelpen en zal het ook doen als u bij Hem uw hulp zoeken en verwachten mag. De Heere is een Waarmaker van Zijn Woord.

Dat u Sluimer missen zal, kan ik mij indenken. 't Zijn altijd nog aangename herinneringen, dat u beiden nog zoveel jaren in liefde samen hebt mogen leven. O geliefde vriendin, wat zou het groot zijn als de Heere die ledige plaats met Zichzelf zou vervullen.

Nu heb ik even uit de gunning van mijn hart een paar woordjes met u gesproken. Mag ik een lettertje terug ontvangen? Of komt u nog eens? Doe de bakker de hartelijke groeten van mij en zelf de hartelijke groeten van mij, uw vriendin
Dirkje Blonk.

Brief 19 aan Anne-Pie

Geliefde vriendin.

Ik heb gistermiddag uw brief door 's Heeren goedheid in goede orde ontvangen. Daarvoor mijn hartelijke dank. Ik heb gelezen dat u ziek bent geweest, dat is geen wonder. Het was de dag van begraven zo koud, en het zal voor u wel druk geweest zijn, zo geheel onverwacht. Ik ben zo blij dat u in dat huis mag blijven wonen. Dat Sluimer dat zelf nog geschreven had. Ik heb al veel kommer over u gehad. Op die leeftijd van u valt het niet meer mee om voor *huishoudster* naar een ander te gaan. Och, mochten we maar verwaardigd worden om het in Gods hand te mogen geven,

dan zijn wij in goede handen. Dezelfde God van Sluimer leeft nog. Hij heeft u er samen doorgedragen en doorgeholpen. Hij kan u alleen ook doorhelpen.

Wat groot dat de kinderen en kleinkinderen zo goed voor u zijn. Wilt u hen allen van mij ook de hartelijke groeten doen. Het zal voor die kinderen ook een gemis zijn. In het gebedsleven zullen ze hem ook missen. O, wat zou het groot zijn, voor zover zij er nog geen kennis aan hebben en geen behoefte aan gehad hebben, dat zij het zelf mochten leren. Ik wil u ook nog condoleren met het verlies van uw zuster. Het is erg als een mens sterft zo hij geboren is. Ik hoop dat u aan Gods kant mag vallen. De Heere heeft recht gedaan en is vrij van ieder schepsel, maar als het onze betrekkingen zijn, dan is het smartelijk.

Nu moet ik eindigen, mijn hand begint zo te trillen, dat staal waarop ik schrijf is zo koud. Ik hoop het maar af te wachten, wanneer er bij de bakker eens een gelegenheid voordoet dat hij kan komen en wij elkander eens mogen ontmoeten. Doet hem en zijn vrouw maar de hartelijke groeten en wees zelf hartelijk gegroet van mijn zuster en uw vriendin,

Dirkje.

Brief 20 aan Anne-Pie

Geliefde vriendin.

Wat was dat een verrassing voor mij dat ik een brief van u mocht ontvangen. De eerste opslag schrok ik van de inhoud en dadelijk kreeg ik er de indruk van dat ik de Heere wel prijzen mocht, dat ik het bewijs in handen had, dat de Heere zorgt voor de wezen. Voor ik nu verder ga wil ik u, na de Heere, hartelijk bedanken voor de inhoud, anders vergeet ik dat soms, dat is weleens meer gebeurd.

Maar om op mijn punt terug te komen, wat zijn 's Heeren weldaden dan nog groot en vele over ons beiden, dat wij zondag ook nog weer gespaard zijn. O vriendin, ik heb nog mogen geloven, dat er nog zuchters in ons land geweest zijn. De Heere heeft de storm nog doen bedaren. O, het is aan onze kant toch zo rechtvaardig verdiend, als de Heere ons land door de watervloed liet overstromen, al is het niet meer als in de zondvloed, dat de Heere de watervloed niet meer over de gehele wereld laat komen. Maar het sluit niet uit dat er wel gedeelten van deze wereld, door deze weg, weggespoeld kunnen worden. Als wij op alles zien is het een wonder dat het nog is zoals het is. Toch zijn het waarschuwingen en roepstemmen voor ons allen. De Heere heeft er toch wat mee te zeggen.

O vriendin, dat het niet opgemerkt wordt is onze eigen schuld. O, wat zou het groot zijn, als wij allen de schuldigen voor God mochten worden en Hem nederig te voet mochten vallen. Ik heb nog veel mogen pleiten of de Heere in het midden des toorns nog des ontfermens mocht gedenken, om Zijns Verbonds wil. Dat is de enige pleitgrond. Van onze kant geen verwachting.

Wat is het alweer een tijdje geleden dat wij elkander ontmoet hebben. Ik verneem weleens bij die en genen naar u, maar kan ook weleens verlangen om elkander te ontmoeten. Wij hopen maar af te wachten, onverwacht wordt soms de weg gebaad. Ik kan mij indenken, dat u tegen de reis opziet. Met de bus is op uw leeftijd niet meer te doen. Ik hoop dat u maar veel verwaardigd mag worden met een open toegang tot de troon der genade.

Ik kreeg onlangs een brief van een vriendin. De Heere is goed en de kinderen zijn goed voor mij en ik heb nog een eigen zit- en zuchtvertrekje. O vriendin, dat kan toch niemand missen. Daar de Heere de ziel doorwond, leeft een verlangen naar de genezing. O vriendin, dat wij beiden leren mogen voor de tijd en voor de eeuwigheid,

bij de dag te leren leven en Zijne sterkte aan te grijpen.

Ik moet afbreken. Mijn zuster moet vanmiddag van huis. Ik hoop dat ze weer gauw thuis mag komen. U hebt de hartelijke groeten van haar en ook van mij, uw liefhebbende vriendin

Dirkje.

De Heere ondersteune u van onder eeuwige armen. Daag.

Brief 21 aan Anne-Pie

Oud-Alblas, 30 november 1962.

Geliefde vriendin.

Vanmorgen uw brief ontvangen. Daarvoor na de Heere hartelijk bedankt. Eerst vond ik het erg zo'n grote gift, maar ik kreeg daar een indruk bij, hoe goed de Heere voor u is, u zo ruim te bedelen. De Heere is voor mij ook goed. O, dat wij maar een goed gerucht van dat goede land mogen brengen.

O geliefde vriendin, ik moet er telkens aan denken: *Zo gij dit aan de minste gedaan hebt, die in Mij geloven, zo hebt ge dat aan Mij gedaan.* U hebt Sluimer uit liefde mogen verzorgen en nu zorgt de Heere ook voor u. Dat wij beiden met de weldaden in de Heere mogen eindigen, is de begeerte van mijn hart. De Heere is dat zo overvloedig waardig. Wat een weldaad dat u met die val uw been niet gebroken hebt, dat de Heere u daarvoor bewaren mocht. Zo worden wij allen er aan herinnerd dat we hier geen blijvende stad hebben. Teken en van de ouderdom waar u over schrijft. Ik hoop voor u dat de Heere het met het kwade zo zal maken, dat het niet smart, maar dat u wel de oorzaak mag zien en betreuren, de zonden. En uw hoogste zoeken mag zijn om daarvan genezen te worden, daar is nog een Weg.

Twee weken geleden was er een vriend bij mij, waar ik nog onderwijs van ontving. Hij sprak over de armoë. Wat het was dat iemand aan alles gebrek had en geen weg zag, noch bij zichzelf, noch door een ander uit zijn gebrek geholpen te kunnen worden. Hij zei, ik bedoel daar niet mee dat in de natuur een mens zo arm moet zijn dat hij aan alles gebrek heeft, voor hij wat ontvangen mag. Maar in het geestelijke is het zo, dat er vaak (vooral in deze tijd) meer over armoë gesproken wordt als ingeleefd. Waar de armoë des Geestes ingeleefd wordt, daar is smart over de zonden en een aangebonden leven aan de Heere.

Daar heb ik twee weken terug zelf wat van beleefd door genade. Ik gevoelde mij zo nameloos ongelukkig en gebonden aan alle kanten en zag geen uitweg, hoe eruit te geraken en door eigen schuld zo gebonden. Ik kon niet anders als mijzelf veroordelen en mijn toestand voor de Heere neerleggen, dat ik het onwaardig was en de Heere zo vrij was mij daarin te laten liggen. Ik had niets te zeggen.

En o vriendin, daar valt zo eenvoudig in mijn hart: "Houdt in gedachtenis dat Jezus Christus uit de doden is opgewekt!" O vriendin, toen mocht ik het net aan de andere zijde werpen, dat er bij Hem vergeving, ja menigvuldige vergeving was en balsem voor al mijn zonden en wonden. O, wat gaf dat een omkeer in mijn toestand.

Nu breek ik maar af, dan kan het meisje dat bij mij werkt de brief posten als zij naar huis gaat. De hartelijke groeten van uw liefhebbende vriendin

Dirkje Blonk.

Brief 22 aan Anne-Pie

Zeer geliefde vriendin.

Wat heeft u mij toch verrast dat ik een briefje van u gekregen heb. Daarvoor mijn hartelijke dank. Ik had er zo lang naar verlangd van u wat te mogen horen en ook u eens te mogen ontmoeten. Nu met de winter kan dat niet meer, maar u zou bij mij ook wel een daagje of nachtje kunnen komen. Als wij het beleven mogen, dan hoopt Ger haar jongste zoon in januari te trouwen. Als ze dan gezond mag blijven, heeft ze wat meer tijd om visite te ontvangen.

Ik heb bakker Nout al enkele weken verwacht. Hij zal het wel druk hebben. We hopen alles maar af te wachten. Misschien mag het wel onverwachts gebeuren dat wij elkander mogen ontmoeten.

O geliefde vriendin, het is zo groot dat wij er beiden nog mogen zijn en van beide kanten de blijken mogen ondervinden, dat de Heere weet waar wij wonen en dat wij al onze begeerten met bidden en smeken bekend mogen maken bij God, Die mildelijk geeft en nooit verwijt, als wij mogen komen zoals we zijn. Wij staan vaak te hoog, dat is zo'n groot beletsel voor ons. Ons *eigen ik* is vaak de grootste sta in de weg.

O geliefde vriendin, nederigen geeft Hij genade en de arme spreekt smekingen. Maar het moet van beide kanten geleerd worden. De Heere leidt de blinden door wegen die zij niet geweten en paden die zij niet gekend hebben. Ik had er vanmorgen nog een indruk van, hoe groot wonder het is, dat de Heere onderwijzen wil hen die dwalen en brengen in het rechte spoor. Aan Zijn discipelen verklaarde de Heere Jezus het in het bijzonder. Ik word vaak zo in de war gebracht door die verschillende gevoelens en ben vaak zo bekommerd voor zelfbedrog. Daar heb ik alles in mee, om mijzelf te bedriegen en heb telkens licht van Boven nodig, om Gods werk van het mijne te onderscheiden en geen schijn voor zijn aan te nemen. O, die kommer kan zo sterk zijn in het hart om op goede gronden te mogen weten het eigendom van Christus te zijn. David miste dat ook bij tijden in de beleving, als hij zegt:

"Vertroost mijn ziel in haar geweën,

En zeg haar 'k ben uw heil alleen."

Zijn komst is het alleen die het hart vervullen kan.

Ik was blij te mogen vernemen dat de Heere goed voor u is en het uitwendig alles gebleven is, zoals het bij Sluimer was. Dat de kinderen van Sluimer hun thuis nog bij u hebben. Ja, geliefde vriendin, de Heere houdt een nauw oog over de wezen, het zijn zulke grote weldaden en aan onze kant zo diep verbeurd en verzondigd, dat kan mij bij tijden zo diep vernederen. Bij mij is ook alles nog hetzelfde gebleven als toen moeder nog leefde. De hartelijke groeten van uw liefhebbende vriendin,

Dirkje.

Ook van mijn zus de hartelijke groeten. *De eeuwige God zij u een woning en van onder eeuwige armen, en verdrijve de vijand voor uw aangezicht, en zegge: 'Verdelg!'* Daag!

BRIEF VAN DS. J.W. SLAGER

Werkendam, 20 december 1979

Geliefde vriendin Dirkje Blonk.

Daar u 22 dezer uw geboortedag hoopt te herdenken, daarmede onze hartelijke felicitatie. De Heere schenke u verder wat u nodig heeft voor ziel en lichaam. Daar staat in het testament ook voor u: "In de wereld zult gij verdrukking hebben, maar hebt goede moed, Ik heb de wereld overwonnen!"

De kerk is toegezegd, gij zult een verdrukking hebben van tien dagen. (Daar zijn er al

een paar van om). De openbaring van Johannes betuigt daarvan: "Deze die bekleed zijn met de lange witte klederen, wie zijn zij en vanwaar zijn zij gekomen? Deze zijn het die uit de grote verdrukking komen en zij hebben hun lange klederen gewassen en wit gemaakt (niet in hun verdrukking) maar in het bloed des Lams." In de kracht van het heilig offerbloed van Christus.

De algenoegzame Verbonds Jehovah zal ook eens uw druk en kruis verwisselen in en met een volkomen verlossing.

Mijn vrouw wil u ook nog feliciteren met deze gedenkdag. Doet de familie en vrienden onze groeten, ook namens mijn vrouw.

Zijt hartelijk gegroet en Gode in alles bevolen.

Uw zielevriend in Mesech,

Ds. J. W. Slager.

Gedachtenis tot zegening

Op 12 nov. 1984 verscheen in het RD een bericht, dat op de gezegende leeftijd van bijna 83 jaar was overleden: Mevr. Dirkje Blonk. Zij woonde te Oud-Alblas, waar zij op zaterdag 17 november begraven werd. Aan de begrafenis ging een rouwdienst vooraf in de Ned. Herv. kerk, welke geleid werd door ds. S. de Jong van Katwijk aan Zee.

De overlijdensadvertentie droeg als opschrift de tekst uit Jesaja 35: 10: "En de vrijgekochten des HEEREN zullen wederkeren en tot Sion komen met gejuich, en eeuwige blijdschap zal op hun hoofd wezen; vrolijkheid en blijdschap zullen zij verkrijgen, maar droefenis en zuchting zullen wegvlieden."

Mede uit een advertentie van neven en nichten bleek, dat Dirkje Blonk nooit getrouwd is geweest en dat zij ruim 63 jaar ziek was. Als meisje van ca. 20 jaar kwam zij op het ziekbed te liggen tot haar 83e jaar toe. Jong nog verloor zij haar vader. Op zijn sterfbed beloofde zij hem, als oudste van het gezin, haar zorgen aan dit gezin te zullen geven. In plaats van dit te kunnen doen, moest zij zelf reeds op 20-jarige leeftijd verzorgd worden. Het gezin, zonder kostwinner, beleefde zorgvolle dagen; zou van de 'bedeling' afhankelijk zijn. Dit en haar belofte aan een stervende vader gaven Dirkje Blonk een grote innerlijke strijd, door de Heere geheilgd tot haar eeuwig behoud.

Ds. S. de Jong memoreerde één en ander in een indrukwekkende dienst in een overvolle kerk. De dienst ving aan met het zingen van Ps. 84 vers 6:

*Want God, de HEERE, zo goed, zo mild,
Is 't allen tijd een zon en schild;
Hij zal genaad' en ere geven;
Hij zal hun 't goede niet in nood
Onthouden, zelfs niet in den dood,
Die in oprechtheid voor Hem leven.
Welzalig, HEER', die op u bouwt,
En zich geheel aan u vertrouwt.*

De Schriftlezing was uit Openbaringen 7. De tekst was vers 14b: "Dezen zijn het, die uit de grote verdrukking komen; en zij hebben hun lange klederen gewassen en hebben hun lange klederen wit gemaakt in het bloed des Lams."

Dirkje Blonk, aldus ds. De Jong, had veel te lijden onder de verdrukking in het vlees. Maar reeds jong bepaalde de Heere haar bij haar ongeluk, dat zij gescheiden van God leefde. God de Heilige Geest overtuigde haar van zonde, maar ook van de gerechtigheid in Christus. In Hem mocht zij, na een weg van sterven, overgaan om het nu te gaan beleven, dat de heiligmaking inhoudt: *Steeds méér afsterven van de oude mens en de opstanding van de nieuwe mens.*

Op haar zeer lange ziekbed mocht zij dicht bij de Heere leven, was zij tot een verkwikking voor menigeen door haar eenvoudig onderricht. Liefdevol kon zij spreken over de ondersteunende genade van de Heere. Ja, haar grootste verdrukking was menigmaal, dat zij niet volmaakt voor de Heere leven kon. Want immers, Hij was zo goed, zo mild, en alle eer waardig. Dan behoefde zij zozeer het verzoenend bloed van haar Borg en Zaligmaker. Dit alles: haar zondig tekort, haar zorg over kerk en staat, over familie, enz. is zij nu te boven, aldus ds. De Jong in zijn toespraak. Zij mag nu ongestoord God-Drieënig groot maken, storeloos genieten de vruchten van Christus' arbeid, zich verlustigen in een verkiezend God, om het eeuwig welbehagen. Straks wordt haar aardse tabernakel aan het graf toebetrouwd tot de dag der opstanding; droefenis en zuchting zijn weggevloden. Het was een verdrukking van

tien dagen - een volheid, maar ook beperkt - eeuwige blijdschap is nu op haar hoofd,
en mag nu eeuwig, eeuwig vervuld zijn, met volmaakte verwondering en aanbidding:
Door U, door u alleen, om 't eeuwig welbehagen.

Na het dankgebed werd nog gezongen: Ps. 32: 4 en 6:

*Gij zijt mij, HEER', ter schuilplaats in gevaren;
Gij zult mij voor benauwdheid trouw bewaren;
G' omringt me, daar Gij mij in ruimte stelt,
Met blij gezang, dat mijn verlossing meldt.
Mijn leer zal u, o mens, naar 't recht doen hand'len,
En wijzen u den weg, dien gij zult wand'len;
Ik zal u trouw verzeilen met mijn raad;
Terwijl mijn oog op u gevestigd staat.*

*Rechtvaardig volk, verhef uw blijde klanken,
Verheugd in God, naar waarde nooit te danken.
Zingt vrolijk; roemt Zijn deugden t' allen tijd,
Gij, die oprecht van hart en wandel zijt.*

In een welhaast onafzienbare stoet werd Dirkje Blonk daarna ten grave gebracht. Zelf ongetrouwd gebleven, bleek dat zij in den lande een grote familie had van broeders en zusters. Met elkaar brachten zij dit Koningskind naar haar laatste rustplaats op aarde. Op het graf sprak eerst de plaatselijke predikant ds. Van Dalen. Hij benadrukte de gelukzalige staat van deze, in het leven zo zwaar bezochte, vrouw; echter met een teer leven voor de Heere. Haar leven was getuigen van een goeddoend God. Daarna bepaalde ds. S. de Jong de aanwezigen nogmaals bij het werk des Heeren in deze vrouw, met een oproep aan de onboetvaardigen deze Heere te zoeken. Zijn vergaderend werk is nog niet af. Wie weet, Hij mocht zich ook uwer ontfermen. Zijn toespraak werd afgesloten met het zingen van Ps. 68: 2:

*Maar 't vrome volk, in u verheugd,
Zal huppelen van zielevreugd,
Daar zij hun wens verkrijgen;
Hun blijdschap zal dan, onbepaald,
Door 't licht, dat van Zijn aanzicht straalt,
Ten hoogsten toppunt stijgen.
Heft Gode blijde psalmen aan;
Verhoogt, verhoogt voor Hem de baan;
Laat al wat leeft Hem eren;
Bereidt den weg, in Hem verblijd,
Die door de vlakke velden rijdt;
Zijn Naam is HEER' der heren.*

Een neef sprak dankwoorden, waarna, op zijn verzoek, nog gezongen werd Ps. 72: 11:

*Zijn Naam moet eeuwig' eer ontvangen;
Men loov' Hem vroeg en spá;
De wereld hoor', en volg' mijn zangen,
Met amen, amen, na.*

Zo leefde Dirkje Blonk, zo werd zij ten grave gebracht. Haar stof rust in het graf tot de jongste dag, haar ziel rust, eeuwiglijk verlost van de drijver, bij de Heere. Zij heeft haar wens verkregen; en dat om een éézijdig, soeverein, verkiezend welbehagen. Moge haar gebeden voor land en volk, voor kerk en staat, voor haar naasten en familie, hun vervulling vinden in een wederkeer tot de Heere.

(Uit het contactblad van de Herv. Geref. Evangelisatie te Strijen - januari 1986)

3. ANNE-PIE PANNEKOEK

Anna Pieterella Pannekoek is geboren op 5 november 1891 in Ouwerkerk. Ze was een dochter van Adriaan Pannekoek, 1857-1909 en Anna Lonke, 1861-1933. Ze Hardinxveld-Giessendam. Anne-pie was een goede bekende onder Gods volk. Geen hoogspreker, maar eenvoudig sprak ze uit het geestelijke leven, zover de Heere haar daarin onderwezen had.

Omdat ze ongetrouwd was, had ze tijd genoeg om Gods volg van heinde en ver op te zoeken. Regelmatig hield ze ook gezelschappen. Haar kleine huisje onderaan een dijk was een herberg van Gods volk en allen die met hen mee wilden reizen.

Eens hield ze gezelschap op een zaterdagmiddag. Zwaantje Westland was aanwezig en Joh. Butijn uit Krabbendijke en anderen meer. Het gesprek vlotte niet, want Johannes was van mening dat de Heere geen mensen meer bekeerd. Hooguit een enkele en dan is het voorbij. Er zijn mensen, ook leraars die verwachten nog een bekering van Israël. Maar dat kunnen er ook maar enkelen zijn. Dan is het getal vol en komt de Heere Jezus op de wolken.

Anne-pie zei niets, maar stuurde enkele weken later een brief aan een familie in Middelburg. Deze begon:

*Er is een volk op aard dat arm en rijk is tevens.
 Een volk dat treurt en weent en wandel met vele beven's.
 Een volk dat zwak is ook en nochtans kracht bezit.
 Een volk dat blijde is en droevig nederzit.
 Een volk dat hongerig is niet naar het brood der aarde
 maar naar een beter spijs die eeuwig blijft in waarde.
 Een volk dat tracht naar deugd en echter niets verricht
 waarop het bouwen zou voor het aanstaand Gods gericht.
 Een volk dat voorwaarts wil en echter rugwaarts gaat
 en dat veel vreze voet omtrent zijn eeuwige staat.
 Een volk dat wordt veracht, bespot en laag bejegend,
 Maar dat de Heere mint en om Zijns Zoons wil zegent.
 Een volk dat wordt genoemd in het woord het zout der aarde
 En dus bij elk mens moest staan in hoger waarde.
 Een volk dat kinderen heeft van God, de Heere der-Heeren.
 Dat in zichzelf een dwaas alleen van Hem moet leren.
 Een volk dat uit genade door Hem is uitverkorenen.
 En door de heilige Geest eenmaal is weer geboren.
 Een volk dat door het bloed van Christus is gereinigd.
 En door dezelfde Geest bij voortgang wordt geheiligd.
 Een volk, waar zou het een indien ik mocht beschrijven,
 Wat zou er nog niet veel te zeggen overblijven.
 Een volk waarvan de Heere ons een Zijn woord beschrijft,
 Dat na veel strijden hier een ruste overblijft.
 Een volk, nog eens, waarvoor de Heere in het huis daarboven
 De woning heeft bereid waar het eeuwig Hem zal lopen.*

Aan mijn bezwaarde vriend, vrouw en kinderen. Mocht het de weg wezen dat u samen nog onder mijn dakje mocht komen. De Heere alleen de eer. Uit Middelharnis al 6 op bezoek gehad. Wij hopen tot ziens. Butijn met de zijnen mijn groetenis.

Van Anna Pieterella Pannekoek.

3. CORNELIA DRIESSE

Cornelia Driesse was een zielsvriendin van Kee van den Hoek te Sommelsdijk, waarover in deel 10 van deze serie *Bekeringsgeschiedenissen van vrouwen* is geschreven.

Er is over haar uitwendige omstandigheden niet veel bekend. Ze was een tijd lang werkster bij de dames Slis, een gegoede familie op de Kade te Middelharnis. Daar ontmoette ze **Aaltje Buth**, die daar dienstbode was. In die tijd werd Aaltje bekeerd en was de vriendschap compleet.

Keetje schrijft: 'Want toen het de Heere behaagde mijn blinde ogen te openen, was ik 21 jaar. Toen is er een zuster van mij gestorven en werd haar dood mijn leven.' In korte tijd heeft de Heere met haar doorgewerkt. Leerde de Borg kennen en door Hem de Vader. Ze werd daarna begiftigd met de Geest der aanneming tot kinderen, die een Onderpand is van de toekomstige erve.

De onderstaande brieven werden overgenomen uit: *Een even dierbaar geloof*. (De Palmboom, St. Philipsland, 1980)

Daarin worden in hoofdzaak de brieven opgenomen van de uitgebreide vriendenkring van familie Mellekers te Sliedrecht. Aan wie onderstaande brieven geadresseerd zijn is niet exact bekend. Het schijnt aan fam. Mellekers, want Kee Driesse doet de groeten aan *C. Kanis*. Deze vrouw woonde wellicht bij haar in de buurt.

Enkelen zijn ondertekend door Keetje Driesse samen met Aaltje Buth.

1ste Brief

Middelharnis, 20 januari 1931.

Waarde vriend en vriendin en kinderen.

Daar ik vernam van uw broer dat u nog nieuwsgierig naar ons was, had ik wel begeerte om u eens wat van ons te laten weten.

Wij zijn door 's Heeren goedheid nog die wij zijn. Moeder is versleten naar het lichaam, maar een geluk voor haar, zij is nogal levendig naar de ziel. Zij mag de laatste tijd nogal veel verkeren in "'t blij vooruitzicht dat mij streelt." Wat zal het toch eenmaal zijn voor degene, die hier vreemdelingen geworden zijn, om daar op een volmaakte wijze de Heere zonder zonde te mogen dienen.

Daar heb ik enige weken geleden weer eens wat van mogen proeven en smaken. Ik moest maar zeggen, als de eerstelingen al zo zalig zijn, wat zal dan de volle oogst wezen? Want het was zo in mijn hart, hoe of ik nu maar zag door een spiegel in een duistere rede, maar wat dat eenmaal wezen zou om Gods aangezicht in gerechtigheid te aanschouwen en verzadigd te worden met Zijn beeld, als ik zal opwaken.

En dat was nogal door aanleiding van Dr., want ik was daar aangesloten. Hij schreef brieven, waar het oprechte volk zich niet mee kon verenigen, want het arme volk kan geen ding aannemen, tenzij het hen uit den Hemel geschonken wordt.

En nu is al het oprechte volk eruit en toen vroeg er één aan mij, hoe ik daar nu bijstond. Ik liep voor mijzelf zo in de verlatenheid, dat ik er niet over gedacht had, want die gemeenschap te moeten missen, wat is dat smartelijk. En toen werd ik op een avond van al het geschapene afgebracht en moest maar uitroepen: *Heere hoe moet het nu met mij?* O, dat alleen te komen, die het kent, weet wat het is, dat roepen en vragen om onderricht; en dat dan de Heere bemoeienissen komt te maken, dat is zo groot. Hij kwam met die woorden: *Vertrekt bij dag voor hun ogen, hen tot een getuigenis*.

Toen was de Heere al op weg. Toen moest ik mijn lidmaatschap opzeggen. Maar toen

was er wat over te doen, want er waren er van het Sanhedrin bij; die hadden wat te vertellen, die pijlen gingen diep door.

Maar o, wat mocht ik 's avonds er mee voor den Heere komen. En toen die woorden: *Die ulieden aanraakt, die raakt Mijn oogappel aan.* En hoe ik eeuwig kind gemaakt was, hoe ik nu overal uit kon vallen, maar uit dat Liefdehart nooit meer. Toen: *Brengt het beste kleet voor en doet het hem aan, geef hem een ring aan zijn vinger en schoenen aan zijn voeten en laat ons vrolijk wezen.* O, die Liefde was zonder lengte, zonder diepte, zonder grond en hoe ik daar zonder zonde de Vader voorgesteld werd, zo volmaakt in Hem, of had ik nooit zonde gekend of gedaan.

En toen kreeg ik zo door het oog des geloofs te zien op die zoen- en kruisverdiensten van Christus, hoe de Heere, 't Hoofd buigende, de Geest gegeven had, om nooit meer op mij te toornen of te schelden. Hoe die gerechtigheid, waar ik nu mee bekleed was, zo dierbaar was; hoe de Vader nu maar alleen een welgevallen nam in dat Offer; hoe het voorhangsel gescheurd was van boven tot beneden en hoe dat heiligdom open lag voor Jood en heiden, die verse en levende weg, die de Heere met Zijn eigen bloed had ingewijd. Hoe dat de Heere in die nooit begonnen eeuwigheid met Zijn hart Borg geworden was en gezegd had: *Ziet Ik kom, in de rol des Boeks is van Mij geschreven.* En hoe Hij de wet vervuld had voor zulken die niet één gebod meer kunnen houden. Daar heb ik zoveel van die liefde mogen proeven en smaken, dat ik heb moeten uitroepen: *Ondersteun mij met de flessen en versterk mij met de appelen, want ik ben krank van liefde.* En hoe de Heere die de Getrouwe was, die Onveranderlijke, die nooit laat varen de werken Zijner handen. En Die dan alles uit vrije zondaarsliefde, zalig alles komt te vernieuwen; dat geeft sterkte, meer als uitgezochte spijsen.

En nu moet ulieden vooral de groeten hebben van moeder en zij hoopt uw man ook nog eens te ontmoeten, want die banden die er gevallen zijn, die gaan over dood en graf heen.

Wil uw zuster ook vriendelijk van ons groeten en zeggen dat ik nog altijd uitkijk naar een briefje van haar.

En als u kunt, schrijf dan eens een lettertje terug, is het niet veel, dan maar weinig. En verder de hartelijke groeten van mij, die zich noemt,
Cornelia Driesse.

2^e brief

Middelharnis, 6 April 1931.

Waarde vriend en vriendin en kinderen.

Met deze laten wij iets van ons horen. Door 's Heeren goedheid zijn we nog die we zijn en dat hebben wij van u ook weer mogen vernemen. Daar waren wij verblijd mede.

Wij beleven weer gewichtige dagen als wij er weer eens levendige indrukken van om mogen dragen. Want met alle ontvangen weldaden zijn wij maar steil diep afhankelijk van die bediening des Geestes. De Heere zegt in Zijn Woord, *dat Hij een arm en ellendig volk heeft overgehouden.*

Moeder heeft verleden zondag nog een zalig daagje gehad, door die vrije toedienende liefde. Dan wordt het weer een zakken en een zinken in 't eeuwige wonder. Dat kan niet uitgesproken worden, maar wel beleefd. Daar kan men dan weer eens jaloers op worden, want de Heere is altijd goed in licht en donker, maar iets van die nabijheid te mogen proeven en smaken, is toch zo zalig.

En nu heb ik, nadat ik dat briefje aan u geschreven heb, nog een zalige nacht mogen beleven. Ik hoop, dat de Heere er Zijn licht nog eens over op doet gaan, dan hoop ik u er nog wat van te schrijven. Ik zal eens eerlijk wezen hoe of het kwam.

Ik was 's avonds naar de kerk geweest en die dominee preekte over: *de Koning heeft mij gebracht in Zijn binnenkamer*. Maar zo, toen ik erin was, kreeg ik maagkramp en ik hoorde alles wel, maar het lichaam had de overhand. Toen ik thuis kwam, had ik er leed om, dat de zaken, waar ik geen vreemdeling van was, mij zo koud lieten. Toen 's nachts in mijn eenzaamheid kwam ik in zelfonderzoek, hoe of die zaken stonden tussen de Heere en mijn eigen ziel.

En toen kwam de Heere mij zalig te onderwijzen, want dat paleis had kamers en toen kreeg ik zo helder te zien hoe er een *werkkamer* is. En hoe dat de Heere uitgeroepen had: *Het is volbracht*. Het Hoofd buigende gaf Hij de Geest, om nooit meer op mij te toornen of te schelden.

Ik zag hoe daar een *eetzaal* was, die zalige achteruitleiding, hoe ik eens Avondmaal met de Heere had mogen houden, hoe dat Zijn vlees waarlijk spijs was en Zijn bloed waarlijk drank, hoe dat nu reine wijnen waren die gezuiverd waren. En toen Hij Zijn ziel gesteld had tot een schuldoffer, dan zou Hij zaad zien.

En hoe er een *kledkamer* was, hoe de Heere mij bekleed had met de klederen des heils en de mantel der gerechtigheid mij had omgedaan.

En hoe er een *ontvangkamer* was, hoe ik als een vrij geschenk van de Vader aan de Zoon gegeven was. *Vader ze waren de Uwe en Gij hebt Mij dezelfde gegeven*.

En hoe er een *wachtkamer* was, en hoe mijn ziel daar gesteld was geweest, hoe dat daar een heilig wachten was, wat de Heere met mij doen zou.

Die nacht is er veel tussen den Heere en mijn ziel omgegaan. Die zoete gemeenschap, dat is niet uit te spreken.

De andere morgen werd ik zo aangevallen, dat ik wat vreemds ondervond. Toen moest ik maar vragen: *Heere, het is toch uw eigen werk?* Die zoete gemeenschap kan ik toch niet maken. En daar daalde zo lieflijk in mijn hart: *Ik ben in Mijn hof gekomen, o zuster, o bruid*. En toen kwam dat vers: *Gods verborgen omgang vinden*. Toen werd elk woordje een daad. Toen zei ik tegen een vriendin, wat zou ik toch rijk zijn, als ik daar eens een preek van had. En die was er, die heb ik gelezen. En nu ga ik eindigen, hopende dat u deze letteren in goede welstand mag ontvangen.

Nu hartelijke groeten van uw vriendinnen.

C. Driesse en J. v.d. Tol.

3^e brief

Middelharnis, 30 juli 1941.

Waarde vriendin, vriend en kinderen.

Met deze laat ik u iets van mij horen. Door Gods goedheid ben ik nog gezond en was verblijd weer eens wat van jullie te horen.

Ja vriendin, Kobus is bij ons geweest en dat was, zoals u schreef; de Heere was met Zijn alles overwinnende liefde in mijn hart afkomen dalen en dat niet alleen, maar ik mocht die Vaderlijke liefde en gunst zo gewaar worden.

Want u schreef zo, het kan toch zo laag afdalen en dat heb ik toch zo door moeten maken, want ik had toch zo in de angsten van de dood gelopen. Ik weet maar niet hoe of het kwam, maar het was maar die dood, die dood en dan die angstige nachten. Duizenden vliegtuigen boven je en hier en daar bommen gooien, het was toch zo benauwd. Toen op een avond werd het toch zo'n onderzoek tussen de Heere en mijn ziel en nam de Heere mij helemaal alleen, met die vraag in mijn hart, wat ik na de dood ontmoeten zou, een Rechter of een Vader? En toen kon ik gelovig zeggen: *een Vader*. En toen was het zo bestraffend. Als een kind nu eenmaal tot kennis van onderscheid gekomen is, wat zou dat wezen als zo'n kind nu vroeg: *bent u mijn Vader wel?* En dat is nu maar een afdrukje van mijn toestand. Ik hoop, dat u mij begrijpt.

En toen kwam de Heere al de bergen van bezwaren weg te nemen in mij en die Vaderlijke liefde en gunst te betonen, waar ik in gestaan had en ook die angsten van de dood weg te nemen, want de dood was een doorgang tot het eeuwige leven.

Ja vriendin, u schreef zo over de oordelen en gerichten. Ook toen de oorlog uitbrak, dacht ik maar dat de Heere een voleinding zou komen maken met alle vlees, want alles werd rijp voor het rechtvaardig oordeel Gods en de Heere was zo traag geweest tot toorn, maar nu was de grimmigheid des Heeren groot. O vriendin, ik had wel verwacht, dat er wat gebeuren zou, want er was feest op feest en dan in zo'n tijd. De postkantoren moesten open blijven, omdat elk ogenblik de oorlog uit kon breken. O, die stoutheid van de mens.

En toen was er zo in mijn hart geweest dat de Heere als een jonge Leeuw Zijn kudde verlaten had. O vriendin, als hij daar op ziet, dan is er geen hoop meer of verwachting. Als dan het ene wee weg is, zal het andere wee volgen. Ik kan soms zo jaloers wezen op de verlore Kerk. Die is de zonde en de strijd te boven, dat zal wat zijn, nietwaar? Verlost van zonde en ellende.

Jansje Langejan is een paar weken geleden gestorven en **Simon Langejan** ook. Jansje is donker heengegaan maar Simon daar tegenover zo in de blijdschap des geloofs. Hij heeft nog een maand in het ziekenhuis gelegen en een zware operatie gehad, maar hij is gelukkig. Zij hebben allebei een koninklijke begrafenis gehad. Drie weken na elkander was er een sterfhuis.

Nóg een vrouw, die is ook niet zonder hoop heengegaan.

Gisteravond zijn wij samen nog bij **Gijsje Koper** geweest. Die ligt al een paar jaar helemaal hulpbehoevend in haar bed. Aan die man van haar is toch zo'n wonder gebeurd; daar is de Heere toch zo krachtig in komen werken op vierentachtigjarige leeftijd. Het is een lust om hem te ontmoeten, het is ootmoed en weemoed, van een leeuw een lam. Dat is daar gebeurd, want nooit heeft hij zo gevloekt als vóórdat hij veranderd werd. De Heere werkt toch nog niet waar?

Wij hebben pas van **Sophie Koper** gehoord. Daar houdt de Heere ook grote bemoeienissen mee. Die woont in Dordrecht, u kent ze zeker niet?

Doet u **C. Kalis** de groeten van mij en zegt dat ze eens gauw een lettertje terugschrijft, als u deze brief ontvangt.

Verder de hartelijke groeten aan al het volk en de groeten van het volk en van mijn vriendin en van mij.

C. Driessen.

4^e brief

Middelharnis, 21 augustus 1941.

Waarde vriendin,

Met deze laat ik u weten, hoe of ik het maak. Ik ben door 's Heeren goedheid nog gezond en was blij weer eens iets van u te horen. Ja vriendin, u schreef dat wij zulke ernstige tijden beleven.

O vriendin, de Heere is uit Zijn plaats uitgegaan om de ongerechtigheid van de inwoners des lands te bezoeken en twist zelfs met het weer, want zoveel regen en dan midden in de oogst. O het was verleden week maar in mijn hart: *Zij hebben hun stil gebed uitgestort, als Uwe tuchtiging over hun was.* En wie kan nu tot Zijn Hand zeggen: *wat doet Gij?*

U schreef zo over Joh. 15. Ja vriendin, dat is 7 jaar geleden, dat de Heere dat voor mij kwam te ontsluiten. *Want die rank kan geen vrucht dragen van zichzelf, zo zij niet in de wijnstok blijft; alsoo ook gij niet, zo gij niet in Mij blijft.* En dat moet hij nu in de doorleving ondervinden. *Want wij die leven, worden altijd in den dood overgegeven*

om Jezus wil. Het is geen alledaags werk dat een onderdaan aan des Konings maaltijd komt. Maar gelukkige Mefibóseths, die gedurig brood mogen eten aan de tafel des Konings en dan zulken, die uit Lodebar gehaald en van de huize Sauls zijn. Dat waren allemaal lieden des doods; maar nu is het om dat Verbond dat gesloten was met Jonathan.

O vriendin, zó heeft het levende volk zichzelf leren kennen. Want toen het de Heere behaagde mijn blinde ogen te openen, was ik 21 jaar. Toen is er een zuster van mij gestorven en werd haar dood mijn leven. Ik heb een bange weg gehad, de dood op mijn hielen, een wet die mij vervloekte en een vertoornd God boven mij. Vanwege mijn zonden moest ik maar roepen en klagen en wenen want dacht ik aan God, dan maakte ik misbaar.

O vriendin, ik wist niets van de Heere Jezus af, want niets was meer verborgen als dat. Hij lag verborgen achter het Recht van Zijn lieve Vader. Maar toen dat heilgeheim voor mij ontsloten werd, o vriendin, ik kon Hem geen Namen genoeg geven vanwege Zijn beminnelijkheid en dierbaarheid. Ik heb 6 weken niets anders als de Heere aangeprezen. Want o vriendin, de wereld wil niet alleen naar de hel, maar dat volk wil ook niet alleen naar de hemel.

En toen heb ik een jaar uit de bediening mogen leven en ben toen in mijn gemis gekomen. Want zien was nog geen hebben. Maar de Heere is kort doorgegaan en kwam zo in die richterlijke gangen en nu in een weg van ontdekking en ontgroning. Want lieve vriendin, ik had met al die liefdesuitlatingen zo op de Heere aan willen werken, maar wist niet, dat wij als vijanden met God verzoend moesten worden door den dood Zijns Zoons.

Op een zondagavond werd het voor mij buiten hoop en kwam God om Zijn recht. Toen heb ik de deugden Gods zo lief gekregen, liever dan mijn zaligheid, en toen was er een ogenblik in Zijn toorn, en een leven in Zijn goedgunstigheid. Ik had gedacht dat hemel en aarde om zou keren, maar het was een bewonderen en aanbidden. O, dat zal eeuwig het werk zijn.

En toen een paar jaar na al die weldaden, werd ik als een wees op aarde gezet; wel te mogen geloven dat ik een kind was, maar geen Vader te mogen bezitten. Er was geen groter smart denkbaar. Maar o vriendin, dat heeft de Heere ook vervuld. Dat is gebeurd, nadat ik in Sliedrecht geweest ben. Toen kwam de Heere zo lieflijk in. *Want gij hebt niet ontvangen den Geest der dienstbaarheid wederom tot vreze, maar gij hebt ontvangen den Geest der aanneming, door welke wij roepen Abba, Vader.* Toen werd ik ingeleid in die nooit begonnen eeuwigheid, hoe ik mede ingeënt was, in den hemel in Christus Jezus, van voor de grondlegging der wereld.

En daarna in het Paradijs; wat ik in de eerste Adam verloren had en hoe mij dat in de tweede Adam terug geschonken was.

En dan dat over-dierbare, want *ik zou in de kracht Gods bewaard blijven tot de zaligheid, die geopenbaard zou worden in de laatste tijd.*

En nu ga ik eindigen, hopende dat gij deze letteren in goede welstand moogt ontvangen. Ik heb meer geschreven, als ik van plan was; het staat er nu op, hoewel het nu maar woorden zijn. Het is zakelijk in mijn ziel uitgewerkt, maar zo u weet, dat kan niet beschreven worden.

Doe al het volk van mij de hartelijke groeten en wees zelf ook van mij en mijn vriendin hartelijk gegroet.

C. Driesse.

5^e brief

8 september 1941.

Waarde vriendin met man en kinderen.

Met deze laat ik u iets van mij horen. Door Gods goedheid ben ik nog gezond en hoop dat het bij jullie ook zo mag zijn.

Ja vriendin, u schreef zo om elke dag een bediening te mogen ontvangen, dat zou het zaligste leven zijn, wat er uit te denken was. Maar toch is de Heere voor mij onuitsprekelijk goed. Want als er van mijn kant niets anders meer is als zonde en ellende, staat de Heere weer bij vernieuwing op. Zo liep ik al een veertien dagen. Mijn hele leven was een aanklacht in mijn ziel, ik moest mij verfoeien en betuigen, nooit anders te hebben gedaan als wat kwaad was in des Heeren ogen en te verkeren in hetgeen, waartoe de Heere geen lust had. Toen werd ik zo werkzaam met het 2e vers uit Psalm 65. Maar vriendin, daar liet de Heere mij niet liggen. Maar kwam mij uit die ruisende kuil van modderig slijk op te halen en mijn ziel lieflijk te omhelzen. Ik werd zo ingeleid in die verheerlijkte Emmanuël, die verheerlijkt is aan 's Vaders rechterhand, met die woorden: *Vader, Ik heb voleindigd, het werk dat Gij Mij gegeven hebt om te doen.*

En wat had de Heere nu gedaan? De kluisters verbroken van dood en hel, en de machten uitgetogen en triomfantelijk overwonnen en daarom was Hij krachtig bewezen de Zone Gods te zijn. Ik mocht zo inblikken in die volmaakte Wetvervuller, voor zulke wetverbrekers, hoe de engelen gestaard hadden op het gouden verzoendeksel en hoe er in die nooit begonnen eeuwigheid onderhandelingen geweest waren, over een verloren Adamskind. Hoe de Vader gevraagd had: *Wie is Hij die met Zijn hart Borg wordt?* En hoe de Zoon geantwoord had: *Zie, Ik kom, Ik heb lust, o mijn God om Uw wil te doen, want Uw wet is in het binnenste Mijns ingewands.* Ook hoe dat Lam daar nu al stond van voor de grondlegging der wereld, staande als geslacht. Want de Patriarchen en de profeten van het Oude Testament waren op datzelfde offer ingegaan.

O, het was maar een bewonderen, wat de Heere bewogen had. En toen zei ik zo: *Lieve Heere, nu mag ik toch weer geloven dat U bemoeienis met mij houdt.* Toen was het zo lieflijk: *Is Efraïm Mij niet een dierbare zoon, is hij Mij niet een troetelkind? Want sinds Ik tegen hem gesproken heb, denk Ik nog ernstiglijk aan hem.*

O vriendin, nu ga ik eindigen, hopende dat u deze letteren in goede welstand mag ontvangen. De hartelijke groeten ook van mijn vriendin. Zij is op het ogenblik niet thuis en verkeert in moeilijke omstandigheden wegens haar zuster Rika, die onder behandeling is met bestraling.

Met hartelijke groeten aan al het volk van mij, die zich noemt,

C. Driesse.

6^e brief

Middelharnis.

Waarde vriendin.

Met deze laten wij eens iets van ons horen. Wij hebben uw briefje in redelijke welstand ontvangen en waren verblijd, weer eens iets van u te horen.

Ja vriendin, wat mijn gezondheid aangaat, dat gaat nog niet hard vooruit. Ik lig nog plat op 't bed en ben nog erg zwak, maar de Heere doet geen onrecht, als Hij het lichaam niet komt te sparen, want dat vlees heeft het verzondigd en kan de Heere rechtvaardig bezoeken.

Ik werd jaloers op uw schrijven, als hij daar weer eens een levende hoop op hebben mag, want dit leven is toch niets anders als een gestadige dood. Maar als de Heere Zichzelf weer eens aan de ziel uitlaat is alles goed en kan hij alles dragen. Ja vriendin, dan mag hij de Bijbeldichter wel eens nazeggen: *Zo ik niet had geloofd, dat in dit*

leven, enz. Want als hij er met zichzelf door moest, zou hij bezwijken, maar nu draagt de Heere het zwaarste en ligt dat kinnebakken wel eens op en reikt nog wel eens voeder toe en dan krijgt hij weer teerkost op de weg en zo houdt de Heere dat werk in het leven.

De opzoekende liefde is groot, maar de trouwhoudende liefde is niet minder groot en als de Heere dan zo goed weer eens is, dat Hij dat verbond weer eens komt te ontsluiten en Zijn liefde weer eens in het hart uit komt te storten en een beginseltje van die eeuwige vreugde komt te schenken, dan krijgt hij weer een reispenninkje van die lieve Koning; en kan hij die weg weer eens omhelzen en goedkeuren.

Met Rika, Aaltje haar zuster, gaat het nog steeds achteruit en het kan naar de mens gesproken niet lang meer duren. En dan voor eigen rekening naar een ontzaggelijke eeuwigheid, wat onderscheidt hen dan, daar er van nature geen onderscheid is, van één lap gescheurd en allen even diep gevallen. Want buiten God verder, kan men niet.

Ik ga eindigen, ik hoop dat u het lezen kunt, want op 't bed schrijven is zo moeilijk en Aaltje heeft het druk en is erg moe, want zij heeft het dubbel druk, af en toe naar haar zuster en dan heeft ze mij te verzorgen.

Ontvang hierbij de hartelijke groeten aan alle bekenden en van alle bekenden. Zo blijven wij na hartelijke groeten uw vriendinnen,

A. Buth en C. Driesse, daag.

7^e brief

6 november 1941.

Waarde vriendin met man en kinderen.

Met deze laten wij eens iets van ons horen. Door Gods goedheid zijn we nog die we zijn. Het is nog een wonder, dat wij elkander nog mogen schrijven, want sedert de laatste keer is er weer heel wat gebeurd. O vriendin, die week toen dat allemaal in Rotterdam gebeurd is, toen is er zoveel tussen de Heere en mijn ziel omgegaan. Ik liep zo met die woorden uit Psalm 34: *Deze ellendige riep en de Heere hoorde; en Hij verlostte hem uit al zijn benauwdheden.*

En toen er vrijdagsavonds gebombardeerd werd hoorde ik zeggen, dat het weer in Rotterdam was. Daar o vriendin, daar voelde ik de bloedbanden zo, want daar woont mijn zuster met al haar kinderen en haar man. Toen mocht ik ze opdragen aan de rommelende ingewanden van Gods barmhartigheid, want zij konden de Heere niet ontmoeten. Eerst moest ik de Heere billijken vanwege Zijn kastijding maar ook vragen of de Heere om Zijns groten Naams wille ze nog bewaren wilde.

En o vriendin, het is zo'n wonder, want zij zaten er middenin, allemaal, en ze zijn zo wonderlijk bewaard gebleven. Alle ruiten waren eruit en drie bommen lagen vlak voor het huis en een granaatscherf van drie pond zat bij haar in de trap. Als de Heere er nu niet in mee komt, dan blijven ze nog die ze zijn, verhard in de zonde en dat kan toch zo'n leedwezen in mijn hart verwekken.

Hoe gaat het bij **vrouw Stoop**? Doe ze de hartelijke groeten van ons en beterschap als het nog wezen mag.

Met **Gijsje** ging het naar het lichaam niet best en haar man was maar in de bestrijding. Zij krijgt nogal eens wijsheid om met hem om te gaan in de geestelijke zaken, want u weet ook hoe Gijsje is; maar dat valt nogal mee.

Doet C. Kalis ook de hartelijke groeten van ons. Maar naar Sliedrecht komen, zal nog wel niet gaan. Ik ben heel de oorlog nog niet met de trein of boot mee geweest. Ik weet wel, de Heere moet mij overal bewaren, maar het is net in mijn gemoed of ik niet reizen moet.

Nu, ik ga eindigen met de pen, maar niet met mijn hart. De hartelijke groeten van ons

beiden aan al het volk en van het volk. Zo blijven wij, na hartelijke groeten van ons beiden, uw vriendinnen.

Aaltje Buth en C. Driesse.

8^e brief

9 september 1943.

Waarde vriendin met man en kinderen.

Met deze laten wij iets van ons horen. Wij zijn door 's Heeren goedheid nog gezond en heb dat van jullie ook mogen vernemen van uw zuster Arendje. Zij heeft verleden week een brief wezen brengen. Een mooie brief. Hartelijk bedankt ervoor. Gelukkig als hij geen vreemdeling ervan is wat er in staat; dat kan ik er van zeggen, het is harte taal.

Hoe maken jullie het zo al in deze droeve dagen van oordelen en geruchten? Gelukkig die mens, die de Heere geen ongerijmdheid toe durft te schrijven, want de Heere doet geen onrecht.

Wij hebben samen aangename dagen mogen beleven. *Aaltje* was na de schuldvergiftiging zo in haar gemis gekomen. Dat heeft de Heere zo genadig wezen vervullen, zodat zij nu mag rusten in het Vaderhart Gods.

Ook ik heb er voor mijzelf in mogen delen met deze woorden: *Dankende de Vader, Die ons bekwaam gemaakt heeft om deel te hebben in de erve der heiligen in het licht.*

Dat ene werk vriendin, dat is wat, beiden ene toegang tot dat Vaderhart Gods. Ik weet, dat u mij verstaat hé? Wat zal dat zijn, om dat eeuwig te mogen bewonderen. De eeuwigheid zal er niet te lang voor wezen.

Ja vriendin, het was zo in mijn hart: *De zangtijd genaakt en de stem der tortelduif wordt gehoord in het land.* Alle haast was er uit weggenomen. Maar om nu maar met lijdzaamheid die loopbaan te mogen lopen, ziende op die overste Leidsman en Voleinder des geloofs, Die om de vreugde, die Hem werd voorgesteld, het kruis heeft verdragen en de schande heeft veracht en nu gezeten is aan des Vaders rechterhand; als een biddende en dankende Hogepriester. En altijd bezig is in die dingen, die bij God te doen zijn ten goede voor Zijn volk, nog pleitende op Zijn arbeidsloon.

De Heere werkt nog met Zijn lieve Geest. Dat heb je dominee Visser zeker ook wel horen zeggen; het is groot hé?

Nu ik ga eindigen met de pen, maar niet met het hart. Ontvang allen de hartelijke groeten van harte het beste en tot ziens, van Aaltje en van mij die zich noemt, Cornelia Driesse.

9e brief

22 december 1943.

Waarde familie.

Met deze komen wij u hartelijk condoleren waarde vriendin met uw geliefde man en de kinderen met hun zorgzame lieve vader.³ Eenmaal is de slag gevallen, maar één geluk dat u hem met blijdschap na mag staren. Een zuchter in de strijdende Kerk minder. Maar een lover in de triomferende kerk meer.

Ja vriendin, hij heeft zijn kroontje al neer mogen leggen voor de voeten van het Lam en mag met al de verlost en instemmen: *Door U, door u alleen, om het eeuwig Welbehagen.* Dat zal wat zijn voor degenen, die daartoe verwaardigd mogen worden. Het is er om jaloers op te worden.

³ Pieter Mellegers, Sliedrecht

Wij lazen gisteravond een predatie uit Erskine uit Openbaring 22: 1, van die zuivere rivier, klaar als kristal, voortkomende uit den Troon Gods en des Lams; hoe die triomferende kerk daar nu geniet van die volle stroom uit die rivier en uit die beek van de wellusten Gods. Maar ook hoe die strijdende Kerk een druppeltje krijgt uit diezelfde rivier.

O vriendin dat ene werk; ik was in de geest bij u. Want bij tijden en ogenblikken kan hij de doden wel eens prijzen boven de levenden. Ik hoop, dat de Heere u maar goed en nabij mag zijn en ik mag het weleens geloven ook. Want de Heere is in nood en dood voor al Zijn volk oneindig groot. Want in die tijden weet men soms het meeste wat men aan de Heere heeft. *Hij mag rusten op zijn slaapstede, want zijn leven was Christus en zijn sterven gewin*; en op een hoge leeftijd, 81 jaar bijna.

Nu ga ik eindigen, hopende dat de Heere u sterken en ondersteunen mag in zo'n gewichtige ure.

En nu geliefde kinderen, moogt u allen de voetstappen nog eens gaan drukken van uw lieve ouders achter die Overste Leidsman en Voleinder des Geloofs, die voor de vreugde die Hem was voorgesteld het kruis heeft verdragen en de schande veracht. Want nooit heeft men berouw, dat men te vroeg naar de Heere is gaan zoeken, maar wel dat men de genadetijd verbeuzeld heeft. En er liggen ook zoveel verzuchtingen aan de troon der genade en het leven is zo onzeker en de dood zo gewis. En als de Heere een lieve vader van ons weg komt te nemen, dan klopt de Heere weer eens dubbel bij ons aan ons hart.

Nu ga ik eindigen, hopende dat u deze letteren in redelijke welstand mag ontvangen.

Zo blijven we na hartelijke groeten,

A. Buth en C. Driesse.

10e brief

Sommelsdijk.

Geliefde vriendin.

Uw briefje van 19 februari heb ik 24 februari al ontvangen. Dat is voor deze tijd gauw hé?

Wat is de kaart van **Kee** lang onderweg geweest, maar zij is gelukkig. O vriendin, wat heb ik ze met jaloersheid na mogen staren. Ik mocht zo maar geloven dat ze maar een eindje vooruit ging. De laatste week heeft ze nogal veel geleden naar 't lichaam, maar die lieve Borg kwam Zich zo uit te laten. Ze mocht eens blikken in die stad, die fondamenteen heeft, waar God Zelf Bouwmeester en Kunstenaar van is. Dan krijgt men de hemel toe. O, dat grote goed, dat nu ook voor haar en al dat duurgekochte volk weggelegd is.

Ze zei zo, dat ze hoorde zingen 't *lied van Mozes en 't Lam*. De Koning stond met Zijn tien maal tienduizenden om haar te halen; 't was zalig dat te mogen horen.

Zaterdagavond nam ze afscheid van me en zei dat ze met sabbat Boven zou zijn. En dat was waar, want zondagmorgen om 12 uur is zij overleden, heel zacht. Ze heeft nog 2 uur in een rustige slaap gelegen. Toen ze de laatste snikjes gaf, kwam er een glans over haar heen.

Ik had dat niet kunnen denken. Ik zag zo tegen die scheiding op en dat kwam de Heere bij me weg te nemen en ik kreeg toen een gunning in mijn hart, dat ze nu van stonde aan mocht opgenomen worden in de eeuwige heerlijkheid.

O lieve vriendin, wat heb ik je nu mogen verstaan uit je briefje, toen je man overleden is. Ik mag wel zeggen dat ze als een arme bedelares gestorven is. Het was een aangename begrafenis door ds. Visser uit Openbaringen: *Aldaar zal geen nacht zijn*. 't

Was voor mij een groot gemis, dat kan u 't best voelen.

Ik ben dadelijk ziek geworden, maar die lieve Borg kwam al mijn gemis en ledigheid met Zichzelf te vervullen en die vrede te schenken, niet gelijk de wereld ze geeft. Ik heb 6 weken in bed gelegen en kom nu 's morgens een paar uur op en 's middags een poosje. O lieve vriendin, het is overal oorlog en gevaar, maar in mijn hart is het vrede met God door onze Heere, enz.

Nu eindig ik, ik ben nog niet veel waard.

Ik heb **Corn. Kalis** haar kaart ontvangen en wil al het volk van me groeten. Wees zelf hartelijk gegroet. Schrijf je ook eens gauw terug?

In Dortmund zijn er 2 neefs van Kee omgekomen, 25 jaar. Wat zou ze daarvan geweten hebben; een van Hans en van Marie.

Je liefhebbende vriendin.

(Uit deze brief blijkt dat Kee Driesse zalig overleden is; februari 1944. De brief is ongetwijfeld gericht aan **Wed. Mellegers** te Sliedrecht, want haar man was onlangs overleden.)

4. Uit het leven van Aaltje Buth te Middelharnis

Aaltje Buth werd geboren op 5 juni 1885. Aanvankelijk behoorde zij bij de Gereformeerde Kerk die van 1914 tot 1928 werd gediend door ds. G. van Velzen. Toen er in 1931 een Christelijke Gereformeerde Kerk in Middelharnis werd gesticht, sloot zij zich daarbij aan. Haar moeder was na een leven van strijd tot ruimte gekomen en stierf toen ze nog maar vijftig was. Een oom vroeg Aaltje of ze niet jaloers was op haar moeder, maar dat moest ze ontkennen. Ze vond het leven van haar moeder veel te bekrompen.

Aaltje werd dienstbode bij de rijke dames Slis op de Kade te Middelharnis. Door het luiden van de klok bij de begrafenis van een kind werd ze stilgezet. De Heere legde de vraag in haar hart, *waar ze zou zijn als de klok voor haar moest luiden?*

Onbekeerd sterven en eeuwig verloren gaan, en een moeder die in het gericht tegen haar zou getuigen, dat werd haar uitzicht! De uitspraak van destijds tegen haar oom, dat ze niet jaloers op haar moeder was, werd tot schuld. Ze kreeg smart over de zonde. De mensen om haar heen merkten dat ze veel verdriet had. Zij dachten dat het kwam door het verlies van haar ouders, want haar vader was inmiddels ook overleden.

Eén van de dames Slis vroeg aan de werkster (dat was **Keetje Driesse**, in het vorige hoofdstuk beschreven) of ze Aaltje wat kon opbeuren. Deze antwoordde toen: 'Juffrouw, een verbroken hart en een verslagen geest kan ik niet opbeuren, dat moet God doen.'

Negen jaar leefde Aaltje als een bekommerd en missend mens, maar voor de bediening van het Heilig Avondmaal kwam er verandering. Op de avond vóór die zondag was er gezelschap bij de zuster en zwager van Aaltje. Deze zwager, Joh. Verduin, was ouderling in de Gereformeerde Kerk en hij kende het leven van Aaltje. Aaltje was ook op gezelschap, maar moest vroeg weg omdat zij dienst had. Voor ze vertrok, zei haar zwager: 'Aaltje, zul je morgen voor je Koning uitkomen?' Zij antwoordde dat zij geen koning had en vertrok. Maar dat kwam terug, want ze bedacht: als de Heere je Koning niet is, dan is de satan je koning! Dat bracht hevige strijd.

Die avond viel Aaltje vermoeid naar lichaam en ziel, in bed. Vooraf had ze een gebed gedaan en toen kwam duidelijk in haar hart: "Ik zal raad geven. Mijn oog zal op u zijn." Men zou denken dat die woorden haar wakker hielden, maar nee, Aaltje viel direct in slaap. De andere morgen werd ze vroeg wakker. Terwijl ze zich omdraaide om nog wat verder te slapen, kwam er met kracht in haar hart, uit Hooglied 2: 10: "*Sta op, Mijn vriendin, Mijn schone, en kom!*"

Toen openbaarde de Christus Zich aan haar ziel en kreeg ze betrekking op het Heilig Avondmaal. Die morgen verklaarde Christus Zich nog nader aan haar hart, zodat ze mocht getuigen: "Al wat aan Hem is, is gans begeerlijk." Zulk Een was nu haar Zienvriend geworden.

Ze verlangde nu naar het Heilig Avondmaal, maar kreeg voor het zover was, opnieuw bestrijding. Toen ds. Van Velzen voor de tweede tafel nodigde, werd Aaltje, voor haar gevoel, opgetild en naar de tafel gedragen, die ondertussen al vol was. Een bevestigde vrouw gaf toen haar stoel aan Aaltje en pakte er zelf een andere stoel bij. Aaltje zat precies voor de dominee. Die richtte zich tot haar en zei: "Hoe ben je hier gekomen, ben je gekomen om te getuigen wie je Liefste is? *Hij is blank en rood en draagt de banier boven tienduizenden en al wat aan Hem is, is gans begeerlijk.*" Ds. Van Velzen verwoordde precies wat in haar hart leefde. Deze ervaring was voor haar onvergetelijk; een ogenblik de hemel op aarde.

Aaltje mocht ook de bewuste rechtvaardigmaking beleven. Haar vriendin Keetje Driesse schreef op 9 september 1943: *Wij hebben samen aangename dagen mogen beleven. Aaltje was na de schuldvergeving zo in haar gemis gekomen. Dat heeft de Heere zo genadig wezen vervullen, zodat zij nu mag rusten in het Vaderhart Gods.*

Daarop volgde voor haar het woestijnleven. Tot aan het eind moest ze inleven: minder zonde doen, maar groter zondaar worden. Ten volle is aan haar vervuld wat zij in het begin van het nieuwe leven als een testament ontvangen had: "In de wereld zult gij verdrukking hebben maar heb goede moed, Ik heb de wereld overwonnen."

Zij kwam uiteindelijk, dement, terecht in het verpleeghuis *De Samaritaan*. Bij ogenblikken getuigde ze daar: "Mijn God, U zal ik eeuwig loven, omdat Gij het hebt gedaan."

Kort voordat ze een hersenbloeding kreeg, getuigde ze tegen een vriendin: "Anna, wat de Heere over mij besloten heeft, weet ik niet; maar dit weet ik, dat God gesproken heeft: "Dat goede werk dat Ik begonnen ben, zal Ik voleindigen tot op de dag van Jezus Christus." En bij mijn graf mag je zingen - en daar is grond voor –

"Maar 't vrome volk in U verheugd,

Zal huppelen van zielevreugd,

Daar zij hun wens verkrijgen."

Aaltje stierf op 15 juli 1983. Zij werd begraven na een rouwdienst waarin voorging ds. H. Ligtenberg jr. De Christelijke Gereformeerde ds. M.C. Tanis van Sliedrecht sprak aan haar graf.

Oude paden, september 2003

4.2. Brieven van Adriana Boender

Adriana Boender werd op 6 december 1848 te Nieuw-Beijerland geboren; ze is daar overleden op 3 maart 1935.

8 november 1933

Geliefde kinderen en vrienden,

Het was onlangs op een morgen dat ik wakker werd en ik terstond zo door Gods lieve Geest ingeleid werd in het hart van God, hoe Hij van eeuwigheid, eer er nog iets van ons aanwezig was, Zich een volk heeft uitverkoren in Zichzelf, voor de grondlegging der wereld, waarin Hij Zich verheerlijken wilde. Daarna werd ik ingeleid in de schepping, toen Hij ons in Adam zo volkomen naar Zijn beeld geschapen had en wij met kermis, gerechtigheid en heiligheid begaafd waren, zodat de Heere met genoeg en welgevallen op ons neerzag, omdat Hij iets van Zijn heiligheid in ons aanschouwde.

Maar helaas, wij zijn door onze diepe zondeval dat heerlijke beeld verloren, zodat wij nu beeldragers van de satan geworden zijn en midden in de dood liggen. Wij zijn allen tezamen dervers van de heerlijkheid Gods geworden, verbondsbrekers, trouweloze zondaars, van God afgefallen en de duivel toegevallen; wij hebben God tot een leugenaar gemaakt, o snode ondankbaarheid!

En nu wordt hierin de barmhartigheid en liefde Gods openbaar: in het openbaren van Zijn eeuwig verbond, dat vast was eer de wereld was, dat verbond met Christus, Zijn lieve en dierbare Zoon, dat verbond des vredes, waarin alles besteld is wat tot heil en zaligheid van Zijn arme volk nodig is. Die lieve Borg en Middelaar heeft het alles op Zich genomen en het in de tijd uitgevoerd. O, dat grote werk der verlossing heeft aan die lieve Borg wat gekost, want Hij moest aan Gods gerechtigheid voldoen, want God, die heilige, die heerlijke, volmaakte, algenoegzame God, kon van Zijn gerechtigheid niet af; zij moest voldaan worden door die lieve Borg. En nu weten wij het hoe die dierbare Borg tussenbeide gekomen is en gezegd heeft: 'Ik heb lust, o Mijn God, om Uw welbehagen te doen; en Uw wet is in het midden Mijns ingewands'. En als wij dan eens verwaardigd worden om met Hem in de hof te gaan, en wij zien Hem dan, door het geloof, grote droppelen bloeds zweten, dan gevoelen wij weleens wat onze zonde Hem gekost heeft; om onze zonde is Zijn hart doorboord. Maar als Zijn bitter lijden goed op onze harten inwerkt, dan doorboort ook dat liefdeskruis onze harten. Want het was niet het houten kruis dat Hem het zwaarste drukte, maar het was de toom van God die op Hem aanviel; de zonde van Zijn uitverkorenen moest Hij betalen en aan Gods gerechtigheid moest genoeg gedaan worden. Nu, dat heeft Hij volkomen gedaan, Zichzelf Gode onstraffelijk opofferende. Nu is de zonde verzoend, de ongerechtigheid verzegeld en een eeuwige gerechtigheid teweeggebracht, Dan. 9:24.

Nu komt het voor ons erop aan of wij God hebben leren kennen in Zijn heiligheid en rechtvaardigheid, onszelf in onze vloek- en doemwaardigheid en Christus in Zijn algenoegzaamheid.

O, zalig die God leren kennen in Zijn grote goedheid, genade en barmhartigheid in Christus en in Zijn algenoegzaamheid in Christus Jezus, Zijn lieve Zoon, en de Heilige Geest als Leidsman op het pad, naar de gewenste hemelstad.

O heerlijke dag, de dag der opstanding zal zo heerlijk zijn dat wij het niet kunnen uitspreken; zolang wij hier zijn, zijn wij onbekwaam om God te verheerlijken. Als wij zuchtende en klagende zijn over onze onbekwaamheid, worden we weleens vertroost dat we eenmaal bekwaam gemaakt zullen worden om God met ziel en lichaam te

verheerlijken.

O, het is veertig jaar geleden dat de Heere mij bekendgemaakt heeft dat buik en spijsz tenietgedaan worden, maar dat ik met al mijn leden eeuwig God zal verheerlijken. O, liefderijke God, wat is Uw goedheid toch groot over Uw volk, dat Gij van eeuwigheid liefgehad hebt van vóór de grondlegging der wereld en hier zo liefelijk troosten wilt als zij treuren over de ongerechtigheid en dwaasheid die in hen zijn. Maar ze hebben ook weleens een tijd dat ze van verwondering uitroepen: 'O, zoete Jezus, hebt Gij Uw handen aan het kruishout laten nagelen om ons van de banden der zonden los te maken?' En dan zijn ze soms zo blij, net zoals dominee Smytegelt eens vroeg in een predicatie: 'Brengt gij de Heere Jezus weleens een liefelijke dankbetuiging, of is het altijd maar klagen?'

Zo was ik eens op een keer in mijn huisje aan het werk, toen de liefde van de Heere Jezus zo erg in mijn hart kwam dat ik mijn handen tegen de muur moest uitstrekken en zei: 'O, zoete Jezus, hebt Ge Uw heilige handen laten doorboren om mijn ziel en lichaam voor eeuwig los te maken van de banden der zonde en van satan?' Toen bepaalde de Heere mij er vragenderwijze bij of er van een brandhout nog een schoon stuk werk gemaakt kon worden. Toen zei ik: 'Ik ben niet anders, Heere, dan om als een brandhout verbrand te worden, maar, Heere, hier ziet Gij Uw werk'. Toen sprak de Heere tot mij: 'Ik heb je als een parel aan Mijn Middelaars- kroon gehecht'; toen was mijn ziel zo verwonderd, dat kan ik niet uitdrukken. Daarom schrijf ik het nog eens op, opdat jullie na mijn dood nog eens kunnen lezen hoe goed de Heere in Zijn nederbuigende liefde is, om met een nietig mensenkind zo te spreken, o, eeuwig wonder! Er is geen beter werk dan om Gods goedertierenheid te overdenken. Zo is het dikwijls gebeurd dat ik op mijn klagen en vragen antwoord kreeg. Als ik in behoefte was, zei de Heere tot mij: 'Zou Ik om Mijzelf je niet alle dingen schenken?' En dan werd ik weer gesterkt. En op een tijd dat ik mijn nood aan Hem klaagde, kreeg ik deze woorden: 'Door vele verdrukkingen zult gij ingaan'. Zalige troostwoorden voor die zalige toekomst; het arme volk moet hieruit en -door leven. En zo zou ik vele dingen kunnen uitschrijven, want die zijn zo- vele dat ik ze niet noemen kan.

Al Gods volk die zalige, Drie-enige God tot hun deel en zaligheid krijgt, dan worden alle beloften ja en amen in Christus Jezus, tot heerlijkheid. Gods. O, eeuwig wonder, o, eeuwig wonder, ja, wonderlijk tot in alle eeuwigheid. Amen, ja amen.

Maleáchi 4:1

Geliefde kinderen en vrienden,

Wat hebben wij allen die de Heere vrezen toch recht en reden om onszelf te verblijden in de Heere, onze God, Die ons gedurig verschoont, gelijk een vader zijn zoon verschoont en ons in die grote dag, wanneer de Heere komen zal om alle goddelozen te verteren en te verbranden als dorre stoppels, niet zal verteren, maar ons in onszelf doet verteren door de Geest des oordeels en der uitbranding, om onze vermeende eigengerechtigheid te verteren in de vlam van Zijn eeuwige gerechtigheid, opdat wij aan die dierbare Christus genoeg zouden hebben en ons in Hem zouden verlustigen. Wat zou dat een weldaad zijn.

O, wat is het geloof in de Drie-enige God mij een onbegrijpelijke weldaad, daar er zovelen heengaan aan wie Zijn vrijmacht nooit geopenbaard is in Zijn heiligheid en rechtvaardigheid, noch ook in Zijn genade en barmhartigheid in Jezus Christus, Zijn lieve Zoon, onze dierbare Verlosser en Zaligmaker. De mens is van nature een vreemdeling van God en van zichzelf.

O, geliefde medemensen, als ik dat alles dan zo overdenk, dan wordt het wonder van

Gods opzoekende liefde en genade zó groot! O, dat de Heere zulk een goede en goeddoende God is dat Hij Zich nog wil ontfermen over zulk een volk als wij zijn in ons verbondshoofd Adam, zulke diepgezonkenen, zulke verbondsbrekers, zulke verlaters en verachters van Hem. O, als we onszelf zien, wat een onreine en walgelijke zondaars toch! En zie, over dezulken, die zich zo leren kennen, heeft de Heere nu van eeuwigheid gedachten des vredes gehad en Hij komt ze in de tijd hun ellende en nood te openbaren, en dan zinken ze haast in verwondering weg, want zij konden uit zichzelf niet anders denken dan dat het kwaad hen treffen zou: O, wonder van Gods eeuwige liefde in Christus Jezus, Zijn dierbare, lieve Zoon, onze dierbare, lieve Zaligmaker, Die Zijn dierbaar hartenbloed heeft uitgestort om ons, arme zondaren, met God te verzoenen. O, dat wonder is toch zo groot dat wij het nooit naar waarde kunnen uitdrukken. Och, dat wij maar meer leerden sterven aan alles wat buiten de Heere is, dat wij meer mochten leven in Hem Die ons leven is. O, zeg ik weleens, had ik maar meer verstand om een goed gebruik te maken van de volheid die in Jezus is, dat zou een groot voorrecht voor mij zijn. Maar eenmaal komt de tijd dat volle vreugde en blijdschap op hun hoofden wezen zullen.

Toen ik acht of negen jaar oud was, ging ik op een keer met een Bijbeltje in mijn zak in de schuur. Ik wilde het voor mijn moeder en broers niet weten dat ik erheen ging om te lezen. Maar ik dacht: ik moet toch eerst bidden, en dat gebedje ben ik nooit vergeten. Ik bad tot God en zei: O God, hier is nu een ongelukkig kind, want ik heb van Uw volk en uit Uw heilig Woord gehoord dat er een God is, mam- ik ken U niet; mocht Gij Uzelf aan mij eens openbaren. En toen las ik Spreuken 8 en kreeg deze woorden: Die Mij vindt, vindt het leven." Wat een nederbuigend God om bemoeienissen te hebben met zulk een zondig kind!

Dat ik nog zien, schrijven en lezen kan, is mij nog tot troost; ik ben toch zo kort van adem; werken kan ik niet meer, mijn ogen zijn tot heden nog goed, maar mijn handen niet; ik kan de naald niet eens vasthouden.

O, geliefde medemensen die God vreest, groot en klein, wat behoorden wij dan innerlijk verheugd en blij te zijn in en over zulk een volzalige en algenoegzame God en dierbare liefelijke Zaligmaker, Die Zijn dierbaar bloed heeft uitgestort om ons, arme zondaars, weer in de gemeenschap met God in te leiden, om te maken dat die God, Die rechtvaardig op ons vertoornd was, door Zijn bloedige offerande verzoend werd, zodat dat liefdeshart des Vaders weer zo ruim geopend is dat Hij ons weer kan liefhebben. O, eeuwig wonder, zondaars met God verzoend door de dood van Zijn lieve Zoon. O, wat moesten onze harten niet wegsmelten bij het overdenken van zulk een weldaad.

O Heere, leer ons leven om te kunnen sterven en leer ons sterven om oprecht te kunnen leven. O Heere, leer ons sterven in en aan onszelf; leer ons leven in U, uit en door U en tot Uw eer. O Heere, leer ons de kracht van Uw kruisdood recht gevoelen in onze harten, laat de bitterheid van het kruis zoet zijn in onze zielen. Zoete Jezus, Gij zegt: Ik leef en Gij zult leven.

*Ik spreek hier zo in dit geschrift,
omdat het in mijn ziel is ingegrift.
De ziel die steeds met Hem verkeert
en Gods nabijheid is gegeven,
wordt denkende van God geleerd
om in 't vertrouwen vast te kleven.*

Heerlijke troost voor de bedroefde van hart in dit kommervolle leven, in elke stand:

De Heere zal u wezen tot een eeuwig licht en uw God tot vrolijkheid en blijdschap des harten. Gelijk de bruidegom vrolijk is over de bruid, also zal de Heere vrolijk zijn over Zijn arme volk, dat in zichzelf zo arm is dat het niets heeft om mee voor God te kunnen bestaan. Maar in die lieve Borg zijn ze zo rijk, zij kunnen die hemelschatten nooit overzien, want ze krijgen een Drie-enig God tot hun deel en eeuwig goed in de hemel, met al die heerlijke engelen en die zalige geesten die voor de troon zijn. Hun nu zo duistere ogen zullen zo helder zien dat ze in verwondering zullen inzinken en wegzinken in de liefde in Christus, en dat voor eeuwig om de Drieenige God te lieven en te loven zonder gebrek, zonder zonde. En dat alles mag door het geloof in Christus Jezus, mijn Heere, door de liefde Gods en de bediening des Heiligen Geestes. Dat zij zo.

Hierbij nog een versje van ds. Simonides, vroeger leraar te Rotterdam:

*Wilt gij gelukkig zijn, en in de dag herrezen,
bespiegelen de glans van dat oneindig Wezen,
betracht hetgeen u zozeer bevolen werd:
de hemel in het oog en Christus in het hart.*

Toen ik eens in de kerk zat te zuchten dat wij zulke zondige mensen zijn, kwam het met kracht in mijn hart: "Over alles wat heerlijk is, zal een beschutting zijn." Dit was tot troost van mijn ziel en ook van de gemeente, want Hij bewaart en beschut ons nog tot op deze ogenblikken toe, naar Zijn Woord. De Heere is goed der ziele die Hem zoekt.

4 juni 1934

Briefje aan N.N.

Zeer geachte vriend en vriendin,

Ik heb gehoord dat jullie een zoon geschonken is. Wel gefeliciteerd met hem, ook al de kinderen. Het is dan weer meer werk om ze allen op te dragen aan de troon der genade. Want die ouders die de Heere vrezen, zijn er zo dikwijls over bekommerd of ze een zaad des Heeren mochten zijn. Zij leggen steeds nieuwe verzuchtingen en tranen voor de Heere neer en als zij dan eens een tijd stil zijn, dan zeggen ze weleens: "O, lieve Heere Jezus, niet mijn tranen, maar alleen Uw bloed wast en reinigt van al hun zonden." Ik heb weleens gezegd: Één druppeltje van Uw dierbare bloed is machtig om hun zielen te reinigen." Maar nadenkend heb ik leren kennen dat wij allen de voorbede van Christus nodig hebben, want van nature zijn wij geheel melaats en onrein; dan rom hebben wij die lieve Zaligmaker zo gedurig nodig om steeds bij vernieuwing gewassen en gereinigd te worden. Hij is toch die grote Hogepriester, Die altoos medelijden heeft met onze zwakheden. O, die liefde Gods in Christus Jezus, onze Heere, is niet om uit te drukken.

O, geliefde vriendin, dat de Heere je hart bij de aanvang of bij de voortgang moge vervullen met Zijn liefde en genade en dat je tezamen met je kinderen Hem mag dienen, eren en vrezen, tot eer van Zijn heilige en heerlijke Naam. De Heere make je Zelf bekwaam daartoe om Zijns Zelfs wil.

Hartelijk gegroet van je vriendin,

Vrouw Stuij

Zeer geliefde vrienden,

Ik werd onlangs bepaald bij de toestand van de kerk Gods en ik zag en gevoelde dat de kerk in nood was en geen kracht had om te baren. O, wat zonk mijn ziel toen in diepe rouw en in smartgevoel neer voor Gods aangezicht met de innerlijke verzuchtingen of de Heere nog eens op Zijn arme Sion wilde neerzien en Zich erbarmen over Zijn zwakke kerk, dat Hij Zijn arme, zuchtende volk nog eens wilde horen en verhooren, hun boeien en banden eens wilde verbreken, ze nog eens stellen in de heerlijke vrijheid der kinderen Gods, ze nog eens tot een lof op aarde stellen en ze doen verkondigen de deugden van God, Die hun zielen getrokken heeft uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht. En nu kan ik jullie niet een duizendste portie zeggen van wat er toen in mijn ziel omging; dat blijft voor de eeuwigheid bewaard.

O, lieve vrienden, dat wij toch eens recht behoefte mochten ontvangen om eens recht te leren leven tot eer van Zijn nooit genoeg volprezen Naam. O, als de Heere een weinig van Zijn liefde in onze arme zondarsharten doet nederdalen, o, wat is dat onbegrijpelijk groot; dat zulk een dierbaar en volzalig Wezen Zich in liefde wil uit laten in het hart van zulk een in zichzelf alles onwaardige, die niets verdiend heeft dan toorn en vloek. Die komt Hij uit genade, zonder krenking van Zijn rechtvaardigheid, de zegen schenken in plaats van de vloek, o, eeuwig wonder.

O, wat een eeuwig wonder toch dat zulk een lief en zalig Wezen bemoeienissen heeft willen hebben met zulke diep ellendigen als wij zijn. O, hoe groot als ik het alles zo zit te overdenken, hoe de Heere mij altoos in mijn kommervolle levensdagen versterkt, vertroost en bemoedigd heeft, ook op een keer na het Avondmaal genoten te hebben en ook onder het gebruik ervan. Het heugt mij nog dat dominee Janse zo zei: "Dat de Heere zo goed is voor Zijn arme en bedrukte volk, maar", zei hij, toen hij mij een stukje brood gaf, "ook voor de verblijde." En toen zongen wij een versje en onder het zingen gevoelde ik dat de engelen in de hemel verblijd waren dat de Heere in genade op mij heeft willen neerzien. O, wat zijn die engelen dan toch heerlijke schepselen dat ze zo in hun staat, waar God ze in geschapen had, met veel meer verstand en wijsheid begiftigd zijn dan Gods volk hier op aarde. Maar Gods volk versmaadt en veracht elkaar soms uit onkunde in de weg des Heeren met Zijn volk, soms uit grote hoogmoed, want die moet uit onze harten uitgeroeid en uitgebrand worden door de Geest des oordeels en der uitbranding. De Heere heeft wat te doen om ze nederig, klein en ootmoedig te maken.

O, ik heb vroeger weleens gezegd: "O, Heere, één druppeltje van Uw grote liefde in mijn zondige hart vermurwt het meer dan de kracht van Uw heilige wet", want, o mensen, wij hebben zulke harde harten. Maar de Heere komt ze te verbreken en te verbrijzelen door Zijn lieve Woord en Geest, Hij doet met hen naar Zijn Woord, Hij neemt het stenen hart weg en geeft hun een vlezen hart, dat Hij Zelf komt te buigen en te bewerken naar Zijn wil en welbehagen. Ik had nooit kunnen denken dat ik op de leeftijd van 84 jaar en acht maanden zulke weldaden, aan mij bewezen, mocht opschrijven ter eeuwige gedachtenis aan Gods grote goedertierenheid, aan ons in deze gemeente bewezen. En nóg bewijst de Heere Zelf: Waar twee of drie in Mijn Naam vergaderd zijn, zal Ik in het midden zijn." En Zijn heerlijke engelen aanschouwen de weldaden die Hij ons nagelaten heeft. Toen zei Hij: Nu ga ik heen en zal u allen tot Mij trekken, opdat gij eeuwig bij Mij zult zijn in de plaats waar vele woningen zijn, opdat gij Mijn heerlijkheid aanschouwen zult die Mij de Vader gegeven heeft, opdat wij tezamen verblijd mogen zijn over de verkiezende liefde Gods om zondaren zalig te maken zonder krenking van Zijn heerlijke deugden en rechtvaardigheid. O, dat de gemeente dat meer gedenken en opschrijven mocht ter gedachtenis voor het volgende geslacht, opdat zij zouden weten welk een goede en goeddoende God Hij voor ons

geweest is en zijn zal voor allen die Hem in waarheid vrezen.

*In onszelve zijn wij duister,
maar, och Heere, verbreek de kluister
van die dikke duisternis
waarmee onze ziel bevangen is.*

Johannes 3:1

*O, ondoorgrondelijke liefde,
die des Vaders hart doorgriefde,
om ons Zijn kinderen te noemen,
opdat wij Hem eeuwig zouden roemen,
in de gemeenschap voor de troon,
bij de Vader en de Zoon
en de Heilige Geest tezamen,
Die ons allen maakt bekwame,
om Zijn grote goedigheid
te roemen tot in eeuwigheid.*

Bron: o.a. *Van 's Heeren wegen*, Houten 2003

**DE LEIDING GODS IN DE NATUUR EN IN DE GENADE
GEHOUDEN MET**

Adriaantje de Waal

huisvrouw van B. Witvliet

Overleden te Middelharnis, 26 januari 1890

Door haarzelf beschreven en na haar dood op verzoek van enige vrienden gedrukt.

Woord vooraf

Geliefde lezer!

Het boekje dat u hier wordt aangeboden, is, zoals u uit de titel en inhoud zien kunt, een beknopt verhaal van de leiding die de Heere in Zijn aanbiddelijke voorzienigheid heeft believen te houden met A. de Waal, beide in de natuur en in de genade, gedurende haar leven door haarzelf beschreven en na haar dood op verzoek van vele vrienden en vriendinnen door de druk enigszins openbaar gemaakt.

U ontvangt het geheel volgens haar eigen handschrift, alleen van de grofste spel- en taalfouten gezuiverd; het voor- en slotwoord zijn op verzoek door een vriend van de overledene geschreven.

Het doel van de overledene is volgens haar eigen getuigenis alleen geweest om te vermelden wat de Heere naar Zijn vrijmachtig welbehagen aan haar ziel heeft willen doen, door haar te trekken uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht; zij heeft dat geschreven om God de eer te geven voor Zijn genade aan haar bewezen en om haar naasten te stichten. De Heere geve dat het oogmerk van de overledene mag worden bereikt en zegene dit werkje aan degenen die het zullen lezen of horen, tot hun nut en stichting. Dat zij zo.

Middelharnis, februari 1891

V. Sr

De leiding Gods

Middelharnis, 1877

Mijn jeugd(jaren)

Daar het in de weg van Gods aanbiddelijke voorzienigheid is dat Hij mij, onwaardige, zoveel jaren in Zijn lankmoedigheid heeft gespaard en gedragen, zo gevoel ik mij steeds opgewekt om de weg die de Heere met mij heeft believen te houden, zowel in de natuur als in de genade, op papier te stellen, niet omdat mijn weg iets bijzonders is, buiten die van anderen van Gods lieve kinderen, o neen, al jarenlang heb ik er een begeerte toe gehad, maar ik had geen vrijmoedigheid om eraan te beginnen, maar nu word ik daar zo toe gedrongen dat ik het niet langer durf uit te stellen. Mocht het zijn tot Gods eer en tot verheerlijking van Zijn driemaal heilige Naam.

En Gij, o Heere voor Wie het niet te wonderlijk is om met kleine dingen grote daden te doen, ondersteun mij, arm, ellendig, zwak en broos adamskind, dat tot niets bekwaam is zonder Uw Goddelijke kracht en hulp. Dat zij zo.

Ik werd geboren uit arme ouders; mijn vader was van beroep visser en mijn moeder kwam uit dezelfde stand.

Het beliefdde de Heere mijn moeder in de ouderdom van 31 jaar door de onverbiddelijke dood weg te nemen; ik was tweeënhalf jaar oud en mijn vader bleef toen met vier kinderen, waarvan ik de jongste was, achter.

Toen ik vijf jaar oud was, kreeg ik door Gods aanbiddelijke voorzienigheid een stiefmoeder, die ook spoedig door de dood werd weggenomen; uit dit huwelijk waren echter geen kinderen voortgekomen; zo was ik dus weer zonder moeder.

Toen ik de leeftijd van zeven jaar bereikt had, ontving ik mijn derde moeder, die mijn vader overleefd heeft. Wat ik in die tijd ondervonden heb, kan ik niet allemaal mededelen, maar wie van zulke omstandigheden iets kent of ondervonden heeft, zal het zich wel enigszins kunnen voorstellen; en zo sukkelde ik al voort.

Al vroeg had ik in mijn gemoed indrukken van dood en eeuwigheid, en ik was ijverig in het leren. In die tijd ging ik naar school voor rekening van het armbestuur, daar mijn ouders door onvermogen niet in staat waren om mij voor eigen rekening te laten onderwijzen.

Toen ik tien jaar oud was, verliet ik de school; ik kon toen lezen, schrijven en rekenen. Omdat ik zwak was van lichaamsgestel, en daarom niet geschikt voor dienstbode, werd ik door een tante van mij op een naaischool gedaan om het naaien te leren.

Toen ik 13 jaar oud was, verstond ik mijn vak als naaister tamelijk goed, en ik had er veel lust toe om daarmee mijn brood te verdienen. In het begin ging dit echter niet te voorspoedig, maar zuchtende en roepende tot de Heere, hoewel ik Hem tot mijn schaamte toen nog niet recht kende, bad ik toch: "Ach Heere, bestuur Gij toch de harten, Gij zijt immers een God zowel der natuur als der genade."

Ik had toen onder alles gedurig het oog op God, en dat bewaarde mij voor veel buitensporigheden, waar de zondaar van nature zozeer toe geneigd is, maar na verloop van twee jaar kreeg ik veel naaihuizen, en de mensen waar ik kwam, hielden veel van mij, ten eerste omdat ik zoveel was als een wees en ten andere omdat ik uitwendig vroom en godsdienstig was.

Zo ging het al voort totdat ik 18 jaar oud was. Omstreeks die tijd liet ik mij in mijn blindheid als lidmaat der Hervormde Kerk aannemen door ds. Schippers die toen hervormd leraar was te Middelharnis.

Mijn huwelijk

Toen dit voorbij was, kreeg ik verkering met de persoon die ook mijn echtgenoot geworden is en met wie ik thans reeds ruim 45 jaar door de band des huwelijks verenigd ben, door des Heeren zegen en grote goedertierenheid over ons. In het eerst had ik daar veel mee te worstelen, want hij was heel wat lichter en vrolijker van humeur dan ik, maar de Heere heeft uitwendig veel aan banden gelegd, zodat ik Gods goedheid daar niet genoeg voor kan danken.

Toen wij door de echt verbonden werden, was mijn echtgenoot 28 en ik 23 jaar oud. Nadat wij nu door de band des huwelijks verenigd waren, kwam ik in vele en onderscheiden proefwegen, en dit dreef mij veel in het eenzame tot de Heere, om een weg te zoeken die ik van nature niet kende en die ook geen sterveling kent voordat het de Heere belieft die weg uit vrije genade aan hem te openbaren.

Maar nu kwam de Heere met kracht om mij te trekken uit de macht der duisternis, hoewel ik toen nog niet durfde te geloven dat het een werk van Gods Geest was, want de Heere kwam mij voor *als een heilig en rechtvaardig God en buiten Christus een verterend vuur en een eeuwige gloed, waar geen menskind bij wonen kan*, Jesaja 33:14. Daardoor was ik geheel verslagen; ik wist nu niet meer waarheen te gaan, en deed niet anders dan roepen dat God rechtvaardig was, al zou Hij mij voor eeuwig van voor Zijn aangezicht verdelgen, maar ik verstond er niets van dat ik verloren lag onder een verbroken verbond der werken.

Ik was toen ruim 23 jaar en van die tijd af ging ik steeds gebukt onder de zware last van Gods toorn, mijn zonden en verloren toestand; ik wist geen andere weg dan mijzelf te bekeren, te lezen, te bidden en te roepen om genade en geen recht, en ik wist niet dat ik mijn recht zo vasthield. Ach, wat is de mens van nature toch blind voor de weg van vrije genade; ik was vroom en toch een zondaar voor mijzelf en trachtte zo door allerhande -goede voornemens die zonden te boeten, maar om een arme, verloren zondaar voor God te worden, daar wist ik niets van.

Beproevingen

Ik kreeg in die toestand nogal eens moedgevende waarheden, maar ik bleef in mijn oude huis zitten en wist niets van mijn vijandschap tegen een weg van vrije genade. Het duurde omtrent tien jaren dat ik onder de wet bleef worstelen, en ik wist niet waar het haperde. Als ik bij Gods volk was, gevoelde ik wel dat ik hen niet kon volgen, als het op de zaak aankwam, wat het was om onder het recht van God te vallen en verloren te gaan, om als een gans ontbloot zondaar de dood op al mijn werken te schrijven, dit was mij vreemd.

Dan ging ik bij mijzelf redeneren, en de vorst der duisternis had daar ook zijn hand in en die kwam mij met allerhande listen voor; ik was van mijn jeugd af aan al zo godsdienstig geweest, en het ging met ieder van Gods volk juist niet in alles op dezelfde wijze, want de een werd meer door de Wet geleid en een ander door het Evangelie, en daar worstelde ik mee bij het ouder worden, met een benauwd hart en een zwaar pak van zonden.

Geliefden, die dit leest of hoort, gij kunt de vijand en uw eigen boze en verdorven hart nooit te veel wantrouwen; zij zijn beide zo boos en listig, om uw arme ziel, die voor een grote eeuwigheid geschapen is, te misleiden, om het op een misschien te wagen en buiten het ware Fundament Christus, en Die gekruist, neer te zetten.

Ik had soms zulke bange dagen en nachten dat ik niet wist waar ik het zoeken zou; dan had ik te lang gezondigd, dan te veel en te zwaar, dan lag ik niet in Gods verbond, en wat niet al, te veel om op te noemen.

Onder dat alles kreeg ik in mijn gemoed nogal eens waarheden, passend bij mijn zielstoestand, maar het ongeloof was zo sterk dat ik dacht dat de Heere onwillig was om mij te helpen, maar dat ik wel gewillig was om tot God bekeerd te worden. Zo werd de weg voor mij al meer en meer gesloten, en de weg der verlossing, alleen door *Christus, Die alleen de Weg, de Waarheid en het Leven is*, was voor mij verborgen; wat is de ziel toch blind! Ik zocht mijn rust in wenen en klagen en dacht zo God te bewegen, en ik zag niet dat Hij bewogen was, en dat alleen in de Zoon van Zijn eeuwige liefde.

In die toestand kwam ik onder de gesprekken van Gods volk en hoorde daar hoe een ziel wordt bewerkt als zij zaligmakend overtuigd wordt, hoe zulk één dan zondaar voor God wordt en hem alle wapenen ontvallen waarmee hij tegen God heeft gestreden, hoe hij dan niet alleen van zijn onmacht overtuigd wordt, maar ook van zijn onwil om uit vrije genade gezaligd te worden.

Nu kwam God mij te overtuigen, o wonder, door Zijn Heilige Geest, en ontbloten tot de fundamenten toe, van mijn zaligheid waar ik mij zo lange tijd mee beholpen had. Ik geraakte in een radeloze toestand en wist niet waarheen ik moest gaan. De Heere kwam mij voor met die waarheid: "Gij zijt vermoeid van uw grote reis, maar zegt niet: het is buiten hope, gij hebt het leven uwer hand gevonden; daarom zijt gij niet ziek." Toen ging ik aan het roepen en zei: "Ach Heere, ik dacht dat ik achttien jaar ziek was geweest naar U, ach, is het dan tot hiertoe nog niet recht, mocht Gij mij dan nog eens recht ziek maken naar U en Uw zalige gemeenschap, want, Heere, nu weet ik de weg niet meer; nu ontzinkt mij alles, want ik was er blind voor om uit vrije genade gezaligd te worden."

O, hier wordt des mensen doodsstaat van nature recht openbaar; ach, die weg van verlossing bleef voor mij maar gesloten. Daarop kwam de Heere mij voor in Zijn recht, met die woorden: "Ik zou ze wel verlossen, maar zij spreken leugen tegen mij." Ach, wat geraakte mijn ziel in de banden, want de weg voor mij werd al meer en meer opgebroken, zodat ik besloot om het maar hopeloos op te geven; ik zag voor alle mensen die in Gods eeuwige raad begrepen zijn nog een weg om behouden te worden, maar voor mij scheen alle hoop afgesneden.

In die toestand wierp de vorst der duisternis mij in: "Ik zou maar een eind aan mijn leven maken, want niemand die tot God bekeerd wordt, heeft zulk een weg." Had de Heere mij toen niet bewaard, o wonder, hoewel ik toen niet kon geloven, maar van achteren leerde ik het zien hoe de Heere mij in het verborgen ondersteund had, dan had ik die nacht mijzelf van het leven beroofd, want, geliefden die dit leest of hoort, u moet altijd bedenken, dat de satan de ziel die door Gods Geest bewerkt wordt, zo gemakkelijk niet loslaat. Als het op de zaak aankomt, dan spuwt hij zijn helse venijn nog uit om (was het mogelijk) de ziel te verslinden. Toen ik dan die nacht doorworsteld had, kwam de Heere mij des morgens voor met het derde vers van Psalm 37:

*Geen ijd"le zorg doe u van 't heilspoor dwalen;
Houd in uw weg het oog op God gericht;
Vertrouw op Hem, en d" uitkomst zal niet falen.*

Deze woorden kon ik niet op mijzelf toepassen, want dat was te groot voor zulk een hellewicht als ik mij bevond; dat durfde ik niet te geloven, doch het gaf mij toch zoveel ondersteuning dat ik weer opnieuw ging roepen: "Heere, is er dan nog een weg om deze welverdiende straf te ontgaan en wederom tot genade te komen?"

En dat was Christus, en Die gekruist; daar werd ik door het geloof op gewezen, en

toen riep ik uit: "Ik zie een weg, maar kan er niet toe komen." Ach, die grote kloof, waar Abraham van sprak tot de rijke man, die stond tussen God en mijn ziel: daar kon ik niet overkomen; ik kon niet anders dan roepen om genade en geen recht.

Maar nu kwam de Heere mij voor met de gelijkenis van de onrechtvaardige rentmeester, die zei: "Hoewel ik God niet vrees en geen mens ontzie, nochtans, omdat deze weduwe mij moeilijk valt, zo zal ik haar recht doen"; en "zou God dan Zijn uitverkorenen geen recht doen, die dag en nacht tot Hem roepen, hoewel Hij lankmoedig is over hen?"

Toen riep ik uit: "Ach Heere, wist ik maar of ik een uitverkorene ben", maar dat kon ik niet geloven; ik zag nog niets dan een vertoornd God buiten Christus, want het was zo maar eens als een ademhaling dat ik kon geloven, en dan zonk mijn geloof weer als in het niet weg.

In die toestand heb ik omtrent negen weken verkeerd. Soms had ik het zo bang en benauwd dat ik moest uitroepen: "O bergen, valt op mij en heuvelen, bedekt mij." In deze tijd heb ik drie dagen met gesloten vensters gezeten, vanwege de angsten mijner ziel, daar ik mijn onwaardigheid zo gevoelde, want wie door genade tot God bekeerd wordt, zal ook wel iets leren verstaan van hetgeen degenen die verloren gaan in de hel zullen ondervinden.

Zo worstelde ik al voort, onder bestrijding van de vorst der duisternis en mijn eigen hart; ach, dat kan niet alles beschreven worden, want het ongeloof doet hier ook zijn kracht, om, was het mogelijk, de ziel van Jezus af te houden.

Nu eens had ik tegen licht en beter weten in gezondigd, dan was ik niet diep genoeg overtuigd, dan zou ik met de dwaze maagden uitkomen, dan had ik een Bileamsbeking, dan een Saulsbeking, dan was mijn offer een Kaïnsoffer en wat niet al. Niemand dan die het ondervindt, weet wat er in zulk een ziel al omgaat die het gemis van God gevoelt. Zo kwam ik dan weer in een moedeloze toestand, en het scheen of alles mij toeriep: Het is voor eeuwig verloren!

Maar toen beliefdde het de Heere, o wonder van aanbidding, om op te staan in mijn ziel; het was of de Heere zei: *Nu zal Ik Mij opmaken, want de geest zou voor mijn aangezicht overstelpt worden.* De Heere leidde mij bij Geesteslicht in het paradijs, en liet mij zien wat ik geworden was, door erf- en dadelijke zonden, hoe ik moedwillig en vrijwillig van God was afgefallen en voor eeuwig verloren lag zonder de tussenkomende gerechtigheid van Christus, zodat ik de dood leerde schrijven op al mijn goede werken, die ik zoveel meende te hebben.

Nu moest ik op alles de dood schrijven en kon niet meer bij die zwijgendraf leven, ja, ook dat werd de verloren zoon geweigerd en mij ook; ik mocht toen die opstaande kracht in mijn ziel gevoelen, gelijk de verloren zoon, toen hij zei: "Hoeveel huurlingen van mijn vader hebben overvloed van brood, en ik verga van honger. Ik zal opstaan en tot mijn vader gaan, en ik zal tot hem zeggen: *Vader, ik heb gezondigd tegen de hemel en voor u; en ik ben niet meer waardig uw zoon genaamd te worden; maak mij als een van uw huurlingen.*"

O ja, geliefden, als de ziel daar mag komen, en zij mag dan bij het licht van Gods Geest haar blindheid en onwaardigheid zien, al wilde de Heere nimmermeer naar haar omzien, ach, dan roept zij met de Kanaänese vrouw maar om de kruimeltjes die van de tafel van haar heer vallen; dan is zij zulk een rechte bedelaar aan de troon der genade.

Hoewel ik toen God nog niet als mijn Vader kende, maar wel als Rechter, zo gaf ik mij toch gewillig aan het recht van God over en had een welgevallen aan de straf van mijn ongerechtigheid, maar ik was niet onverschillig of ik verloren ging of niet, o neen; als de ziel door Gods genade daar gebracht wordt, dan is het haar te doen om

met God verzoend te worden door Jezus Christus.

Toen ik daar op het slagveld van vrije genade gekomen was, behaagde het God Zijn Zoon aan mij te openbaren in Zijn volheid, dierbaarheid, gewilligheid, algenoegzaamheid en gepastheid voor mijn ziel, met de woorden uit Jeremia 31:3: "Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde; daarom heb Ik u getrokken met goedertierenheid."

O, wat viel er toen een pak van zonde van mij af; "o Heere", riep ik uit, "wat heeft U bewogen, en dat aan mij, met voorbijgaan van zoveel anderen, die veel beter waren dan ik?"

En daar kon ik niets voor vinden dan dat de Heere het van eeuwigheid zo gewild had; ik zwom in de liefde van de Heere Jezus en leerde Hem nu kennen als Zaligmaker van arme, in zichzelf verloren adamskinderen. Hij leidde mij in het Hooglied, hoofdstuk 5, waar de Bruidegom zegt: "Ik ben in Mijn hof gekomen, o Mijn zuster, o bruid. Ik heb Mijn honingraten met Mijn honing gegeten; Ik heb Mijn wijn mitsgaders Mijn melk gedronken. Eet, vrienden, drinkt en wordt dronken, o liefsten."

Ik werd overstelpt van liefde en zou al het volk van God wel bij elkander hebben willen roepen, zoals ik ook deed, want in die toestand komt men monden en tongen tekort om de Heere groot te maken voor zulk een grote weldaad, aan een nietig adamskind bewezen, want, vrienden die dit leest of hoort, groter wonder is er hier op aarde toch niet dan dat er een zondaar tot God bekeerd wordt; daar zal de eeuwigheid niet lang genoeg voor zijn om de Drie-enige God daarvoor te loven en te danken.

Wie er door genade iets van mag leren kennen, zal het wel verstaan wat het is om als een goddeloze gerechtvaardigd te worden, en dat om niet, uit eeuwige liefde. Wij brengen er van onszelf niets aan toe, ja, zelfs geen zucht, want wij zijn van nature vijanden van God. Zelfs als de Heere in ons begint te werken door Zijn Geest, zo staan wij met hand en tand God tegen, zolang wij kunnen, om niet uit vrije genade gezaligd te worden, dus als het van onze zijde moest komen, dan was het voor eeuwig verloren.

Het is nu omtrent 35 jaar geleden dat de Heere uit eeuwige liefde mij, onwaardige zondares, die weldaad schonk, na zoveel omzwerven. Ik dacht dat ik toen alles te boven was, maar ik ben heden, nu de Heere mij lust en bekwaamheid schenkt om hetgeen de Heere aan mij gedaan heeft, zo gebrekkig als het is, op papier te stellen, 67 jaar oud en moet nu nog gedurig als van voren af aan beginnen. Ik word al meer en meer blind en ellendig bij mijzelf, dus om een arme zondaar te worden en een arme zondaar te blijven, en toch gerechtvaardigd te zijn, dat is onbegrijpelijk voor het natuurlijke verstand.

Ik heb geruime tijd in die liefde mogen verkeren, totdat de Heere Zijn licht een weinig introk en ik weer opnieuw aan het roepen en kermen geraakte, zo lang totdat de Heere mij weer voorkwam, als een opzoekend God voor Zijn volk, met die belofte: "Voor een klein ogenblik heb Ik u verlaten, maar met eeuwige goedertierenheid zal Ik Mij over u ontfermen (...), want dat zal Mij zijn als de wateren Noachs, toen Ik zwoer, dat de wateren Noachs niet meer over de aarde zouden gaan; alzo heb Ik gezworen, dat Ik niet meer op u toornen noch u schelden zal. Want bergen zullen wijken en heuvelen wankelen, maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken, en het verbond Mijs vredes zal niet wankelen, zegt de HEERE, uw Ontfermen"

Daar mocht ik dan weer nieuwe moed uit scheppen, en zo was het in mijn ziel nu eens licht en dan weer donker.

Het gebeurde mij op zekere tijd dat ik zo aan het worstelen was met de Heere, dat de Heilige Geest die waarheid in mijn hart drukte, uit de profetie van Jesaja, waar de Kerk zegt: "Hij is om onze overtredingen verwond, om onze ongerechtigheden is Hij

verbrijzeld; de straf die ons de vrede aanbrengt, was op Hem, en door Zijn striemen is ons genezing geworden." Daar kreeg ik licht in voor mijn ziel dat het niet de Joden waren, maar mijn zonden die de Heere Jezus bloedzweet gekost hadden en waarom Hij had uitgeroepen: "Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?"

Toen riep ik uit: "O, dierbare Heere Jezus, Goël en Borg, en dat voor mij, zulk een snood hellewicht; ik dacht mijn leven lang te wenen bij het kruis van Christus, ach, welk een eeuwig wonder!"

En dan kwam de Heere mij weer voor met deze woorden: "Staat dan in de vrijheid met welke Christus ons heeft vrijgemaakt", en dan weer: "Het vaste fundament Gods staat, hebbende dit zegel: De Heere kent degenen die Zijne zijn."

In die afwisselende gestalten heb ik ruim een halfjaar verkeerd; als die gestalten levendig waren, dan was ik voor mijzelf aangenaam gesteld; dan kon ik het vast geloven, maar waren die weer verdwenen, dan kwam het ongeloof en dat zei: dat is niet zaligmakend, en dat ging zo al op en neer; daar was nog gebrek, maar ik wist het niet. O, wat is de ziel toch geestelijk blind in de weg der genade, maar de Heere Die toch meestal gewoon is om door middelen te werken, beschikte het zo dat twee van Zijn kinderen, die nu reeds lang juichen voor de troon, in die toestand bij mij kwamen. Dezen begonnen te spreken over de vastheid van het verbond der genade, en wat de drie Goddelijke personen in het ene Goddelijke Wezen komen uit te werken in het hart van Zijn arm en in zichzelf behoeftig volk, tot vastheid van het genadewerk dat Christus door Zijn lijden en sterven heeft verworven, en door Zijn opstanding aan het licht gebracht, en hoe de Heilige Geest dat werk komt toe te passen en te verzegelen aan de harten Zijner kinderen, tot troost en bemoediging op hun reis door de woestijn van dit leven naar de eeuwigheid.

Dan kunnen wij met de Heidelbergse Catechismus, Zondag 23, zeggen: "Al is het dat mijn consciëntie mij aanklaagt dat ik tegen al de geboden Gods zwaarlijk gezondigd en geen daarvan gehouden heb, en nog steeds tot alle boosheid geneigd ben, nochtans God, zonder enige verdienste mijnerzijds, uit louter genade mij de volkomen genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus schenkt en toerekent, evenals had ik nooit zonde gehad noch gedaan, ja, als had ik zelf al de gehoorzaamheid volbracht die Christus voor mij volbracht heeft, zover ik zulk een weldaad met een gelovig hart aanneem."

Doch daar stond ik voor; ik kon dat voor mijzelf niet geloven en raakte geheel in de war; de vijand viel mij aan, en mijn ongelovig hart kon die weldaad niet aannemen, want elke weldaad die voortvloeit uit het genadeverbond, moet aan het hart worden toegepast door de Heilige Geest, wil men er de vrucht van aan het hart ondervinden. Ik kwam toen opnieuw weer in een radeloze toestand. "Heere", riep ik uit, "Gij weet het of ik mij heb bedrogen; ach, ontdek het toch nader aan mijn ziel als het Uw werk is; dierbare Jezus, zend toch Uw dierbare en voor mijn arme ziel onmisbare Geest in mijn hart, tot troost en bevestiging van dit Middelaarswerk, hetwelk Gij door Uw lijden en sterven hebt verworven en door Uw opstanding aan het licht gebracht voor al uw arme en in zichzelf ellendige volk.

Ik kreeg in die toestand een werk van vader Comrie in handen, waar de predatie over Psalm 102:18 in voorkomt. "Een gebed desgenen die gans ontbloot is", hetwelk de Heere in Zijn aanbiddelijke voorzienigheid liefde dienstbaar te maken om mij meer en meer uit te drijven naar de heilgoederen van het genadeverbond, hetwelk de Vader met de Zoon Zijner eeuwige liefde heeft opgericht voordat de bergen geboren waren in de nooit begonnen eeuwigheid.

De Heere hield mij aanhoudend werkzaam, want er was een holligheid in mijn ziel die niet vervuld kon worden dan door de Drie-enige God, tot mijn troost en zaligheid.

Kennis aan de drie Goddelijke Personen

In die staat worstelde ik zo al enige weken door, totdat het God behaagde mede op te staan in mijn ziel, en mij bij mijn nietigheid te bepalen en mij te doen zien bij Geesteslicht hoe ik nu de Heere Jezus had leren kennen als mijn schuldovernemende Borg en Middelaar, maar dat ik nu Gods dierbare, ontdekkende Geest nog miste, tot troost van mijn ziel, om van dat Middelaarswerk gebruik te maken.

Ik leerde toen verstaan hoe de drie Goddelijke Personen, hoewel één in Wezen, in het zaligen van arme, in zichzelf verloren zondaren werkzaam waren, hoe de Vader hen komt te trekken, de Zoon op te wekken en zalig te maken en de Heilige Geest dat Middelaarswerk komt toe te passen en te verzegelen.

Toen mocht ik de dierbare Heere Jezus leren kennen als mijn oudste Broeder, en zo werd ik dan omhangen met de klederen van Christus' gerechtigheid, om als een reine maagd voor God gesteld te worden, zonder vlek of rimpel. Dit leerde ik kennen door de werking van de Heilige Geest, Die nog altijd in die zalige werking voor mij verborgen was geweest, niet alsof Hij van het begin af niet in mijn ziel werkzaam was geweest in het werk der overtuiging, bemoediging en vertroosting. O ja, maar de ziel weet dat niet voordat zij dit klaar en onderscheidenlijk leert zien en kennen.

Ik werd door Gods Geest ingeleid in Jesaja 51, het gehele hoofdstuk door, hoe ik uit de holligheid des bomputs uitgehouwen was, hoe ik van eeuwigheid al in die vredesraad was opgesloten en leerde toen God als mijn Vader kennen in het aangezicht van Jezus Christus. Ik werd met de mantel der gerechtigheid van Christus omhangen en mocht die apostolische zegen voor mijn arme ziel ondervinden: *de liefde Gods des Vaders, de liefde Gods des Zoons en de gemeenschap des Heiligen Geestes*; daar zonk ik in weg en moest uitroepen: "Heere, wat heeft u bewogen om dit te doen aan zulk een nietige, onwaardige zondares".

Ik leerde er iets van verstaan wat het nu is: *schepsel niets en God het al*; dit gebeurde op 16 juli 1842.

Thans, nu ik dit schrijf, ben ik omtrent 68 jaar oud en ik heb nu nog gedurig nodig om als een alles verbeurd hebbende zondares aan de voeten van die gekruiste, maar nu verheerlijkte Christus gebracht te worden, door Gods vrije en eeuwige liefde, om door Hem geleerd en geleid te worden in die wegen die wij te gaan hebben door de woestijn van dit leven. De ziel weet niet dat er nog zoveel aan haar af te breken en voor haar te leren is; zij denkt, als zij door Gods vrije en soevereine genade zover gekomen is, dat zij dan maar gedurig zal voortgaan, van deugd tot deugd, om die God te dienen, Die het zo waardig is en van Wie zij reeds zoveel genoten heeft, en nog bij ogenblikken van geniet, maar zij leert gevoelen dat zij nog met vlees en bloed omhangen is en dat er gedurig nieuwe hartzonden te betreuren zijn.

Och, wat is het toch een eeuwig wonder om zondaar te zijn en zondaar te blijven, en nochtans gerechtvaardigd door het zielzaligend geloof en verzegeld door de Heilige Geest, als een zegel en onderpand van de eeuwige erfenis, die in de hemel bewaard is voor u, gelijk de apostel Paulus zegt tegen de gemeente van Efeze. Hier zal de eeuwigheid niet lang genoeg toe zijn, om de Drie-enige God voor de verkregen verlossing te verheerlijken, de Vader in het aangezicht van Jezus Christus, door de Heilige Geest, Die bij Gods kinderen blijft tot in eeuwigheid.

Kerkelijk leven

Toen de Heere in Zijn aanbiddelijke weg, uit vrije genade en eeuwige zondaarsliefde, mij zover had gebracht, kreeg ik strijd in mijn gemoed met de toestand van de kerk; ik

had in geen 25 jaar gebruik kunnen maken van de thans bestaande kerk, hoewel ik door uitwendige belijdenis als lid was aangenomen en altijd stipt was geweest in het bijwonen van de openbare godsdienst. Daar kon ik nu geen voedsel vinden voor mijn geestelijk leven; ik had altijd in de hoop geleefd en in de behoefte dat, indien ik door genade een lid van Christus mocht worden, Hij mij dan ook die behoefte mocht schenken om uit te gaan op de voetstappen der schapen, waar Christus Zijn kudde op de volle middag legt.

Ik ging dan uit en zocht nu hier, dan elders. De leraars die toen bij ons stonden, gaven mij vrijheid om elders te gaan kerken, want zij zeiden dat zij de waarheid die ik beleet niet predikten en ook niet geloofden, want zij verkondigden een algemene verzoeningsleer.

Mijn hartgrondige overtuiging was dat God van eeuwigheid een bijzonder volk heeft uitverkoren, voor wie Christus vrijwillig Zijn bloed heeft gestort, en dat Hij dat in de tijd komt roepen. Ik werd ingeleid in Hoséa 3, waar ik de deerlijke toestand van volk en kerk mocht zien liggen en zo ver dat het tijd was mij daarvan te onttrekken, hetwelk in mij veel strijd en banden verwekte, vooral in een land waar zoveel vijandschap is als bij ons.

Ik ging dan na lang worstelen alleen uit en werd voor een geruime tijd door al mijn geestelijke vrienden verlaten; maar geen nood, de Heere zorgde voor mijn ziel en gaf op Zijn tijd en wijze bij elke beproeving uitkomst, want die de Heere verwaardigt om op Zijn bevel uit te gaan uit gehoorzaamheid, die zal er op Gods tijd de vrucht van genieten. Na zo dan veel beproefd te hebben, en dikwijls veel genot voor mijn ziel ondervonden te hebben, nu eens hier en dan weer elders, heb ik mij ten laatste na veel dobberingen bij de Christelijke Gereformeerde Kerk aangesloten, die nu nog bestaat en waarvan thans bij ons ds. Juch leraar is.⁴

Ik durf niet te ontkennen dat mijn ziel daar nogal eens een zegen onder heeft. Wij hebben tot hiertoe nog de zuivere waarheid, hetwelk nog groot is in zulke treurige en kommervolle dagen, waarin de een de ander verbijt en vereet.

Ja, geliefden, mocht de Heere in Zijn aanbiddelijke liefde en trouwhoudende genade nog eens over Zijn Sion opstaan en Zijn Geest uitzenden tot ontdekking, opdat Zijn volk nog eens in de schuld mocht komen, om met de profeet Jeremia uit te roepen: "Och, dat mijn hoofd water ware, en mijn oog een springader van tranen. Zo zou ik dag en nacht bewenen de breuk der dochter mijns volks."

Maar hiertoe is nodig dat Gods volk in de schuld komt, elk voor zichzelf, en dat de Heere Zijn ontdekkende en overtuigende Geest schenke, opdat wij niet al dieper en dieper wegzinken en dat de kerk nog eens eenparig mocht zeggen: "Komt, laat ons opgaan ten huize van de God Jakobs, opdat Hij ons lere van Zijn wegen en onderrichte in Zijn paden."

Ziedaar iets eigenhandig door mij geschreven van de weg die de Heere met mij, onwaardige, alles verbeurd hebbende zondares, heeft believe te houden. Mocht het nog in de hand des Geestes gebruikt worden voor die het leest of hoort lezen, tot moedgeving om nog intijds te leren roepen met de oude kerk: "Heere, bekeer mij, zo zal ik bekeerd zijn", of met de stokbewaarder van Filippi: "Lieve heren, wat moet ik doen opdat ik zalig worde?"

Nu eindig ik met de woorden van de Psalmddichter:

⁴ **Ds. Juch** vertrok vanuit Sliedrecht op 24 januari 1875 naar Middelharnis.

*Blijf mij in mijne grijsheid sterken;
Verkwik mijn ouderdom;
Bewaak mij van rondom;
Zo meld" ik dit geslacht Uw werken;
Zo zal "k Uw grootheid zingen
Voor hun nakomelingen*

Psalm 71:13

5. Marigje Mellegers-van der Tak te Sliedrecht⁵

Genealogie Marigje van der Tak

Jan van der Tak, Arbeider, geboren te Sliedrecht op 7 september 1853, zoon van Korstiaan van der Tak en Marigje Dekker. Hij is getrouwd te Sliedrecht op 26 augustus 1876 (1) met Willemijntje Cornelia van Aken, geboren te Sliedrecht op 2 mei 1854, overleden aldaar op 1 januari 1886, dochter van Korstiaan van Aken (Arbeider) en Lena Kalis.

Uit dit huwelijk:

1 **Marigje**, geboren te Sliedrecht op 11 december 1876, overleden aldaar op 20 september 1948, begraven aldaar op 24 september 1948. Zij is getrouwd te Sliedrecht op 6 oktober 1906 met **Pieter Cornelis Mellegers**, geboren te Sliedrecht op 31 december 1862, overleden aldaar op 19 december 1943, begraven aldaar op 23 december 1943, zoon van Jacob Mellegers (Arbeider) en Jannigje van de Graaf. 2 Korstiaan, geboren te Sliedrecht op 6 juli 1878.

3 Lena, geboren te Sliedrecht op 23 februari 1880, overleden aldaar op 12 februari 1968, begraven aldaar. Zij is getrouwd te Sliedrecht op 24 november 1900 met Arie Koppelaar, geboren te Sliedrecht op 7 februari 1879, overleden aldaar op 15 maart 1960, begraven aldaar op 17 maart 1960, zoon van Jan Koppelaar (Arbeider) en Kaatje de Waard.

4 Arie, geboren te Sliedrecht op 13 maart 1881, overleden aldaar op 29 mei 1881.

(2e huwelijk) In augustus 1887 trad Jan Van der Tak opnieuw in het huwelijk met Aartje Razenberg, geboren te Middelharnis op 21 maart 1862.

⁵ Zie voor complete gegevens over gezin Mellegers: *Eén van geest en één van zin*, door H. Natzijl. Den Hertog BV, Houten 2001.

Van der Tak, de vader van Marigje was nog maar 10 jaar getrouwd toen zijn vrouw overleed. Marigje was 9 jaar.

"Het is gistermiddag omstreeks 5 uur, 60 jaar geleden dat mijn moeder naar Boven mocht gaan. De hemelen waren voor haar ontsloten, voor de adem eruit ging. Elk jaar heb ik er aan gedacht. Op Nieuwjaar moesten we onze moeder missen, maar ik heb zoveel tranen geschreid van haar gemis. Maar nu ik de rijkdom er van mag weten, heb ik het haar mogen gunnen." Dit schreef Marigje 2 januari 1946.

Het volgend jaar 1887 hertrouwde haar vader. Het gezin bleef eerst nog enige tijd in Sliedrecht wonen. Daarna verhuisde de familie naar Middelharnis.

Marigje had het echter erg moeilijk bij haar tweede moeder. Zij ging daarom nogal eens naar haar grootmoeder in Sliedrecht. In april 1901 kwam Marigje definitief terug in haar geboorteplaats en ging bij haar grootouders Korstiaan van Aken en Lena Kalis inwonen. Marigje bleef wel vriendschap onderhouden met Gods volk in Middelharnis. Dat blijkt uit haar briefwisseling met Kee van den Hoek.

Marigje was nog maar vijf jaar toen ze veel weende over haar zonden. Wat haar moeder bezat, miste zij. Het bleef voor de huisgenoten niet verborgen. Verschillenden van hen ergerden zich daaraan. Op een avond, toen ze op bed lag, huilde ze weer. Haar broer riep naar zijn vader: 'Nu ligt ze alweer te huilen.' Deze man, die nogal vijandig was, werd heel kwaad. Hij rende naar boven, trok in onbeheerste drift zijn dochter uit bed en trapte haar waar hij haar raken kon. Maar Marigje kreeg met kracht deze woorden: Laat de kinderkens tot Mij komen.' Ze sprong van de zolder naar beneden en zei tegen de huisgenoten: 'Het is nu niet erg meer dat ik het kwaaltje van mijn moeder heb.' Vanuit dit Schriftwoord had ze een beetje hoop gekregen dat er voor haar ook nog behoudenis mogelijk was. Dit was het eerste begin van het geestelijk leven.

Toen ze 21 jaar was kon ze zeggen dat de Heere door Zijn genade voor haar verlossing had teweeggebracht op Golgótha. Zo mocht roemen in het kruis van Christus. Ze schreef op 8 maart 1898 haar bekeringsweg in dichtvorm.

Door de genade Gods, die daar is in Jezus Christus, onze Heere.

Ik was pas eenentwintig jaar,

't Was voor het vlees ontzaglijk zwaar,

Want het vlees wou rust en stil,

Maar dat was niet naar Jezus' wil.

Ik werd door Geestes licht ontdekt,

'k Leerde God hier in Zijn heilig recht.

't Was alles schuld, wat of ik zag,

Ik lei hier onder vloek en straf.

De Heere eiste hier voldoening,

En ik had niets tot mijn verzoening.

Ik lei hier onder satans banden,

Gekluisterd in zeer sterke handen.

Die altijd voor Zijn kinderen zorgde,

Die was voor mij hier nog verborgen.

'k Wou vluchten, maar 'k kon nergens heen,

't Was dood, wat om mij scheen.

Maar daar doorboort een woord mijn diepe wonden,

*Christus' bloed reinigt ons van alle zonden.
 Toen werd de nood eerst aangebonden,
 Daar werd de schuld eerst rechte zonden.
 Maar daar werd de genadedeur opengeschoven,
 Toen heeft de Heere Zelf mij leren geloven,
 Toen was het uur der minne gekomen,
 Daar werd ik als opnieuw herboren.
 Hetgeen mij vroeger was tot smart,
 Daar verbond ik toen aan mijn ganse hart,
 Want nergens deelde ik die vreugde,
 Dan toen zich het hart in Hem verheugde.
 De Heere heeft zelfs mij toegezeid:
 Ik zal je dekken met de mantel der gerechtigheid. ...*

wat zó eindigde:

*Verlossing gewrocht op Golgótha.
 Die hier in 't kruis van Christus roemen,
 Die mag ik door gená mijn zuster en broeder noemen.
 Want het is niet uit ons, maar al uit Hem,
 Dat brengt ons in Jeruzalem.
 Dat heeft de Heere bewezen aan mijn jeugdig hart,
 Die zich noemt: Marigje van der Tak.*

Op 12 februari 1947 schreef Marigje aan haar zielsvriendin Ali Ipema: 'Het was tussen donderdag en vrijdag eenendertig jaar geleden - 6 en 7 februari 1916 - dat ik verwaardigd ben geworden, alles in God terug te krijgen wat ik in Adam verloren had. In mezelf, nu nog niet één duimbreed van mijn plaats, maar in die jaren wel veel in Hem, door Hem en met Hem. O, daar ligt alleen onze kracht, onze hulp en al onze rijkdom.'

Het huwelijk van Pieter Mellegers en Marigje, 1906

Pieter Mellegers was al drieënveertig jaar toen hij met Marigje van der Tak in het huwelijk trad op 6 oktober 1906. Zij was veertien jaar jonger. De Heere had Marigje erbij bepaald dat Pieter haar man zou worden. Marigje voelde er eerst echter niets voor. Later neigde de Heere haar hart en stemde ze er in toe. De Heere had haar er ook bij bepaald *dat zij kinderen zou voortbrengen die Hem zouden vrezen.*

Pieter leefde in de wereld. Ongeveer 38 jaar zal hij geweest zijn toen hij door Gods genade getrokken uit de herberg en de zonde. En als een verslagene van het zwaard in vrij korte tijd overgebracht in het Koninkrijk van de Zoon van God.

Van beroep was Pieter steenzetter. Dat werk hield in dat men bij aanleg van dijken aan de dijkglouingen zware stenen moest plaatsen. Het was zwaar werk, maar Pieter was sterk en kon gemakkelijk met grote stenen sjouwen.

Tot zijn 43^e jaar woonde hij in de ouderlijke woning. Zijn ongehuwde zuster kreeg in de jaren 1897-1903 drie onechte kinderen. De geruchten gingen dat Pieter de vader van deze kinderen zou zijn. Dit was voor hem een heel zwaar kruis. Vooral toen hij op een gegeven moment in verband met deze zaak op het matje moest komen bij twee godsdienstige vrienden, die ouderling waren. Dat greep hem geweldig aan. Hij verdedigde zijn onschuld, maar werd niet geloofd. Hij bezweek haast van ellende.

Op weg naar huis, op de Sliedrechtse dijk, zakte Pieter in elkaar. Hij riep uit: 'O Heere, mijn kruis is te zwaar, ik kan niet meer!'

Toen hij dat geroepen had en geen kracht had om op te staan, gaf de Heere hem een

gezicht Zijn kruis. Toen Pieter dat inleefde riep hij: 'O Heere, dan is mijn kruis niets!' Hij zag dat de Zaligmaker de doemwaardigheid van de ganse uitverkoren Kerk gedragen had en de verlatenheid van Zijn Vader, Die in het gericht voor Hem verborgen was. Pieter riep: 'O Heere, het is draagbaar met het oog op wat Gij hebt moeten lijden.'

Toen Pieter zijn krachten weer terugkreeg, was hij zijn last kwijt. Er was kracht, draagkracht van de Heere uitgegaan! Hij stond op en ging eerst naar het ene adres, maar daar was niemand thuis. Hij heeft nog een poosje gewacht of deze ouderling thuis zou komen. Toen ging hij maar naar de andere. Die was ook niet aanwezig. Zij durfden Pieter niet af te wachten. De Heere had ze op de loop doen gaan.

Hetgeen Pieter ervaren had werd al spoedig bekend bij de mensen. Het maakte zoveel indruk dat niemand meer op deze zaak terug durfde te komen.

Pieter trok zich daarna meer terug in de gezelschappen en las zondags de oudvaders. Vrienden van hem waren onder meer Leen Capelle (1831-1905) te Maassluis, Teunis van Drimmelen (1837-1916) te Slikkerveer, Koos Vrolijk (1856-1919) te Bolnes en Manus van den Hoven (1845-1931) te Giessendam.

Het huwelijk van Pieter en Marigje werd gezegend met zes kinderen: Willemijntje Cornelia (1907), Jannigje (1909), Janna Pietje (1911), Jacob Pieter (1912), Janna Pietje (1913) genoemd naar haar overleden zusje, en Marigje (1915).

De oudste drie meisjes zijn op jonge leeftijd overleden. Van alle drie mochten Pieter en Marigje geloven dat ze de eeuwige zaligheid zijn deelachtig geworden. De eerste die de Heere wegnam was Janna Pietje op 14 september 1911, oud vijf weken.

De tweede die overleed was Jannigje op 2 september 1916, zij werd bijna zeven jaar en leed aan kinderverlamming. Haar zus Janna Pietje weet zich nog het volgende van haar te herinneren: 'Jannigje zei bijna elke dag als we aan het spelen waren: nu je mond houden, want we gaan eerst zondagsschool houden. We gaan zingen:

*Des HEEREN vrees is rein;
Zij opent een fontein,
Van heil dat nooit vergaat', enz.*

Op 19 november 1922 stierf hun oudste dochter Mijntje. Zij bereikte de leeftijd van vijftien jaar. Over Mijntje vertelde Janna Pietje: 'Thuis las vader zondags twee keer een oude schrijver en de kinderen werden niet gedoopt. Omstreeks 1920 vroegen de oudste kinderen of ze naar de kerk mochten gaan. Dat was bij ds. J. Vreugdenhil die toen in de Christelijke Gereformeerde Kerk stond. Vader en moeder gaven direct toestemming, wat ze niet verwacht hadden. Mijntje, die toen dertien jaar was bezocht bij deze predikant ook de catechisatielessen. De Heere werkte in die tijd al in haar hart. Op een keer vroeg ze: "Dominee, mag ik u eens wat vragen?"

"Ja hoor."

"Wat is de zonde tegen de Heilige Geest?"

"Maar kind toch?" zei hij verwonderd en antwoordde toen: "God afzweren!"

Toen was Mijntje zo blij en met de hand op haar hart zei ze: "Dat heb ik niet gedaan."

Twee jaar later kreeg ze longontsteking. Ze is niet door de crisis gekomen. Zij stierf met deze woorden: 'Doch roepende tot den HEERE in de benauwdheid, die ze hadden, verlost Hij hen uit hun angsten' (Ps. 107:13).'

Het steenzettersberoep van Pieter bracht mee dat hij weinig thuis was. Soms was hij wel zes weken van huis. Zijn werk was dan onder meer in de omgeving van Kampen en bij het IJsselmeer, waar hij aan de dijkglooingen zware stenen moest leggen. Het

viel voor Pieter niet altijd mee om dag en nacht tussen de dikwijls ruwe arbeiders te verkeren. In zijn vrije tijd zocht hij dikwijls een rustige plaats op om daar een oude schrijver te lezen. Meestal liet men hem zijn gang gaan, maar het is ook een keer gebeurd dat uit vijandschap een mes in het boek gestoken werd.

Op de dagen die Pieter thuis was, praatte hij ook niet zoveel. Marigje was veel spraakzamer. Maar wanneer Pieter iets zei dan was het soms wonderlijk hoe hij met weinig woorden de grote zaken meedeelde die in zijn hart leefden.

Zo was het in een winter dat Pieter met zijn werk uitgevroren was. Pieter en Marigje gingen in die winter naar een gezelschap in Veen. Dat zal geweest zijn bij **Betje van der Velden**. Verschillenden van Gods volk, ook Marigje, voerden het woord. En Pieter luisterde maar.

In de loop van de dag vroeg een vrouw, die naast Pieter zat: 'Wie bent u toch?'

Pieter antwoordde: 'Ik ben een gevallen mens!'

'Ja, dat is wel zo, maar als we dat alleen maar belijden, dan zijn we daar natuurlijk niet mee klaar.'

'Och vrouw, ik ben een roerdomp der woestijn, een steenuil der wildernis.'

Ja, maar man, zo ben je toch door God niet geschapen? Er moet toch wat anders gekend worden? Je wordt toch ook al ouder. Hebt u dan niet een hoopje? Hebt u dan nooit eens een keuze des harten gedaan, om God te zoeken?'

Pieter antwoordde: 'Och vrouw, weet je wat mijn keuze was? De herberg en de jenever! Ik heb de zonde en de dood verkozen, maar God heeft mij verkoren. Hij heeft mij opgezocht en gered als een vuurbrand uit het vuur!'

Pieter wist hoe hij als een goddeloze gerechtvaardigd was en hij was nooit beter dan een goddeloze geworden. In weinige minuten gaf hij rekenschap van de hoop die in hem was: een welgegronde hoop. In eigen waarneming was hij niet anders en niet beter dan een onbekeerde man. Maar al zijn grond was in Christus.

De bezorgde vrouw zei geen woord meer.

'Maar vrouw', zei Pieter, 'nu vind ik het wel aardig, dat je mij zo aansprak, maar ik heb je vandaag ook iets horen zeggen over jezelf. Ik moet je echter zeggen, dat je daarmee niet kunt sterven en voor God bestaan, hoor! Ons huis moet op de Rotssteen gebouwd zijn. Die Rotssteen alleen verduurt alle stormen als het op de eeuwigheid aangaat.'

Pieter en Marigje gingen nogal eens een paar dagen naar Betje. Toen ze er weer eens waren schreef Betje aan Ali Ipema: 'We hebben hier nog gezellige daagjes. Niet zoveel te praten, maar in de beleving van het zoete van het werk Gods.'

Zondags lazen Pieter en Marigje thuis een preek. In de week gingen ze weleens een predikant beluisteren. Zo gingen ze bijvoorbeeld naar Giessendam en Alblasserdam bij ds. J. Fraanje naar de kerk. Omstreeks 1940 schreef Marigje aan Kee van den Hoek: 'Ds. Fraanje is te Giessendam wezen preken en had die tekst uit Jesaja 17 vers 6, enz.' Zie de 1ste en de 4^e brief aan Kee van den Hoek.

Vriendschap met Janna Bouterse

Onverwachts heeft Pieter Mellegers eens een avondmaalsdienst bijgewoond. In Rotterdam woonde een vriendin van de familie Mellegers: **Janna Maria Snijder-Bouterse**. Vrienden uit Giessendam brachten hen regelmatig een dagje naar Ruilstraat 15 in Rotterdam waar Janna woonde. Ds. W.C. Lamain schrijft over haar in zijn: **Terugblik deel 1**.

"In Rotterdam kwamen we ook in aanraking met de onder Gods volk algemeen bekende vrouw Snijders. Ze was op hetzelfde eiland geboren als ik, en was vroegere jaren zeer bekend geweest met onze familie. In het najaar van 1943 ging ze met een

verzekerd vertrouwen de heerlijkheid in.

Ik herinner me nog, dat ze onverwachts bezoek kreeg op een dag in de week. Op een dag dat het Heilig Avondmaal zou bediend worden in Poortugaal. Op zulk een dag was er tweemaal dienst, in de middag en in de avond. Het waren trouwe en innige vrienden van haar, die haar in de morgen reeds bezochten met het doel om daar de gehele dag te blijven. Het waren mensen die op zondag thuis een preek lazen. Ze konden in de omgeving waar ze woonden, niet horen wat ze begeerden te horen. Vrouw Snijders was wel blij dat ze die mensen zag, doch zei ze: "dat is nu ook wat, wij hebben vandaag kerk en Avondmaalsbediening. Je kunt hier blijven, maar je kunt ook met mij meegaan. Ik heb geen vrijmoedigheid om thuis te blijven."

Eindelijk besloten die mensen dan ook maar om mee te gaan. Ze durfden er wel niet zoveel van te zeggen, maar nu ja, het zou nog mee kunnen vallen. Er waren zielen onder die de Heere vreesden. Dat werd in het samenzijn die dag ook wel opgemerkt. De Heere gaf er Zijn goedkeuring over.

Het is dan zo waar, dat de Heere voor Zijn inzettingen instaat. En ook: *waar liefde woont, gebiedt de Heere Zijn zegen*. Het werd onder de bediening van Woord en Sacrament ook bevestigd, dat *waar twee of drie getuigen in Mijn Naam vergaderd zijn, dat daar de Heere in het midden komt en hen zegent*. Als de Geest des Heeren er is, dan is er vrijheid, en dan is er ook alles wat liefelijk is en wat wel luidt.

Voor een oude vriend, die er ook was met zijn vrouw (waar we later nog aangename uren hebben doorgebracht) viel het zo mee. De Heere was een verrassend God voor hem. Wat er gebeurde?

Toen deze man in de kerk kwam en de avondmaalstafel zag staan, kwam er een stem in zijn hart, die zei: *Doe dat tot Mijn gedachtenis*. Toen de tijd van de bediening daar was, kon die man niet meer blijven zitten. Hij stond op en vroeg met eerbied of er voor hem ook een plaats was aan die tafel.

Ik had die man nooit eerder gezien, en kende hem ook niet, maar ik vroeg aan hem of *hij geen vreemdeling was van het leven Gods en enige kennis mocht hebben aan Die gezegende Persoon, Wiens dood nu werd verkondigd*. Met alle bedaardheid verklaarde hij geen vreemdeling te zijn en zei: 'daar hoop ik straks wel iets van te zeggen.'

Het was altijd de gewoonte, dat de meeste mensen tussen de beide diensten in de kerk bleven. Dan werd er wat gegeten en de verdere tijd doorgebracht met het spreken over de wegen Gods. Ditmaal kreeg die oude man gelegenheid om het één en ander uit zijn leven mee te delen. Het was een aangenaam samenzijn. Met indruk werd er geluisterd naar wat God aan die man zijn ziel gedaan had. Er ging iets van uit. Gods werk drukt over en in. Er bleef ook nog iets liggen. Door die ontmoeting zijn er banden gelegd, die niet meer verbroken zijn.

Deze man heeft daarna niet lang meer geleefd. Nog éénmaal heb ik hem in zijn woning mogen ontmoeten. Beide man en vrouw waren leesbare brieven van Christus. Ze zijn ook nu al lang voor de troon van God en het Lam. Doch het blijft waar: *de gedachtenis des rechtvaardigen zal tot zegening zijn* (Spreuken 10 : 4).

Ja, wanneer wij terugdenken over zulke zielen, met wie we zoveel omgang mochten hebben, en over de aangename tijden, die wij met hen doorleefd hebben, dan moeten wij wel zeggen, wat is Jacob toch dun geworden. En waar mag de genade der oude tijden zijn?

Zie over Janna Bouterse deel 8 *Bekeringsgeschiedenis van vrouwen*

Vriendschap met Willem Kniep, Aalsmeer

Willem was ook een van de vrienden van de familie Mellegers. Met zijn veel jongere vrouw Leuntje Schra ging hij tot op hoge leeftijd veel op bezoek bij vrienden in het

hele land. Meestal logeerden zij een aantal dagen bij hen. Zie over Willem Kniep deel 12 van deze serie *bekeringsgeschiedenissen van vrouwen*.

Op 28 augustus 1939 schreef de 82-jarige Kniep onder meer: 'Wel word ik ouder maar niet beter. O, de verfijnde vijandschap, want alle onverenigdheid is vijandschap, nietwaar? Nu is er wel onderscheid tussen het meer geraffineerde of verfijnde en het grove, want dat neem ik niet waar. Maar het is toch een van beide: verenigd of onverenigd.

Ik heb eens met land en volk te doen gehad en mocht toen de oordelen Gods inroepen. Toen de Heere op de wereld een rem gezet heeft [met de Eerste Wereldoorlog], heb ik mij met de dochteren van Juda mogen verblijden in de oordelen Gods. Ik had van blijdschap al het volk wel bij elkander willen roepen en willen zeggen dat dat lieve Wezen sprak. Maar daar ben ik nu niet. Wij kunnen nergens inkomen en ons ook niet bevreesd maken. Nu zeggen ze vanbinnen: man, dat is de dood, je geeft nergens om. Dat is toch echt niet zo. Ja, in onze grondslag wel, maar niet in de uitleving. Ik sprak er gisteravond nog over met mijn vrouw. Ik zei toen tegen haar: ja, op de bodem van mijn hart, daar ligt dat de Heere Zijn raad uit zal dienen. Daar mocht ons hart zich in verenigen en er was een uitzien, wat Hij zal doen.

Dat beaamde mijn vrouw ook. Als wij de tijdsomstandigheden zien en het Godonterende in de wereld, de scheuringen van Gods volk, het verbijten en verachten, dan zou het een groot wonder zijn, als de Heere de volken niet aan zichzelf overgeeft en alles uitmoordt.

O, mocht de Heere nog eens liefde schenken, want dat maakt een schuldig volk en de vreze Gods verbindt aan elkander en behoedt voor het kwade. Want die is rein, nietwaar?

Geliefde vriend en vriendin, dat wij elkander mogen gedenken. Ontvang samen met de uwen en al des Heeren lievelingen onze hartelijke groeten. Niet omdat zij zo lief zijn, maar omdat het lieve Wezen ze liefheeft met een eeuwige liefde. En daarom getrokken met koorden van eeuwige goedertierenheid."

Op 30 december 1939 schreef Kniep een brief voor de verjaardagen van Marigje op 11 december en Pieter op oudejaarsdag: "We zijn in Driebergen geweest en die dag nog niet vergeten. Groenewegen zingt ervan: 'Zoete banden die mij binden, aan des Heeren lieve volk.' En David zegt: 'Die liefde is mij wonderlijker dan de liefde der vrouwen.' Het is onverklaarbaar, anders zouden wij dat lieve Wezen kunnen verklaren en dat kan nooit. U heeft eens verklaard van **Ali Ipema**, dat het was één ziel. Wij zouden zo zeggen, dat het die dag ook werd gevoeld. Want het is, zou ik zo zeggen, een bovennatuurlijk gevoel en waarneming in de ziel. O, als wij toch verwaardigd mogen worden om eeuwig bij Hem te zijn, als gekregen en van de Vader, en gekochten door. Zijn bloed en door die lieve Geest daartoe bearbeid in de tijd. Het is haast te groot om te noemen, ja, het op de lippen te nemen. En dan verlost van een lichaam der zonden en des doods. Wat zijn we dan toch een gelukkig volk, als wij het eens een ogenblikje mogen geloven. En dan geen reden bij onszelf te vinden.

Het is in mijn leven eens gebeurd, dat ik zei: Heere, waarom toch? En dat die waarheid in mijn hart viel: 'Omdat Ik u liefgehad heb met een eeuwige liefde; daarom heb Ik u getrokken met goedertierenheid.' Een eeuwige verwondering zal het wezen dat nooit uit te drukken is, hier bij de aanvang en tot in alle eeuwigheid. *Dan steken zij het hoofd omhoog en zullen d' eerkroon dragen; door U, door u alleen, om 't eeuwig welbehagen.*

Ik heb er weleens wat van gehad, dat ik boven het stof was en de kroon aan de voeten

van dat lieve Lam nederlag, met de uitroep: 'Gij zijt het waardig te ontvangen de kracht, en rijkdom, en wijsheid, en sterkte, en eer, en heerlijkheid en dankzegging, tot in alle eeuwigheid.' Dan eindigt de ziel in het oneindige.

Wij zouden zo zeggen: de tijden die wij beleven wijzen op het einde aller dingen, en dat die lieve Koning zal komen op de wolken des hemels met grote pracht en heerlijkheid. En dat alle ogen Hem zullen zien. Dat zal de blijdeste dag zijn voor de Kerke Gods, die er ooit beleefd is. Alles zal dan moeten zeggen *dat Hij Koning is* en alle knie zal dan voor Hem buigen.

Nu geliefde vriend en vriendin, hartelijk gefeliciteerd met uw beider verjaring. Dat u met elkander een voorproefje zal mogen hebben van de eeuwige zaligheid. Dat is het grootste cadeau. En dat u samen en al Zijn volk bij dit gedenken toelating krijgt bij de Koning. Dat is onze hartenwens.

De hartelijke groeten, ook aan het lieve volk. Ali zal die dag wel bij jullie zijn.

Zij zeggen mij vanbinnen: al wat je geschreven hebt is oude kost, je doet het enkel om wat te wezen. Maar dat is een grote leugen, hoor, ik kan niet helpen dat het uit mijn pen vloeide. En ik wil gaarne de minste en de ellendigste zijn onder de lievelingen, die ik veel hoger schat dan mijzelf. Nogmaals hartelijk gegroet, en dat u tezamen zult zingen: 'Dat Heeren zegen op u daal', enzovoorts."

Marigje schreef hierop aan Kniep dat Ali Ipema inderdaad op hun beider verjaardag was geweest en schreef verder: "Wat is het nog versterkend als er weerklank der bergen mag zijn onder en met elkander. Hoe hebben we in alles de hulp des Heeren toch nodig. De groei ligt toch in de laagte. Weet je hoe ik mezelf dan waarneem? Als ik vroeger onder de zwaarste aanvallen of schuld niét in vrede met Gods doen en mijn staat was, dan mocht dat weleens tot troost wezen: 'Het is niet desgenen die wil, noch desgenen die loopt, maar des ontfermenden Gods.' O, dan kon het nog.

Maar nu is dat anders. Van al die ellende neem ik nu niets anders waar in mezelf dan leeg, arm, nietig, zonder veroordeling. Maar dat nu het willen én werken, beide Godes zijn. En nu zó op des Heeren tijd en wijze te mogen wachten, zonder uitbeding. O, dan brengt Hijzelf alles mee. Lage en hoge dingen, nietwaar. De lage voor ons en de hoge voor Hem. En wat is het gemakkelijk als men dat onderling nog eens aan elkanders hart kwijt kan.

Misschien heeft Ab je zelf al geschreven. Wat moet zij ook al door bergen en dalen heen wat haar gezondheid betreft. Het is met recht dat we hier geen blijvende stad hebben, maar een vreemdeling zijn.

De hartelijke groeten van uw liefhebbende vriend en vriendin met de kinderen."

De Heere was bij Marigje overgekomen. Daar schreef ze over aan de familie Kniep: "Als de Heere er weer eens aan te pas mag komen dan moet alles wijken. Voor veertien dagen terug was alles ellende. En jullie weten ook dat we in onszelf minder dan een niet zijn. Als de Heere het belooft dan te zwijgen is dat recht, want we hebben nergens recht op, omdat we rechthebbenden zijn in onszelf. Maar toen kwam de Heere over:

Die Israels leed en ongeval,

Eens in gunst aanschouwen zal.

O, die liefde was gemengd met vrede en vreugde, wel een half uur. Terwijl het in mijn hart was, werd ik versterkt. Maar een uur later was het net of ik uit een ziekbed gekomen was. Dan weet men dadelijk weer dat het lichaam om de zondeval haar kracht en bekwaamheid kwijt is voor een Hemels bezoek. O, wat zal die dag overgroot zijn als we eeuwig vervuld zullen worden met een Goddelijk vermogen en kracht, om

de grootheid Zijner werken te kunnen en te mogen loven. Nu is het maar stippelwerk tegenover het eeuwige dat in Hem verklaard ligt. Maar het heeft de Heere behaagd om in stof verheerlijkt te willen worden. Beiden, met al het volk des Heeren, hartelijk van ons beiden gegroet,
P. en M. Mellegers."

Ziekte en sterven van Pieter

In het najaar van 1943 werd Pieter ernstig ziek. Marigje schreef aan Kee van den Hoek: "Pieter heeft het erg op zijn borst gehad, ja, heel erg". Enz. Zie brief 3 aan Kee.

Ali Ipema, die zelf ook ziek was in die tijd, leefde nauw mee met haar vrienden in Sliedrecht. Op 23 oktober 1943 schreef ze onder meer het volgende: "Hoe graag ik even bij jullie zou willen zitten, ik ben toch nog te zwak en de toestand van mijn lichaam is nog niet zo, dat ik reizen kan. Toch ben ik bij jullie hoor, en er is een diepe vrede in mijn ziel, omdat ik weet, Pieter, dat zo de Heere het doet, dat is welgedaan, ook bij Marigje. Mijn verstand zou zeggen: blijf hier nog wat. Maar ach, ik kan soms zelf zo met heimwee uitzien om van dit lichaam der zonde en des doods verlost te mogen worden en God Drie-enig die lof en aanbidding toe te brengen, die Hij tot in alle eeuwigheden zo waard is om Zijns Zelfs wil. O lieve vrienden, dan kan ik jullie ook niets misgunnen.

De Heere weet hoe wij elkander gekregen hebben en dat wij daar geheel zelf buiten zijn gevallen. En, Pieter, vol gebrek en 't slechtste schepseltje dat er leeft, want de Heere heeft aan mij het meeste werk. Toch is de Heere zo goed voor mij, dat ik op het ogenblik niets kan willen, wat Hij niet wil. Als Hij je, Pieter, nu met Zijn doorboorde Middelaarshanden af komt te lossen met een kus Zijner liefde en Hij draagt je eeuwig aan het hart des Vaders, dan zijn wij er zelf toch ook goed mee. Want je bent toch net zo'n tobber en albederver als wij geweest. Je zult dan toch ook eeuwig moeten roemen in vrije gunst alleen. Marigje, misgun je man en broeder toch niets, want ik weet het lieve, het duurt hier toch ook niet altoos."

Op 28 oktober beantwoordde Marigje Ali's brief: "Door 's Heeren goedheid zijn we nog zo het is. Met Pieter is het op het ogenblik niet erger. Hij heeft vannacht een hele rustige nacht mogen hebben, maar is heel erg zwak. Alles is dubbel in zijn ogen, hoewel het één is. Dat is van zwakte, zei de dokter. O Ali, het was toch zo erg die pijn, buikkoliek, maar het mocht vanbinnen zo stil zijn. De dag ervoor is Pieter tweemaal zo opgetrokken geweest. Het was of de hemel zo laag was in het gebed. En toen volgde dat erop. Ogenschoonlijk is het door het oog van een naald gegaan, zoals weleens gezegd wordt. Maar de Heere heeft Zich ook niet onbetuigd gelaten. Voor de inwilliging uit Openbaring: dat het Lam in het midden des troons is (Openb. 7:17), en de Heere God verlicht hen (Openb. 22:5). Eerst wij eruit, eerder kan de Heere niet alles en in allen zijn en dat bij de aanvang en bij de voortgang. En het zal zeker ook bij de uitgang zijn. En dan zal en mag het wezen zoals je schreef dat blij vooruitzicht. Dat zal alles mogen en kunnen verzoeken. O, dat we daartoe verkoren mogen zijn. Wie zal bekwaam zijn dat te waarderen of te verklaren. Zeker niet in ons, maar alles uit en door Hem, Die ons Gode gekocht heeft met Zijn bloed. O, als het weer eens waar mag wezen, wat mag dan die eenheid in Hem weer eens gevoeld, gesmaakt en geproefd worden, nietwaar? Nu moet ik weer eindigen. Het is druk en het moet erg stil zijn. Al de kinderen zijn thuis en er is veel bezoek. Even mogen ze bij Pieter kijken en dan naar een ander vertrek. O, hij mag tot heden nog in ons midden zijn. In onszelf is het onmogelijk, maar in Hem ligt alle mogelijkheid. Even een gewaarworden wie en wat

wij zijn en onder welk een macht, dat mocht weer eens een bezoek afsmecken, of het met Vaderlijke barmhartigheden gemengd mocht zijn. Was je eens even hier, dan zou je ook, net als wij, alle erkentelijkheid en dankbaarheid tekort komen."

Enkele dagen later, op 2 november, antwoordde Ali hierop: "Marigje, wat is de Heere toch goed dat Hij jullie beiden er zo voor komt in te winnen, en dat Pieter onder al het lijden Gode niets ongerijmds komt toe te schrijven. Wat heeft de Heere weer bij vernieuwing laag willen bukken. Wat een rijkdom het Lam in het midden van de troon te zien en dat de Heere God hen verlicht. Dan gaan wij gaarne achteruit en komen niet in aanmerking, omdat in de stilte der eeuwigheid wij al in aanmerking zijn geweest. En blijven zullen zolang God Gód is! Omdat het in Hem was en is en wezen zal, daarom kan het alleen. Hem zij alleen de eer. Wat zal het zijn als Pieter de eerste van ons is, die daar de eerkroon der overwinning aan de voeten van het Lam zal mogen neerleggen. O, o, en wij hier zo arm, leeg en berooid achterblijven. Het is een gezang, maar het is zo schoon:

*Die hoop moet al ons leed verzachten.
Komt, reisgenoten, 't hoofd omhoog!
Voor hen, die 't heil des Heeren wachten
Zijn bergen vlak en zeeën droog.
O zaligheid, niet af te meten,
O vreugd', die alle smart verbant!
Daar is de vreemd'lingschap vergeten,
En wij, wij zijn in 't vaderland!*

Jullie beiden sterkte toegewenst van Hem, Die in al onze benauwdheid benauwd is geweest. Al onze krankheden heeft Hij gedragen. Die Man van smarten weet alleen wat wij kunnen dragen, en ook dat wij stof van jongs afzijn geweest."

Later schreef Marigje aan Ali hoe ze Pieter in de Heere was kwijtgeraakt: "Weet je wat ik gewaar mocht worden? Dat ik opzijgezet ben en dat ging als volgt. In het begin van december heeft vader gezien dat zijn leven als een lampje was dat op uitgaan stond. Op een avond zei hij tegen Janna Pietje: 'Nu houden mijn huisgenoten mij tegen, want er zijn tegenhouders die het vertrek beletten.'

Toen zei Janna Pietje: 'Ja vader, we kunnen u nog niet missen.'

Toen zei hij: 'Maar kind, je hebt toch veel werk aan me, wat ik niet kan verminderen.'

Toen zei ze: 'Dat geeft niet, vader, als u nog maar hier mag blijven, want we doen het uit liefde, hoor.'

'Dat is waar', zei vader, 'dat gevoel ik, en die het niet kunnen, doen net zoveel in de liefde, als die het wel kunnen.' Toen zei vader: 'O lieve Heere, in Uw handen beveel ik mijn geest, met overgaan en loslaten van alles.'

En nu waakte ik tot 1 of 2 uur 's nachts, zo het uitkwam, omdat Janna Pietje dat van ons niet mocht doen [want ze was zeven maanden in verwachting], maar wel haar man. En toen werd me Openbaring ontsloten: 'En de stad behoeft de zon en de maan niet, dat zij in dezelve zouden schijnen; want de heerlijkheid Gods heeft haar verlicht, en het Lam is haar Kaars.' Zo kwam de Heere hem van mij eisen. Hij had recht op hem en ik stond in de weg. Toen werd ik opzijgezet en de Heere kon doorgaan met hem toe te bereiden.

Een half uur later of zoiets kwam het voor de tweede maal, dezelfde woorden in dezelfde hoedanigheid, een zoete vrucht in mijn ziel nalatende. Hierin, dat mijn vrede als een rivier zou wezen.

En weer een tijd daarna voor de derde maal dezelfde woorden. En toen was het me of er een kabinet ontsloten werd, Jesaja 54:7 en 8: 'Voor een klein ogenblik heb Ik u

verlaten, maar met grote ontfermingen zal Ik u vergaderen. In een kleinen toorn heb Ik Mijn aangezicht van u een ogenblik verborgen, maar met eeuwige goedertierenheid zal Ik Mij uwer ontfermen, zegt de HEERE uw Verlosser.' Dat klein ogenblik, daar lag zoveel nadruk op. En hoe nu die Kerk nooit van God was los geweest, maar een klein ogenblikje verlaten. Toen werd me vergund om me hierin neer te mogen leggen, want het was een plechtig ogenblik dat ik zo in afhankelijkheid mezelf kreeg te aanschouwen uit dat licht, dat ik voor dat kleine ogenblik van verlatingen een Drie-enig God nodig had, om mij daardoor te helpen. Alles in Hem, alles door Hem en alles uit Hem. Toen was ik weer als een klein hulpbehoevend kind, precies als toen ik weer in en door mijn dierbare Borg geholpen ben geworden in het oordeel Gods door genoegdoenende gerechtigheid. En nu mag mij dit tot hulp en sterkte zijn. Dus nu weet je waar de gevangenneming van mijn hart in verklaard mag worden en hoe en waar ik in opzijgezet ben."

Op 10 december 1943 was Marigje jarig. Ali feliciteerde haar per brief: "Hartelijk gefeliciteerd met je verjaardag, Marigje. Moge de Heere je maar die ondersteuning geven, waarmee Hij je sterkte zoals ik zag toen ik bij je was. Die blijvende en achtervolgende genade is groot. Ik heb het gemaakt en gezien dat de Heere goed was. Ook Pieter hartelijk gefeliciteerd. Jullie zijn altoos jarig als de Heere weer een voorproefje schenkt van dat heil dat alleen in Hem te smaken is.

Frans van Doorn⁶ is gisteren een poosje hier geweest. Hij is ook bij jullie geweest, hoorden wij. Hij heeft jullie toestand verteld. Ook die grote rijkdom, dat er geen zuchtje van jou of Pieter meer bij hoeft. Dat het lieve Wezen het zó maakt dat je er voor ingewonnen wordt, Pieter, dat het goed is. En dat uit majesteit, uit goedheid en liefde voor het Wezen Zelf.

Ook ik heb het zo gevoeld. Maar welk een schuld heb ik op mij geladen. Vanaf de tijd dat ik hoorde dat Pieter ziek was, heb ik gedaan wat meerderen van het volk zullen gedaan hebben. Namelijk gevraagd om, *als het in Gods eeuwige vrij macht kon bestaan, dat Pieter nog wat mocht blijven leven*. En weet je wat mij gistermorgen in gedachten kwam? Ik heb het Frans van Doorn nog gezegd. Een van onze oudvaders heeft, toen hij dacht dat het sterven werd, al zijn vrienden, maar ook zijn ambtsbroeders en studenten bij zich geroepen, omdat algemeen gezien werd dat het spoedig zou zijn afgelopen. Hij vermaande iedereen en zei hen goedendag. Daarna

⁶ Frans van Doorn, 1879- 1966 woonde omgeving Veenendaal. Hij behoorde jarenlang tot de kerkenraad der Gereformeerde Gemeente in Nederland te Veenendaal. In 1917 verscheen een boekje waarin de bekering van zijn dochter werd beschreven, met als titel: 'Eenvoudig verhaal betreffende het leven en sterven van Geertruida Cornelia van Doorn, den laasten juli 1917 in den aanvalligen leeftijd van ruim 13 jaar te Veenendaal in haar Heere en Heiland ontslapen.'

Frans schreef in dec. 1944 aan vrienden: Wij hebben onlangs ook nog eens iets van de verbeurde getrouwigheden des Heeren mogen ondervinden. Wij werden des nachts uit bed geklopt en de volgende morgen moest onze jongste zoon naar de IJssellinie om daar voor de Duitsers gaan werken. En in die brief stond, dat wanneer hij weigerde, zijn huisgezin opgepakt zou worden. En toen zei de jongen dat het beter was dat hij zich dan maar opofferde, dan dat zijn vrouw en kind, moeder en vader iets zou overkomen.

O, geliefde vrienden, toen hij het oordeel wilde aanvaarden voor ons, waarlijk, toen heb ik er iets van doorleefd van een zwaard door de ziel te gaan. Daarop mocht ik hem overgeven. Met die waarheid: 'Ben ik dan van kinderen beroofd', enzovoort. En daarna valt er in: 'Als 't mij benauwd of bang gevallen is, dan heb ik mij vermaakt in uw geboden.' En daar kwam zoveel vertrouwen in mee, dat we tegen de vrouw zeiden: 't Zal wel meevallen. En wonder, om elf uur 's morgens was hij weer thuis en tot heden is er nog niet een weggevoerd.

moest men weg omdat het teveel voor de stervende werd. Maar de studenten gingen naar een ander vertrek en worstelden zó met de Heere, dat Hij Zich liet verbidden. Men kreeg die godzalige man weer voor zijn kathedraal op de stoel, en hij leerde hen weer. Maar het was wel uitstel, geen afstel. Hij werd opnieuw ziek tot stervens toe. Toen riep hij zijn studenten weer bij zich. Hij zei tegen hen: 'Geliefden, nu mag je mij niet ten tweede maal uit de hemel bidden, want ik verlang zo en ik weet, de Heere ook!' En hij is gestorven.

Ik voelde mij zo schuldig, ik heb ook maar naar mijzelf en naar ons allen toegebeden."

Ali Ipema hoorde dat Pieter op 19 december 1943 was overleden. Zij kon echter in verband met haar zwakke gezondheid niet naar de begrafenis komen. Daarom schreef ze direct een briefje waarin ze haar gevoelens van dat moment weergeeft: "Vanmorgen heb ik de rouwkaart ontvangen. Je lieve man en vader en onze teerbeminde vriend is heengegaan, naar het Land waar niemand meer zal zeggen: ik ben ziek. O lieve Marigje, ik heb geen woorden, ik voel mij véél te arm om iets te zeggen of te schrijven. Laten wij onze Pieter de rust niet misgunnen, want hij had al tijden zó'n heimwee en was zo moe. Ik weet dat je blij voor hem zal zijn, want ik weet dat je het hem zo van harte gunt. Maar ik hoop toch zo dat de Heere die lege plek, die toch zo onbeschrijflijk groot zal zijn, met Zichzelf zal willen vervullen. 'Want zoals jullie één waren, is zo zeldzaam.

Als Pieter het liefst wilde zwijgen, zei hij: 'Moeder zal het wel zeggen.' O, wat zal hij nu zijn hart ophalen. Hij is nu ons allen voorgegaan.

Maar je mag niet bij de pakken neer gaan zitten, hoor. Jouw tijd is ook bepaald, en het zal maar een korte scheiding zijn. Wat zullen wij hem missen, maar wat moesten wij verblijd zijn dat de Heere hem ons nog zo'n lange tijd geschonken heeft. Ik kan het niet verklaren, Marigje, maar het is net of Pieter zo heel veel van mij heeft meegenomen. Zoals wij elkander mogen bezitten, zo was het met Pieter toch ook. Er was niets van ons bij. En nu voel ik me zo nameloos leeg. Als ik denk aan de begrafenis morgen en er dan niet bij te kunnen zijn, wat zal dat een dag zijn. Mocht de Heere je ondersteunen.

Wat zal het toch leeg om je worden en wat zullen de kinderen hun vader gaan missen in het klimmen der jaren. Zo'n zuchtende en biddende vader gehad te hebben. Wat een gemis zal het worden vader niet meer te zien in zijn hoekje. De verantwoordelijkheid van de kinderen zal ook eenmaal te groter zijn, want waar de Heere hen zo rijk bevoorrecht heeft, hebben zij nu de grote verplichting dat zij naar de God van hun vader leren vragen bij dagen en bij nachten. Want de Heere is groot van ontfermingen. Men noemt Zijn Naam Wonderlijk, Raad, Sterke God, Vader der eeuwigheid, Vredevoorst.

Voor de vrienden is het net als voor jou: geen scheiding voor eeuwig. Het wordt leeg om ons en telkens wordt er geschud. Nu is er een grote in Israël gevallen. Maar de Heere had meer recht op hem dan wij allemaal. Hij heeft Zich voor hem doodgeliefd aan het vloekhout der schande.

Marigje, ik moet eindigen, het pakt mij zo aan. Wees met je kinderen en de vrienden heel hartelijk gegroet. De Heere bevelen in je weduwschap. Als je je alleen voelt, er zijn er meer die vreemdelingen zijn in dit Mesech der ellende.

Je liefhebbende vriendin, Ali Ipema."

Per brief, gedateerd 30 december 1943, berichtte Marigje haar vriendin Ali over **het verloop van de ziekte, het sterven en de begrafenis van Pieter**.

Innig geliefde zielsvriendin.

Hartelijk dank voor je deelneming en medeleven aangaande het ziek zijn en sterven van onze lieve man en vader. O Ali, ik zal proberen, zoveel ik kan, het je mede te delen. Het is zo druk en er is zoveel belangstelling.

Je weet hoe Pieter was toen je bij hem was. Dat heeft zo een paar dagen geduurd, veel afwisselend, maar veel vertroosting van Boven. Maar Ali, dat heeft vader goed gewaar mogen worden, dat hij in de ellende geholpen, versterkt en bevrijd is geworden, maar niet van de ellende. Maar die genietende uitkomsten, die beurden hem weer zo op. Wat heeft hij menigmaal gezegd: 'Maar blij vooruitzicht, dat mij streelt.'

Hij heeft gemeenschap mogen smaken met de verlost en zei dan: Ben ik nog hier?'

Dan zeiden wij: Ja vader, want dan zal je wel niet meer spreken.'

'O ja, zei hij dan. Op een middag zei hij: 'Hoor je dat hemelgezing ook?' Wij zeiden van neen. 'O, hemels, hemels', zei hij en zakte weg.

Daarna heeft hij zo'n aanval van pijnen gehad, zo erg als er nog geen één geweest was. Zo radeloos, biddeloos, loop ik naar de tafel, grijp een flesje om hem wat af te wassen en terwijl ik dat doe, word ik even stilgezet in mijn hart. Want het was bij vader vanwege de pijnen hetzelfde. Geen toegang om het af te bidden, zodat ik stilgezet word en dat zonder verwijt, hoe vader vanwege zijn hart met gezwollen handen en voeten lag. Maar hoe die dierbare Borg gezwollen handen en voeten had vanwege de foltering en toen het op het zwaarst was, riep: Mij dorst, kreeg Hij nog gal en edik. En ik word nog verwaardigd het beste van de wereld toe te dienen. En omdat nu de Borg verbrijzeld was geworden, konden wij vernietigd worden in Hem.

'O', zei ik, 'vader, nu heb jij gezwollen handen en voeten van je hart, maar de Borg van de foltering, enzovoorts.'

'Ja', zei vader, 'dat is waar. Want toen ik jaren terug op de dijk in elkaar gezakt ben vanwege het zware kruis, waar ik onder verkeerde, kwam de Borg het Zijne erbij te leggen. En al had het toen honderdmaal zwaarder geweest, het was goed geweest, want ik was schuldig en de Borg onschuldig.'

En o, daar verliet de pijn het lichaam onmiddellijk. Het heeft zich niet meer herhaald. Nu, niet af te kunnen bidden, maar in Hem te eindigen, in Zijn lijden. Een paar dagen daarna, het was zondagmorgen, kreeg hij een aanval van de vijand, dat hij als een toonbeeld moest blijven liggen, zonder vervulling. Pieter vroeg ons hoe hij er wel uitzag: 'Nog niet dodelijk?'

Wij zeiden: 'Gewoon.'

'Toch niet mismaakt?' vroeg hij.

'Heel niet', zeiden wij. Dat is de laatste poging geweest en valse inwerping, want een ogenblik later werd hij zo vervuld met de goedertierenheid Gods, en die strekte zich verder uit dan de schuld van heel de Kerk Gods. En daar was hij ook bij inbegrepen. En nu stond de Heere met uitgebreide armen om hem in te wachten.

O Ali, nooit zullen we kunnen mededelen of beschrijven dat heimwee, die brandende begeerte. Tot 's middags half vier heeft hij kunnen spreken. Hij heeft ons allen bedankt voor de hulp, de kinderen opgedragen en van de hele Kerk en van jullie allen afscheid genomen. Wij moesten Gods volk, de vrienden en kennissen, de familie en burens nog een hartelijke groet doen.

Ik vroeg: 'Vader, als je niet meer kan spreken en de Heere vertegenwoordigt Zich, en Hij je met het volle van Zijn algenoezaamheid komt te vervullen, dat je jezelf mag verliezen, om nooit meer in jezelf te komen en je mag nog gebruik maken van je hand, steek die dan naar boven.'

Toen sloot hij zijn ogen en mond en heeft niets meer gezegd. Dat was om vier uur en

om half zes stak hij tweemaal zijn hand naar boven en het was tegelijk of hij van de aarde weg was. Er is een rustige slaap op hem gekomen tot acht uur en vijftien minuten. Toen was het of hij niezen moest, hij gaf twee zuchten en was niet meer. Geen doodsstrijd en geen doodszweet.

Nu kan ik mezelf niet verklaard krijgen aangaande mijn man. Acht weken daarvoor voelde ik een grote gebeurtenis komen en het is nu ook gebeurd. Toen mocht ik een eerbiedige stilheid gewaarworden van het hoofd tot de voeten en ik mocht niet om mezelf denken. Ook niet om de gebeurtenis waar ik voor vreesde. En dat mag tot heden nog zo zijn. Die hartelijke gunning. Dat hij met dat volmaakte beeld weer bekleed mocht worden nam heel mijn hart in. O Ali, wat heeft hij toch zijn hartenwens gekregen. Hij verlangde altijd dat hij de ere Gods nog eens mocht dragen en dat heeft hij echt mogen doen. De eenheid die erin mee mag komen, die is en mag toch ons aller grondslag zijn: de liefde Gods. En nu is vader nog niet weg. We mogen nog met hem en over hem spreken.

De Heere heeft aan alles beantwoord. We mochten die grote winkel tegenover ons, van C. Klein, gebruiken. Ze waren de gehele dag gesloten. We mochten de winkelmachete en de keuken met de kachel gebruiken. Dat kwamen ze aanbieden. We hadden 162 mensen achter het lijk, elf rijtuigen.

J. Adriaanse uit Schiedam heeft de leiding gehad. Daar heeft Pieter voor zijn ziek zijn, 's woensdags, zich zo aangenaam mee mogen verenigen uit Openbaring 21. We hebben twee versjes gezongen: binnen Psalm 36:2 en op het graf Psalm 146:3.

Na hem sprak A. de Redelijkheid, die Pieter veel bij vrouw Boer heeft ontmoet. Die heeft even kort verklaard de eerbied, die Mellegers mocht afgeven in het naderen in het gebed en met welk een eerbied hij het hoge Wezen mocht aanspreken. Daarbij nog hoe hij een ieder zijn bescheiden deel mocht toekennen uit de eerbied.

Dat was waar, hè. Er mocht een geur van uitgaan. In alles, zoals hij geleefd heeft en gestorven is, zo is hij ook begraven mogen worden. Wat groot, hè? Dat alles mag me zo goed doen, dat de lege plaats me tot heden niet plagen mag.

Terwijl we naar het graf reden, zeg ik zo: *Heere, dat is de derde maal dat ik die reis meemaak en heb Je dezelve met Uwe goedertierenheid en eer bekroond. En U had mijn man nodig voor Uwe lof; o mag ik mezelf toch niet vinden.* En terwijl hij in het graf gezet werd, werd ik gewaar, dat nu al mijn aardse rijkdom in een heilig graf ligt en nu mag ik nog op hem staren. Maar als wij ons omkeren, moet hij achterblijven. En toen heb ik geweend. Niet, dat ik het hem niet gunde, maar dat ik mijn aanspraak achterliet. Want Ali, als een moeder in het graf gelegd wordt, gaan de kinderen d'r vertroetelingen in het graf, met een vader de macht, met de kinderen een diepe, diepe vleeswond, maar met de man de bescherming.

En nu ben ik een onvergetelijke man kwijt, de kinderen een onvergetelijke vader en de vrienden een onvergetelijke vriend. En die meeleving en deelneming; wat zullen wij de Heere vergelden voor al deze weldadigheden.

Nu innig geliefde zielsvriendin, onze innige hartelijke groeten.

Alles zoveel mogelijk medegedeeld. Groet alle vrienden bij name en ook zelf van ons allen.

Wed. P.C. Mellegers.

Ps. Lieve, schrijf eens terug of ik het duidelijk gedaan heb. Nogmaals gegroet van je liefhebbende vriendin.

Nu, innig geliefde zielsvriendin, onze hartelijke groeten. Ik heb alles zoveel mogelijk meegedeeld. Groet alle vrienden bij name en ook zelf van ons allen.

Wed. P.C. Mellegers

Zie voor een gelijksoortige brief aan Dirk de Jong te Lekkerkerk: deel 6 van deze serie *bekeringsgeschiedenissen van vrouwen*.

Kort daarop schreef Marigje aan Ali: "Het is zo nameloos leeg, dat kan je wel indenken. Maar mijn hart mag nog gevangen liggen en dat is toch zo groot. Maar ik ben nog niet beter. Bij de minste inspanning word ik misselijk en dan heb ik overal pijn. En ik kan nog niet goed slapen, weet je. Ik zou beter met je kunnen spreken dan schrijven. Dat wordt te uitgebreid. Veel schrijven is ook zo vermoeiend. Vijftig brieven heb ik te beantwoorden. Ieder wil weten hoe het verloop gegaan is en ik kan niet alles schrijven zo het werkelijk is gegaan."

Op 15 januari 1944 schreef **Ali een antwoord** op de brief waarin Marigje het sterven en de begrafenis van Pieter heeft beschreven:

'Marigje, wat een weldaad dat de Heere je nog verstand, wijsheid en liefde geschonken heeft om alles zo op papier te schrijven, alsof je het bij het lezen ervan, met eigen ogen zag. Je hebt er haast de hele Kerke Gods een genoegen mee gedaan, want de een zegt het aan de ander en ieder leest het. Maar bijna allen met een wenend oog en een jaloers hart.

Ja, Pieter leeft nog, al is hij gestorven. Wat heeft hij de eer des Heeren nog mogen uitdragen en wat is de hele Kerk er goed mee. Wat heeft de Heere je bijzonder ondersteund, daar zijn geen woorden voor, dat moet waargenomen worden. Dat kan alleen in de oudste Broeder. Daar vloeien die extra-ordinaire uitgangen uit voort, anders was er nooit geen doen aan voor de Kerk. Maar nu, zowel in de vernedering van de Borg, zo ook in Zijn verhoging, mag hij zo door die lieve Trooster die eenheid gewaarworden, dat de dood hier al is tenietgedaan.

Ik begrijp, Marigje, dat je overal pijn hebt vanwege gebrek aan rust. Dat de Heere je mag blijven ondersteunen en je broze lichaam nog mag versterken. Want anders kon het weleens gebeuren dat je zo in de liefde je man achterna mag reizen. Hoe graag ik je die volle buit gun, ach, zie dan eens naar ons, hoe leeg het voor ons allemaal wordt. Denk dan dat die grote apostel Paulus ook liever verlost wilde zijn, maar dat hij het nuttiger vond voor de Kerk om te blijven."

Na het overlijden van Pieter bleef Marigje alleen in haar dijkhuisje achter. Haar dochter Janna Pietje bleef echter met haar man en kinderen in het onderhuis wonen. Zij verzorgde haar moeder voor zover het nodig was. Marigje kreeg veel bezoek en zij bezocht zelf ook de gezelschappen in de omgeving. Ook kwamen nogal eens vrienden uit het hele land haar een of meerdere dagen bezoeken. Zij hield tevens per brief met hen contact. We laten nu een aantal brieven volgen waarin ze over haar lichamelijke en geestelijke toestand vertelt.

Op 15 februari 1944 werd bij Janna Pietje, de dochter van Marigje, een dochter geboren. Marigje schreef in die maand aan Ali:

"Zo je weet heeft Janna Pietje een kleine gekregen. Zij is toen bij mij gekomen om wat op te sterken. Toen heeft zij griep met oorontsteking gekregen. Ze was bijna beter, toen ikzelf erg de griep in mijn hoofd kreeg, met erge overspanning. Dus, het was een heel ziekenhuis.

Maar ik had of mocht er de eerste dagen niets op tegen hebben. Ik had wel veel koorts en pijn, maar vanbinnen mocht het zo wezen: als de Heere door een weg van ziekte mij tot Zijn troon wilde brengen, dan was het goed. Want uit hetgeen mij uit Zijn

volheid mocht meegedeeld worden, lag in Hem vast, of het dan in mij was of niet, het Zijne was vol om mij te vervullen. Maar kreeg ik dan op Janna Pietje te zien, dan zou het nuttig zijn om nog wat hier te blijven. Nu was alles goed, hoe het zijn verloop zou hebben. Daar ligt nu ons leven en geluk in verklaard, dat alles, alles het Zijne is en blijft. Als er vroeger niets vanbinnen was, dan kon het niet, omdat het leven in de gestalte lag, maar nu die mededeling dat Hijzelf ons leven is. Nu is alles het Zijne, nu kan onze ledigheid ons net zomin schade aanbrengen als onze vijanden. O, wat mag daar weer eens rust geschonken en geproefd worden...

Wat mag Pieter toch van alles uitrusten. We zullen ook maar hopen dat de meeste dagen met zuur en zoet achter onze rug zijn. Weet je wat ik van de week nog even gewaar mocht worden: dat de meeste vrienden al thuis zijn en dat er een geestelijke vereniging van gevoel is. Ik heb gevoeld dat die band nooit meer losgaat, omdat die in ons Hoofd vastligt. En daaruit vanzelf een zucht om de vermeerdering des geloofs in en met elkander."

Op 19 augustus 1945 werd ds. **E. du Marchie van Voorthuysen** bevestigd als predikant van de Christelijke Gereformeerde Kerk in Sliedrecht. Vanaf die tijd ging Marigje Mellegers trouw naar de kerk. Ze is er echter nooit lid geworden.

Op 5 oktober 1945 verzocht ze in een briefje aan Ali of ze weer eens enkele dagen wilde komen, dan kon ze ook mee naar de kerk.

Marrigje schreef: "De Heere is weer eens goed geweest voor een slecht mens. Allerlei omstandigheden geven soms oorzaak dat we het wel eens onbedacht opnemen voor ons zogenaamd recht. Dat mocht bij mij weer eens dienstbaar zijn voor schuld vanbinnen. Hoewel er buiten mij geen redenen lagen, maar vanbinnen. Ik drukte het zo uit: *Heere, van de hoofdschedel tot de voetzool enkel wonden, striemen en etterbuilen*. Met een gevoelig gevoel dat dát waar was.

En o Ali, daar beliefte het de Heere het Zijne erbij te doen. Dat nu de ganse toorn Gods op de hoofdschedel van Zijn geliefde Zoon is gelegd en dat Hij daaruit onze Bloedbruidegom is geworden. O, dat ene en ware Wezen. Dat ik met alles - niet om uit te drukken - weer eens in het *Onze Vader* mocht eindigen. Die eenheid weer eens te mogen proeven: vrede in Hem, door onze dierbare Heere. Het was weer even een rusten in Hem. De andere morgen met het wakker worden mocht ik deze behoefte in mijn hart gevoelen: of nu de heiligheid Gods al mijn onheiligheid weer eens mocht uitdrukken. O, die heilige eerbied die ermee gepaard mocht gaan. Dat er nu tussen de Heere en mijn zwakke ziel niets lag."

Het was Avondmaal in Sliedrecht bij ds. Du Marchie van Voorthuysen. Marigje had er een bijzondere betrekking op gekregen na de voorbereidingspreek. Haar vriendin, **Arigje de Bruijn-van Maurik** uit Hoornaar, logeerde bij haar.

Op 6 februari 1946 schreef Marigje aan Ali Ipema over dit Heilig Avondmaal: "Vrouw De Bruijn is met haar dochter twee nachtjes geweest. De Koning heeft echt in ons midden en in onze harten mogen wezen. Zij hebben hier meegemaakt, zoet en bitter of bitter en zoet. Want Ali, hier was Avondmaal en de dominee had de deur in de voorbereidingspreek zo wijd opengezet voor rechtelozen, dat **Mina Boogaard** en ik er deel aan wilden nemen.

Maar wat doet er op 's avonds tevoren, om tien uur? Daar komt een vrouw, die de hele boel bij mij in de war gebracht heeft met vreselijk indringen en toe-eigenen. Ik heb ze erg tegengesproken, dat zij de Heere niet eens kende en dan zulke sprongen te doen. Mijn ingewanden ontroerden zo erg, dat ik de hele nacht niet geslapen heb. Ik zei

tegen vrouw De Bruijn: 'Dat kan niet, de beker is rond en moet wegens gemeenschap rond blijven.'

Nu moesten degenen die geen lidmaat waren, vóór de dienst in de consistoriekamer komen. Toen we bij Mina kwamen zei ik: 'Mina, jij moet maar gaan, ik kan er niet heen.' Ik zei wat er gebeurd was. Mina begon te wenen. Ze zei: 'Meid, daar zit de duivel tussen.'

Ik zei: 'Dat weet ik niet.' Maar ik ben voor Mina meegegaan naar de consistorie. De dominee vroeg: 'Zou u gebruik willen maken?'

Ik zei: 'Dominee, dat weet ik niet, want u hebt uw bezwaren en ik heb de mijne. En nu sta ik met dezelve voor God. Maar als ik eens verwaardigd mag worden om ze in Hem kwijt te mogen raken, dan zou ik het kunnen en dan zal stof op stof komen te liggen. Kom ik niet, dan weet u, dat het vanwege de bezwaren is.'

Onder het preken mocht ik al mijn bezwaren kwijtraken. De tekst was uit het Hooglied en de dominee zei: 'Om Zijnentwil!'

'O', riep mijn hart, 'Heere, dat is het, mijn ingewanden zijn ontroerd om Uwentwil.' Mijn ziel was zo onder de indruk, dat het stof op stof werd en ik mocht zo vragen: 'O Heere, mocht het u eens believen iets van uw heerlijkheid op alles te leggen, tot schaamte van mijn tegenpartij.'

En Ali, dat is mogen gebeuren. De Heere heeft op deze tweede tafel zoveel eerbied gelegd, dat de hele kerk onder de eerbied was. Dominee kon bijna niet spreken. En bij de derde tafel was deze eerbied weer weg.

Wat is de Heere toch goed en mild. We hebben een hele dag onder de indruk mogen verkeren en 's avonds met het naar bed gaan zei ik: 'Heere, wat hebt u het alles bovenmate wel gemaakt. Maar, o lieve Heere, mocht ik die eerbied nu nog eens erbij krijgen, anders zal het eindigen in blijdschap en niet in U.'

En na een poosje op bed gelegen te hebben, werd alles vanbinnen met eerbied vervuld en daar was het net of de hemel geopend werd en Hij mij liet zien hoe ik nu een eigendomsrecht in Hem had in de hemel. Het was net of mijn hart in de hemel was en de hemel in mijn hart. De eerbiedige tranen die toen van hart en ogen mochten vlieten, nooit is dat mee te delen.

Het was 47 jaar geleden dat ik het Avondmaal gebruikt had. Ik had altijd verlangd dat het me nog eens te beurt mocht vallen, al was het maar één keer. Mocht het wezen in 's Heeren gunst en dat is het nu echt mogen zijn. Ik heb het wel uitgebreid geschreven, maar met minder woorden kon ik het niet. O, nu alleen Hem de eer!

Mina had er ook behoefte aan. Zij was ook erg gemakkelijk gesteld en had er nog een hele week nabetrachting van. Alles, alles is toch in Hem aan te treffen. Wat moeten we toch zo in alles in Hem opgelost worden. Met elke omstandigheid in ons voor Hem en geholpen achter Hem. Dan is het zalig niets te zijn. Met recht mag het dan weer eens wezen: in uw handen beveel ik mijn geest en lotgevallen. Als we er weer eens achter mogen staan, dan is het met recht een zalig verlies."

Marigje ging af en toe ook luisteren bij ds. Fraanje in Alblasterdam. Ze schreef een keer aan Ali: 'In diepe verborgenheden mocht de dominee komen en ontsluiting geven in een Drie-enig God. O, dan zouden wij het niet moe worden. O, dat zalig niets zijn.'

Op 30 augustus 1946 schreef ze: 'Gisteren ben ik met Mina Boogaard naar Alblasterdam geweest. Dominee Fraanje heeft daar tweemaal gepreekt naar aanleiding van Openbaring 20:12 en Psalm 25:7. Het ging over: de verborgenheid is voor de kinderen. Dat is waar, Ali. Alles ligt in de beleving en door de liefde gewerkt.'

Avondmaal in Middelharnis

Verder schreef ze in deze brief dat ze een week in Middelharnis was geweest bij haar stiefmoeder en andere familieleden. Ook een dag bij Kee van den Hoek in Sommeldijk.

Op de zondag dat Marigje er was preekte ds. M. Blok in de Gereformeerde Gemeente van Middelharnis, zijn geboorteplaats. Op 18 september 1945 werd hij predikant in Zeist, zijn eerste gemeente. Hij zag er tegenop om een zondag voor te gaan in de plaats waar hij opgegroeid was.

Marigje schreef: "Ali, het is 45 jaar geleden dat ik daar een zondag geweest ben en nu kon het niet anders dan om de zondag over te blijven, om reden dat ik woensdag met mijn broer mee terugging. Moeder en Kee wonen een uur bij elkaar vandaan. En niet naar Kee gaan, dat ging niet, dus blijven. Ds. Blok moest er driemaal preken, Avondmaal houden en dopen. Je begrijpt wel dat ik dat pas wist toen we er waren. Niemand daar te kennen en geen recht, enz., en alles zo stil vanbinnen en er ook niet buiten te kunnen. Dan wordt het weer zuchten om als het kon en mocht, of ik dan een vruchtje van die kruisverdiensten mocht proeven.

O Ali, onder de bediening kreeg ik meer. De preek ging hierover: *'Ik heb grotelijks begeerd dit Pascha met u te eten, eer dat Ik lijde.'* Wie die Ik was voor vijanden, voor slechten, enz.

En onder het breken des broods en het drinken van de wijn kreeg ik dezelfde vrede in mijn hart door het storten des bloeds als toen ik door het recht verlost ben geworden. En dat mocht een overnemen wezen in de harten over en weer.

's Avonds in de nabetrachting zei ds. Blok dat hijzelf de minste van allen was, daar straatkeien, slobjes en stegen getuigen waren in het zondigen tegen God. O lieve, daar moest ik ook amen op zeggen. Want met een opstandig hart in oorlog tegen God op straat te lopen, is erger dan een die de ijdelheid als ijdelheid naloopt in de waarneming.

Al de gesprekken daarna eindigden gedurig in de preken. Het mocht, met eerbied gezegd, een driehoek wezen. Dominee zag er ook zo tegenop, had hij gezegd, want al de kameraden van vroeger zouden dan ook in de kerk komen, eerst uit nieuwsgierigheid en dan om te spotten. Maar er was zo'n beslag dat er niet gespot kon worden. O, al de ellende, de verdrukking, de lasteringen te moeten beleven. Nu heeft de Heere Zelf er Zijn zegel en zegen op gegeven. Het is beter te gevoelen dan te beschrijven, maar het is groot. Er werd maar één tafel bediend. Het was 47 jaar geleden dat ik in Middelharnis aan de bediening ben geweest. O lieve, dan mag het eigendom weer eens geproefd en gesmaakt worden."

Op 17 november 1947 schreef Marigje aan Ali, naar aanleiding van haar verjaardag de volgende dag: "Hartelijk gefeliciteerd met de herdenking van je geboortedag. Je hebt er een tweede geboortedag bij gekregen. En ook nog een meerdere kennis door Hem te mogen kennen, zoals Hij gekend mag worden tot heil en zaligheid. Wat een diepte en hoogte, hè. Dat kan alleen maar door mededeling van God geweten worden, en de zalige gemeenschap die daaruit vloeit, wat zo gans buiten ons is. Daar komt niets van al het onze bij. Dat je daar maar veel van mag krijgen, is mijn innige wens.

Laatst mocht ik nog een bezoek van Boven krijgen en wel hierin. Ik had zo'n pijn in mijn arm, dat ik niets kon doen. Toen zei ik zo: wat hebben de zonden toch veroorzaakt; allemaal vruchten van dezelve. En daar komt zo tegelijk in mij, *hoe de Zoon de eer van Zijn Vader opluistert en hoe de Vader de eer van de Zoon opluistert.* En hoe nu de erkenning van al onze vruchten van zonden en ellende de eer verhoogt van Beiden. O Ali, kon ik dat eens in woorden brengen of meedelen. Er is geen

verdoemelijkheid in, maar een nederige erkentelijkheid. Mocht ik daar dagelijks wat van hebben of krijgen, want het is alles, alles gift, nietwaar?

Doe alle vrienden die komen mijn hartelijke groeten. Mochten ze allen nog eens met die kennis Gods vervuld worden. In het totale verlies van al het hunne en alles, alles in Christus Jezus terugkrijgen. Wat zouden we dan een hulp krijgen voor de armoede van ons en de rijkdom van de hemel. Dan is er plaats voor de Heilige Geest om dat werk Zelf te bevestigen in onze ziel."

Op maandag 8 september 1947 werd **ds. Du Marchie van Voorthuysen** 46 jaar. Marigje Mellegers schreef hem: "Met deze feliciteren wij u van harte met de herdenking van uw geboortedag. Dat u beiden nog gespaard mogen worden voor elkander. Mocht de Heere u beiden schenken wat de Heere Zelf goedkeurt voor u en mocht het ook nog wezen voor ons.

O dominee, het is net zoals u gisteren mocht verklaren - mocht dat eens meer verstaan worden en geheiligd aan en in onze harten - dat er tweeërlei bediening der wet is. En dat die bediening juist de ere Gods verhoogt, de ene ter verdoemenis en de andere ter verhoging Zijner majesteit. O, die rijkdommen Gods, die in Hem verklaard liggen, worden toch in geen andere weg in ons verklaard of ingeklaard dan door de kennis van de wet en het gebod. En wat nu voor de ene de dood wordt vanbinnen, wordt voor het nieuwe deel het leven. De Heere zou nooit de volle eer bekomen van een gevallen mens dan bij de voortdurende verlevendiging van de wet, wat alleen geschiedt door God Zelf en we verwaardigd worden om onder de liefde der wet of het gebod gebracht te mogen worden. En dat dát een sterven aan de wet wordt, in en aan alles wat buiten de gemeenschap ligt. Wat komt dan Psalm 88 weer aan zijn waarde en plaats.

O dominee, dan zou ik niet weten te zeggen wat groter rijkdom is, want het ene kan voor het andere niet gemist worden, als men verwaardigd mag worden en dat uit vrije, eeuwige vrije genade, met die liefde Gods, door de werking Gods, ons in alles te mogen verliezen en de ere Gods alleen het hart in mag nemen. O, dat is zalige armoede, een hemelse gift om door dit Mesech der ellende heen te komen, nietwaar? Alleen door Hem kan dan de oude mens afgelegd worden en alleen in Hem de nieuwe mens aangedaan worden. O heilgeheim, o heilgeheim. Hoe leger van alles, hoe meer er dan gezegd of geroepen kan worden: *'O, mijn God' en, of Abba Vader, lieve Vader.* Daar mag men met open, lege handen en harten naar Boven staren, omdat ons leven in Christus verborgen is bij God en dat in de hemel bewaard wordt tot die dag.

Nu, geliefde leraar en mevrouw, wees tezamen hartelijk gegroet, met mijn innige wens, dat de Heere u veel uit Zijn volheid mag meedelen. Dan staat Hij Zelf voor alles in. Dat mag alleen de praktijk leren en ook ontvangen, en dat is groot."

Het overlijden van Marigje Mellegers

Op zondag 20 september 1948 ging Marigje 's morgens nog naar de kerk. Bij haar dochter Janna Pietje, die in het onderhuis woonde, dronk zij na de kerkdienst gewoonlijk koffie. Ze was nu wel thuisgekomen, maar kwam niet. Janna Pietje liet haar dochttertje van vier jaar vragen waar ze bleef. Die kwam terug met de boodschap: 'Opoe zegt dat u zelf maar moet komen.'

Janna Pietje ging kijken en zag dat het helemaal niet goed ging. Ze kreeg haar moeder nog wel in bed. Het enige dat Marigje nog zei was: 'Er moet geen dokter komen.' Verder heeft ze niet meer gesproken. Het bleek dat ze een hersenbloeding had gekregen. Ze is op die zondagavond om half twaalf overleden.

Onverwachts moesten de kinderen en kleinkinderen hun lieve zorgzame moeder en grootmoeder missen.

Heden behaagde het de Heere tot onze diepe droefheid plotseling tot Zich te nemen, in de volle verzekering des Eeuwigen Levens, onze lieve, zorgzame Moeder, Behuwd- en Grootmoeder

MARIGJE VAN DER TAK,

Weduwe ven PIETER CORNELIS MELLEGERES, in de ouderdom van bijna 72 jaar

Den Haag, J. P. Mellegers
 G. Mellegers - Lückin
 Sliedrecht, J. P. Vonk - Mellegers
 G. Vonk
 Schelluinen, M. de Kuijper - Mellegers
 J. de Kuijper

Sliedrecht, 20 September 1948
 En Kleinkinderen
 C 177

De teraardebestelling is bepaald op a.s. Vrijdag 24 Sept., nm. half 1 vanaf de woning

Begrafenis-Onderneming „Sliedrecht" Bedienaar C. J. v. Rijsbergen, Middeldiepstr. 93 Tel. 197

Het onverwachte overlijden gaf ook een schok bij de vele vrienden en vriendinnen in het hele land. Zo schreef Ali Ipema de volgende dag aan de familie: "Zojuist belde mevrouw Du Marchie van Voorthuysen ons op dat jullie moeder door de Heere is thuisgehaald. Het is een diepe smartelijke gang voor jullie allen. Voor ons allen zal het ook een groot gemis worden. O, ik kan er nog niet inkomen, maar onze gedachten vermenigvuldigen zich en gaan naar jullie allen uit. De Heere sterke en ondersteune jullie en geve dat moeders sterven aan jullie harten geheiligd moge worden. Opdat, als het eens voor jullie persoonlijk eeuwigheid wordt, de dood geen verschrikking zal zijn. Jullie lieve vader en moeder zijn thans in hun Heere verenigd, zij zijn alles te boven. O, hoe groot hun geluk zal zijn is nooit uit te drukken. Misgun het hun niet, maar mocht het jullie vernederen en vertederen, zulke godzalige ouders gehad te hebben. De verantwoording zal een maal groter zijn, vergeet het niet. Nu hebben jullie geen biddende vader of moeder meer. Drijve het jullie allen uit tot hun God, om door Hem geleerd en onderwezen te worden. Het is onze wens om met de familie Kniep, die hier logeert, aanstaande vrijdag op de begrafenis aanwezig te zijn."

De begrafenis vond plaats op vrijdag 25 september vanuit de boerderij van de buren, de familie Broere. Er waren mensen aanwezig uit het hele land. Velen van Gods volk uit de verschillende kerken en onkerkelijken waren samengekomen om deze Koningsdochter te begraven. Er heerste op de begrafenis eerbied en vreze en er werd geen wanklank gehoord.

Ds. Du Marchie van Voorthuysen leidde de begrafenis en sprak zowel in huis als op de begraafplaats. Hij sprak over Openbaring 7:17: 'Want het Lam, Dat in het midden des troons is, zal hen weiden, en zal hun een Leidsman zijn tot levende fonteynen der

wateren; en God zal alle tranen van hun ogen afwissen.'

Verschillende vrienden en vriendinnen van Marigje kregen van haar kinderen als aandenken een gedicht van Marigje, waarin ze in het kort haar bekeringsweg beschrijft.

Een van deze vrienden, Jan-Kees Tukker uit Molenaarsgraaf, schreef op 4 oktober 1948 het volgende briefje:

"Daar ik nog een aandenken van u ontving van uw moeder en lieve vriendin in de Heere, kan ik niet nalaten u een briefje terug te schrijven. Ik ben er verblijd mee dat ik dat nog in bezit mag hebben, daar ik nog veel aan haar denk. Dan denk ik aan wat ze hier in het Mesech der ellende heeft mogen afleggen. Haar wens is vervuld, waar ze zo lang naar heeft uitgezien om met dat Beeld versierd te mogen worden. En om de Heere in gerechtigheid te mogen aanschouwen en ook Zijn lof. Ontdaan van de zonden, zichzelf kwijt, dat niet meer op de troon zal zitten. Waar de drijver ophoudt. En om de volle zaligheid en vreugde, die er in Christus Jezus is te aanschouwen. Die in geen ander ligt, maar alleen in Hem en dan volmaakt. Daar zal niemand meer zeggen: ik ben ziek. Ze heeft hier in het moerbeidal veel moeten ondervinden van haar trage vlees en ook van de zonden die nog in haar woelden. Ze heeft moeten klagen dat wat er is er niet moest wezen en dat er niet is dat moest er wezen. De apostel moest daar ook over klagen: 'Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen uit het lichaam dezes doods?'

Dat is uw moeder nu te boven en we moeten ze met een heilige jaloersheid nastaren. Zij is van alles verlost en ik zit nog met mijzelf opgeschoteld. Er is weleens een verlangend uitzien om ontbonden te worden en met Christus te zijn.

Wie had dat kunnen denken, toen ik ze bij Jaantje Vlot op gezelschap nog heb ontmoet en met haar nog een gezellig daagje heb gehad en we spraken over de gangen en wegen die de Heere met Zijn volk houdt, dat dat het laatste aan deze kant van het graf zou zijn. Daarin zien we alweer dat we zover van de dood afleven en we wel met David mogen bidden: *leer ons also onze dagen tellen*. Dat we op het einde leerden merken, hoe vergankelijk we zijn.

Het is mijn wens en bede dat u mag begeren om van de Geest, waar uw moeder zo ruim mee bedeed is geweest, ook een deeltje te mogen krijgen. Dat is het grootste wat ons ten deel kan vallen voor tijd en eeuwigheid, daar we hier geen blijvende plaats hebben. We moeten allen sterven en het zal wat zijn als we dan geen Borg voor onze ziel hebben. De Heere heeft bij vernieuwing geroepen door het sterven van uw moeder: 'Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven.'

Mocht het in des Heeren raad nog besloten liggen, om op u neder te zien, daar we uit onszelf niet zullen begeren te zoeken. Allen dragen we van nature een hart om waarin leeft: 'Wijk van mij, want aan de kennis Uwer wegen heb ik geen lust.'

Hartelijk dank voor de gedachtenis en de hartelijke groeten van uw vriend, J.C. Tukker."

6. Tien brieven van Marigje Mellegers aan Cornelia (Kee) van den Hoek te Sommelsdijk

Overgenomen uit: *Een even dierbaar geloof*. De Palmboom, St. Philipsland, 1980. Zie voor Kee van den Hoek, Sommelsdijk, deel 10 van deze serie, *Bekeringsgeschiedenissen van vrouwen*.

1. Aan C. v.d. Hoek

Sliedrecht

Geliefde vriendin.

Door 's Heeren goedheid mogen we beiden weer beter zijn. We mochten uw kostelijke brief ontvangen. O lieve, het is zo overgroot hé, die daartoe verwaardigd mag worden te zuchten tot de troon der genade, of de Heere Zijn Sion Zelf nog eens bouwen mocht als in de dagen vanouds. Want op heden is alles in de war en overhoop en zoals u schreef, het ergste geen bukken noch berouw, maar wel in tegenovergestelde zin.

Ds. Fraanje is te Giessendam wezen preken en had die tekst uit Jesaja 17 vers 6. O, dat kostelijke van het snode te mogen scheiden, en waarin de levende Kerk nu alleen maar kan leven en sterven en waar die mee verloren zal gaan, en hoe die vrucht zowel vast zit aan de twijg als aan de rank, en welke stormen dat zij te verduren hebben, omdat in beiden het leven uit de wortel kwam en niet uit onze gerechtigheden, die medegedeeld waren door de Geest uit de Bron en oorsprong der eeuwige verkiezing uit God de Vader, enz. En nu de kostelijke vrucht des levens. Hij mocht er zelf ook nog in delen. Voor 6 weken liep hij in Almelo te wachten op een bus en vanwege alle ellende en oorsprong der ellende mocht hij even er zelf mee inbegrepen liggen. En o, die ruimte, die hij nu weer in Hem mocht krijgen. Het is nog niet weg, zei hij. O, die nasmaak hé, kan soms zolang gesmaakt worden, en dan is er maar één geloof, één liefde, één hoop, één leven, als dat zo verklaard mag worden. Het zal toch anders maar nooit aanvaard worden als door ene dadelijke werkende mededelende ervaring, waar een Goddelijk Wezen met een zondig nietig schepsel samen in aanraking kunnen komen. Daartoe krijgen we toch alles uit Hem, door Hem en tot Hem, hé lieve en dat leven is niet afgunstig, nietwaar? Minder kon het niet voor ons en minder zal het toch voor een ander ook niet kunnen, nietwaar? En wat een blijdschap als daar een overneming mag Ali is op heden in Haarlem voor een paar dagen. Binnenkort hoopt ze ook een week naar ons te komen bij leven en welzijn.

Nu geliefde vriendin, met al het volk, onze hartelijke groeten. Is J. Jelier nog bij u geweest? Het lag wel in de bedoeling, zei hij.

Nu nogmaals onze groeten van uw liefhebbende vriendin en vriend

P. en M. Mellegers.

Groet ook **vrouw van Beveren** uit Rotterdam, daag.

2. Aan C. v.d. Hoek

Sliedrecht.

Geliefde vriendin.

Door 's Heeren goedheid mogen we allen nog redelijk wel zijn en mag het nog wezen zoals het is. Hartelijk gefeliciteerd met de herdenking uwer geboortedag met al de uwen in uw omgeving. O vriendin, mocht het Gode nog eens behagen om heel Zijn arme Kerk in zichzelf, nog eens komen te bezoeken met Zichzelf. O dan mag er toch alles wezen, wat er dan nodig is, hé, om te mogen leven en aan alles te mogen leren sterven, wat niet Goddelijk is. Want lieve vriendin, dat is toch de nalatenschap van het nieuwe leven. Dat meegedeeld aan de ziel, die uitziende, verlangende en

hopende is om nog eens eenmaal een inwoner te mogen wezen bij Hem die Zichzelf zo wonderbaar mede komt te delen in Zijn liefde. O lieve, dat Goddelijke gelove brengt daartoe alles mee, en wat een zalig verlies, in en van al het onze. Wij zeggen wel eens tegen elkander; het is de adem der ziel, en wat wordt dan toch buiten dat al onze armoe, naaktheid, onkunde enz. in de oefening des levens bloot gelegd, hé? En wat wordt dan: Gods vriendelijk aangezicht, geeft vrolijkheid en licht, toch weer gewaardeerd. O lieve vriendin, mochten we allen maar veel verwaardigd worden met Gods doen, opdat wij allen het wederkerig in Zijn handen mochten geven om eenswillende met Zijn doen achteraan te mogen komen. Wat zou dat een vereniging meebrengen, nietwaar? O, de Heere mocht het nog eens believen te schenken om Zijns Naams en roems en eer wille, is onzer beide hartewens.

Onlangs mochten we **vrouw de Wachter** nog ontmoeten te Poederoyen op de begrafenis en hebben nog gehoord, hoe het met u was. Anders horen we zo heel weinig van u.

Nu geliefde vriendin, met allen in uw omgeving, hartelijk van ons beiden gegroet.

Van uw liefhebbende vriend en vriendin

P.C. Mellegers en vrouw.

3. Aan C. v.d. Hoek

Sliedrecht.

Geliefde vriendin.

Door 's Heeren goedheid mogen we beiden nog redelijk wel zijn. Pieter heeft het laatst erg op zijn borst gehad, ja heel erg, maar de Heere liet hem toen, op het ergste, gewaar worden waar nu zijn vrede en rust in mocht liggen en dat was in God Zelf. En zodra hij dat mocht ontwaren, kon hij weer adem halen, wat hij vanwege de beklemdheid op zijn borst niet kon. O lieve, het mocht even zoveel afwerpen, dat begrijp je. Dat is ulieden niet onbekend hé, wat dat is als de Heere Zelf de getuigenis in uw ziel afdrukt. O, dan is de Heere Zelf alles, omdat Hij alles is en dan is er niets in de weg, enkel vrede, rust, gemeenschap en vereniging, alleen in Hem die ons leven Zelf is.

Gisteren ben ik in Dordrecht bij **Jacob Jelier** te begraven geweest, bij zijn dochtertje Dina. De Heere heeft Zich in alles betoond, dat Hij wondt en ondersteunt, en verdrukt, maar niet verlaat. Het mocht stichtelijk op de begrafenis wezen. Het onderwerp mocht wezen waar God ons vindt enz., en wie wij dan zijn en wat we dan worden en blijven en hoe de Heere dan altijd verheerlijkt wordt in Zijn eigen werk én bij aanvang én bij voortgang én met de voleinding. Er mocht onderling veel overneming wezen, want dat geeft alleen de vereniging hé? Wij in onze schuld en naaktheid, om aan iets te kunnen beantwoorden of te kunnen voldoen. Telkens en telkens er weer buiten te vallen, totdat we voor goed buiten alle hoop en verwachting komen, om aan iets ooit te kunnen beantwoorden. Maar dit kan alleen door de gerechtigheid van de Borg, Die dat vonnis des doods op Zich genomen heeft, en hoe dat nu ontvangen mag worden, en hoe dat nu in de vruchten uitgeleefd moet worden.

Onderling was er veel vereniging. 't Is nog groot hé, onder al de oordelen heen, dat het nog eens vergund mag worden. Dan mag alles nog weer een poosje aan banden liggen hé? Och lieve, mochten we maar veel verwaardigd worden om met Gods doen verenigd te worden en ingewonnen worden, om draagkracht te mogen ontvangen. Want het is toch rechtvaardig verdiend. Het kwaad steeg toch zo hoog, het riep om straf; dat kan toch niemand tegen spreken. Ze hebben niet graag, dat het gezegd wordt, want ze feesten liever, maar al Gods volk heeft er wel eens veel onder gezucht wegens alles en alles wat je hoort en ziet. Een ieder kent zijne omgeving, maar al Gods lieve volk mag van binnen wel zeggen: uw doen is rein, uw vonnis gans rechtvaardig,

hoewel we tegelijk om Zijn hulp en bijstand roepen, om te kunnen en te mogen volgen.

Nu innig geliefde vriendin, onze hartelijke groeten van ons beiden. Groet ook de vrienden en vrouw Boon met haar man.

P. en M. Mellegers.

4. Aan C. v.d. Hoek.

Sliedrecht.

Geliefde vriendin

Door 's Heeren goedheid mogen we allen nog redelijk wel zijn. Hartelijk gefeliciteerd met de vermeerdering uwer jaren en mocht het de Heere behagen, u veel te gedenken en veel te bezoeken met Zichzelf. Dat is de grootste rijkdom, niet waar? Daartoe brengt Hij alles van Zichzelf mee en wij, arme nietelingen, mogen dan ook weer worden, wat we zijn. O, die twee kennissen, hé lieve vriendin, geven alleen Hem alle eer, roem en lof. We waren blij met uw briefje, maar meest, dat u nog weer eens bij de oorzaak mocht komen. Dan worden wij de man af, hé en dan mag alles, om zo te zeggen, vrijuit gaan en de Heere doet geen onrecht, al ontnemt Hij ons alles. Dan kan men er met de schuld uitkomen, nietwaar? O, wat een verborgen verborgenheid wordt er in het zalig en gezaligd worden toch op- en ingesloten. Dan weet men pas wat het zij; wij hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst heeft liefgehad. Daar mag liefde, liefde teruggeven.

O lieve, wat zal die dag toch over, overgrote rijkdom meebrengen voor heel Zijn Kerk, die nu zo omdooit. De ene droefenis volgt op de andere en de meesten weten niet naar de stad te gaan en geen thuiskomen in den Borg van hun kant. O lieve, dat is het enigste geluk voor allen, dat dat in de Hemel door God Zelf bewaard wordt. Dat kan niemand bederven en verderven. O, dat is zo aan ons bevestigd geworden in mei, toen we onder tucht en kastijding kwamen, maar dat de Geest vrij was, om tot in onze harten te naderen. Daar zijn we zo in weggezonden, en dan houdt alles op, nietwaar?

We zijn ook op de biddag bij **dominee Fraanje** geweest. Hij mocht zo in die breuk geleid worden en God alleen de ere geven. Kostelijk mag het dan nog wezen, hé? Hij vroeg, of ik u de hartelijke groeten wilde doen in het schrijven.

Ali is ook een paar dagen geweest, kon je ook zo eens overkomen. **Vrouw Boom** mag ook mee komen, we hebben slaapgelegenheid, we hopen dat het nog eens mag gebeuren. En verder onze hartelijke groeten en dat de Heere onze ingang en uitgang mag bewaren; want die hebben we elk ogenblik zo nodig. Hoe meer we van Hem krijgen, hoe meer we Hem nodig hebben tot bewaring en bewaking, want o, o dat bederf van ons en verderf in ons, in goede en kwade gestalten. Weet je wat ik weleens zeg: Als de Heere komt, drijft Hij even het mijne eruit en dat is het leven van het leven, en zolang is het mijne stil.

Nu geliefde, hartelijk gegroet van ons beiden, ook al degenen die Sion beminnen. Daag.

P.C. en M. Mellegers.

5. C. v.d. Hoek.

Sliedrecht.

Geliefde vriendin.

Door 's Heeren goedheid mogen we beiden nog redelijk wel zijn en komen u bij deze nog hartelijk te feliciteren met de vermeerdering uwer jaren. Dat gij nog gespaard mocht worden om met ogenblikken, zo het de Heere nog eens vergund, Zijn aangezicht nog eens te mogen aanschouwen en aan te lopen wegens onze diep

verbeurde afkomst in onszelf, en de blijvende ellende, die ons in alles en met alles aankleeft en omringt. Want lieve vriendin, dat wordt er toch maar niet beter op, hé in de waarneming van ons gemoed. En nu dat grote voorrecht, dat het eeuwige vrije liefde Gods was, die ons in kwam te winnen en liefde Gods was, die ons kwam overwinnen en die het ook voor zulken beloofd heeft, ook te zullen voleinden tot op die dag, dat Hij alles zal zijn in allen. O lieve, daar ene bediening uit te mogen krijgen, waar u toch geen vreemdeling van bent, wat er in Hem te vinden en te verkrijgen is. O, dan dat verlangen, hé, om bij den Heere in te wonen en van zichzelf uit te wonen. O, dan mag de klacht uit de Kerk de zijne wel weer eens worden hé? En zo u schreef, dan mag beschaamden schaamroodheid weer echte vrije onverdiende vruchten worden. Wij verlangen nog wel eens, om nog weer eens bij u te zijn.

Pieter heeft een maand geleden zo'n aangenaam ogenblik mogen hebben en wel hierin: welk een liefde er gesmaakt mag worden door de Borg tot de Vader. Hij werd zo overstelpt, dat ik dacht, dat het laatste ogenblik was aangebroken, maar later kwam hij weer op zijn oude doen en mocht het zo meedelen. O lieve vriendin, mochten al Gods lieve kinderen met het doen Gods nog eens verenigd worden, dan zouden en mochten ze meer achteraan komen. Maar vlees en bloed kan niet volgen en daar moeten we nu eerlijk aan geholpen worden door de hulp des Heeren. Er worden er hier veel thuis gehaald. Wat zijn die goed af hé, eeuwig van zichzelf verlost. Want die maakt de grootste inbreuk in de vrede, die er wel eens af mag stralen in onze zielen.

Nu geliefde vriendin, ontvang verder onze hartelijke groeten, ook **Boom** en zijn vrouw en de andere vrienden van ons beiden.

P. en M. Mellegers.

6. Aan C. v.d. Hoek

Sliedrecht, 8 januari 1945.

Innig geliefde vriendin.

Door 's Heeren goedheid mogen we tot heden nog in leven zijn onder de zware omstandigheden. Och lieve, we mochten het met u hartelijk eens wezen, want er is geen andere weg hé? Wat komen nu de twee kennissen in ons openbaar, en dat zal bij al Gods volk wel wezen, als de Heere in ons hart inkomt, dat al het onze aan de kant komt te staan. Het is net of er niets in waar was,

maar anders verteert de ellende het gemak. O, dat zalige eens te mogen gemaakt worden in elke weg en daaruit stil gezet te mogen worden, om op het doel Gods te mogen zien, om alles op niet uit te laten lopen buiten Hem, want lieve in God ligt onze sterkte en heil en hulp. Al is er dan geen rund op stal, evenwel blijft God mijn Koning.

O lieve, en dat mag u toch zeker ook wel eens proeven, o dat lieve eenzame dan, hé? Ik versta u goed, dat je liever in uw huis bent, want de Heere is ons al zo dikwijls in nood en dood nabij geweest, maar de wereld weet er niets van, wat een kind Gods al meemaakt in hunne vijandschap, maar alleen de levenden, die mogen weten, wat zij aan hun God hebben. O, één indrukje maakt ons bekwaam, om Hem in alles te mogen volgen en om het ganse beleid in Zijn handen te mogen geven.

O lieve, dan is de Heere nog geen dorre woestijn voor Zijn erfdeel in deze omgeving. O, de Heere sterkt nog in de ellende. O, dan wordt het ons nog wel eens gegund terug te mogen kijken naar al de Bijbelheiligen. Hoe het oordeel doorging, maar de Heere er altijd met Zijn eer eruit kwam en Sion er in geboren werd.

O, het is nu al een jaar, dat Pieter geniet er van dat volzalig geluk, dat ons nog te wachten staat. O lieve, daar heb ik eens met het sterven van een kind van mogen

smaken, dat met één oogopslag in de volmaaktheid Gods al het beneden rond is vergeten. O die zaligheid, die zaligheid die in uwe en mijn Zaligmaker ligt op- en ingesloten. Niemand is in staat om dat goed uit Zijn hand te roven. Al wordt alles weggevoerd of ontnomen, maar van onze zaligheid of het eeuwige leven, daar moeten zij afblijven.

Het is me, als het soms met schieten en bombarderen zo erg is, wel eens tot troost, dat de dood een eind maakt aan onze ellende en toch huiveren we als de bommen vallen. Op 1 januari is het hier erg geweest. 10 huizen bij ons vandaan aan de rechterkant 2 huizen weg met 5 doden en aan de linkerkant 2 huizen met één dode en vele gewonden en recht tegenover ons 2 doden, en schepen in de grond, behalve de kogels die in de huizen zijn gegaan.

In een naburig dorp 13 huizen met 10 doden en 30 gewonden. Er gaat bijna geen week voorbij of er vallen bommen hier of daar in Sliedrecht. Dan is het leven wel eens heel kort in het oog, en nu alle jongens en mannen weg; van ons drie, en de Heere durven we geen ongerijmdheid toe te schrijven, want het is verdiend, al is het niet in de rauwe schaaft, zo men het noemt, maar buiten God is buiten God. Net of ruw, hoewel het prijzenswaardig is, als zij op mogen passen, maar lieve het zijn op zijn best verbeurde weldaden en toch nog groot in de wereld, hé? O, als de Heere de zonde nauw zoekt, gaat er niet één huis vrij uit.

O, wat zal die dag groot zijn, als wij voor eeuwig naar huis mogen gaan, om van alles verlost te wezen van wat geen God is. Want wij zijn zo ras van het onze overwonnen en dat werkt toch echt de dood, nietwaar?

Nu innig geliefde, van alles zo wat. Van Ali heb ik ook een brief gehad. Ze hebben van alles gebrek in Driebergen. O dan houdt men nog over, een huisje alleen en een warme kachel en de zegen er nog bij, als het meel en de olie er nog mag wezen, zoals bij u. Dan is Ali toch nog arm, hé hoewel ze een rijke Vader heeft, die haar wel zal verzorgen op Zijn tijd en op Zijn wijze, want lieve alles, alles is toch des Heeren, hé?

Nu wees hartelijk gegroet en moge de Heere u en mij, met al Zijn volk, achteraan komen en volgende genade schenken, is mijn harte wens.

Van uw liefhebbende vriendin,
Marigje Mellegers.

7. Aan C. v.d. Hoek

Sliedrecht.

Geliefde vriendin.

Door 's Heeren goedheid mag het nog wezen zoals het is. Uit de griep ben ik doof gebleven tot op heden. De dokter heeft het nog onder behandeling. Voor mezelf is het niet zo erg, maar voor mijn medemens is het wat lastig.

Nu kreeg ik een briefje van Ali; die schreef, dat ik nu vergeten had, haar te schrijven, dat u jarig was. Nu had zij eraan gedacht en nu ben ik het vergeten. Ik ben door omstandigheden al de verjaringen vergeten, maar geliefde, toch hartelijk gefeliciteerd, dat gij uwe geboortedag nog mocht herdenken ook dat u nog een nieuwe geboortedag bovendien heeft mogen ontvangen. Die rijkdom is nergens mee te vergelijken, niet waar? Daar krijgen we toch zo hemels vrij een thuiskomen in God, waar we onszelf zo rampzalig uitgezondigd hadden, niet waar?

O lieve, zondag voor acht dagen mocht ik er de bate nog even van hebben. Toen was ik geheel alleen. Anders komen er 's middags nog wel een enkele, maar toen juist niet één. Nu, onze tegenpartij zit nooit stil. Hij zei: het is, omdat je nu doof bent en Pieter er niet meer is. Hij had allerlei te vertellen, zo lang, totdat er tegenover kwam, dat ik verwaardigd geworden was om de kracht Gods tot zaligheid met alle weldaden die

daar mee in verband staan te ervaren. O lieve, die zoete hemelse vreugde van mijn ziel in de herinnering. Ik heb geweend en Gode lof gezongen tegelijk, welke rijkdommen dat erin die kracht Gods mogen liggen. O, toen behoefde er geen mens meer te komen en ik mocht doof blijven. Maar die daarop volgende week heb ik veel bezoek mogen hebben van andere plaatsen. Wat moet nu alles zijn dienst doen, hé om weer eens aan het onze te gedenken, dat het nooit iets goed kan voortbrengen en dat alles des Heeren is. Dat, wat nooit vermindert of zijn kracht verliest in Hem. Nu mogen en kunnen we alleen maar van Zijne inkomsten leven, en dan is en blijft Hij altijd Dezelfde, de Onveranderlijke.

O lieve, wat zal die dag onbepaald groot zijn, als zijn werk eens afgedaan zal hebben. Daar mag ik mijn man soms zo nog in nastaren, in die overkomst, toen de Heere stond om hem in te halen. Al had hij op aarde kunnen blijven, hij zou voor alles wezenloos geweest zijn. O lieve zalige rijkdom, die ons na onze uittocht wacht.

Ieder jaar en elke dag doet ons naderen tot dat zalige oord. En de Heere heeft u en mij toch, met al Zijn eigen volk, door ieders weg heen geholpen, nietwaar? En wat voor een ieder goed was, meegedeeld: vóór- en tegenspoeden, donkere en beproefde wegen, om al het Zijne in zulke tijden aan ons kwijt te kunnen. O, dan zalig verlies, om alles weer eens in Hem kwijt te mogen raken, nietwaar? O, dan is Hij toch alles in allen voor onze ziel geworden en Zijn Naam is toch als een olie, die uitgestort is in onze ziel.

Nu geliefde, we hopen, dat de Heere de weg nog eens banen mocht, dat we elkander in des Heeren gunst nog eens mogen ontmoeten. Wees verder met al het volk hartelijk van mij gegroet, ook **vrouw Boom** van mij gegroet. En uzelf van mij uwe liefhebbende vriendin,

Wed. P.C. Mellegers.

8. Aan C. v.d. Hoek

Sliedrecht, 26 juli 1944

Geliefde vriendin.

Door 's Heeren goedheid mag ik nog redelijk wel zijn, hopende van u hetzelfde. Wij zijn naar Alblasterdam geweest en hebben een vriend ontmoet, die bij Potappel geweest was, en ons goed nieuws mocht meedelen. Hij zei, dat Leen het met Gods doen eens is mogen worden. Nu kende u **Potappel**, is het niet? Wij kenden zijn persoon niet, maar hebben veel van hem gehoord, dat Leen een begenadigd eerbiedig persoon is en zo wij vernomen hebben, zich veel gekweld heeft met het oneerbiedig leven van zijn medetijdgenoten. En dat is toch een vrucht van het eerbiedige leven Gods, hé vriendin? En nu behaagde het de Heere om hem vragenderwijs een bezoek te brengen en wel hierin: in de betamelijkheid Gods vanwege Zijn bestaan en wegens onze afval en vanwege des Heeren recht in en over alles en dan telkens de betamelijkheid Gods erbij.

Daar mocht Leen het met de Heere in en met alles zo eens worden, dat de Heere zowel verheerlijkt wordt in het straffen en verloren laten gaan als in het behouden. O lieve, als de Heere zo laag afkomt in de ziel, wat wordt dan alles, wat geen God is, uit oog en hart verloren nietwaar? En de grootste winst mag hier in verklaard worden, dat de grond overal uit verloren wordt en wat zal dat groot voor hem wezen van die kwelling even bevrijd te mogen wezen. Want dat is een Goddelijke vrucht nietwaar, om voor elkander de noden in God kwijt te mogen raken en dat de Heere het Zelf in hun hart komt te werken. Dan mag de Kerk ook van die honing proeven en zich verblijden in Gods daden.

O lieve, wat moet er veel aangeleerd en afgeleerd worden nietwaar, eer we weten, dat

we niets weten. O lieve, als het dan zo druk in de lucht is, dan word ik gewaar, dat wij krachteloos zijn om een levende indruk te mogen genieten. Dan zijn we zo afhankelijk aan des Heeren wil en vrijmacht. Maar lieve, dan mag de hoop wel eens levendig worden, als ik een oog mag krijgen op die dag dat de Heere Zelf Zijn erfdeel thuis zal komen te halen en dat dan al ons tekort, gebrek enz. hier zal blijven. O, dat uitzien dan naar hetgeen mijn man zo ruimschoots is meegedeeld uit God. Alles wat van hem was, was tegelijk weg; o zalig verlies. Zolang we hier te vertoeven hebben, komen we gedurig weer in het onze terecht, maar dan eeuwig verlost.

Nu innig geliefde, we dachten: Kee heeft L. Potappel zelf ontmoet, zij zal er ook wel blij mee wezen. Zo duidelijk mogelijk geschreven.

Hoe vindt u de brieven van **M. Bloot**⁷ en van **L. v.d. Sluis**? Kostelijk hé, al de vruchten en werkzaamheden zo uitverklaard en op hun plaats, en met alles weer een bekommerde, uitziende naar de gemeenschap des Heeren, want daar is alleen onze rust, nietwaar?

Nu Geliefde vriendin met al de kennissen, onze hartelijke groeten en hier nog een aandenken van mijn man, dat hebben de kinderen gedaan, nog een enkele voor de vrienden.

Nogmaals gegroet van je liefhebbende vriendin. Met ogenblikken zou ik weleens eventjes bij u willen zijn, maar afwachten hé?

Wed. P.C. Mellegers.

9. Aan Kee van den Hoek

Sliedrecht, 2 januari 1946.

Innig geliefde vriendin.

Door 's Heeren goedheid heb ik zo-even uw brief ontvangen. Vanmorgen liep ik nog zo te klagen, dat ik geen gebrek aan mensen had, want die kan ik wel met hopen in mijn huis halen met alles, waar ik in mezelf zo moe van ben, maar als er nu eens eentje mocht komen, waar nog eens een overnemen mocht wezen. Daar heb ik behoefte aan, en verrassend kwam toen uw brief. Hij is in en uit mijn hart geschreven. O lieve, wat zijn die erg dun hé, die uit Psalm 90 geleerd mogen hebben: *Want wij vergaan door Uwen toorn; en door Uwe grimmigheid worden wij verschrikt.* Daar komt Mozes afscheid te nemen van al het zijne en alles over te geven aan Die dierbare Borg. O, dat die Twee een contact krijgen in onze consciëntie. Dan kan en mag het twee kanten uit, hé; vrijwillig naar de verdoemenis en krijgen we banden des geloofs, om eeuwig de Zijne te mogen worden.

En zoals u schreef lieve, na die vruchten, te mogen leren, om daarin geoefend te mogen worden. Hij moet wassen en wij minder worden. Aan onze kant moe en afgemat van alles, wat geen God is en aan de kant des Heeren, Zijn trouw-houdendheid, alle deugden verheerlijkt. O, wat wordt hier dan de eeuwige verkiezing verheerlijkt hé, lieve vriendin?

O, we spreken nog zo dikwijls met Pieter; toen zijn einde mocht komen was hij zo vol van God en Pieter verdween in zich voor eeuwig. En weet je, waar ik dan mag eindigen: 'O lieve Heere, nu zal ik de grootste liefde-schuld hebben voor zulke grote en laagbukkende liefde in mijn huisje en in ons hart en nu nog niet iets over te houden, om dat overgebleven deel niet uit te sturen.' O, wat veroorzaakt dat een smart hé, van binnen en van buiten.

O lieve, dat we in duisternis het meeste "mijn Goël" mogen roepen en dat zonder woorden. Of de Heere nog eens aan het woord mag komen. Dan mogen de binnen- en

⁷ Meester Bloot uit Gorinchem, zie deel 5 in deze serie *bekeringsgeschiedenissen van vrouwen*

buitenlanders weer eens zwijgen en onze ziel nog weer eens gemeenschap hebben. In God is al mijn heil en eer.

Te Huizen is blinde **Wijmpje Moll**⁸ gestorven. Zij mocht met medeweten een geëigende des Heeren wezen en zij mocht zo uitgeledigd wezen van al het hare. Zij werd ziek en meteen zo uitgeledigd van alles, en daar kwam de Heere haar vragenderwijs vragen: *kindeke, hebt gij nog enige toespijs?*

Zij begon zo bedroefd te wenen. Neen Heere, ik heb niets als ellende, armoede, naaktheid en schuld. Zij heeft 2 dagen erin verteerd gelegen, van die nederbukkende liefde. *Kindeke!* O, dat kon zij niet geplaatst krijgen. Dat herinnerde haar van voor haar geboorte enz. en na twee dagen werd zij zo vervuld, niet alleen met de lijdende Borg, maar nu met een verhoogde Borg en in die overlopende volheid is zij uit het leven naar Boven mogen gaan.

Acht dagen is mijn ziel er een gewaterde hof van geweest en dat zo hierin in de aanspraak van 'Kind.' Juist 14 dagen ervoor mocht ik uit de hemel ook aangesproken worden als kind, en lieve, nooit zal ik het over kunnen geven.

U hebt uw vrienden hé, en ik heb ze hier en het is altijd geen theedrinken, zo dat weleens genoemd wordt. En er waren aan de buitenkant grote oorzaken, dat ik erg boos was. Ik kan me niet heugen, dat ik ooit zo boos ben geweest. Dat lag daar; hoewel ik bewaard geworden was, om niet veel woorden te zeggen als telkens: zwijg maar en houd je mond. Maar met het naar bed gaan, zei ik: 'Heere, hier ligt er één, die o zo boos geweest is en dat die vruchten van boosheid vruchtgevolgen zijn van mijn val, waar ik mee ter wereld gekomen ben en nu mag u me hier eeuwig vrij laten liggen, zonder ooit meer naar me om te zien; het is mijn eigen vruchtgevolg. U mag eeuwig zwijgen, Heere.'

En o Kee, daar kwam uit den hemel: *Kind, je hebt Mij niet beledigd.* O dat nederbuijgende, dat één in God, nooit, nooit kan ik die *eenheid* in God uitdrukken. O, wat worden dan al die Bijbelheiligen verstaan hé en een ieder op zijn plaats. Toen de Heere zei: *Maria*, drukte de Heere heel de inhoud Gods erin uit, in haar ziel en dat is het heilgeheim, hé? De Heere drukte er Zichzelf in mee en dat is het wezen der zaak van het kindschap, nietwaar?

O lieve, er vernedert ons niets meer als een bukkend, vragend Wezen Gods. En wie is bekwaam om dat in woorden te kunnen zeggen. Daar zijn overnemers voor nodig, nietwaar? O, die liefde verteert al onze ballast nietwaar, tot we door Hem, die ons eerst heeft liefgehad, thuis gehaald worden. O, o, o eeuwig Kerstfeest, Paasfeest en Pinksterfeest met een Drieënig God te mogen vieren, met al onze verliezen en het grote eigen ik.

Er gaat niet één dag voorbij, of ik zeg: Pieter, wat ben je toch goed af.

Het is gistermiddag omstreeks 5 uur, 60 jaar geleden dat mijn moeder naar Boven mocht gaan. De hemelen waren voor haar ontsloten, voor de adem eruit ging. Elk jaar heb ik er aan gedacht. Op Nieuwjaar moesten we onze moeder missen, maar ik heb zoveel tranen geschreid van haar gemis. Maar nu ik de rijkdom er van mag weten, heb ik het haar mogen gunnen.

Nu innig geliefde, even een bezoek op papier, maar de Heere is machtig, hé om het over te geven in onze harten. Veel kan ik ook niet uitgaan wegens reumatiek in mijn benen, het lopen en reizen is hier erg moeilijk.

Nu lieve, mijn innige harte en zielewens mag wezen, dat wij in het overige onzes levens in Zijn kracht mogen bewaard worden tot Zijn zaligheid. Alles, alles is van Hem, hé?

⁸ Wijmpje Moll, geboren Huizen, 25 november 1871, (overl 1946) trouwt te Ankeveen, 24 december 1898 Jan Hoetmer, geboren te 's-Gravenhage

Nogmaals gegroet van uw liefhebbende vriendin. Groet alle vrienden.
Wed. P.C. Mellegers.

10. Aan Kee van den Hoek

Sliedrecht, 16 december 1947

... Toen ik naar bed ging kwam er zo stil in mijn hart: *'De lofzang is in stilheid tot U, o God, in Sion; en u zal de gelofte betaald worden. Gij hoort het gebed, tot u zal alle vlees komen.'* O, daar wordt ontsloten wat alle vlees is en was en bleef. Hoe we in de kennisneming daar ook van wisten en hoe een Drie-enige God daar werkzaam mee geweest was. Dat herinnerde eraan, hoe we daar ook mee in kennis gestaan hadden toen dat in de consciëntie gewerkt was. En dat nu uit dat volbrachte werk in Hem en door Hem en uit Hem alleen alles ligt en blijft.

O lieve, nu was alles liefde: o lieve Vader, o lieve Borg, lieve Heilige Geest, lieve verdrukking, lieve vijanden, lief kruis, enzovoorts. Alles was liefde zonder einde. Het was midden in de nacht, maar mijn hart en mond hebben gezongen:

*Gezegend zij de grote koning,
Die tot ons komt in 's HEEREN Naam!
Wij zeeg'nen u uit 's HEEREN woning;
Wij zegenen u al te saam.
De HEER' is God, door Wien w' aanschouwen
Het vrolijk licht, na bang gevaar;
Bindt d' offerdieren dan met touwen
Tot aan de hoornen van 't altaar.*

Wat zal dat eenmaal wezen, volmaakt lof en eer te mogen geven aan Hem.
Het wordt vrijdag vier jaar dat Pieter lover is geworden. ...
Wed. P.C. Mellegers.

20 Brieven aan Ali Ipema

Het echtpaar Mellegers was nauw bevriend met Aaltje Hinderika Ipema. 'Dove Ali' werd geboren op 18 november 1902 in Groningen. Zij was geboren uit ouders die zich niet met kerk en godsdienst bemoeiden. De Heere had haar krachtdadig uit de wereld getrokken en bij Zijn volk gebracht. (Zie het volgende hoofdstuk)

In 1939 is ze gestopt met haar werk vanwege haar zwakke gezondheid. Ze is toen bij verschillende mensen in gaan wonen, eerst een half jaar in Reeuwijk, daarna zes jaar in Driebergen. In 1945 kwam ze bij de familie Fahner in Zwolle en vanaf 1958 woonde ze samen met Henny Fahner in Driebergen. In haar laatste levensjaar werd ze verzorgd in een verzorgingshuis te Doorn. Op 5 november 1976 is Ali Ipema overleden.

Zie verder onderstaande brieven.

1. Aan Ali Ipema

Sliedrecht, november 1943.

Innig geliefde vriendin met uw ouders.

Door 's Heeren goedheid mogen we weer redelijk wel zijn. Met Pieter mag het weer tamelijk wel zijn. De pijnen zijn zover weer verdwenen en het eten mag hem weer goed smaken. Alleen is hij nog erg zwak. Och lieve, wat zijn we toch van gisteren hé en weten niets. Er moet nog wel bij gewaakt worden. U mag ook weer opgeknapt zijn hé, zo we van de dominee gehoord hebben. Even een aangenaam bezoek gehad. Pieter heeft zich erg gemakkelijk aan de dominee mogen verklaren.

O lieve, wat is dat toch wonderlijk hé. Met alles heeft hij nog een aangenaam ziekbed mogen hebben en de Heere heeft Zichzelf niet onbetuigd gelaten aan zijn ziel. Voorsmaken van de hemel en onwaardig voor de tijdelijke dingen. Eer we er weer eens buiten mogen zijn, dan komt de Heere er weer eens aan te pas. Mochten we er nog eens voorgoed buiten blijven, dat zou alles, alles verzoeten, hé en dan telkens bij vernieuwing weer, de hulp van Hem nodig te hebben. De menigvuldige goedertierenheden tot genade en vereniging, om weer eens *Abba* te mogen zeggen. O lieve, daar is ons heil in hé? Moge de Heere Zelf verder aan ons gedenken. We bedoelen heel de levende Kerk met inbegrip van ons allen en u, innig geliefde, met uw ouders de innige hartelijke groeten van je liefhebbende,

Groet al des Heeren erfdeel.

Pieter en Marigje.

2. Aan Ali Ipema

Sliedrecht, december 1943.

Innig geliefde met uw ouders en Henny.

Uw brief met f. 20,- inhoud voor K. mochten we ontvangen en u bent goed thuis mogen komen, hè? Gelukkig, want we waren erg benieuwd, hoe u thuis gekomen was. Met Pieter is het steeds terug gegaan. Gisteren, dat was maandag, heeft hij weer pijn in de rug gekregen, zowat een gehele nacht, maar vandaag mag dat weer lijdelijk zijn. Vanmorgen heeft hij een ogenblik gemeenschap met de verlore Kerk mogen hebben. O zei hij, die heerlijkheid is niet uit te klaren; en gemeenschap beurt hem dan weer zo op voor de toekomst.

Ali, van Pieter moest ik schrijven dat je het toestel maar niet teveel moet gebruiken voor je gestel. Hij is nog zorgzaam, al kan hij niet uit de voeten, wat groot hé? Ali, als

je hem zo ziet liggen, wat zal het een lege plaats meebrengen niet om uit te spreken. De dokter heeft ook nog gevraagd, hoe het gegaan was. We zullen de centen bij K. bezorgen. Mogen we nog iets horen van je? Hoe zou K. gereisd zijn? Het was zeker wel donker.

Nu innig geliefde, met uw ouders, onze innige hartelijke groeten van ons beiden en de burens en 't volk van je liefhebbende,

Pieter en Marigje.

Ps. Ali uw ceintuur en de huls van het apparaat is met Kees mee naar Veen. Dat lag nog op de stoel. 4 keer vaart gehaald om te schrijven, toch nog gelukt. Bij Betje zullen ze het wel naar u toe brengen met het een of ander. Vandaag is dominee Laman nog even geweest, die heeft hier geprekeet.

Daaag.

3. Aan Ali Ipema

Sliedrecht.

Lieve vriendin met vrienden.

Door 's Heeren goedheid nog in het heden, maar een beetje sukkelen, een oog- en keelontsteking en wat griep op mijn borst, dus in huis blijven. Mijn voornemen was, om u zelf eens te komen feliciteren, maar onze wegen zijn niet altijd des Heeren wegen. Ik ben in Veen geweest voor 14 dagen geleden. De Heere was in ons midden, net als het daagje bij u.

Verleden week in Alblasterdam geweest; daar was **dominee Fraanje**. In diepe verborgenheden mocht de dominee inkomen en ontsluiting geven in een Drieënig God. O, dan zouden wij het niet moe worden, o dat zalig niets zijn. Ik moest u de groeten doen van hem, ik zei mijn bedoeling. Uw laatste briefje was mij zo'n troost, want daar hebben we hier ook zo mee te kampen, met die verwatering. Dan komen er weleens breuken zo groot als een zee; maar driemaal een Goddelijk bezoek erover gekregen.

O lieve, als wij voor Zijn eer en om Zijn eer lijden, dat wordt 30-, 60- en 100-voud vergoed, hé?

Nu lieve, hartelijk gefeliciteerd. Hij geve u wat u nodig hebt en ontneme wat Hem in de weg staat. Want alleen op een vlakke weg mogen we in Hem verkeren, hé? Nu lieve, onze innige hartelijke groeten, van mij, uwe liefhebbende vriendin. Groet allen die Sion mogen beminnen. Ik was te moe om eerder een briefje te schrijven.

Marigje.

4. Aan Ali Ipema

Sliedrecht.

Geliefde vriendin.

De toestand van Pieter is weer ernstig, dag en nacht hoesten. O lieve, de levenden mogen weten, dat het om de zonde is en dat we in en van onszelf geen de minste kracht, recht of leven hebben om te volgen, of onderworpen te zijn, of om in te willigen, maar dat al onze bekwaamheid ene onmiddellijke, inkomende, meedelende kracht mag zijn. O lieve, wat zullen we daar de Heere voor kunnen vergelden. O, o wat een liefdeschuld, hé, doen we daarin op.

O lieve, waar de majesteit van Gods recht geopenbaard mag worden, staan wij stom, maar waar de majesteit van de liefde megedeeld mag worden, o, daar komen wij op de grond terecht. O lieve, daar krijgen we iets van die verborgenheid der godzaligheid te proeven, en dat nu alle tegenspoeden die rijkdommen in Hem grootmaken. Dat mag

voor het volk een geheim ontsluiten en voor de wereld een paradox van onkunde. U bent hartelijk bedankt voor uw felicitatie en uw briefje. We hebben niet veel tijd, omreden er veel werk aan Pieter is met hulp van het lichaam, en veel bezoek.

O lieve, de Heere maakt het goed met Zichzelf en dat is ons zo groot, dat we daar geen woorden voor vinden kunnen. O lieve, moge de Heere Zijn onmisbare Geest maar veel schenken en meedelen tot alle goed werk en doen volgen waar we volgen moeten om het alleen met de Heere te kunnen en mogen doen. O, dan mogen we vrij zijn in de ellende, niet van de ellende, maar in onze dierbare Borg, en daar mogen we immers Zijn vruchten proeven. Dat is onwaardigheid en nederige schaamte, hé?

Nu innig geliefde, de hartelijke groeten van Pieter en mij, uw liefhebbende vriend en vriendin. Ook de groeten aan de familie, vrienden en bekenden.

Pieter en Marigje.

5. Ali

Innig geliefde met de meisjes.

Door 's Heeren goedheid uw briefjes ontvangen. Dat deed me goed. O Ali, het is nameloos leeg, dat kan je wel indenken hé, maar mijn hart mag nog gevangen liggen en dat is toch zo groot. Maar ik ben nog niet beter. Bij de minste inspanning word ik misselijk en heb dan overal pijn. En nog niet goed slapen, weet je. Ik zou beter met u spreken kunnen als schrijven, dat wordt te uitgebreid. Veel schrijven is ook al vermoeiend, hé? 50 brieven te beantwoorden. Ieder wil weten, hoe het verloop gegaan is en alles kan ik niet schrijven zo het werkelijk gegaan is. Daar staat teveel mee in zijn verband, om alles op het papier te zetten.

De meisjes maken het tot op heden nog wel. De rekening is half februari, dat is ook weer zorgelijk hé? Daar is het gemis van vader weer, dat komt nogal eens voor. Hij was een echte huisvader, overal in en voor. Als ik weer eens beter kan schrijven, hoop ik het weer eens te doen. Wees nu hartelijk gegroet. Denk maar veel om me, mocht het zijn met de hulp van Boven, dat is het alleen hé, Die helpen kan in nood en dood. Dag lieve met de meisjes. Daag.

Wed. P.C. Mellegers.

6. Aan Ali Ipema

1943.

Innig geliefde zielsvriendin met uw ouders.

Door 's Heeren goedheid mag ik nog zijn, die ik ben. U begrijpt het wel hé, heb je de brief ontvangen of niet? Alle bijkomende dingen daar ben ik zo direct niet bij. Weet u, hoe ik 's nachts mocht wezen, eer onze lieveling uit ons huis gebracht werd? Een hele nacht niet geslapen. Het was net zo werkelijk als met sterven. Het gaat je aan, je bent erin begrepen en niets weten en niets hebben en geen recht nergens op. En je weet wel Ali, wat voormannen doen opjagen en daar was vader altijd zo bang van en voor, dan is het dubbel hé. En 's morgens om half zes kwam dat zo makkelijk, Psalm 36: 2, tot die woordjes: hoe zijn uw vleugelen uitgebreid.

Met ene wenende ziel zei ik: Heere, dat heb ik nu nodig van boven me, rondom me, en beneden me. En dat regeltje daarna: hier wordt de rust geschonken. Dat had Pieter nu. Nu waren we kort hij elkander, maar hemelsbreed van elkander. Je weet wel, wat ik bedoel hé? Hij is dag en nacht in mijn gedachten en in mijn hart, of ik slaap of wakker ben, geen tussenpozen nog. Mijn lichaam wordt overal vol pijn wegens rustgebrek. Er zijn er 162 op het sterfhuis geweest. J. Adriaanse uit Schiedam heeft de leiding gehad. Pieter heeft daar die woensdag zo erg gemakkelijk mee gesproken toen hij donderdags ziek is geworden. Hij heeft maar even koorts gehad, van vrijdag op zaterdag. Nooit

heb ik meegemaakt, dat hij ziek is geweest.

Maar o Ali, ik hoop, dat de weg nog eens geopend mag worden, om je nog eens te spreken. Alles schrijven, dat gaat niet, dat wordt te uitgebreid. Dat ziek- en sterfbed is een leerschool voor Pieter en mij geweest. Wat heeft hij toch een rijk ziek- en sterfbed mogen hebben. Als ik in mijn hoekje zit, daar Mijntje en haar vader gestorven zijn en die rijkdommen overdenk, die daar uit God zijn afgedaald, dan verteert de weedom en weemoed mijn hart.

Over de veertig brieven heb ik beantwoord. Dat geeft nog afleiding. Laat ook eens horen hoe u het maakt? En wat had je wel opgekeken. We hebben die grote winkel tegenover ons, van C. Klein (manufacturen) helemaal mogen hebben voor sterfhuis. Een gehele dag hebben ze gesloten, de keuken en twee kachels erbij en niets ervoor willen hebben. Het brood uit de bakkerstraat, volkoren met boerenboter en volle melk en zuivere koffie en thee, voor zoveel mensen en er schoten nog 12 korven over. Daar mag ik nu nog van eten. Het is gesneden en gesmeerd overgestuurd en van het overschot mag de weduwe nog eten.

O lieve, lieve, wat een rijke God en dan nog genade en ere aan onverdiende zondaren. En je hebt gezien wat Pieter had staan, hé; alles, alles zuiver en rein, in een land, waar niets als surrogaat is. O lieve, dan kan ik mijn laagte niet bekomen. Dan zak ik gewoon in het niet weg en geen woorden of dankoffer. O, wat zal Pieter danken en loven, eren en roemen en prijzen.

En je briefje van 10 december kwam op tijd, want Pieter had de vorige keer gezegd: de huisgenoten willen me niet laten gaan. Zes keer voor die tijd dachten we, dat het af zou lopen.

Nu geliefde, hartelijk zielslievend gegroet. Ook uw ouders, van Doorn en de kinderen Fahner gegroet. Daaag.

Van uw liefhebbende Marigje.

7. Aan Ali Ipema

Sliedrecht, 7 februari 1944.

Innig geliefde,

Door 's Heeren hulp mag het nu weer een beetje gaan. Als ik weer eens op Hem mag zien, die onze Eeuwige Bronwel ter Zaligheid is, o lieve, dan krijg ik weer een beetje kracht. Want lieve, weet je wat ik gewaar mag worden, dat ik opzij gezet ben en dat heeft zo mogen gaan: In het begin van december heeft vader gezien, dat zijn leven als een lampje was, dat op uitgaan stond en op een avond zei hij tegen Janna P.: nu houden mijn huisgenoten mij tegen, want er zijn tegenhouders die het vertrek beletten. Toen zei Janna P.: ja vader, we kunnen je nog niet missen. Toen zei hij: maar kind, je hebt toch veel werk aan me, wat ik niet kan verminderen. Toen zei ze: dat geeft niet vader, als je nog maar hier mag blijven, want we doen het uit liefde, hoor. Dat is waar, zei vader, dat gevoel ik, en die het niet kunnen doen net zoveel in de liefde als die het wel kunnen. Toen zei vader: o lieve Heere, in uwe handen beveel ik mijn geest met overgaan en loslaten van alles. En nu waakte ik tot 1 of 2 uur 's nachts, zo het uitkwam, omdat J.P. het niet doen mocht van ons, maar wel haar man en toen werd me Openbaringen ontsloten: het Lam, dat midden in de troon is, verlicht de stad, omdat Hij het Licht is en de Kaars en kwam de Heere hem van mij eisen. Hij had recht op hem en ik stond in de weg en toen werd ik opzij gezet en de Heere kon doorgaan met hem toe te bereiden. En een half uur later of zoiets kwam het voor de tweede maal, dezelfde woorden in dezelfde hoedanigheid met een zoete vrucht in mijn ziel nalatende, hierin dat mijn vrede als een rivier zou wezen. En weer een tijd er na voor de derde maal, dezelfde woorden en

toen was het me, of er een kabinet ontsloten werd, Jes. 54: 7 en 8, lees dat maar eens; dat kleine ogenblik, daar lag zo veel nadruk op. En hoe nu de Kerk nooit van God los geweest was geweest, maar een klein ogenblikje verlaten en toen werd me vergund om me hierin neer te mogen leggen, want het was een plechtig ogenblik, dat ik zo in mijn afhankelijkheid mezelf kreeg te aanschouwen uit dat licht, dat ik voor dat kleine ogenblik van verlatingen een Drieënig God nodig had, om mij daardoor, daarin, en daaruit te helpen, alles in Hem, alles door Hem en alles uit Hem. En toen was ik weer net als een klein hulpbehoevend kind, precies als toen ik weer in en door mijn dierbare Borg geholpen ben geworden in het oordeel Gods door genoegdoenende gerechtigheid. En nu mag mij dat tot hulp en sterkte zijn.

Dus lieve, nu weet gij, waar mijn gevangenneming van mijn hart in verklaard mag worden en hoe en waar ik in opzij gezet ben. En zo is vader nog vader, al is hij in de hemelse bruiloftsmaal en volmaakt in Hem. O lieve dan kan ik het hem vanzelf niet misgunnen, hoewel zijn plaatsje leeg is.

Marigje is 2 februari van een welgeschapen dochter bevallen en J.P. is vermoedelijk tot half februari naar het ziekenhuis, maar de Heere kan helpen in Zijn heilige Wil.

Nu verder maar afwachten, hé. Nu onze innige hartelijke groeten aan allen, die ten huize zijn, waar u mag zijn, uw liefhebbende in Hem.

Wed. P.G. Mellegers.

8. Aan Ali Ipema

Sliedrecht, donderdag, maart 1944.

Innig geliefde vriendin met de kinderen Fahner.

Door ' Heeren goedheid mogen we tot op heden nog in leven zijn. Zo u weet, is J.P. in Dordt in het ziekenhuis verlost van een dochttertje en is op de 13e dag naar huis mogen komen om wat op te sterken en nu heeft zij zondag acht dagen terug de griep gekregen,

erg hoesten en veel pijn, en ontsteking. Piet is ook al grieperig, dus drie zieken zo na; de kleine heeft dezelfde oppassing nodig, dus erg volhandig. Maar nu mag alles zover weer aan het beteren zijn en nog in leven wezen.

O lieve, wat heeft de Heere toch altijd weer middelen om ons afhankelijk van Hem te houden. Want met alles, wat we met Pieter mochten genieten, dat kan ik in deze niet gebruiken. Wel als ik op Zijn vrijheid mag zien, dan mag het weer hetzelfde zijn.

Wat heeft L.v.d. Sluis het alles op zijn plaats verklaard hé, de oorsprong en de vruchten van beiden.

Van Cée v.d. Hoek hebben we ook een briefje gekregen. Die moesten ook eerst allemaal weg. Toen heb ik haar geschreven, dat ik niet in de weg hoop te staan, maar wel mijn huis open te zetten voor Gods volk, als het moest. En als zij wilde, dan mocht ze komen en nu schreef zij, dat het nu weer uitgesteld was. Maar als het moest, dan zou zij graag komen als de gelegenheid het toeliet. Want wij weten toch maar niets; hé? Als ik u schreef, moest ik u de hartelijke groeten doen.

Uit Vijfhuizen heb ik ook een brief gehad. Daar was alles ook nog wel en zoals het overal is: klagen over de vruchtgevolgen der zonde. Maar lieve, als de wortelzonde bloot mag komen en het uur is aangebroken dat de Heere Zijn doel bereikt in en met Zijn Kerk, dan kunnen zij, dan mogen zij, dan moeten zij komen op de dag van Gods heikracht. Dan is alles een gewillige vanzelfsheid en anders een totale onmogelijkheid in de praktijk.

O, wat zou ik blij geweest zijn, als je tegenwoordig was geweest, toen Pieter daar deelgenoot van mocht worden. Toen de Heere Zelf kwam, om hem van zichzelf los te maken was het net, of de strijd volstreden was en nu hier al de eeuwige rust aanvaard

is geworden. Want het leven nog in hem zijnde, rustte al met en eeuwige rust. Het is net of de voorsmaak van Hem mij al verkwikte, wat eenmaal ons ook te wachten staat en dat voor heel Gods Kerk, klein en groot. In Hem is voor allen volheid genoeg. Dan mag het 's nachts mij nogal eens zoet wezen om op dat blij vooruitzicht te zien. Overdag neemt alles me in beslag. O lieve, dat dat ons vergund is geworden, dat we de Waarachtige mogen kennen zoals Hij gekend moet worden, tot heil en zaligheid en deelgenoot. Wie zou dat uit kunnen drukken? Wij niet.

Nu lieve, een paar letteren in liefde en troost. De dokter heeft nog naar u gevraagd. Hij zei: dat toestel is wel te zwaar voor uw hart. Laat ook nog eens wat horen, waar u bent en hoe het gaat. Wees met u allen hartelijk gegroet, met een liefde kus van je liefhebberende vriendin met kinderen. Ook de vrienden en meisjes allen gegroet, tot ziens, daag.

Wed. P.C. Mellegers.

9. Aan Ali Ipema

Sliedrecht, juni.

Innig geliefde met uw ouders.

Door 's Heeren goedheid heb ik uw briefje mogen ontvangen in redelijke welstand. De kinderen waren zo blij, dat ik weer thuis was. De kleine Piet vond het niets, dat hij geen goedenacht kon komen zeggen en J.P. zei: *moeder het was net of jij ook dood was*, met het water in haar ogen. Zij had aardappels met bloemkool, pudding en koffie op de tafel gezet, dus alles in gereedheid. Het was een grote teleurstelling geweest voor hen, als ik nog wat langer in Veen gebleven was en bij Mina hetzelfde; haar man was zo blij. Gelukkig nog hé, dat er nog liefde en zorg mag wezen. Hoewel we aangenaam hebben mogen verkeren, dan is het net zoals u schreef.

O lieve, wat zal die Rustaanbrenger alle, alle eer en lof en aanbidding waardig zijn, maar ook ontvangen hé? Wij hebben tot nut telkens eens een stormpje nodig, ieder op zijn plaats en wijze en dat was bij mij ook even het geval. Het ergste is dan onverenigd, of een weg op nemen in ons vermeend recht.

Maar vanmorgen mocht ik even weer een oog krijgen hoe Hij nu onze hoek- en fundament- steen is, waar al onze hulp in verklaard ligt. O lieve, dat rusten in de Rust, dat overgeven en kwijtraken in onze eeuwige Rots. O, dan is heel de Kerk in de schatting weer eens even vrij in Hem.

U heeft nog bezoek gehad hé van de dominee. O lieve, mocht het de Heere eens behagen om hetgene hij in een eerlijke weg van Boven heeft mogen ontvangen en met al hetgene wat het zijne nog is, dat in zijn bezit is, nog eens met alles buitengezet te mogen worden. Dat Hij, de Gever in plaats van de vruchten mocht ontvangen. O, dan zou u en allen die het geproefd en gesmaakt en ontvangen mochten hebben, ook van die honing mogen smaken als ene mede-getuige der ziel. Maar onbekend is en blijft onbemind, in elke weg en toestand, nietwaar?

Ali, de kinderen hebben van een pasfoto hun vader over laten nemen. U hebt er toch ook één van Pieter, hé en Henny toch ook; anders zal ik er een paar meer bijbestellen om allen te voorzien. Dat zou wel een beetje teveel worden, maar de inwonende vrienden dan. Het ligt mij bij, dat u een pasfoto hebt. Nu zijn die even groter, want het is van een pasfoto overgenomen; dat heeft Jacob en J.P. gedaan, Jacob in Den Helder en J.P. hier. Zij wisten van elkander niets af, zodoende heb ik er een paar over voor die er nog een willen hebben.

Met de dochter van Broere mag het heel goed gaan. Zij heeft al genaaid en wilde weer graag mee naar huis, maar dat mag nog niet.

De zoon van F. de Bruin is nog niet thuis. Die is nog in Amersfoort, hoewel er al 30

thuis zijn. En verder mag hier alles nog bij het oude zijn.

Nu innige geliefde, met uw ouders, dominee en vrienden, mijn innige hartelijke groeten.

Is **juffr. Donzelaar** en van Doorn nog bij u geweest? Nogmaals de hartelijke groeten, mocht de Heere Zichzelf maar veel weg schenken. Dan zijn wij het beste bewaard, want in onszelf zijn wij minder dan niets.

Nu lieve, mijne harte kus van je liefhebbende Marigje, ook de meisjes in Zwolle
Wed. P.C. Mellegers.

10. Aan Ali Ipema

Sliedrecht, 16-7-1944.

Innig geliefde zielsvriendin met uw ouders.

Door 's Heeren goedheid mag het nu weer wat gaan. Ik heb veel buikkrimp met braken gehad. Dat is een ziekte, zegt de dokter, die hier veel voorkomt, maar ik ben weer op. O Ali, onder al de smart mocht ik even zien *in Wien mijn pand weggelegd was en hoe dat het nu bewaard wordt tot dien dag*. O zei ik toen, dan moet het lichaam de vruchtgevolgen van zijn zonden maar dragen. Dat verlichte de helft al, de eerste twee uur, want dan is er iets in, wat ontheven wil zijn en dat was nu weg. Die pijnen hebben van middags 3 uur tot 8 uur geduurd. Maar na 5 uur was dezelfde pijn dragelijker, omreden dat het echt verdiend was als vrucht der zonden.

O lieve, in alles wat van Boven komt, ligt hulp en vereniging, hé en dan is alles licht met Zijn hulp. O lieve, wat zal dat een dag wezen als al onze binnenvijanden hun ontslag zullen krijgen en wij met Gods Beeld verzadigd zijn, eeuwig en altoos. O, die dag mag uitgesteld worden, maar nooit afgesteld. Dan mogen wij Hem ook aanschouwen hé, Die ons heeft liefgehad, ook toen wij zondaars waren. Dat wil zeggen, toen wij Hem nog niet kenden, want al het onze is en blijft zonde, gebrek enz. We hebben **Jo van Wooden** uit Ede hier gehad. Die is bij Potappel geweest en ook bij juffr. Donzelaar. Kent u haar ook? Zover ik bemerk, mag zij doen en doen uit elkander houden. Want lieve, waar Christus onze Plaatsbekleder en Borg mag worden, daar houdt alle doen als doen op en wordt het alles mogen uit en in een Ander, niet waar?

Ali, weet u dat **Lena van Jo Opstelten** ziek is? Kees is het wezen zeggen. Maar opereren deden ze nog niet, zei hij. Of weet u er meer van? Ik kan nog niet van huis, om eens te gaan kijken. Betje is wel geweest, zei Kees, die had toen een zoontje in het ziekenhuis in Den Bosch.

En hoe gaat het met u en uw ouders? Met de meisjes van vrouw Broere hier mag het goed gaan. Zij loopt alleen door Delft, maar naar huis, dat mag nog niet.

Nu innig geliefde, een harte kus met vele groeten van mij, je liefhebbende vriendin Marigje.

Ook de groeten aan uw ouders en vrienden. Daaag.

11. Aan Ali Ipema

Sliedrecht, juli 1944.

Innig geliefde met uw ouders.

Door 's Heeren goedheid mag het tot heden zo nogal gaan. Veel moe en spierpijn in mijn rug en leeg van binnen. Dan is het van buiten triestig en moe van jezelf ten laatste, tot ik met Pieter was en op hem jaloers werd, dat hij daar nu eeuwig van bevrijd, en verlost is. Want lieve, wij kunnen het hier maar zo lang hebben als de Heere in ons hart is, hé en dat is nog maar met kleine beetjes, hoewel onverdiend tegenover datgene wat Pieter nu doen kan en mag. Ik zei: *lieveling, ik hoop het ook eenmaal te mogen doen uit de betrekking van hetgeen mijn ziel er ook van heeft*

mogen genieten. Dat gaf weer wat hoop op de toekomst, om ook dat eens volmaakt te mogen ontvangen. Want lieve, dat is Boven voor ons bewaard, hé?

Kniep met zijn vrouw en Vrouw de Bruin met Frans zijn nog een middag hier geweest, met instemming onder elkander. Toen heb ik de foto meegegeven, ook voor Henny. Vanwege de kleine couverts kon ik het u niet sturen. Heb je van Doorn en juffrouw Donzelaar nog ontmoet in Veen, is alles nog goed?

Morgen, woensdag, hoopt dominee **Laman** hier te preken. Ik hoop er nu eens naar toe te gaan. Is Kniep aangeweest, de juffrouw wilde het graag, maar de reis naar hier was zo erg tegengelopen, de bus stuk enz. Het reizen gaat erg moeilijk, anders zou ik eens graag naar Vijfhuizen gaan, maar de kinderen hebben liever, dat ik maar thuis blijf in deze tijd.

Nu innig geliefde, met uw ouders en al de vrienden, mijn innige hartelijke groeten, in de hoop, dat wij nog eens weer een inleving van Boven mogen krijgen. Daar ligt toch ons thuis, hé en het is Zijn komst die ons heil volmaakt. Dit is mijn zielewens.

Van uw liefhebbende vriendin,

Wed. P.G. Mellegers.

12. Aan Ali Ipema

Sliedrecht.

Lieve vriendin met het gezin.

Door 's Heeren goedheid thuis mogen komen. Om 1 uur was ik thuis. Alles mocht in orde zijn. Marigje met gezin was bij mij in huis. Met mijn gedachten ben ik nog steeds bij u allen, gezellig hé? Maar nu alles achter de rug is, nu komt de reis naar voren, nu veel rust nemen, als het mogelijk is.

Ali, hier zijn de punten 24 en 7 broodbonnen en verschillende melkbonnen, er zijn er 3 van 12 liter bij, enz. U moet het maar vragen aan de melkboer, ik weet het niet, daar ben ik niet mee op de hoogte.

De meisjes vonden het mooie stof, als de voering er is, mag ik het wel weten hé, met de prijs en punten. Anders geen nieuws. Ieder ogenblik komen er belangstellenden naar de reis.

Nu lieve allemaal, te samen onze hartelijke groeten van ons allen hier en ook van mij uw liefhebbende vriendin met een hartelijke kus. We krijgen een erge onweersbui en het regent hard; een grote gift. Hebt u nog iets naders van **F. v. Doorn** gehoord?

13 Aan Ali Ipema

Sliedrecht, 30 augustus.

Lieve vriendin met de meisjes.

Door 's Heeren goedheid mogen allen tot heden nog wel zijn, behalve Mina, die niet erg in orde is vanwege het hart. Doorlopend 38 koorts. Gisteren zijn we samen naar Alblasterdam geweest. Toen dacht zij, dat het mis zou lopen in de kerk. Het hart doet als maar trillen; dat is toch niet goed, hé? Ze ziet er ook slecht uit.

Dominee **Fraanje** heeft daar tweemaal gepreekt n.a.v. Openbaringen 20: 12 en Psalm 25: 7; over de verborgenheid is voor de kinderen. Dat is waar, hé Ali, alles ligt in de kennisneming en door de liefde gewerkt.

Ali, heeft u van Kee al een brief gehad? Ik ben er geweest, een hele dag bij Kee en een week op het dorp bij allemaal. Ali, het was 45 jaar geleden, dat ik daar een zondag geweest ben en nu kon het niet anders als om de zondag over te blijven, om reden dat ik woensdag met mijn broer meeging. Moeder en Kee wonen een uur bij elkaar vandaan; en niet naar Kee, dat ging niet, dus blijven.

Daar moest **ds. Blok** 3 maal preken; Avondmaal houden en dopen, dus u begrijpt wel,

dat ik dat pas wist, toen we er waren. Niemand kennen en geen recht, enz. en alles zo stil van binnen en er niet buiten kunnen. Dan wordt het weer zuchten, hé; als het kon en mocht, of ik dan een vruchtje van die kruisverdienste mocht proeven. O Ali, onder de bediening kreeg ik meer, de preek ging hier over: *Ik heb grotelijks begeerd, het nachtmaal met u te houden*; wie die Ik was voor vijanden, voor slechten, enz. En onder het breken des broods en de wijn kreeg ik dezelfde vrede in mijn hart door het storten des bloeds, als toen ik door het Recht verlost ben geworden. En dat mocht een overnemen wezen in de harten over en weer. En 's avonds de nabetrachting hoe hij zelfs de minste van allen was, daar straatkeien en slobjes en steegjes getuigen waren in het zondigen tegen God. O lieve, daar moest ik ook *amen* op zeggen, want met een opstandig hart, in oorlog tegen God, zo de straat te belopen, is erger als één die de ijdelheid als ijdelheid naloopt in de waarneming.

's Maandags naar Kee; had u er ook eens geweest? Het had veel van de Vijfhuizen weg, dan weet u het wel, hé? Al de gesprekken eindigden gedurig in de preken. Het mocht met eerbied gezegd een driehoek wezen. Dominee zag er ook zo tegen op, had hij gezegd, want al de kameraads komen dan ook ter kerke, eerst uit nieuwsgierigheid en nu om te spotten; maar er was zo'n beslag, dat er niet gespot kon worden. O lieve, al de ellende, de verdrukking, de lasteringen te moeten beleven. Nu heeft de Heere Zelf er Zijn zegel en zegen op gegeven. O, het is beter te gevoelen als te beschrijven, maar het is groot. Er was maar één tafel bediend.

Het was daar 47 jaar geleden dat ik in Middelharnis aan de bediening geweest ben. O lieve, dan mag het eigendom weer eens geproefd en gesmaakt worden, he? Verder gaat het met Kee nogal; ze was zo open en vrij, ze vergat in alles haar watervat. Een ander heeft het eten wezen koken, Kee was Kee kwijt.

Nu lieve, schrijven is telkens uitgesteld. Juffrouw Vreugdenhil uit Vijfhuizen is 14 dagen bij mij geweest, erg gezellig maar niets bijzonders. Ook Marigje en Joost met gezin; toen hadden we er zeven. Het was wel wat druk, maar gezellig. Maar gelukkig, alles is goed verlopen.

Wees met de meisjes en al het volk hartelijk gegroet met een liefdekus van je liefhebbende vriendin Marigje.

Teuntje van Betje is ook nog geweest. Daaag, tot ziens.

14. Aan Ali Ipema

Sliedrecht, november.

Innig geliefde zielsvriendin met de meisjes.

Door 's Heeren goedheid mogen we allen nog redelijk wel wezen.

En nu lieve, hartelijk gefeliciteerd met de herdenking uwer geboortedag en welke een grote rijkdom des Hemels hé, dat u er een tweede geboorte bijgekregen hebt. Daar is toch op de ganse aardbodem niets, wat dat zou kunnen te niet doen. En nu lieve, wensen we u van harte toe, dat je veel inkomsten van onze dierbare Bloed-Bruidegom mag genieten, om rijp gemaakt te mogen worden voor Zijn troon. O, het mag alles op Zijn kosten, leven en sterven en sterven om te mogen leven, nietwaar. Mochten de meisjes het ook krijgen, hé?

Wij hebben volk gehad, **Bloemert en Boezekool**, erg gemakkelijk. Toen zij weg waren, waren zij nog hier, dan weet u het wel hé? En dominee Voorthuysen is ook geweest. In de diepe verborgenheden mochten we even uitkomen, aangaande onze val met alle gevolgen en de rijke rijkdommen in de vruchten in Hem en de weldaden en persoonsgemeenschap in de genieting, uitvloeiende uit Hem met een geheel verlies van al het onze.

Dominee is maandagmorgen geweest en nu dinsdagmiddag mevrouw met **Hardeman**,

zeg ik dat goed, uit Ede nabij Veenendaal. Buitengewoon makkelijk, u kent hem wel hé? In hem heb ik onze oude vriend (Manus) **Van den Hoven** in zijn gebed weer mogen ontmoeten. Sinds zijn dood heb ik dat ene eenzijdige niet zo uitgeklaard mogen beluisteren en even gehoord wat de Heere hem in ene verdere weg heeft vergund mede te delen. Dat had Manus ook mogen ontvangen.

O lieve, wat is er toch onnoemelijk veel in de Heere, in- en opgesloten hé? O wat heeft Pieter al veel vooruit gesmaakt hé? Waar wij de voorproefjes in de vruchten van mogen genieten. O, als ons laatste ogenblik mag aanbreken, om net als Pieter, vol van God en dat eeuwig, om nooit meer in onszelf terug te mogen of behoeven te keren, dat zal onze gelukkigste dag wezen, niet waar? Eeuwig te mogen loven, roemen en prijzen, dat we waardig geacht mogen worden om uit de verdienste van onze Borg in aanmerking te mogen komen voor de zaligheid.

Want in de tegenwerking ervan heb ik er het meest in tegen gestaan en dat waar de Heere uit liefde me daar niet heeft laten liggen. O, o dat is een wonder der wonderen. O lieve schuldenaars, en nu zo arm in mezelf, dat ik als kind zonder kracht, het dankoffer zowel als het drankoffer geschonken moet worden en o dan wordt de Heere met Zijn eigen goed betaald. O heilgeheim der heilgeheimen.

Nu lieve, de Heere zij Zelf onze in- en uitgang in Hem, is mijn innige wens. Met goed weer kan ik twee keer per zondag naar de kerk lopen, maar dan is mijn kracht op.

Nu lieve met de meisjes, een hartekus van je liefhebbende vriendin. Ook de hartelijke groeten van fam. Broere en Mina en vrienden. Daag, tot ziens.

Wed. P.C. Mellegers.

15. Aan Ali Ipema

Zaterdag, Sliedrecht 1944.

Innig geliefde met de meisjes.

Door 's Heeren goedheid mogen we allen in zoverre weer beter zijn. Zo u weet heeft J.P. een kleine gekregen en is toen bij mij gekomen, om wat op te sterken. Toen heeft zij griep met oorontsteking gekregen en was zowat beter, toen ikzelf erg de griep in mijn hoofd gekregen heb met erge overspanning. Dus een heel ziekenhuis.

Maar lieve, ik had of mocht er niet op tegen hebben in de eerste dagen, want ik had veel koorts en pijn, maar van binnen mocht het zo wezen: als de Heere door een weg van ziekte mij tot Zijn kroon wilde brengen, was het goed. Want uit hetgeen mij uit Zijne volheid meegedeeld mocht worden, lag in Hem vast, of het dan in mij was of niet, het Zijne was vol, om mij te vervullen. Maar kreeg ik dan op J.P. te zien, dan zou het nog nuttig zijn, om nog wat hier te blijven. Nu was alles goed, hoe het zijn verloop zou hebben.

O lieve, daar ligt nu ons leven en geluk in verklaard hé, dat alles, alles het Zijne is en blijft. Vroeger als er dan niets van binnen was, dan kon het niet, omdat het leven in de gestalte lag, maar nu die mededeling, dat Hij Zelf ons leven is. Nu is het alles het Zijne, nu kan onze ledigheid ons net zo min schade aanbrengen als onze vijanden. O wat mag daar weer eens rust geschonken en geproefd worden.

O, wat mag Pieter toch van alles uitrusten, hé. We zullen ook maar hopen, dat onze meeste dagen achter onze rug zijn met zuur en zoet. Weet je wat ik van de week nog even gewaar mocht worden: Dat de meeste vrienden al thuis zijn en dat er een geestelijke vereniging van gevoel is, en heb gevoeld, dat die band nooit meer los gaat, omdat die in ons Hoofd vast ligt en daaruit vanzelf een zucht om de vermeerdering des geloofs in en met elkander.

Lieve, u schreef over die brieven die u getypt had. Nu daar wilden we er wel één van hebben, een echte uit ons hart geschreven. Kon je met *juffrouw Donzelaar* eens

overkomen, dat zou echt zijn. Je mag in Pieters stoel zitten hoor, wie weet, nog maar moed houden en Henny, Maartje en Annie ze zijn ook welkom hoor. De spons mocht ik ontvangen, het lijkt wel een boterham. We hopen hem voor de schoonmaak nog te mogen gebruiken. Ik ben sinds september nergens meer geweest, maar krijg gelukkig nogal bezoek, en jullie ook, schreef je.

O lieve, wat groot hé, dat we van alles nog niet verlaten zijn en dat we nog iemand mogen ontvangen en er nog wat voor mag hebben. Eerst missen, eer we het waarderen kunnen en het vloeit toch uit de liefde Gods, hé lieve, en dat het Bijbels is en blijft: Heere leer mij.

Nu innig geliefde, met de meisjes onze hartelijke groeten van je liefhebbende. O mocht ik voor jullie en **Marigje Vreugdenhil** nog eens een echt kopje koffie en thee zetten, bonen-koffie. Het zou voor mij nog een gunst wezen van Boven.

Nu lieve, nogmaals met een harte kus gegroet. Als je allen nog eens in huis stapten! Marigje.

16. Aan Ali Ipema

Sliedrecht, 18 december 1944.

Innig geliefde vriendin met uw ouders.

Door 's Heeren goedheid heb ik uw brief mogen ontvangen. Ik heb er al zolang naar uitgezien. Ik ben wel ziek geweest, maar toen ik beter mocht wezen, heb ik u een brief geschreven. Die is zeker niet terecht gekomen. Het is alles tobben, maar we mogen er nog zijn en waartoe, dat is de Heere alleen maar bekend hé! De omstandigheden laten aanzien om te lijden, maar lieve, dat heeft onze ziel toch mogen ontwaren, waartoe en waarvoor. O dan één indrukje mag alles vergoeden en verzoeten. Ja, we hebben het meeste van Boven gesmaakt, als die lijdensbeker eens overliep. O lieve, alles kan ontnomen worden behalve onze geschonken Borg.

Daar mocht ik vanmorgen nog een indruk van krijgen en weet je waar ook nog van? Van die rijkdom, die in een smekende ziel mag wezen en de dode dodelijkheid in een hoogmoedig hart; het geeft niet waar hoogmoed het op uitbrengt. Ik mocht zo met uw brief verenigd wezen in noden en doden en dat is uit mijn hart. Want lieve, wij zouden genade willen hebben, om het in ons vlees uit te leven en de Heere wil, dat we in ons vlees gedood zouden worden en daar kan de Heere alleen maar hulp in verschaffen, nietwaar.

O, wat is Pieter toch goed af, hé? Het is zondagavond 1 jaar geweest, dinsdag de datum. Dat mag nog tot steun zijn. O lieve, had u er eens bij geweest, zeker was het u ook tot steun. Toen de Heere Zich geheel aan hem wegschonk, kwam Pieter niet meer in Pieter, maar eeuwig in God en o lieve, nu tot sterkte en troost, uit God te mogen weten, dat ons leven in Christus verborgen ligt bij God en onszelf nu, om der zonden wil, als een last om te dragen met alle vruchtgevolgen, tot die dag, dat wij ook in Hem thuis mogen komen en dat eeuwig zonder zonden elkander te mogen ontmoeten. Dat beurt onder alles nog weer wat op, maar anders verteert de ellende het gemak, hé.

Nu lieve, een harte kus van je liefhebbende. Wees met uw ouders hartelijk gegroet, in de hoop je nog eens te zien. Ook de meisjes uit Zwolle gegroet. Daag.

Marigje Mellegers.

17. Aan Ali Ipema

Sliedrecht, 12 juli 1945.

Innig geliefde vriendin met de kinderen Fahner.

Door 's Heeren goedheid en met blijdschap hebben we iets van u mogen horen. We

hebben naar Driebergen en Zwolle geschreven, maar steeds niets vernomen. De post is in wanorde en niet geregeld. De brief voor Jo Opstelten, wegens het overlijden van zijn vrouw, heb ik in november aan hem geschreven en kwam 22 februari pas in zijn bezit. En nog is het niet erg in orde. Van Kampen naar Den Helder is de brief nu nog een maand onderweg geweest; genoeg hiervan.

Ikzelf lijd veel aan spierpijn, kan bijna of niet lopen, soms erg moeilijk, ik ben vanzelf veel thuis. Joost van Marigje is van een grote niersteen geopereerd. Het kon niet langer uitgesteld worden, maar het heeft wonder boven wonder alles mee mogen lopen. Hij is al hier geweest en ziet er fris uit, enkel nog een slap gevoel. Marigje en de kinderen maken het goed en J.P. ook met de kinderen.

Gerrit is ook thuis mogen komen uit Duitsland. Die heeft onder München gezeten, kort bij dat verschrikkelijke kamp, maar is er gelukkig niet in geweest.

O lieve, wat is er toch duur gezondigd hé en wie merkt het op, dat het onze eigen zonden zijn, die het ons bitter maken. O, alleen maar als het aan ons ontdekt mag worden, hebben we ogen om te zien, maar anders zijn we blind voor alles. En wegens de oorlogsellende is het in onze omgeving heel erg geweest met veel doden enz., maar wij zijn in en voor alles gespaard geworden. Wel dikwijls gedacht, dat het gedaan zou wezen.

Dokter de Meer hebben ze uit haat vast gezet, maar hij is nu weer los. En bij Betje hebben ze veel doorgemaakt.

Van Kee v.d. Hoek heb ik nog geen schrijven gehad, maar nu is mijn broer overgeweest. O Kee is Kee; ze dacht dat er wat lag, dat zij geen schrijven kreeg. We hebben zoveel geschreven, maar de meeste brieven zijn niet eens terecht gekomen. Maar nu heb ik ze een brief voor haar meegegeven en tegelijk het van u gemeld. Dus nu weet zij van alles wat.

En **vrouw de Bruin** is nog niet geweest. Daar is het erg tobben, dan met dit en dan met dat.

Dominee v. Voorthuysen is nog niet hier, maar zal nu wel gauw komen. Weet u het niet uit Driebergen, de pastorie was met evacuée's bezet, maar ze zijn nu weg, nu nog opknappen enz.

En Ali, u bent ook maar aan het sukkelen, hé? O, wat is een ieder zijn weg toch in een diepte, hé en verborgen voor onze ogen. Als de Heere het Zijne erbij legt, o dan is alles goed en houden we nog over nietwaar?

Eer het vrede was, een week tevoren, kwam de Heere me vragende voor, wat de vruchten waren van tucht en kastijding? En antwoordt zelf ook maar. De ongerechtigheden werden vermenigvuldigd omdat ze zelf de maat voor de straffen volmaakten, maar dat middelerwijl de Heere Zijn Kerk in stand hield, omdat Hij in beide aan Zijn eer zou komen. En toen riep ik: *O Heere, laat er dan niet één vezel aan ontbreken.*

O lieve, invallen voor God, is overgeven aan God, opdat de Heere alleen aan Zijn eer zou komen. O, dat mocht een makkelijk poosje wezen, dan is alles goed. Op die tijd behoeft er dan niets aan veranderd te worden, alleen ons hart en dat heb ik nu telkens in alles maar nodig, om dóór het leven en uit het leven te mogen geraken. O, wat wordt die lijdensweg des Heeren dan weer eens dierbaar aan onze ziel en al Zijn doen majesteit en heerlijkheid.

Nu innig geliefden, met de meisjes, mijn innige hartelijke groeten met vele harte kussen. En de vrede vanouds, die Hij tussen ons gelegd heeft in Vijfhuizen, is de Zijne tot in alle eeuwigheid. Die kan en behoeft nooit te scheiden al zijn wij door omstandigheden afwezig.

Nu lieve, nogmaals gegroet. De Heere zij ulieden en mij in alles nabij. Van uw

liefhebbende vriendin en kinderen.
Marigje.

Ps.: Bij Jakob alles gezond. Zij hebben in februari een dochter gekregen. Jacob is voor 14 dagen hier geweest. In Vijfhuizen is ook alles nog goed en hier bij de vrienden ook. Nu zo van alles wat.

Frans komt zo om de 3 of 4 weken. Ook zijn huis is gebombardeerd, maar weer gemaakt en alles is nog in leven thuis. Dus alle gebrek is in ons, zelf gebrek aan dankstof om er mee in de Bewaarder te kunnen eindigen.

Schrijf nog eens Henny, hoe het met Ali is, als zij het nog niet kan. Gelukkig dat Hij bij u is, dan ligt zij uitwendig stil en rustig met ene goede verzorging. Mocht het nog eens wezen, dat wij elkander nog eens ontmoeten.

Lena van Straten is ook afgelost, hé. Daaag.

18. Aan Ali Ipema

Sliedrecht, 5 oktober 1945.

Innig geliefde zielsvriendin met de meisjes.

Door 's Heeren goedheid mag ik u melden, dat de Heere nog weer eens goed geweest is voor een slecht mens. De allerhande omstandigheden geven wel eens oorzaak, dat we het wel eens onbedacht opnemen voor ons zogenaamd recht en dat mocht weer eens dienstbaar wezen voor schuld van binnen, hoewel er buiten mij geen redenen lagen, maar binnenwaarts en dat ik zo uitdrukte: *Heere, van de hoofdschedel tot de voetzool, enkel wonden, striemen en etterbuilen*; met een gevoelig gevoel, dat dat waar was.

En o Ali, daar beliefte het de Heere het Zijne erbij te doen, dat nu de ganse toorn Gods op de Hoofdschedel gelegd is geworden, op Zijn geliefde Zoon en dat Hij daaruit onze Bloedbruidegom is geworden. O dat ene en ware Wezen, dat ik met alles, (niet om uit te drukken), in het "Onze Vader" weer eens mocht eindigen. O lieve, die eenheid weer eens te mogen proeven: *Vrede in Hem, door onze dierbare Heere*. Het was weer even een rusten in Hem.

De andere morgen met het wakker worden mocht ik deze behoefte in mijn hart gevoelen, of nu de Heiligheid Gods al mijn onheiligheid weer eens mocht uitdrukken. O lieve, die heilige eerbied die er mee gepaard mag gaan. Dat er nu tussen de Heere en mijn zwakke ziel niets lag. O Ali, dan kan men voor een poosje de mens weer in. O zalig, schuldenaar te mogen worden hé, niet te doen, want daar wordt tegen gezocht, niet waar?

En nu was mijn vraag even, we hebben horen vertellen, dat u eens naar Sliedrecht zou komen, naar dominee v. Voorthuysen en dat u dan bij ons zou slapen. Henny komt zeker wel mee, hé of Maartje, niet alleen komen hoor.

En nu zou Kee v.d. Hoek ook eens komen. Als u de tijd weet bij leven en welzijn, zou dat wel echt wezen hé, als jullie dan tegelijk waren. Er is slaapplek genoeg, dat weet u wel hé? O lieve, mocht dat nog eens wezen en dat de Heere Zijn lieve gunst er nog eens over mocht geven zoals in Vijfhuizen. Maar het is niet verdiend hé, wegens onze afkomst uit Adam. Het is nu alles vrije genade, nietwaar? O. mocht er eens meer behoefte wezen, om als een eerlijke zondaar gezaligd te mogen worden. Maar de meesten willen halverwege klaar zijn en dat is een grote fout, nietwaar!

Nu lieve, tot hiertoe; zouden we een klein lettertje van u krijgen, dan zouden we Kee ook laten weten. Wees met de meisjes hartelijk gegroet van ons allen en ook van de vrienden en mij met een liefde kus van uw liefhebbende vriendin.

Daag tot ziens met de hulp des Heeren.
Wed. P.C. Mellegers.

19. Aan Ali Ipema

Sliedrecht.

Lieve Ali en meisjes.

Met mij mag het nogal hetzelfde zijn naar het lichaam. Nog doof, maar ook nog onder behandeling. Zondag voor 8 dagen was ik het er niet mee eens. **Ds. Laman** zou hier voorgaan en toen kon ik niet horen, dus moest ik thuis blijven en er kwam juist niemand, dus was ik heel alleen. Alles werd opgeschept van de verkeerde kant en had ook de overhand op alles tot 's avonds.

Toen mocht ik even gewaar worden, dat mij vergund geworden was die kracht Gods te mogen weten en wat die gewrocht en medegedeeld had. O lieve, ik hield alles over en verloor ook alles; ik heb geweend, Gode lof gezongen en ik kon doof en ook alleen zijn. Weer eens zalig verlies.

Maar Ali, bij **vrouw Broere** is het droef gesteld. De jongste dochter is sinds donderdag 8 dagen geheel overstuur, bijna krankzinnig. Nu moet er vandaag een dokter uit Bergen op Zoom komen. Zondag is hier de dokter 3 maal geweest, ze krijgt elke avond 3 inspuitingen, om in toom gehouden te worden. Heel het gezin en in de buurt zijn ze van streek, 18 jaar is ze. Wat zijn de zonden toch duur begaan, hé; elk krijgt de vruchten wel te proeven, bewust of onbewust. Wat zijn we zonder licht van Boven toch blind, arm en naakt en ellendig.

Alie, heeft u J. Esweiler wel eens gelezen, die mag ik nu eens lezen. Dierbare meditaties, die hij daarin komt te verklaren. Het zijn samenspraken.

O wat zou het nog eens groot zijn als je ook eens 8 dagen over kon komen hé. We hebben nogal wat te vertellen. Dat kan toch in één of twee uur niet, in het voorbij, in een reis.

Nu innig geliefde, wees met al de meisjes hartelijk gegroet met een hartekus. Waren je broodbonnen nog in de brief? Nogmaals groeten aan die u mag ontmoeten op je reis, van mij je liefhebbende vriendin.

Wed. P.C. Mellegers.

20. Aan Ali Ipema

Sliedrecht, januari 1946.

Innig geliefde Ali met Henny, enz.

Door 's Heeren goedheid mogen we allen nog wel wezen. Uw briefje van Henny hebben we ook mogen vernemen en Ali weer met de kou bij de kachel enz. Vanmorgen dacht ik nog: het is bij het volk net als buiten, niet vriezen en niet dooien. O lieve, mocht bij ons allen schuld nog eens schuld worden, hé en gemis nog weer eens gemis, dan zou er weer werk voor de Heere komen hé en weer eens behoefte aan elkander. Wat zijn we in onszelf overgebleven, enkel afleiding tot alles, wat geen God is. Dan zal er wel niemand vrij uitgaan.

Gisteren ben ik bij de Bruin geweest en daar was **vrouw de Bruin** ook met Sijntje. Met leven en welzijn komen ze zaterdag naar me toe tot maandag. We hebben horen zeggen dat **vrouw Klaassen**⁹ ook overleden is en Van Hasselt ook, heeft u het ook gehoord?

Nieuws is er niet veel, als dat Teuntje en Marius geweest zijn. Er zijn hier veel zieke mensen. Lies Vreugdenhil heeft difterie. Dat heeft Vreugdenhil per briefkaart

⁹ Esther Klaassen – de Korte uit Den Haag

geschreven, overigens was alles nog wel. Bij Marigje en J, is ook alles goed, hun gezin is verrijkt met een meisje. Alles is goed en wel.

Bij Frans was het nog erg makkelijk en vrij onderling. Als Frans komt, zal ik het zeggen van uw brief.

Wees van ons allen hartelijk gegroet. Tot ziens durf ik niet meer op te rekenen, misschien Boven, als alle ellende op mag houden. In liefde gekust van je liefhebbende Daag allen tezamen. Marigje.

7. Marrie Aantjes-Broere, Sliedrecht

Zie voor complete gegevens over Marrie Broere:

Eén van geest en één van zin, door H. Natzijsl. Den Hertog BV, Houten 2001.

Afkomst

Marrie Broere werd geboren op 5 oktober 1916 te Sliedrecht. Haar ouders waren Martinus Broere en Hester Hendrika Looijen.

Vader Martinus aanschouwde het levenslicht te Sliedrecht op 6 november 1882. Hij had een boerderij en een stalhouderij aan de dijk te Sliedrecht. Martinus kwam uit een gezin van zestien kinderen. Zijn moeder was een vrouw die in de vreze des Heeren leefde. Tijdens haar leven werden elf kinderen grafwaarts gedragen. Toch sprak ze goed van de Heere en ze zei: *De Heere heeft overal Zijn wijze bedoelingen mee*. Zaterdagsavonds hield deze vrouw altijd gezelschap. Dan kwamen onder meer Manus van den Hoven uit Giessendam, Adriaan Versteeg, Adriaan Broere en Marrigje Broere uit Sliedrecht.

Hester Hendrika Looijen kwam uit een heel ander kerkelijk milieu. Zij was afkomstig uit Heukelum, aan de oever van de Linge, waar zij op 20 juni 1888 werd geboren. Haar vader was een welgestelde boer. Zij waren Hervormd en vader Looijen was er ouderling. Maar men wist niet wat bekeerd en onbekeerd was.

Als kind van vijf jaar lag Hester soms 's avonds in bed te huilen. Als haar vader dat merkte, vroeg hij waarom ze hilde. Dan zei ze dat ze zo ongelukkig was.

Later kreeg ze verkering met Martinus Broere. Op een zaterdagavond bracht hij Hester mee naar huis. Daar was het gezelschap bijeen. Ook Manus van den Hoven was aanwezig. Martinus vroeg aan hem: 'Manus, wat zeg je wel van mijn meisje?' Manus antwoordde: 'Als ik het goed zie, is ze een tweemens.'

Hester wist niet wat dit betekende. Ze vroeg aan Martinus: 'Wat is dat voor een man?' Martinus zei: 'Dat is een bekeerde man.'

Ze vroeg toen: 'Wat is dat?'

Hij zei: 'Mijn moeder is ook een bekeerde vrouw.'

Hester vroeg toen: 'Ben ik dat dan ook?'

Hierop antwoordde Martinus: 'Een mens moet wederom geboren worden, anders kan hij niet sterven. Manus en mijn moeder kunnen sterven.'

Dit greep Hester aan en zij is toen geestelijk heel ongelukkig geworden.

Op 2 juni 1908 zijn Martinus en Hester getrouwd te Heukelum. Ze gingen bij de ouders van Martinus wonen. Martinus' moeder ging met haar schoondochter Hester om als een Naomi met Ruth. Zij kwam ook in contact met anderen van Gods volk. Ze was jaloers op dat volk en ze riep als een waterstroom een onbekende God aan. De dood zat haar als het ware op de hielen.

Uit het huwelijk van Martinus en Hester werden zes kinderen geboren. Hun tweede kind was **Janske Piernella**. In de zomer van 1918, het was op 24 juli en midden in de hooibouwtijd, was Martinus naar het hooiland. Janske, die bijna vijf jaar was, ging 's middags een poosje slapen in de bedstede van haar ouders. Ze bleef maar liggen. Hester dacht: ze is misschien wat hangerig en slaperig van de warmte. Na een tijdje dacht ze: ik zal toch even gaan kijken. Ze kreeg Janske echter niet meer wakker en hield haar dood in de armen. O, wat een slag! Niet alleen in het natuurlijke, omdat ze haar kind moest missen, maar het behaagde de Heere deze slag te heiligen aan haar hart en in haar leven verder te werken.

Velen van Gods volk hebben werkzaamheden gekregen met dit kind. Zij mochten geloven dat Janske was weggenomen voor de dag des kwaads. Ook Pieter en Marigje Mellegers mochten geloven dat ze met dit kind God eeuwig zouden grootmaken.

Hester was in het geestelijke een stille bekommerde vrouw. Met veel schroom bezocht ze de gezelschappen. Als iemand wat aan haar vroeg, brak ze vaak in snikken uit. Ze was zo bang dat ze zich bedroog.

In dit gezin werd Marrie geboren als derde van de zes kinderen. Ze werd opgevoed in de vreze des Heeren. Niet alleen haar moeder, maar ook haar grootmoeder van vaderskant vreesde de Heere. Velen van Gods kinderen kwamen daar. Ook broers en zusters van haar vader juichen voor Gods troon.

Huwelijk en contacten met Gods volk

Marrie kreeg verkering met Jan Cornelis Aantjes, geboren op 16 oktober 1909 (overleden 1995) te Wassenaar. Hij was een boerenzoon en zijn ouders waren afkomstig uit de Alblasserwaard. Ze trouwden midden in de oorlogsjaren, op dinsdag 1 december 1942 te Sliedrecht. Het huwelijk werd kerkelijk bevestigd in de Christelijke Gereformeerde Kerk door ds. C. Smits.

Mede door de oorlogsomstandigheden is Jan Aantjes melkboer in Sliedrecht geworden. Ze gingen wonen in een huis aan de dijk, naast de boerderij van de ouders van Marrie. Hun huwelijk werd gezegend met twee dochters. Tegen hun huis was een klein huisje aangebouwd. Daarin woonden **Pieter en Marigje Mellegers**. Marigje Mellegers schrijft in haar brieven regelmatig over het gezin Broere. (Zie voorgaand

hoofdstuk) Bij hen kwamen veel kinderen Gods en als er gezelschap was, werden Marrie en haar moeder ook uitgenodigd. Marrie ging zich steeds ongelukkiger voelen, omdat zij miste wat die mensen bezaten.

Ze had van de Heere een lieve man en twee dochters gekregen, maar ze miste de Heere en zo miste ze alles. In de eenzaamheid hilde ze vaak vanwege dit gemis.

Hun tuin grensde aan die van de familie Mellegers. Als Marrie in de tuin liep, lachte ze nogal eens, want ze had een opgeruimd karakter. Als Marigje dat zag en hoorde, want ze kende haar jonge buurvrouw goed, zei ze weleens tegen Marrie: 'Van buiten lachen en van binnen wenen.' Daarmee had ze de juiste snaar geraakt.

Door Marigje Mellegers kwam Marrie in contact met verschillenden van Gods volk. Ze ging weleens met Marigje mee naar **kreupele Betje** in Veen. Zo leerde ze ook Ali Ipema kennen. Met Ali kreeg Marrie nauwe banden. Ze vertrouwde Ali haar geestelijke worstelingen toe. De eerste jaren hadden ze in persoonlijke gesprekken contact met elkaar. Nadat Marigje overleden was, bleef het contact per brief.

Ali Ipema en Marrie Aantjes-Broere schreven elkaar in de periode 1948-1974. Het is jammer dat alleen de brieven van Ali bewaard zijn gebleven. Uit de brieven van Ali zijn alleen die gedeelten overgenomen die het geestelijk leven betreffen.

Op 20 september 1948 overleed Marigje Mellegers plotseling. Dat was een slag voor de kinderen, maar ook voor de vele vrienden en vriendinnen. Eveneens voor Marrie Aantjes-Broere, voor wie Marigje zoveel betekende. Ali Ipema voelde dat aan. Ze schreef op 8 oktober 1948 aan Marrie een briefje, waarin zij haar medeleven betuigt:

"Wat is het toch ook een slag voor jullie, want Marigje was voor jullie net een tweede moeder. Zij heeft jullie allemaal groot zien worden, vermaand en onderwezen. Och kind, zij bracht jullie noden nog op een plekje, waar zij een geopende toegang had! O, het zal zo leeg en kaal worden, want het is zo onverwacht gekomen. Dikwijls zie je het nog aankomen, maar zo ineens, hè.

Het is voor haar eeuwige winst, maar daar de eeuwigheid toch nog lang genoeg ook voor haar zal zijn, hadden wij haar gaarne nog een poosje gehouden.

Aan de andere kant zijn we o zo dankbaar dat ze niet heeft behoeven te lijden, of verlamd zou worden of zo. Maar de Heere heeft haar door een kus verlost van al dit ondermaanse, dat toch zo'n in de weg staan is tussen de Heere en onze ziel. Wij zijn hier niet thuis - en toch veel te veel - maar ons Thuis is in de Heere. Dat is alles.

Nu, ik hoop, als de Heere mij het leven spaart, altijd bij jullie aan te komen, want van Janna Pietje [een dochter van Marigje Mellegers] ben ik ook nog niet los. De Heere mocht haar nog te sterk worden. Dat zij ook voor eigen hart en ziel moge ondervinden, dat de Heere nog meer troost dan een moeder. Haar sterven mocht nog eens het leven van deze of gene worden, want het is toch altoos tot ons voordeel of tot ons oordeel.

Maar lieve kind, mocht je maar veel de Heere nodig krijgen, omdat Hij alleen onze blinde zielsogen kan openen, onze dove oren kan doorboren en ons een opmerkzaam hart geven. Hij alleen kan ons een vernederd en vertederd hart geven, dat in waarachtige verootmoediging Hem niet aan de plaats kan laten. Dan zullen we nog meer betrekking op het volk van God krijgen, andersom ook. Jullie leven nog, het kan nu nog."

Een beproevingsweg

Marrie voelde in die jaren haar gemis steeds groter worden. Ze had tegen Marigje Mellegers weleens gezegd: 'Op de gezelschappen hoor ik steeds dat er eerst iets ergs

moet gebeuren voordat de Heere overkomt met Zijn lieve Geest.' Marigje schrok en zei: 'Denk erom dat je nooit naar zwaarheid vraagt, maar naar waarheid en naar klaarheid!' Toch ging Marrie naar zwaarheid vragen.

Wat gebeurde er? In de oorlogsjaren - ze waren al getrouwd - vorderden de Duitsers het paardentuig van de vader van Jan Aantjes. Zijn knechts hadden het echter voor de Duitsers verborgen, maar dat wist hij niet. De Duitsers kwamen en konden het paardentuig niet vinden. Ze sloegen hem toen onder de melkkar. Jan kwam op dat moment juist bij zijn vader om te melken. Hij zag wat de Duitsers zijn vader aandeden en zei tegen hen: 'Dat moet je mij doen en niet zo'n oude man.' Toen vielen vijf Duitsers op hem aan en sloegen hem tegen de grond. Hij bloedde erg. Toen zij dachten dat hij dood was, trapte er een met zijn laars op zijn schedel en toen vertrokken zij. Buiten bewustzijn lag hij daar en zijn hoofd begon op te zetten. Na enige tijd kwam hij weer bij, maar hij had vreselijke hoofdpijn. Later kreeg hij steeds toevallen, als gevolg van de mishandeling.

In 1951 werd hij zeer ernstig ziek. Foto's wezen uit dat hij een gezwel bij de hersenen had. Het was een goedaardig gezwel. Jan moest een zware hersenoperatie ondergaan. Dit gebeurde in een Schiedams ziekenhuis door dr. Weersma. De schedel moest gelicht worden. De chirurg was bang dat er edele delen geraakt zouden worden. Jan Aantjes mocht daarom niet verdoofd worden, want als hij zijn bewustzijn zou gaan verliezen, zouden ze niet verder gaan met de operatie.

In die tijd stond ds. E. du Marchie van Voorthuysen in Sliedrecht. Die wist hoe ongelukkig Marrie over de aarde liep. Hij kreeg hiermee werkzaamheden aan de troon der genade. Ook Marries moeder en Mina Boogaard. Zij mochten allen geloven dat dit ziekbed van Jan Aantjes niet tot de dood, maar tot verheerlijking Gods zou zijn.

Maar Marrie riep in deze periode steeds uit: 'O Heere, zo heb ik het niet bedoeld. O, mijn lieve man, spaar hem alstublieft. O God, wees mij, zondaar, genadig!'

De Heere is toen in haar leven door gaan werken. Haar man is door de operatie gekomen. Een jaar lang was hij niet in staat zijn werk te doen en moest hij dat aan zijn knechts overlaten. Maar hij is genezen.

Marrie schreef hierover aan Ali, met wie ze een tijd geen contact had gehad. Ze vertelde ook iets van wat ze zelf geestelijk heeft mogen ervaren in deze tijd.

Marrie schreef aan Ali uitvoeriger mee wat ze had mogen ervaren. Waarop Ali per omgaande reageerde: "Ik was blij dat je direct geschreven hebt en ik kon je zo verstaan, beste meid. Het heeft mijn hart verkwikt. Alleen smart het mij dat onze lieve vriendin Marigje Mellegers niet meer naast je woont. O, wat zou ze jou tot steun en onderwijs kunnen zijn.

Maar gelukkig dat de Heere zegt: Al Mijn kinderen zullen door de Heere geleerd worden.' Nu wens ik je die eeuwige Leermeester toe, Die wat wijs is dwaas maakt. Die dwazen zullen op de enige weg niet dwalen. Nu zal het werk beproefd worden. De oudjes zeiden: 'Overzomer en overwinteren.'

Maar meiske, het is erg dat ds. Du Marchie van Voorthuysen weggaat, maar als de Heere blijft, dat zal alles zijn. Je hebt ook onze lieve oudvaders nog. Houd nu maar moed.

Gelukkig, dat je man weer opgeknapt is. Dat de Heere die beproevingsweg ook nog aan zijn ziel moge heiligen.

Nu Marrie, als je nog eens wilt schrijven, graag hoor! Maar dit werk, wat je schreef, is op de akker van Gods werk niet vreemd en de klomp is nu tussen de deur. De oudjes zeiden: zie dat hij er blijft. Houd aan, grijp moed."

Op zondagmorgen 14 juli 1963 overleed **Hester**, de moeder van Marrie. Een week voor haar sterven kreeg ze een hartaanval. Nog nooit in haar leven had ze in een ziekenhuis gelegen. Ze was er ook zo bang voor. Op dinsdagmorgen ging ze naar Marrie, die naast haar woonde. Ze zei: 'Marrie, ik ga sterven, vannacht heb ik de doodstrijd gestreden.'

Marrie zei: 'Maar moeder toch, u hebt altijd zo tegen de dood opgezien en bent u nu zo rustig en vredig?'

Ze zei: Ja, vannacht heb ik het zo benauwd gehad, en met kracht kwamen deze woorden in mijn ziel: Ik heb de pers alleen getreden en er was niemand van de volken met Mij (Jes. 63:3) Er hoeft niemand bij mij te blijven en de Heere heeft beloofd dat ik niet naar het ziekenhuis hoef. Psalm 68:10 is voor mij werkelijkheid geworden:

*Geloofd zij God met diepst ontzag!
Hij overlaadt ons, dag aan dag,
Met Zijne gunstbewijzen;
Die God is onze zaligheid.
Wie zou die hoogste Majesteit
Dan niet met eerbied prijzen?
Die God is ons een God van heil;
Hij schenkt uit goedheid, zonder peil,
Ons 't eeuwig, zalig leven;
Hij kan, en wil, en zal in nood,
Zelfs bij het naad'ren van de dood,
Volkomen uitkomst geven.*

Zij is in volle ruimte heengegaan, zittend in haar stoel. Zij heeft de dood niet gezien.

Ali kon niet komen, maar stuurde een briefje: "Wij mochten hedenmorgen de rouwbrief van je overleden moeder ontvangen. Gisteren vertelde Henny dat jij opgebeld had en vertelde dat je moeder het tijdelijke met het eeuwige verwisseld heeft en dat ze nog zo ruim is gestorven.

Nu geliefde, dat is een grote troost in dit smartelijk verlies. Wij condoleren jullie langs deze weg, onze innige deelneming betuigende. De Heere mocht uit dit verlies nog winst doen voortbrengen, zodat men nog eens heilig jaloers mocht worden op wat je moeder af mocht leggen en wat zij nu mag aandoen. Wij kunnen niet komen, maar hopen in gedachten bij jullie te zijn, want wij zijn erg zwak. De hartkrampen blijven nog doorgaan.

Was je moeder de laatste tijd erg ziek? Heeft ze nog strijd gehad? Ze had zo'n grote ledigheid toen Marigje Mellegers afreisde. Ze heeft altijd veel met de oudjes opgetrokken en meegeleefd. Wat zal het haar nu ook meegefallen zijn. Moet ds. Smits de begrafenis leiden? Het zijn voor jullie wel heel drukke dagen. Hoe is het nu met jezelf, Marrie? In alles de Heere bevolen en Zijn genade."

Reuma, een smartelijke ziekte

Toen Marrie zevenenveertig jaar was kreeg zij reuma, waardoor haar lichaam steeds meer afgebroken werd. Ali schreef haar op 16 juni 1964 een meelevend briefje: "Wat bezwaarde ons dat toch dat je er zo naar aan toe bent geweest, Marrie. Ik heb zelf ook weer op bed gelegen van het hart, anders had ik je direct teruggeschreven.

Wat erg toch, die reuma. Wat kan een mens toch opeens krijgen. Wat heb je erg geleden. Het is een voorrecht, ook voor je man en kinderen, je familie en vrienden, dat

het nu weer de goede kant op mag gaan. Ik heb wel van de vrienden gehoord dat je van deze vorm van reuma vreselijk pijnen hebt en dat die patiënten haast niet in huis kunnen blijven. Wat is het dan een wonder dat je vrijmoedigheid kreeg om toch thuis te blijven liggen. Wat groot dat de Heere je zo lief heeft ondersteund, want anders zou je krankzinnig geworden zijn van de pijn.

O Marrie, in de dadelijkheid gaat er dan kracht uit van de Heere en komt het ons lichaam ten goede. Nu heb je nog lijdzaamheid van node, want zulke zware pijnen en smarten matten zo af. Blijf toch vooral je rust houden. Gezellig dat er zoveel bezoek komt. Maar doe nu kalm aan en ontzie je een weinig, want je gehele gestel heeft geleden. Wij kunnen best begrijpen dat je liever in je eigen huis was dan in het ziekenhuis. Wat wordt men in zulke omstandigheden en pijnen dan gewaar wat het is een Toevlucht te kennen en te bezitten. Want des mensen heil is enkel ijdelheid. Wat zal er ook zeer veel in je omgegaan zijn. Ook was het voor je man een hele beproeving. Hij zag zich al alleen gaan en dan is overal de aardigheid af. Wat fijn dat je zoveel meeleven van dominee en mevrouw Smits hebt gehad. Wat heb je er dan een steun aan zo'n lieve leraar te hebben. Ook aardig dat Janna Pietje je nog komt helpen. Marrie, dan zat er nog honing aan de roede, daar de Heere een horend en verhorend God wilde wezen. Zo menigmaal heb je moeten betuigen dat je als een eenling in Sliedrecht verkeerde. Nu mag je ervaren dat de Heere er meerderen heeft. En nu is het de ure! Nu heeft het waarde. Eerst de Heere en dan Zijn volk.

Op 20 augustus 1964 volgde weer een briefje: »Hoe is het nu met het onderzoek in Rotterdam afgelopen? Was de internist tevreden, Marrie? Wat gezellig dat ds. N. de Jong een middagje bij jullie geweest is. Hij is de hartelijkheid zelf. Je kreeg kostelijk onderwijs. Als het toegepast wordt, dan kan je er weer wat op teren. Het is een smartelijke ziekte, Marrie, maar de ontdekking waar alles uit voortvloeit is nog pijnlijker. Het zijn onze zonden die ons wonden. Was er geen val in ons verbondshoofd Adam geweest, dan was er geen dood en waren er geen smarten. Maar vanwege onze diepe bondsbreuk zijn wij alle ellende onderworpen. Maar de grootste smart wordt toch het Godonterende van de zonde en dat wij daar het meest door pijnlijke wegen achter moeten komen."

De laatste 10 jaar ging het met de gezondheid van Marrie steeds meer achteruit. Ze kreeg hartklachten, werd bijna blind en kon moeilijk lopen. In die tijd hield 'oom Ben' via de 'Gezinsgids' inzameling voor invalidenwagentjes aan 'invaliden' te bezorgen. Marie kon niet meer naar de kerk lopen. Ze krijg een wagentje precies op tijd. Ze schreef op nieuwjaarsdag 1976 als volgt:

Hooggeachte oom Ben,

Het is mij een grote vreugde u heel hartelijk dank te zeggen, dat u mij door middel van het wagentje in staat gesteld hebt om naar de kerk te kunnen gaan.

Mijn benen begaven het door de reuma. Ik had de Heere zo gebeden of Hij de weg wilde banen om naar de kerk te mogen gaan om het Heilig Avondmaal mee te mogen vieren. Daar heeft de Heere u voor willen gebruiken, om de aanvraag door vrienden zó gauw te bewerken, dat het wagentje er vrijdag vóór die zondag al was. Wat heb ik hier de hand des Heeren in mogen zien.

Heel hartelijk dank. Boven alles zij de Naam des Heeren geprezen. Aan Hem alleen de eer! Nu mocht ik zo met de kerstdagen en met oud- en nieuwjaar ook naar Gods huis.

Met vriendelijke groeten,

Mevr. M. Aantjes-Broere

Na deze avondmaalsbediening heeft Marrie niet lang meer geleefd. Vrij onverwachts is ze op 27 januari 1976 overleden, in de leeftijd van negenenvijftig jaar. De plaatselijke predikant ds. M.C. Tanis leidde op zaterdag 31 januari de begrafenis. Hij las bovenstaand briefje van Marrie voor.

Mede naar aanleiding van dit briefje sprak hij van haar innig zielsverlangen om te mogen verkeren in de voorhoven des Heeren. Vandaar dat hij voor zijn toespraak als uitgangspunt nam Psalm 84:2-5.

'Nu mag zij juichen voor Gods troon', zei ds. Tanis. 'Op de rouwkaart staat Psalm 116:6: *De HEERE bewaart de eenvoudigen; ik was uitgeteerd, doch Hij heeft mij verlost.* Deze woorden werden in haar leven waarheid. De Heere heeft Zijn kind Thuisgehaald. Dat we haar met jaloersheid mogen nastaren.'

Jan Aantjes heeft zijn vrouw ruim negentien jaar overleefd. Hij overleed op 27 juli 1995 in het ziekenhuis te Dordrecht, in de leeftijd van vijfentachtig jaar.

Ali Ipema

Zie voor complete levensbeschrijving van Ali Ipema: Gasten en vreemdelingen op de aarde. Ali Ipema 1902-1976 en haar vriendenkring. H. Natzijl. Den Hertog Houten, 2009

Groningse afkomst

Op 9 april 1899 werd in de stad Groningen het huwelijk voltrokken van de 29-jarige Harm Ipema en de 32-jarige Feitje Zuidersma. De bruidegom, die van beroep stal- of paardenknecht was, kwam uit Glimmen en de bruid was afkomstig uit Noordhorn. Zij was de weduwe van Luurd Rediger en bracht het driejarige dochttertje Stientje uit dit huwelijk mee.

Uit het huwelijk van Harm en Feitje werden vijf kinderen geboren: Hendrik, geboren 1 december 1899; **Aaltje Hinderika** (Ali), geboren 18 november 1902; Albert, geboren 25 mei 1904; Wibbiena, geboren 13 oktober 1907; en Tiem, geboren 28 maart 1909.

Op 31 mei 1918 overleed moeder Feitje in de betrekkelijk jonge leeftijd van 51 jaar. Harm Ipema bleef achter met zijn vijf kinderen tussen 9 en 18 jaar en met de tweeëntwintigjarige Stientje. Die zal waarschijnlijk de zorg van het gezin op zich genomen hebben. Maar anderhalf jaar later vertrok ze naar Den Haag. De zorg zal toen voor een groot gedeelte op de zeventienjarige Ali gekomen zijn.

Het gezin Ipema deed aan God noch Zijn gebod. De kinderen werden niet gedoopt. Vader Ipema was bovendien erg vijandig. Er was geen Bijbel in huis. Ali ging dan ook op in alles wat de wereld te bieden had.

Op een keer, Ali was toen 18 jaar, ging ze op weg naar een toneelvoorstelling. Onderweg overviel haar een zware onweersbui. Omdat het zo hard regende, zocht ze een schuilplaats. Het dichtstbijzijnd was een kerkgebouw. Daar ging zij naar binnen.

Ze had nog nooit een kerk vanbinnen gezien en vond het wel interessant. Er was zojuist een kerkdienst begonnen. Er werden psalmen gezongen en dat trok haar wel. Ali ging achter in de kerk zitten en luisterde ook naar de preek. Ze hoorde allemaal dingen waar ze nog nooit van gehoord had. Gezongen werd: *'Hoe zalig is het volk dat naar uw klanken hoort'* en andere Psalmen. Dit trof haar zó dat ze niet meer aan de toneelvoorstelling dacht.

De predikant die in deze kerk, de Christelijke Gereformeerde Kerk te Groningen, preekte was ds. H. Biesma. In 1893 werd in Groningen een Christelijke Gereformeerde Kerk geïnstitueerd. Met de komst van ds. H. Biesma in april 1918 begon een nieuwe periode. Het aantal kerkgangers nam van zondag tot zondag toe. In 1918 bedroeg het aantal leden 382 en in 1929 reeds 1117. Het kerkgebouw werd vergroot. Ruim elf jaar heeft ds. Biesma het Woord Gods in Groningen gepredikt. Met toenemende zegen mocht hij hier arbeiden tot bekering van zondaren en tot opbouw van het genadeleven.

Ali kwam met hem in contact, want ze wilde meer over deze zaken weten. Regelmatig bezocht ze de kerkdiensten. De Heere opende haar ogen. Ze zag het verschil tussen de wereld waarin zij was opgegroeid en het grote geluk dat Gods volk bezat. Van de dominee kreeg zij een Bijbel en daar las ze regelmatig in.

Haar vijandige vader merkte dat er bij zijn dochter wat veranderde. Hij verbood de kerkgang en het lezen uit de Bijbel. Maar de Heere werkte in het hart van Ali en zij kon er niet meer buiten. Zij nam haar Bijbel mee naar bed en las deze bij een kaarslichtje. Haar vader ontdekte dat en werd zo kwaad dat hij de Bijbel uit haar handen rukte en Ali ermee op haar hoofd sloeg. Die slagen waren zo hevig dat zij blind werd. In het Academisch Ziekenhuis te Groningen werd ze geopereerd. Ali schreef zelf hierover: *'Toen kwam de Heere over met: "Op uw noodgeschrei, deed Ik grote wond'ren."* Wat was het grootste? *'Dat ik ziende werd en Hem leerde kennen, zoals Hij gekend moet worden'*

De Heere heeft krachtadig in haar leven doorgewerkt. De blindheid is overgegaan, maar toch was er iets in haar hoofd beschadigd. Ze is haar verdere leven doof gebleven.

Ali schreef over die begintijd aan haar vriendin Marrie Aantjes - Broere:

"... Ik durfde in mijn eerste tijd ook niet naar het volk van God. Ik ging, maar wel zevenmaal heen en weer. 'k Had de klink in de hand en ging dan toch weer weg. Want het scheen, naar mijn denken, dan niet goed te zijn. O, dat huichelachtig bestaan vanbinnen. Dat volk was, naar mijn gedachten, goed bekeerd, maar ik nog nooit, want dan zou ik niet zo'n verhard hart hebben en dan zou ik meer met liefde bedeed zijn en dan zou men het aan mij kunnen zien. O, dan was ik wel van de wereld bekeerd, maar niet tot God.

Ik wist soms niet waar ik bij hoorde. Dan durfde ik niet in de kerk te gaan zitten. Ik had nooit naar God gevraagd. Soms als ik in de kerk was, dan was alles wat de dominee sprak voor mij. Bij dit alles en bij deze dingen leefde mijn ziel. Maar uit de kerk werd ik vanbinnen weer gegeseld! Dat gaf weer roepen om genade, omdat ik nog leefde. O, dan denkend dat mijn ellende geen ware ellende was, mijn droefheid geen ware droefheid en berouw over de zonde was. Dan riep ik wel eens: 'Heere, U ken ik niet en mijzelf ken ik niet. O, er is er niet één zo blind en ongelukkig!' Maar moest ik ruilen: weer de wereld in, genieten van mijn jonkheid, nóóit meer in de kerk of naar het volk, o, dat kon ik niet. Liever verminkt door dit moeitevolle leven gaan, dan zonder God de genietingen van dit leven te smaken. De Heere gaf weleens onverwachts weer een ademtichtje. Ze liggen aan Gods zijde.

Mijn vader bleef mij achtervolgen. Ik dacht: ik zal nooit meer blij zijn, nooit meer een hart vinden dat mij verstaat. Mijn huis werd afgebroken, ik had niets meer dan een doofheid in het vooruitzicht. Ik heb toen niet geweten hoe de Heere het alleen wilde zijn. 'Al Mijn kinderen zullen van den Heere geleerd worden.'

O Marrie, het is zo'n goede tijd geworden. Hem in álles bij dagen en bij nachten nodig te hebben. Ik moest leren geen stapje buiten de Heere te kunnen zetten. Dan liet de Heere Zich wel eens verbidden, maar soms woonde Hij ook daar, waar wolken van duisternissen rondom Zijn troon waren. Maar ik moest het onwaardig worden, dat Hij naar zo'n dode hond omzag als ik was. Ik was niet waard dat Hij onder mijn dak inkwam. Toen was ik zo onwaardig en helwaardig. Dan was het een ademtocht mijn vermeende rechten eens even kwijt te zijn."

Bij ds. Biesma heeft Ali belijdenis gedaan en is ze gedoopt. Dat was op donderdag 13 december 1921. Bij hem kreeg ze ook enige bescherming tegen haar vader. Ds. Biesma overleed onverwachts op 5 mei 1929, oud 46 jaar.

Vader Ipema bleef echter vijandig. Toen hij weer ontdekte dat ze in haar Bijbel las, werd hij opnieuw erg kwaad. Ze is toen het huis ontvlucht en op advies van de politie naar Den Haag gegaan, waar haar zuster Stientje woonde en werkte.

Met vader Ipema is het droevig afgelopen. Ali schreef hierover het volgende:

" ... De Heere zal straks in 't gericht het zo ruim voor Zijn duur gekocht volkje opnemen. Soms doet Hij het hier al. Dat heb ik met mijn eigen vader mogen meemaken. Met al zijn duivelse listen, mocht ik toch verwaardigd worden hem te waarschuwen en te zeggen: 'Denk erom, daar is een God Die leeft, en op deez' aarde nog vonnis geeft.' En hier lag hij al in de hel te branden. Hij riep maar steeds: 'Ali heeft gelijk.' Die dingen vergeet je nooit en dezelfde God leeft nog. Die zal Zelf zorg dragen dat alles heerlijk wordt, maar op Zijn tijd!"

Vader Ipema overleed op 2 februari 1932, in de leeftijd van 62 jaar.

Ali verloren en behouden

Op 10 juli 1923 is Ali met attestatie overgegaan naar de Christelijke Gereformeerde Kerk in Den Haag. In Den Haag heeft ze opnieuw een hersenoperatie ondergaan. De risico's waren groot. De dokter zei dat ze blind kon worden, dat ze haar verstand kon verliezen of dat ze mogelijk zou sterven. Maar de Heere beloofde haar dat ze door de operatie heen zou komen zonder dat een van deze drie risico's haar zou overkomen. In die tijd heeft de Heere ook haar ziel gered.

Naar aanleiding van de ernstige ziekte van een vriend, schreef Ali in 1965 aan de familie een brief, waarin zij tevens beschreef hoe de Heere haar ziel gered heeft:

" ... Ik heb twee hoofdoperaties gehad, het is net of je levend gevild wordt. De eerste keer was ik 19 jaar en de tweede keer 31 jaar. We hopen dat jullie vader niet geopereerd hoeft te worden. Dat hij nog een weinig verlichting mocht krijgen en dat de nood van zijn arme ziel nog eens het allerergste mocht worden, want sterven is God ontmoeten. En dat zullen wij nooit aan kunnen doen in onszelf. Maar om nu eens verwaardigd te mogen worden de noodzakelijkheid in te leven wat onze Catechismus zegt: óf door onszelven, óf door een Ander. En die Ander is onze dierbare Heere, de Tweede Adam, Die in onze plek is gekomen en geleden heeft. Die de vloek gedragen heeft en een vloek is geworden voor vloekelingen.

Ik was 31 jaar toen mij dat ten deel viel. Toen onder zwaar lijden móést ik niet, maar kón ik sterven in Hem en kon ik naar de hel. Al Gods lieve deugden waren door mij gekrenkt. En nooit zou een reine gedachte uit een onreine voortgebracht worden. Ik

rekende niet meer op behoud en riep maar: 'O Adam, onze eerste vader, wat zijt gij diep gevallen, de doodsstaat ingeleefd en wij in u.' Maar ik kon en wilde niet anders dan eeuwig buiten dat lieve Wezen, waar wij toch zo schoon en volmaakt uit Zijn gedachten en handen voortgekomen zijn. Wat was de zonde toen bitter en smartelijk. Des Heeren heilige deugden gekrenkt en toen - ik was ernstig ziek - kreeg ik een welgevallen aan de straf, smartelijk om altijd dat lieve Wezen te moeten missen en niet te kunnen missen en eeuwig God vloeken en tergen.

En toen ik dacht neer te storten kwam de Heere: 'Want Dien, Die geen zonde gekend heeft, heeft Hij zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem.' Toen zag ik Hem in de moederschoot van Maria in onze gestalte, in al Zijn gangen voor mijn bedekking. Hem in Zijn omwandelingen op aarde en Hij riep al Zijn discipelen bij naam. En wat verstonden zij er weinig van. Pas later, in de uitstorting des Heiligen Geestes. Die paste al die weldaden toe. *Moest de Christus niet al deze dingen lijden en also in Zijn heerlijkheid ingaan*, voor degenen die Hij getrokken heeft uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht. O, toen ben ik haast bezweken van verwondering, geliefden, toen die dierbare Geest het alles verzekerde wat die dierbare Christus heeft opgebracht. O, toen was ik niet te slecht, of te blind, of te dom om geholpen te worden. Maar de Heere nam alles mee. Hij schonk geloof om te geloven, liefde om mijn liefdeloosheid te dekken. Hij schonk het Leven, dat de doden de stem van God vanbinnen konden horen, en leven, dat leven, dat Hij door Zijn dood verworven had. Daar was geloof zo'n vanzelfsheid, als ik van tevoren één bonk ongeloof was. Handeloos en voeteloos, ik kon niets aannemen tenzij het mij van de Vader geschonken was. O, toen was ik vol van de Heere, waar ik eerst zo onnoemelijk leeg van geweest was.

Nu moet ik eindigen. Ik was erg moe, maar er zijn wat vrienden geweest en dan knap ik altijd op. Nu wil ik gaan rusten. De Heere zorgt nog nameloos goed voor ons. Met hartelijke groeten, jullie vriendin, Ali Ipema.

Ali in Den Haag

Ali Ipema was dus genoodzaakt Groningen te verlaten. Ze mocht bij haar stiefzus Stientje in Den Haag komen. Ze kwam daar in contact met het volk des Heeren en bezocht de gezelschappen. Niet alleen in Den Haag maar ook in de omliggende plaatsen.

Inmiddels had Ali gesolliciteerd naar een betrekking, waarbij ze dan een eigen kamer zou hebben. Die vond ze bij advocaat en procureur jhr. mr. Willem Maurits de Brauw (1876-1962). Hij was onder meer rechtsgeleerd adviseur van koningin Wilhelmina en ook was hij haar kamerheer in bijzondere dienst. De Brauw was gehuwd met jkvr. Catharina Elisabeth van Reenen (1879-1951). Zij was *dame du palais* van koningin Wilhelmina. De familie De Brauw was bevriend met de koninklijke familie en andere hooggeplaatsten. Dikwijls was er bezoek en dan waren daar ook diners aan verbonden. Ali werd hoofd van het keukenpersoneel. Veel wederwaardigheden heeft ze daar meegemaakt. Ze wist weinig van koken af, maar de Heere gaf haar hierin wijsheid. Vóór ze het menu klaarmaakte, boog ze haar knieën. Ze kreeg dikwijls van gasten een hartelijk dankwoord voor de heerlijke maaltijd.

Het was gebruikelijk dat op eerste kerstdag om beurten door drie bevriende families een uitgebreid feestelijk diner werd aangeboden, namelijk de koninklijke familie en de families De Brauw en Van Lynden van Sandenburg.

Mr. Frederik Alexander Carel graaf van Lynden van Sandenburg, heer Van Sandenburg (1873-1932), was onder meer lid van de Gedeputeerde Staten van Utrecht, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal en commissaris der koningin

in Utrecht. Verder was hij opperkamerheer van koningin Wilhelmina en grootmeester van prinses Juliana. Hij was gehuwd met Gerarda Cornelia barones van Nagell (1878-1946), grootmeesteres van koningin Wilhelmina.

Op eerste kerstdag 1932 (die viel op een zondag) was het de beurt van de familie De Brauw dit diner te verzorgen. Jhr. De Brauw vroeg aan Ali of ze alles voor deze feestelijke maaltijd wilde voorbereiden en klaarmaken. Maar dat kon Ali niet. Ze zei: 'Dit mag ik niet doen van de Heere. De zondag is Gods dag. Op die dag mag men alleen de noodzakelijke arbeid verrichten. We moeten deze dag in de dienst van de Heere besteden.'

De Brauw werd boos toen Ali weigerde. Hij zei dat het niet meer veranderd kon worden omdat de kaarten al naar de gasten waren gestuurd. Maar Ali bleef bij haar standpunt. Mevrouw probeerde ook Ali over te halen. Maar hoe ze ook smeekte, met harde of met zachte woorden: Ali was niet van gedachten te veranderen. Ten einde raad heeft De Brauw toen contact opgenomen met de familie Van Lynden van Sandenburg om deze zaak te bespreken. Wat moest er nu gebeuren? Deze familie heeft toen besloten het kerstdiner bij hen te doen plaatsvinden. Dit werd Ali meegedeeld, maar die stak een waarschuwende vinger op. Ze zei: 'Denkt u er wel om, op Gods dag mag ook daar het kerstdiner niet plaatsvinden. Wat ik niet mag, dat mag u ook niet. Wij mensen kunnen met die dag niet doen wat we willen.'

'Dat ligt voor ons', antwoordde daarop mevrouw Van Lynden van Sandenburg.

De dag brak aan dat het kerstdiner zou plaatsvinden. Ali zat in de keuken in haar Bijbel te lezen. Ze hoorde iets en keek om. Daar stonden de heer en mevrouw De Brauw. De heer De Brauw was gekleed in groot tenue en mevrouw was ook speciaal voor dit grootse diner gekleed. Ze kwamen Ali groeten. Maar die waarschuwde hen nogmaals. Toch gingen ze naar het diner. Ali ging verder met het in de Bijbel lezen.

Na enige tijd hoorde Ali weer iets achter zich. Wat was dat? Daar stonden de heer en mevrouw De Brauw. Ze zagen er verslagen en ontdaan uit. 'Wat is er gebeurd?' vroeg Ali.

Mevrouw De Brauw vertelde wat er was voorgevallen. Ze waren de laatste gasten die op het feest binnenkwamen. De graaf Van Sandenburg gaf mevrouw De Brauw een hand. Terwijl de graaf dit deed, viel hij op de grond en was niet meer.

Ali zei daarop tegen hen: 'Wat ik niet mag, dat mogen zij ook niet. De Heere heeft niet gewild dat dit feest door zou gaan op Zijn dag. De Heere heeft dit gezien en gezocht. Hij is geen ledig toeschouwer. Hij ziet alles.'

Jonkheer De Brauw en zijn vrouw kregen veel respect voor het leven van Ali, dat in de vreze des Heeren was. Als Gods volk haar kwam bezoeken, mocht men gebruikmaken van een van de mooie kamers.

Een vriendenkring

Ali Ipema kreeg bekendheid bij Gods volk in Den Haag en omgeving, zoals in Haarlem en Vijfhuizen (Haarlemmermeer). In deze gemeente woonde de landbouwer **Cornelis Vreugdenhil** (1882-1967) en zijn vrouw **Merrigje Broere** (1881-1947). Vreugdenhil en de familie Mellegers in Sliedrecht schreven elkaar brieven. In een brief van 14 januari 1936 vestigde de vrouw van Vreugdenhil de aandacht op een brief van Ali over haar bekeringsweg. Deze brief werd overgeschreven en naar verschillende mensen gestuurd om te lezen.

Op 24 september 1937 schreef vrouw Vreugdenhil onder meer het volgende over een ontmoeting met Ali op een gezelschap bij familie De Neeff in Haarlem. Daar kwam Ali veel.

"... De kamer was vol. Aanwezig waren ook ds. W. Bijleveld [Christelijk-Gereformeerd predikant in Haarlem] en zijn vrouw. Die hadden haar de vorige week ontmoet in Den Haag bij ds. L. H. van der Meiden [Christelijk-Gereformeerd predikant in Den Haag]. Wat was Ali makkelijk gesteld. Eerst een praatje over het een en ander. Maar op een ogenblik kwam ze er in. Je kon wel een speld horen vallen, zo stil was het er toen. Hoe de Heere haar bekeerd had en nadat haar ziel was gered, ze toch nog een lege plaats in haar hart gevoelde. En toen ging ze door. Dan weet je het wel, omdat je het zelf mee doorgemaakt hebt. Om een ander zijn woorden over te brengen valt niet mee.

Ali is afgelopen maandagmiddag met een juffrouw, die haar altijd geleidt, hier geweest en de familie De Neeff. Wij hadden een huis vol. Ds. Bijleveld en zijn vrouw waren er ook. Die moest zichzelf verklaren, omdat Ali daarnaar gevraagd had. De dominee heeft zichzelf geopenbaard wie hij was. Het was voor ons een wonder dat zulk volk als Ali nog onder ons dak kwam. Ali zei nog dat ze nog nooit zo arm in zichzelf geweest is als nu.

Via Vreugdenhil kreeg Ali Ipema vriendschap met de Sliedrechtse familie ***Pieter en Marigje Mellegers***.

12 brieven van Ali Ipema aan familie Mellegers te Sliedrecht

Brief 1

Den Haag, 30 april 1937.

Geliefde vriendin.

Duidt het mij niet ten kwade, maar ik moet u eens schrijven! 'k Heb het al zo lang willen doen, maar ach, ik hoopte u altoos nog eens te ontmoeten, maar kan het nu niet langer uitstellen! Hoe gaat het er mee, aan de buiten- en binnenzijde! Nog steeds druk aan het breien, en de naadjes tellen, en zo vergeten dat er nog een volk op aarde is dat behoefte heeft 's Heeren lof te verkondigen.

Wat is 't die bewuste middag bij Vreugdenhil meegevallen, hé! O, wat kan ik er nog vaak met genoeg aan terugdenken en is het net of ik u al jaren heb gekend en of we familie zijn geworden. Want o, 'k zat zo in banden en helaas, het werk dat de Heere aan mij, alles verbeurd hebbende zondaar, uit vrije ontferming heeft willen doen, ach geliefde, dat wordt in onze dagen haast niet meer verstaan! En nu zo'n ontmoeting, waar ik helemaal niet op gerekend had! Wel was ik steeds tot de Heere zuchtende: *ach Heere, is er dan niet één in deze buurt van Uw arm volk?* Niet te weten dat mijn weg over Heemstede naar de Haarlemmermeerpolder moest lopen!

Weet u wat mij zo wonderlijk was? Dat u mij zo verstond, toen ik buiten dat lieve volzalige Wezen stond en Zijn deugden toch zo volmaakt wenste opgeluisterd te zien al zou ik eeuwig buiten zijn, als dat lieve Wezen maar aan Zijn eer mocht komen. O we krijgen dan God zo lief om Zijn Zelfs wille, nietwaar. En nu was het voor mij feest, dat ik alles zo aan u kwijt kon en u het overnam, en dat u wonderlijk in dezelfde gang was geleid. O wij nietelingen, hoe zullen wij er van zingen, maar straks hoor, in die nimmer-eindigende eeuwigheid, als de Heere zal zijn Die Hij is, dan zullen we er onze stem mee paren op die snaren die hier enkel maar wanklanken kunnen voortbrengen.

Soms ben ik wel eens van plan geweest u eens te bezoeken, maar steeds werd het verhinderd. Ook ben ik weer een gehele tijd zeer ernstig ongesteld geweest, zodat de dokter niet dacht, dat ik er weer door zou komen, maar 's Heeren tijd nu afwachten hé! Och mocht ik maar meer naar de dag mijner ontbinding verlangen, maar geliefde, mijn vlees wil niet sterven en ach, men moet ook weer opnieuw stervensgenade ontvangen, want wij kunnen het er niet mee doen wat wij voorheen hebben gesmaakt, maar heden moet ik er dóór geholpen worden.

Toen ik in hevige koorts en pijnen zo ziek terneder lag, moest ik kermen: *Heere, nu liggen al mijn bevindingen op het ene kussen, maar ik lig op het andere.* En wat is het dan een arm leven, ja geliefde, ik kan u eerlijk zeggen: ik ben nog nooit zo arm geweest als ik nu ben. O versta mij goed, als de Heere Zich aan mijn ziel openbaart, dan heb ik alles hoor en ben ik schatrijk; mijn alles, geliefde, ligt in Hem. En nu ligt dat nieuwe leven verborgen in God, wonderlijk mysterie waar wij eerst zo naamloos diep er uit hebben gelegen, daar zijn wij weer teruggebracht, maar nu kan ons zondig bestaan dat niet hebben en bewaart de Heere de erfenis. Maar o geliefde, wat is hij nu weer arm, en ik heb zo'n gebrek aan die dagelijkse bediening van al die ambten van onze dierbare Heere Jezus. Want waren wij vol, die ambten zouden ons niet nuttig en noodzakelijk zijn, maar nu, o wat wij niet hebben, heeft die dierbare Immanuël; en nu kan het in alle armoede en in alle leegte; in alle dood is Hij het Leven.

Nu, het papier is vol, maar 'k ben nog lang niet uitgepraat; ik hoop, dat mijn briefje begrepen wordt en vertel nu ook eens gauw, hoe u 't maakt. Mag ik de post afwachten? Met hartelijke groeten van uw liefhebbende vriendin.

Brief 2

3 september 1937.

Zeer geliefde vriendin.

Hartelijk dank voor uw brief, hoor! Ik was er blij mee, en al blijven de beste briefjes liggen zoals u schreef, stuur dan toch maar de slechte hoor, die passen net voor mij. 'k Was erg blij, dat mijn begeerte vervuld is geworden u nog eens te mogen ontmoeten. Ik wist niet, dat u zo in de banden zat, alleen voelde ik iets van dat één-zijn in de Heere! Dat kan soms ook zijn als wij afwezig zijn naar het lichaam, maar elkander mogen ontmoeten in de Heere in 't gebed! Ja, dan mag men wel eens rusten in 't lieve Wezen Zelve, en dan is er de ganse kerk en wordt er niet één gemist! Hadden wij dat plaatsje maar veel. Maar dat wordt ook weer bewaard voor straks; hier zouden wij er te rijk mee worden en wij moeten onze armoe leren uit te leven, en dat is in de praktijk niet aangenaam!

O, wat kan het soms nog bange zijn, en nu kunnen wij ons veel dieper er in brengen, maar nooit er uit; maar wij leren steeds weer uit de diepte te schreeuwen. En nu is in dat schreien geen rust, maar het kan toch wel eens aangenaam zijn, om nog te mogen roepen, want ach, wat is hij vaak een lederen zak gelijk, nietwaar!

Gij vraagt mij hoe ik het er mee maak. Slecht, geliefde zeer slecht! Maar ik ervaar in alle weg en werk dat de Heere getrouw is, en bij ogenblikken mag ik zoveel in Hem hebben dat ik weleens, al is het in de beleving niet aangenaam, blij ben op alles de dood te mogen schrijven opdat Hij het één en al mag wezen.

'k Heb een zeer goede vakantie gehad en ben erg gemakkelijk geweest, zo soms dat ik dacht: ik ben al te gemakkelijk, wat zou er straks voor mij klaar liggen? Nu ben ik weer 14 dagen druk aan het werk, en mijn hoofd bezwijkt haast van de krampen, en nu mag ik van de dokter dit toestel niet meer gebruiken en moest ik gisteren een nieuwe van f. 236,- hebben. De derde in vijf jaar tijd, buiten de batterijen die f. 20,- in de maand zijn! O, wat had ik het even bange, maar 't lijkt wel, of onze wegen recht bij God voorbij gaan, maar ook hebben wij een heilig God in Zijn wegen te ervaren en dan wordt het weleens, wat ik gisteren zo moest zeggen: *Heilig zijn o God Uw wegen!* O, verwaardigd te mogen worden om Zijn wegen te mogen aanbidden in lijden en smarten en in verdrukkingen te mogen roemen in Hem, Die nooit met ons handelt naar onze zonden, maar die het steeds weer betoont, dat Hij het is, Die ons Zijn vriendschap biedt!

En nu ben ik niet uit de ellende hoor, en de pijnen zijn er nog, maar Zijn ontfermen is er ook in en dan kan ik met Hem meer wanneer alles tegenkant! En zo mocht ik weer leren, dat er gewicht aan de klok nodig is!

Ik zal eindigen, want de meisjes willen naar bed, 't is alweer laat. Wij hebben elke dag diners en logé's. Maar dinsdag a.s. gaan mijnheer en mevr. weer op reis naar Parijs enz., enz., dat is beter als mij te helpen aan een toestel, maar mijnheer zat er gister wel bij, hij gaf niets, geen dubbeltje; maar geliefde ik zie nu, dat de wereld aan ons niets mag geven. Tot nu toe heb ik door eigen handen arbeid, al is het in alle zwakheid en pijnen, mijn brood mogen verdienen, de Heere zal het ook verder doen!

Ik ben wel eens blij, nood om nood te hebben. O, je krijgt de Heere lief in al Zijn wegen.

Nu heb ik het 14 dagen wat gemakkelijk om nog eens een vroege avond naar Gouda te gaan, als de Heere wil en wij leven! Daar hoopt **vrouw Spee** uit Middelharnis te komen, en hoop ik nog eens naar de fam. de Neef te gaan te Heemstede. Misschien tref ik daar dan de fam. Vreugdenhil. 'k Zal maar afwachten.

Jammer dat ik geen dagje uit kan, dan kwam ik bij u, maar de kinderjuffrouw is thuis met de jongste en 't overige personeel, en die heeft liever dat ik geen uur weg ben,

maar zal maar afwachten of mijn hoofd nog weer wat bij komt.

Vrouw Boer uit Papendrecht is een lieve ziel, als dat lieve Wezen Zichzelf ontsluit, nietwaar!

Ook **Fijgje Bons** sprak zoete taal, maar ik voelde me zo klein onder al dat lijden. Ik moest maar zuchten; och Heere, wat zal dat toch de Hemel uitmaken, altoos met U te mogen zijn, en het lichaam des doods kwijt te zijn. Want wat zijn er banden tot onze dood toe; maar nu heeft de wereld banden in de dood. Goddank, die heeft die dierbare Borg in Zijn hellesmart voor al Zijn arme volk verbroken. En nu is daar geen pijn, geen ziekte, noch rouw, noch gekrijt; zo zat ik bij Fijgje.

Nu geliefde vriendin, groet uw man hartelijk van me en wees ook zelf hartelijk gegroet, alle huisgenoten en vrienden en vriendinnen, die Sion niet gram zijn, en de nabijheid des Heeren toegewenst, uw liefhebbende vriendin.

Ali Ipema.

Brief 3

Den Haag, 1 november 1937.

Geliefde vriendin.

Hartelijk dank voor uw beide brieven. Ik had u allang terug willen schrijven, maar ik had goed 4 weken de familie Patijn hier, de zwager en zuster van mijnheer en mevrouw; die was gezant in Brussel en Rome, en is nu minister van buitenlandse zaken. en dat was een hele drukte. Veel diners en veel logé's erbij! 'k Was 's avonds zo hopeloos moe, dat ik onmogelijk schrijven kon, hoor. Dus weet u waarom ik niet teruggeschreven heb. Ook mijn toestel is driemaal weer teruggeweest naar de fabriek, want steeds kapot en heb ik hele moeilijke weken achter mij liggen. Hij is nu pas weer een week goed.

Mevr. erg vervelend, dat ik niets kon verstaan en mijn hoofd was erg moe en pijnlijk van inspanning om toch nog te luisteren. Dan is onze weg wel eens in 't duister. Maar voor 14 dagen kreeg ik deze woorden: *Dien Ik liefheb, kastijd Ik*; en toen zei ik direct daarop: *Heere, wat doet U een vreemde zaak; wat ik liefheb, vertroetel ik en zoek er het beste voor*; maar meteen valt er: *Opdat wij Zijn Heiligheid deelachtig zullen worden*.

Nu geliefde, wat zonk ik daarbij weg, want daartoe zijn wij geroepen, maar waar is de praktijk? En ben ik voor 't eerst voor Gods Heiligheid, die Goddelijke deugd, verloren gegaan in mijn eigen en nu in die dierbare Christus is Hij opgeluisterd geworden. Nu heb ik er heimwee naar en vermaak in, en terwijl ik daarin onderwezen word, valt er weer in mijn hart: *dat die dierbare Christus gehoorzaamheid geleerd heeft uit hetgeen Hij geleden heeft*. O, toen zonk ik nog lager. God uit God, werd wat Hij niet was, moest en wilde het leren, wat wij in 't paradijs opgezegd hadden, nl. gehoorzaamheid! Door een smartelijke weg van vervloeking en verbrijzeling. O, geliefde, wij onder een geopende hemel, maar Hij, als Borg, onder een gesloten hemel, vanwege de vloekdood. Ik kan het niet beschrijven, maar ik heb zoveel ondersteuning in alle drie Personen (en toch Eén) gehad, dat ik blijde was, dat de Heere nog te doen wilde hebben met zo één, en dat Hij mij nog niet moede of zat was. Maar daar tegenover, dat Hij me liefheeft en mij bereiden wil om Zijn Heiligheid deelachtig te worden.

Geliefde, hoe zwart wij in ons eigen oog ook zijn, hoe gans verkeerd, aan alles gebrek, de dood meer en meer op alles te moeten zetten, bereidt Hij ons om Hem te ontmoeten.

'k Heb de laatste week drie sterfgevallen van dichtbij meegemaakt! Vorige week

maandag van een lief kind van God. Net als ik, uit Groningen, hij was een Jood,¹⁰ een ernstig mens in de godsdienst, krachtdadig omgezet, ook uit het ouderlijk huis en familie gestoten geworden. O, door vele verzoeken was zijn weg, toch een arm zondaarsleven geleerd; veel in de belofte gehad, toch nog een levendig gemis. Wij gingen veel met elkander om, toen hij 5 jaar in Den Haag was, en nu de laatste 4 jaar kwam hij of schreef geregeld, en is voor 14 dagen ziek geworden. Vorige week maandag hebben wij hem begraven, 37 jaar, want zijn ouders wilden zich niet aan hem verontreinigen. Hij was ontvanger van belastingen en had juist 10 weken een vaste woonplaats.

De zwerver is thuis en o hoe gemakkelijk was ik. Psalm 16 was dag en nacht bij me, en 't was net of ik ook af mocht reizen. Wat een voorrecht te weten dat we van de dood in 't leven gekomen zijn. O, dan is de tweede dood geen verschrikking meer! O geliefde, wat een blij vooruitzicht, dat hem bij ogenblikken streelt; straks Hem in gerechtigheid te aanschouwen, verzadigd met Zijn Goddelijk beeld. *Zalig zijn ze, die hongeren en dorsten naar Zijn gerechtigheid, want zij zullen verzadigd worden.* Och, dat wij dan maar veel honger en dorst mogen hebben, nietwaar!

Nu is er een jongeman levend verbrand, 27 jaar, van de vlam in de vlam, want hij dacht altoos nog eens 'later' te krijgen, maar God zegt: *Heden zo gij Mijn stem hoort, verhard u niet, maar laat u leiden!* Niet kunnen, nee niet willen, dat Hij Koning over ons zij. O, wat zijn we diep in Adam gevallen. Wij zien onze doodstaat niet meer.

De derde was dinsdagavond nog bij het volk en woensdag niet goed geworden, 's nachts nog geopereerd, vrijdag 9 uur afgelost. Hij was altoos stil, maar als er eens een opening was onder het volk, zat hij te huilen. En laatst zeide ik tegen hem: als wij elkander nog eens weer mogen ontmoeten, hoop ik u eens te horen wurmen! Ja, 2 dagen voor zijn dood zegt hij tegen zijn vrouw, als Ali er nu was, zou ik onder 4 ogen wel eens willen wurmen, want o 't loopt zo laag af met me. Maar ja, het mocht niet meer. Ach 't zit gelukkig niet in onze woorden; die man is in goede handen gevallen. Ook denk ik aan de kruiseling, één woord slechts: "Heden zult gij met Mij in het Paradijs zijn".

Geliefde, waar de Heere wat voor ons verborgen houdt, behoeven wij het niet uit te vissen. Groot als wij hier mogen zeggen: *Dood waar is uw prikkel, hel waar is uw overwinning?*

Nu geliefde, de familie is niet weg; was ze uit, ik zou u heel gaarne een dagje hebben, want ik verlang soms erg.

Maar nu moet u eens luisteren, volgende week dinsdag 9 november hopen mijnheer en mevr. met de jonkers en freules op een diner te gaan hier in Scheveningen; dus heb ik een vroege avond. Nu zou ik het wel prettig vinden als u hier kwam, maar als u dan 's avonds laat nog naar Vijfhuizen moet, heb ik ook geen rust, want u bent ook niet meer zo jong. Nu dacht ik, als ik nu weet dat de lui weg zijn, u hier eens een dagje te vragen. Heen en terug van Sliedrecht kan toch best. Maar als ik u nu eens in Vijfhuizen opzoekt, die dinsdag a.s. zo de Heere wil en wij leven. Maar nu heb ik het adres van de fam. Vreugdenhil niet, dus zou u mij dat nog even moeten sturen! Ik wou dan maar een taxi nemen van de trein af, die mij 's avonds ook weer terug brengt. Nu weet ik niet of al de chauffeurs daar de weg weten, enfin waar de Heere 't één schenkt, zal het andere ook wel terecht komen. Ik zie de fam. Vreugdenhil dan ook nog eens, maar ik ben blij, dat ik ze ken en het zijn goede ontdekte arme mensen, waar je het best mee kan omgaan. Hier onze armoe uitleven, o dat houdt wat in. 't Is levensles!

Nu geliefde u schrijft even terug wat u ervan denkt hé? Ik moet naar bed want ik ben

¹⁰ Sam Frank, 37 jaar, werd 25 oktober te Apeldoorn begraven

niet in orde, mijn temperatuur is veel te hoog, 't hoofd is erg pijnlijk van binnen. Misschien nog een klein poosje en het deurtje van 't kooitje gaat open, en o geliefde, wij zijn Thuis!

Nu wees hartelijk gegroet, ook uw man en kinderen gegroet en de vriendinnen en kennissen, ook vrouw Boer, van u zo liefhebbende,
Ali Ipema.

Brief 4

Den Haag, 8 december 1937.

Zeer geliefde vriendin,

Hartelijk gefeliciteerd met uw verjaardag hoor! 'k Hoop dat de Heere u maar nabij naar lichaam en ziel mag wezen, en dat:

"Gij zijt mijn God, U zal ik eeuwig loven,

Omdat Gij 't hebt gedaan,

'k Verwacht Uw trouwe hulp van boven", enz.

maar veel in uw ziel mag wezen. Wij vallen er met alles geheel buiten, niet waar!

Ook nog hartelijk dank voor mijn verjaringsbrief. Ik was er blij mee, dat u er ook nog aan mocht denken. 't Is zo moeilijk allen terug te schrijven. Ik had 22 stuks.

Nu was ik onverwachts maandagavond in Heemstede en ontmoette daar o.a. de fam. Vreugdenhil ook nog en hoorde zo, dat u de tiende van deze maand verjaarde! Ach geliefde vriendin, nu zou ik zo gaarne u persoonlijk willen feliciteren en bij u zijn, maar geliefde, ik hoop in gedachten bij u en al 't volk te zijn. En als de Heere ons gemeenschap met Hem mag geven, dan is daar ook de Kerk bij, nietwaar!

'k Hoorde van **Sientje**, dat jullie een gezellig dagje bij **J. den Besten** gehad hebben. Zeg nou eens, dat jullie 't niet goed op de wereld hebben!

De fam. **Boer, vrouw Lodder** die de vijftiende van deze maand jarig is, was ook bij mij, en **V.d. Wal en De Bruin**¹¹ en **Sientje**! Er was veel volk en het voornaamste was, dat de Heere opening gaf en dat de bazuin een heldere klank gaf!

Nu geliefde, alles gaat voorbij, ook dit jaar is bijna weer voorbij, maar *zalig Hij, die in dit leven, Jacobs God ter hulpe heeft*. Die ervaart ook, dat door al de omstandigheden van het leven heen, Hij een Rots is om in te wonen en een veilige Schuilplaats tegen alle winden en stormen!

'k Dank u voor de groeten van vrouw Boer! De Heere ondersteune haar maar rijkelijk met Zijn volmaakte zegeningen, want zij is ook hier nog in het land van Mesech!

Ook denk ik nog veel aan haar en Fijgje. De afstanden zijn te ver, anders wilde ik ze gaarne nog eens weer bezoeken!

Ja, dat u in Vijfhuizen nog makkelijk was geweest heb ik uit een brief van Vreugdenhil gelezen. Ja dan laat het altoos wat na hé? O geliefde, er is geen beter plekje als de lof van de Koning te mogen zingen! Helaas is dat maar zo weinig, maar eens zullen wij het volmaakt mogen doen, met een nieuwe tong. 't Is hier alles nog gebrekkig, aan alles kleeft de zonde nog en toch wil dat lieve Wezen, dat we het doen zullen. Want ik werd er eens op een ochtend bij bepaald, toen ik in het dorre dolende was. *En zij zullen Mijn lof verkondigen*, viel er in mijn hart! Ik zeg: *Lieve Heere, dan zult Gij eerst Uw lof op mijn tong en in mijn hart moeten leggen, want ik kan beter en makkelijker stom zijn vanwege mijn bederf, als Uw lof vertellen*. En ja hoor, 's avonds bij het volk was er zo'n opening en zo'n ruimte in de Heere. Er was geen aangenamer

¹¹ Arigje van Maurik werd op 13-2-1873 werd geboren te Hoogblokland. Op 22-9-1893 trouwde ze te Hoornaar met Adrianus de Bruijn. Op 31 juli 1914 werd in verband met de Eerste Wereldoorlog de mobilisatie afgekondigd. Op die dag verdrong Adrianus de Bruijn.

werk als 's Konings liefde te bezingen. En dan laat het vaak ook nog wat na! O, wat zijn wij onder en door alles diep afhankelijk van Die God des Heiligen Geestes, Die het uit die dierbare Christus neemt en het ons steeds zal geven! Hij schenke u daar ook in dit nieuw begonnen jaar maar genade voor genade uit Zijn Volheid en doe u maar veel in Zijn binnenkamers vertoeven, om te aanschouwen Zijn gerechtigheden, Zijn alles te boven gaande beminnelijkheden.

En o, geliefde, als het hier al zo vol bij tijden en ogenblikken soms kan zijn, wat zal het dan eenmaal hier boven zijn. Kunt u het onder worden brengen? Ik niet en ik denk u ook niet.

Wees nu hartelijk gegroet en goedendag toegewenst, ook van mijn vriendin Cor. Ook uw man hartelijk gelukgewenst met uw verjaring en de kinderen. Uw liefhebbende vriendin.

Ali H. Ipema.

Brief 5

Den Haag, 19 februari 1938.

Zeer geliefde vriendin.

Hartelijk dank voor uw briefje! Ook de vorige is goed in mijn bezit gekomen. Die kruiste net de briefkaart van mij. Ik ben blij, dat gij het met man en kinderen wel maakt. Gij hoopt het ook van mij; nu geliefde, ik kan u melden, dat ik juist zwaar ziek ben geweest, maar nu herstellende, hoewel de dokter gisteren zei, dat ik nog erg voorzichtig moest zijn en veel rusten. Ik heb kwaadaardige buikgriep gehad met bloeddiarree en hoge koortsen, alles ging er steeds maar uit en ik had snijdende pijnen. Nu heb ik nog steeds kompressen op buik en maag en dat verzacht erg. 'k Ben nu vanmiddag voor 't eerst even buiten geweest, nog een beetje duizelig, maar enfin, 'k heb het een poosje uitgehouden en was dankbaar, dat ik weer zo ver ben. Toch heb ik een lief ziekbedje mogen hebben. Anders wordt ik altoos zo aangevallen door de vorst der duisternis, dat de lui het zo lastig vinden enz., enz. Maar nu daalde het zo met kracht in mijn hart: *Zo God voor ons is, wie zal tegen ons zijn?* enz.

O geliefde, even die weldaad in de bevinding omhelsd, want hij heeft toch een God teruggekregen, die hij in het paradijs kwijt geworden is, nietwaar en nu de vrucht daarvan. Ik zeide: maar lieve Heere, nu zal alles me moeten zegenen en geliefde ik ben werkelijk bewelddigd tot nu, en de Heere legde alles aan banden. O, wat werkt de Heere vrij hé?

Ik vond het erg jammer, dat ik niet op de begrafenis van Boer kon zijn, maar **Sientje en vrouw Klaassen**¹² zijn hier dinsdag geweest, na de begrafenis, bij mijn bed en hebben alles zoveel mogelijk verteld. Ze hadden nog een lief daagje gehad ook, schreef **vrouw Lodder** uit Driebruggen en dat het met de weduwe nogal ging. Ze had nog steeds familie bij zich. Zij zal Boer nog erg missen, want ze blijft zo alleen achter. Ach de Heere make ook door deze weg weder plaats voor Zichzelf. Hij komt het eerste ook weleens weg te nemen, om het tweede te stellen.

Ook is Verhoef overleden uit Giessendam. Dat gaat zo maar door hé? O, gelukkig degene, die sterven geleerd heeft, die weet dat hij naar lichaam en ziele niet meer zichzelf toebehoort, maar het eigendom is van Zijn getrouwe Zaligmaker. O, getrouw, dat houdt wat in, met het onze te sterven, zowel als wij in zware verzoeking en aanvechtingen liggen. O, die getrouwheid van dat eeuwig Liefde-Wezen. Nu moet het altoos goed komen, maar ach wij moeten het soms door diepe wegen leren.

't Is precies, zoals u schreef, geliefde: de zekerheid in je hart van je aandeel, maar de

¹² Vrouw Klaassen – de Korte uit Den Haag en Sientje van der Plas uit Scheveningen; zie brief 6

gebruikmaking in hoop. En dat is ook een zeer groot verschil of wij onder de verzoeking of beproeving gebracht worden, maar zeker is het, dat het ter ere Gods zal zijn en tot genezing onzer ziel.

Nu voor ik ziek werd, zou ik juist een zondagje naar Haarlem gaan, maar nu weet ik het nog niet. Mocht er binnenkort nog iets van komen, dan hoort u het wel eens hoor, want ik zal zekerlijk uw groeten overbrengen. Wil de mijne ook overbrengen aan **vrouw Boer en Fijje en** zeg hun hartelijk dank voor hun groeten.

Ik mag nog weleens in gedachten bij u allen zijn, want wat is het toch groot, dat de Heere er nog is. Want ach geliefde, ik mis wat in onze dagen en bid met u, dat er nog eens rechte armen uit 's Heeren hand geplant worden, die met hun eigen verkwistende hart te doen krijgen, ja zeker, die zullen we op 's Heeren tijd wel tot vriend krijgen. O, want wat is het dunnetjes en wat kan men elkander best missen.

Och geliefde, ik denk vaak dat het aan mij ligt. O, dat de Heere het dan maar van me mag wegnemen, want ik leer goed, dat ik wel alles bederven kan, maar niets meer kan goedmaken!

Ook de hartelijke groeten van Cor hoor. Zij zou dolgraag eens een dagje mee willen, maar geliefde, als de Heere ons het leven mag sparen, dan over een paar maanden wel eens. Maar dat is afwachten; misschien baant de Heere nog weleens eerder de weg en Zijn tijd is de beste hé?

Nu geliefde, heel veel hartelijke groeten, ook van *opoe Lodder, Sientje en vrouw Klaassen*.

Zeg uw man en kinderen hartelijk goedendag van mij, o ja ook van **Cee v.d. Hoek**.

Uw zo liefhebbende vriendin. Ja, ik zou nog best eens zo'n middagje willen hebben, maar geliefde ik denk, dat dat voor de eeuwigheid bewaard zal blijven. Dag hoor.

Ali Ipema.

Brief 6

Den Haag, 6 april 1938.

Zeer geliefde vriendin!

Mijn hartelijke dank voor uw briefje. Ik was er blij mee ook te horen dat bij u alles nog goed was, alleen dat uw dochter te bed lag. Is zij weer opgeknapt, en is alles weer goed? Dat hoop ik!

Nu, ik ben nog niet onder doktershanden weggeweest, hoewel ik maar enkel 's middags rust, maar mijn gal is na de buikgriep en bloeddiarree door mijn bloed gegaan en is ziek geworden en nu krijg ik verschillende vergiften die tegenwerking geven! Ik ben door het dieet erg verzwakt en krijg malagawijn met twee geklopte eitjes om wat aan te sterken. Maar ik gevoel me beter dan in het begin en de pijnen zijn ook niet meer zo hevig.

Och geliefde vriendin, wij moeten allen uit een grote verdrukking komen en dat moet de één zus en de ander zó, maar er is niet één zonder druk. En nu de Heere er in te mogen hebben, wat kan hij dan veel hebben niet waar, ja alles. O, ik mag veel zien de laatste weken hoe Hij daar als een worm en geen Man gekropen heeft in onze plaats, en moest in de 22ste psalm zich uit drukken dat Zijn kracht als een potscherf verdroogd was.

O geliefde, dan is het toch zo groot dat de Kerk mag zeggen: *Om onze overtredingen verwond en door onze straffen verbrijzeld*. O, door die weg gaat de ganse Kerk straks op rechte gronden naar huis. Nooit zullen wij Zijn liefde meerder peilen als toen Hij in de grootste verlatenheid moest uitroepen, wat de Kerk zich vanwege haar bondsbreuk in het paradijs schuldig maakte: *Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten?* O, lieve vriendin, ik denk weleens als de Heere door Zijn lieve Geest mij daar weer

een indrukje van geeft, hoe lief had de Bruidegom Zijn zwarte bruid, maar ook hoe lief had Hij de Vader, ook het deugdenbeeld. Alles was de moeite waard om vernietigd te worden, ja onder te gaan en door die ondergang heeft Hij juist de overwinning van dood en hel en het eeuwig welzijn van de Kerk teweeg gebracht en zo terug gebracht in 't Vaderhart Gods. O, diepte des rijkdoms en der kennis Gods. Hoe onnaspeurlijk zijn Zijne wegen. Ach mocht de Kerk er veel in teruggebracht worden, dan zou ze ook meer in de verdrukking roemen.

Ik ben blij, dat u een goede dag in Alblasserdam geweest zijt, ik wens u vele goede dagen nog toe. Mocht de Kerk haar versierselen eens meer bewust worden in haar ellende, hoe zou de Koning verheerlijkt worden! En nu kunt ge daar nooit te veel van zeggen, hoor.

'k Heb één dagje heen en terug bij **vrouw Spee** geweest. Zij dacht dat ze sterven ging en had mij en **vrouw Boer** uit Gouda nog graag als laatste wens.

Nu lieve, de hartelijke groeten aan uw man en kinderen hoor, wil de zieken ook van mij groeten. Lagen ze maar bij elkaar hé, en als ik kan, zal ik u schrijven wanneer ik kom, maar ik denk met mijn vakantie. Daag, uw liefhebbende vriendin.

Ali Ipema.

Brief 7

Den Haag, 6 mei 1938.

Zeer geliefde vriendin!

Hartelijk dank voor uw aangename brief! 'k Was er erg blij mee, want ik hoorde maar niets. Ik ben blij dat u met uw man naar de begrafenis van vrouw Spee bent geweest. En dat Ce van der Hoek er ook was, deed mij goed. Ja ik was er even voor haar sterven geweest. Ze hadden het al een paar keer gevraagd, maar ach lieve vriendin, als men zijn eigen baas niet is, valt dat tegen. En nu kwam **Sientje van der Plas**. Die had de man van **vrouw Vroegindewei** wezen begraven en was toen even naar **vrouw Spee** wezen kijken. Toen zeide ze ook: ik heb nog een wens: *Ali nog even te zien en te spreken*. Nu, toen kwam Sientje naar Gouda en dat ik niet mocht weigeren enz., enz.

En toen mocht ik ook maar één dagje heen en weer, veel te vermoeiend hoor! Maar 'k was zo blij haar nog even te zien en haar goed van de Koning te horen spreken. O, ze lag er zo aangenaam bij, ze had zo veel aan dat Koningschap van Christus, *dat de poorten der hel nu de gemeente niet zullen overweldigen*. Och, zegt ze, ik heb zo tegen de dood opgezien Ali, maar o, 't is zo een diepe stille vrede, dat ik makkelijk van man en kinderen af kan. En zul je er om denken als ik in het graf daal, dat er dan heel wat zorgen noden en doden meegaan naar beneden. Ja hoor.

En geliefde ik heb er aan mogen denken. Zij dacht ook, dat ik niet lang hier meer zal zijn, na al die wederwaardigheden en wat voor pijnen ik nog steeds meemaak. Ach lieve, ik wou haar wel van dat ziekbedje afhaken en er zelf in gaan liggen, want o die beminnelijke Heere Jezus te aanschouwen. Zoals Hij is, dat gaat toch al het schoon van de ganse aarde verre te boven. Ze zou wat te zeggen hebben als ze nu eventjes bij ons was; *ach de helft is ons niet aangezegd*, zou ze zeggen. O, opgelost te worden in een Drieënig volzalig Liefde-Wezen, wat gaat dat alle bevassing te boven. Hij heeft het hier leren kennen, smaken en proeven, door het geloof, *maar dan zullen wij kennen, gelijk wij gekend zijn niet waar!*

Maar nog niet weg gaan hoor, de rijen worden zo dun, er zijn zo weinig getrouwen meer in de lande en de eeuwigheid zal voor u toch ook nog lang genoeg zijn en hier verwaardigd te mogen worden Zijn lof en deugden groot te maken met elkander. O, in de hemel is het straks een vanzelfsheid, maar ach geliefde, hier beneden in dit ondermaanse zijn ze geroepen Zijn lof te verkondigen. En nu is er in ons enkel klacht,

maar o, Hij zal nu voor Zijn eigen eer zorgen.

Wel geliefde, gij hebt er weer wat druppeltjes van mogen ontvangen, de Heere heeft u weer rijk willen beweldadigen. Want ook zo'n lief dagje bij **Cee v.d. Hoek**, ze schreef er zo aardig over, het heeft haar erg verkwikt. Ik ben blij, dat u haar ook vindt zoals ik haar aan u verklaard heb.

'k Was zo blij dat ik laatst, toen ik naar *vrouw Spee* ging, eerst naar haar toe was gegaan. Want daar ligt wat en dat gevoel je goed als er wat ligt hé? O, die betrekking op u ben ik nog nooit kwijt geweest en zal het ook niet kunnen, want wat de Heere geeft is eeuwig. Ach Hij bringe ons nog eens weder bij elkaar. Ik kan soms erg verlangen om geheel eens alleen met u te zijn, niet zonder uw man hoor, maar geen buitenstaanders. Want ach het leven is zo teer; want menigmaal is het woord waar over wij spreken door de mussen verbreid, terwijl het toch te intiem was nietwaar? Wij zullen hopen in de vakantie die alras nadert.

Vrouw Boer uit Gouda ligt met bronchitis in bed, ik hoop dat ze gauw weer beter wordt. 'k Ben er dinsdagavond even geweest, ze was op, maar ik vond dat ze er slecht uit zag en ik vertrouwde het niet. Nu ze beloofde mij de dokter te laten komen en die kwam woensdag en heeft haar naar bed gestuurd met bronchitis. Ach, ze is nu ook zo eenzaam. Als de Heere haar maar mag onderwijzen, ook in deze weg, dan zal het nog vrucht afwerpen.

'k Was zondag in Haarlem. Vooral de hartelijke groeten, 'k heb een goede dag gehad. O geliefde, de Heere is heus geen land van uiterste duisternis voor Zijn arme volkje hé? Laten we hopen hier over meer, als het in de gunste mag wezen, te praten.

Wees nu met uw man en kinderen en de zieken hartelijk gegroet. Mag de Heere u goed en nabij zijn. Ook de groeten van *Sientje*. Uw zo liefhebbende vriendin.

Ali Ipema.

1.

*Mijn God ik weet wel dat 'k zal sterven,
Ik ben een mens, die dra vergaat,
Ik kan mij hier geen goed verwerven,
Dat eeuwig mij ten dienste staat.
Toon mij in Uw genade aan
Hoe kan ik zalig sterven gaan.*

2.

*Ik weet niet God, wanneer 'k zal sterven,
De dood bedreigt mij ieder uur,
Een aarden vat valt licht aan scherven.
Der bloemen bloei is kort van duur.
Maak daarom mij in deze tijd,
Reeds hier gereed, voor d' eeuwigheid.*

3.

*Mijn God ik weet niet hoe 'k zal sterven,
Langs vreemde wegen gaat de dood,
Licht kan de een het leven derven,
De ander gaat door groten nood,
Hoe ook mijn levenseinde zij,
Niet zonder U, blijft Gij nabij.*

4.

Mijn God 'k weet niet waar 'k zal sterven,

*En welken grond mijn lichaam dekt.
Maar doe mij Uwe gunst beërven,
Als Gij mij eens ten leven wekt,
Waar zou ik immer U ontgaan,
Uw stem zal 'k zelfs in 't graf verstaan.*

5.

*Getrouwe God, als ik ga sterven,
Beveel 'k mijn geest in Uwe hand,
Ik zal met Christus 't leven erven,
In 't overzijdse vaderland.
Is Hij nabij, 't is alles goed.
Hoe, waar, wanneer ik sterven moet.*

Brief 8

Den Haag, 17 juni 1938.

Zeer geliefde vriendin.

Hartelijk dank voor uw lief briefje! 'k Was er erg blij mee! 't Spijt mij, dat ik u niet eerder kon terug schrijven, maar 't is hier héél erg druk op het ogenblik. Vrijdag drie weken geleden is mijnheer weer teruggekomen met mevrouw en is nog erg hulpbehoevend. Zijn ene been is tot ver boven de knie nog in het gips. En een stroom bloemen kwam er en veel logé's en gasten en allerlei vergaderingen, zelfs van de Hoge Raad, waar mijnheer lid van is. De bel heeft nog niet stil gestaan overdag tot half twaalf 's avonds. En nu is mijn werk wel in de keuken, maar ik krijg van alles de terugslag, want die bij de bel is en al die mensen moet bedienen en te woord staan, kan zijn eigen werk niet doen en komt dat op mij neer en ik kan haast niet genoeg koken, want er zit weinig voedsel in die nieuwe aardappelen en groente. Veel thee en gebak erbij en zo ben ik 's avonds te moe om te schrijven. Ook heb ik een abces in de mond voor drie weken gehad. Dat heeft de dokter er uitgesneden omdat het anders zo gauw verkankert en nu is het weer even groot. En daar heb ik wel pijn en narigheid van. De dokter zegt, dat komt uit het hoofd vandaan, dat moet een uitweg hebben. Maar hoe het zij, wat kan het ons alles naar beneden drukken nietwaar!

O, wat ben ik toch dankbaar lieve vriendin, dat er van ons geen zuchtje bij moet of hoeft, want dan kwam ik er zeker niet. O, dat lieve Wezen leert ons toch zo goed overal schoontjes uit te vallen. Ik was blijde, dat u zo nu en dan ook nog een toeknikje krijgt. Ja, samen nog eens te mogen praten, daar kan ik ook wel eens naar verlangen. Ik weet nog niet, wanneer ik vakantie krijg, maar hoop het u te laten weten, het zal nog wel even duren. Morgen gaat mijnheer weer voor een paar daagjes hier naar het ziekenhuis, dan gaat het gips eraf en dan komt er weer gips op, maar korter onder de knie. Maar ik hoop maar, dat hij spoedig wat mag gaan opknappen, dan kunnen wij uit. Ik verlang erg naar rust en een normaal leven.

Spee en Lena en Marius zijn een weekje met de *fam. van Dijk bij vrouw Boer* in Gouda geweest en nu in *Den Haag bij Verheij*. Ze zijn hier ook geweest. Spee is erg oud geworden en was erg bedroefd, de kinderen ook. Het gemis wordt nu pas gesmaakt, hé; en dat valt niet mee!

Maandag gaan ze naar Sientje in Katwijk en hopen dan dinsdag weer naar Flakké te gaan. Dat zal ook wel niet meevallen in een leeg huis terug, anders leefde moeder de vrouw nog!

Hoe gaat het in Papendrecht? Dat is toch ook wat met *vrouw Boer* haar dochter! Wat maakt de Heere het toch altoos in alle weg en werk met Zichzelf goed, hé. Groet ze

allen, ook Fijgje, van me en zeg maar dat er meer in de verstrooiing zijn.
Wees nu zelf ook hartelijk gegroet van mij, ook van Cor en de Heere in alles bevolen.
Ook uw man en kinderen hartelijk gegroet en laten we hopen tot ziens, uw
liefhebbende vriendin. Ook de hartelijke groeten van vrouw Boer uit Gouda.
Ali Ipema.

Brief 9

Den Haag, 26 okt. 1938.

Zeer geliefde vriendin.

Hartelijk dank voor uw briefje, ik was er blij mee en ook dat gij door 's Heeren goedheid allemaal redelijk wel zijt. Verbeurde weldaden nietwaar! Ja ik heb het heel erg druk op het ogenblik, gasten en logé's.

Maar ik ben vorige week toch nog even naar *Jannigje en Sientje* geweest. Jannigje was erg stil; 'k heb het idee, dat zij haar man nog niet kwijt is en geliefde, dat moet de Heere geven, maar 't is wat anders als we voor onze smartwegen ingewonnen mogen worden. Dat is wel een laag plekje. Maar o, zo dierbaar en kostelijk.

Sientje was nog al aan het praten, het was zo laat en 10 uur moest ik weg. Ja, Frans is ook nog even bij me geweest, ik was ook blij, dat ik hem zag, want hij heeft ook alles tegen en ik weet wat dat zeggen wil.

En zo hoorde ik meteen, hoe 't met vrouw Boer was. O, wat kunnen wij heilig jaloers op haar zijn, want o, ze is straks van alle zonden ontdaan, altoos bij haar Koning. O, Hem te zien en te kennen zoals Hij eenmaal door 't lieve volk gekend zal worden, wat kan het harte daar soms naar uitgaan nietwaar! Welk een heimwee er soms ook in mijn ziele is, toch ben ik blij, dat ik het heb, al mis ik Hem er in de dadelijkheid in. Maar ach, soms zo hard en dor en koud te zijn, o wat moeten wij alles arm uitleven, wat we door de zonde geworden zijn en gebleven zijn. Neen er is in alles de dood en de hel van binnen soms, maar enkel in die beminnelijke Heere Jezus, daar ligt alle heil en leven in.

O, wat wordt hij goed gewaar dat ons leven in God geborgen ligt. Want geliefde, er kan in ons niets liggen, want hier is nog alles onrust, onvrede, maar in Hem is de volmaaktheid, de vastheid, Hij zal zijn die Hij is, en is die Hij zijn zal. O, wat gaan de arme tobbers straks rijk in hun God naar huis. Nu kunnen ze in eigen oog nooit te arm zijn, maar helaas, wij zijn maar veelal te rijk. Ach wij zijn toch zulke grote doorbrengers en ach wat doen we dat lieve Wezen smarten aan. O, daar Hij nu weet wat van Zijn maaksel zij te wachten, ach geliefde, dan vallen we Hem ook nog niet tegen, wat verwondering. O, dat Hij een vriend van hoeren en tollenaars hier beneden wil wezen, dat Hij met hen at en dat die Opperste Wijsheid Zelve roept: *die slecht is, kom af*. O, nu zijn we wel te goed, maar nooit te slecht. Och, wie is er nu niet slecht als hij van binnen een oog mag krijgen, wie is er niet dwaas, maar o, geliefde, dat de dwaze nu niet op de éne verse en levendige weg zal dwalen.

Ach, dat wij dan maar als dwazen en weetnieten meer en meer ontdekt en gezaligd mogen worden. 't Is een kostelijk plekje, hoewel niet aangenaam voor zijn vlees, aangezien dit enkel in hoogmoed gevoed wil wezen. Maar ach geliefde, vlees en bloed zullen het Koninkrijk der hemelen niet beërven en hoe meer we nu maar verwaardigd mogen worden, gekruisigd te worden, hoe meer we zullen leven in Hem! Zo schrijft gij het zelf ook en daar kon ik zo hartelijk bijvallen.

Nu uit de Haarlemmermeer nog niets gehoord? Fijn dat jullie elke dag even naar vrouw Boer kunnen gaan. Doe ze van mij de hartelijke groeten en zeg, dat ik in gedachten met haar mee reis. Maar o, dat het zo mee zal vallen de Koning in Zijn schoonheid te zien. Ach, ik hoop dat de Heere haar maar met een kus af mag lossen,

maar enfin Hij weet het beste wat nut voor Zijn arme volk is.

Vrijdag hoop ik de groeten aan **juffr. Sikking** over te brengen. Misschien zie ik je nog de 18e november in Gouda als de Heere wil en wij leven.

Wil al de vrienden de hartelijke groeten doen, ook Figgje, Frans en uw man een stevige handdruk. Ik vind het jammer, dat jullie hier niet wonen.

Nu met uw kinderen hartelijk gegroet en tot ziens zullen we hopen. Uw zo liefhebbende vriendin. Schrijf maar gauw eens weer hoor!

Ali Ipema.

Brief 10

Den Haag, 5 nov. 1938.

Zeer geliefde vriendin.

Mijn hartelijke dank voor uw brief, ik ontving hem gelijk met het *overlijdensbericht van vrouw Boer!* Ja geliefde, wat zal dat voor haar wezen. Heilig jaloers mogen wij haar nakijken. Zij heeft de strijd gestreden, het geloof behouden, voorts mag ze nu de kroon neerleggen aan die doorboorde Middelaarsvoeten die hier beneden bij tijden en ogenblikken haar zaligheid uitmaakte. En wij hebben elkander weder toe te roepen als wij gedenken, dat zij haar wens vervuld ziet. Dat wij verwaardigd mogen worden goede moed te hebben, want o geliefde, wie weet, ook hoe spoedig de ure voor ons slaat, dat wij Hem mogen zien, gelijk Hij is. Ach dan is het maar een zéér lichte verdrukking hier beneden, die haast voorbij gaat! Hoewel wij er altoos maar weer voor ingewonnen moeten worden.

Nu, ik hoop dat het dinsdag a.s. een dag mag wezen, waar men aan het eind kan zingen:

Dan ga ik op tot Gods altaren,

Tot God, mijn God, de bron van vreugd.

Dan is de Koning enkel goed, Zijn dienst en weg is goed, maar wij zijn verkeerd!

Helaas kan ik niet komen, want mijn oudste zuster hier heeft woensdag een zéér ernstige maagbloeding gekregen en de dokter vreest voor een tweede. Nu ligt ze sinds donderdag in het ziekenhuis, maar de toestand is toch héél kritiek.

Mijn jongste broer, die vorig jaar getrouwd is en een drukke zaak heeft, die zijn vrouw verwacht een baby, maar is ook niet zoals het wezen moet en dus kan de jongen ook niet van huis en zijn vrouw mag niets weten van de dokter!

Nu moet ik als ik even weg kan, steeds van de één naar de ander. In de gezonde dagen zien we elkaar nooit, daar mijn leven een gehele ommekeer bij vroeger is, maar och bij ziekte en tegenspoeden hebben ze hun zus zo nodig. Gelukkig maar hé, hoewel het voor mij smartelijk is, dat eigen zo vreemd is en dat zij geen enkel besef in hun onsterfelijke ziel omdragen; hoe kan ik zo voor God verschijnen?

Ja, ik ben nog in Haarlem geweest, ik had het al vier weken afgesproken, op een vroege avond te gaan, maar mevrouw is een week uitgegaan en toen heb ik gevraagd om een vrije zondag. Dat is gebeurd en zo kon ik blijven. Ik was zaterdagavond bij *ds. Bijleveld*. Een zeer goede avond. Hij sprak zo uit zijn onwaarde en armoe, veel strijd; zodat we aan het eind van de avond waren voor we er erg in hadden.

Toen 's zondags was ik bij de **fam. Sikking**. Het was avondmaal, maar wat een ernstige en ook zeer rijke bediening. 's Avonds zeide ik tegen Vreugdenhil: *hier is de Heere niets aan te kort gekomen*. O, dat lage bukken, wat is dat een zoetheid en dat dan voor zo één hé? Ik hoop hier later weleens op terug te komen als het mag.

Dinsdag was ik hier 10 jaar, o wat is hier doorgemaakt en nog is de weg niet ten einde. 'k Mocht zo even terugblikken en geliefde, wat wordt de Heere dan enkel Grootheid en Barmhartigheid:

*Die in Zijn hoge staat,
Een dienstmaagd niet versmaad,
Maar van Zijn trouw doet roemen.*

Woensdag werd ik bij mijn zus geroepen en 's avonds bij mijn schoonzus. Donderdagmiddag, toen zij in het ziekenhuis was, kreeg ik bericht dat ds. Bijleveld uit Haarlem plotseling hartkrampen had gekregen en van 5 uur tot 10 uur 's avonds ontzaggeijk leed. Een nachtzuster erbij en gisteren ook nog de specialist, die telkens kwam kijken. De kinderen mochten niet meer naar school, enz., enz. Ik dacht, wat kan er in een klein ogenblikje tijd toch veel gebeuren.

'k Was gisteravond toch zo vreselijk moedeloos, even van al die ellende en smarten, die ook om mijn zonden en diepe val op de wereld zijn en dacht: wat is dat volk toch gelukkig, dat verwaardigd is, ontbonden te zijn. Ik werd verwaardigd even af te mogen dalen in die staat van vernedering van Die beminnelijke Heere Jezus. Hoe Hij na dagen van vermoeidheid, van aanvechtingen en doodsvreze alleen ging op een berg om te bidden, om Zijn God en Vader te ontmoeten.

O geliefde, zal de Kerk dan een andere weg krijgen? Neen, nietwaar. Hier Zijn lijden, Zijn dood, maar ook Zijn opstanding deelachtig.

Vanmorgen vroeg het overlijdensbericht van *vrouw Boer*. O geliefde, zij kan nooit meer moe worden van de zonde, zij behoeft niet meer te zondigen, ach en zijn wij niet enkel zonde? Ik ben blij, dat zij verlost is, maar ach geliefde, de gelederen worden dunner en er zijn zo weinig getrouwen, mocht het ons uitdrijven, veel elkander nodig te hebben, want geliefde hoe meer we de Heere in Zijn zalige nabijheid soms mogen smaken, hoe meer we elkander nodig hebben. Het is geen goed teken, als we elkander zo goed kunnen missen, niet waar?

Ik wist niet, dat de dochter van de fam. Vreugdenhil al bevallen was, ja ik kan me levendig indenken, hoe blij ze zullen zijn.

Nu geliefde, ik moet eindigen, wilt u zo vriendelijk zijn de fam. Boer van mij te condoleren?

Ik heb werkelijk geen tijd meer want ik wordt juist opgebeld, dat mijn schoonzus in het ziekenhuis geholpen moet worden. Dus vannacht zal ik ook daar wel weer heen moeten. Afijn lieve, onze tijden en alles wat we hebben en zijn, zijn in des Heeren handen. O, wat is de wereld die geen toevlucht kent, nameloos arm. Geen thuis bij God hebben, maar o geliefde onder al de smartebekers door, moeten we toch betuigen, als we er even een indrukje van mogen hebben dat "Zijn last is licht en Zijn juk is zacht".

Groet al het lief en dierbaar volkje, dat mij kent. Groet F. de Bruin ook hartelijk van mij. Later hoop ik, als de Heere wil en wij leven, hem ook eens te schrijven.

Nu geliefde, ik moet mij klaar maken, er is maar in mij: *hoe menigmaal hebt Gij uw gunst betoond*. O, geliefde, mocht de Heere mij er maar weer wat van leren. Ach lieve, wat kastijdt Hij mij toch altoos nog met mate, en o ik zou de wegen niet af durven bidden.

Nu, groet uw man en kinderen, wees zelf hartelijk gegroet. Ja, met recht in den Heere, hoor. Met stevige handdruk en zoen van uw zo liefhebbende vriendin.

Ali Ipema.

Brief 11

Den Haag, 9 dec. 1938.

Geliefde vriendin.

Hartelijk gefeliciteerd met uw geboortedag, ook uw man en kinderen! De Heere make

het met Zichzelven goed. Hij die u voor tijd en eeuwigheid gekocht heeft, bevestigte u en schrage u, waar de jaren klimmen, de weg achter u langer wordt en voor u korter! O geliefde, wie zijn wij en wat zijn wij, dat Hij onderscheid komt te maken, waar van nature géén onderscheid is. O, dat doet hem bij ogenblikken zo laag bukken, als hij er eens even bijgebracht mag worden. Want o geliefde 't is toch zo'n eenzijdig werk waartoe hij vóór, in en uit gewonnen wordt. Mag de Heere u dan verwaardigen met al Zijn lievelingen hier u nog een poosje te houden, opdat ook hier Zijn lof nog mag gehoord worden. Hij verwaardige u uit eeuwige vrije ontferming, dat gij evenals Maria mag zingen:

*Mijn ziel maakt groot den Heere,
Mijn geest mag blij den Heere,
Mijn Zaligmaker noemen,
Die in mijn lage staat,
Een dienstmaagd niet versmaad,
Maar van zijn gunst doet roemen.*

O, dat is toch zo'n lief werk, niet waar, goed van de Heere spreken. Al het zijne, al wat van den mens is, komt niet in aanmerking, maar wat van Hem is. Ge hebt dat zo goed in uw briefje neergelegd, waar ik erg blij mee was, dat ons leven alleen in God, door God en uit God is. Nu kunnen onze inlandse en uitlandse vijanden het nooit meer bederven. O, wat groot, wat groot, maar wat vallen wij daar ook geheel buiten en geliefde, wat wil hij er zelf ook geheel buiten vallen hé. Dat is geen last maar een lust! Ja, het was de 18e november in Gouda makkelijk hé? Wil je geloven, dat ik enkel thuis ben als ik even onder 't volk mag zitten! Al zullen we niets mogen zeggen, enkel bij elkander te zijn, vind ik al een gunst. Ik had ook zo gaarne naar jullie toegegaan. 'k Heb de spoorboekjes nagezien, maar helaas heb ik het huis vol loge's en morgen en zondag gasten, dus kunnen ze mij niet missen. 't Is wel erg druk op het ogenblik en dat blijft tot half januari wel. Affin, elke dag is er weer eentje. In gedachten ben ik bij jullie hoor. Als mijn briefje komt, is er zeker al héél wat visite geweest. U moet het mij maar niet kwalijk nemen hoor.

Nu ik moet eindigen, ik heb gister wat kou gevat zeker, en heb vanmiddag een paar uur op bed moeten liggen, even weer gekookt en lig er nu ook weer in, maar ben al haast weer beter. Mevrouw was eerst boos, maar toen ze me later weer bij de kachel zag staan zei ze: *'t Is zeker al beter hé?*, 'k Zeg: ja hoor. *Dan is het goed*, zei ze. Hartelijkheid is maar alles.

Nu geliefde, wees nu hartelijk gegroet, ook uw man en kinderen en al het lieve volk. Van uw zo liefhebbende vriendin. Dag hoor! Denk nog eens aan mij, ja hé!!

Ali Ipema.

Brief 12

Den Haag, 30 december 1938

Geliefde vriend Mellegers.

Mag ik u langs deze weg ook hartelijk geluk wensen met deze uw geboortedag! De Heere geve u maar veel uit vrije ontferming. Zijn verborgen omgang te smaken. Hij make bij het klimmen der jaren en terwijl de avond dalende is, dat het licht mag zijn. Hij sterke en schrage u nog tot steun en troost van vrouw en kinderen. Och, mocht het met 's Heeren raad bestaan, dat gij ook nog verwaardigd moogt worden, hier 's Heeren

Naam groot te maken, al is het aan onze zijde meer in de klacht dan in de roem. 't Is toch een werk dat de Heere aangenaam is, niet omdat 't van ons is, maar dat Hij het er Zelf inlegt.

Nu, geliefde vrienden, hoe gaat het wel? Ik vind het een lange tijd geleden, dat wij wat van elkander hoorden. Ik hoop, dat bij u alles thuis goed is. Gij hebt het in Sliedrecht zeker ook koud gehad, nu haast overal hé?

Voor 14 dagen geleden ben ik naar Hardinxveld geweest met Neeltje Boer, bij Cees haar broer. 't Was er erg rustig en zeer gezellig. Dan zijn het zulke gouden ogenblikjes, die veel te gauw voorbij zijn. Voor mij is het altoos een feest, even uit het drukke gedoe van mijn werk te wezen en in een gewoon gezin te verkeren, maar er gebeurt niets bij geval. Soms zou ik weleens wat rustiger leven willen, maar ik kan geen voet van mijn plekje krijgen waar de Heere mij gezet heeft en dan heeft een mens bij tijden en ogenblikken vrede, zelfs met de dieren des velds! Was ik daar maar meer, maar o, ik leer zo, dat mijn natuur niet verloochend wil worden en dat is geen aangename ontdekking, maar smartelijk en doet ons steeds herinneren wat wij in onze diepe val in Adam kwijt geworden zijn. En hoewel aanvankelijk in ere hersteld, kan het pas volkomen als dit sterfelijke het onsterfelijke heeft aangedaan.

Daarom zijn ze niet te beklagen, die ook dit jaar van ons heen zijn gegaan, waarvan wij op goede gronden mogen geloven, dat zij thuis zijn, daar waar geen zonde, smart noch rouw meer zijn zal. Waar God alles in alles zal wezen. Hadden wij meer heimwee naar die ure, die de beste ure van ons leven zal wezen. Helaas moet ik mij steeds weer opnieuw beschuldigen, dat ik hier de pennen te vast insla, dat het soms bij tijden lijkt, of ik hier altoos zal blijven. Wat een bittere smart is er dan van binnen; wat heeft de Heere een werk aan Zijn volk. Dat ze het leren in 't beginsel Hem wat liever te krijgen dan zichzelf!

Maandagmiddag, tweede Kerstdag, was ik nog een poosje bij *Neeltje Boer* in Gouda. *Vrouw Bakker* uit Rotterdam was er gelogeerd en nog enkele vrienden uit de omgeving en wat familie. Helaas gaf de bazuin geen heldere klank en wat is het dan een vergeefse reis. Wat beluister je in onze dagen in de gesprekken veelal dat het verdoemelijk eigen ik op de troon zit, waar wij na ontvangen genade nog zo vol van zitten, in plaats van wat de Heere is voor een slecht mens. Zelf moest ik mij maar aanklagen, dat ik het er nog zo lang bij kon uithouden, maar 'k was moe en ik kon niet recht praten, waar anderen krom willen. Ik heb drukke feestdagen achter mij liggen en nog vóór mij, want oudejaarsnacht is hier een grote partij. 'k Heb wel geprobeerd, omdat de zondag invalt, het uit te stellen, maar helaas, het gaat door. Deze week liggen diners achter mij.

Ik heb geen één avond uit gekund, noch een briefje kunnen schrijven aan ds. de B. die donderdag in Gouda ook jarig was, maar 'k had geen tijd om te schrijven en ik zou naar Haarlem een avondje gegaan zijn, maar ook geen tijd. Woensdag heeft mevrouw de dokter laten komen, want ik had zulke nare pijnen op de borst en mijn hart. Die heeft mijn hart goed onderzocht, maar gelukkig is mijn hart goed, geen vergroting of te hoge bloeddruk! Enkel oververmoeidheid die zenuwstoornissen verwekken en die slaan om 't hart. Dat gaat in de regel met krampen gepaard. Hij vroeg mij *of ik in gevaar of angst geweest was*. 'k Zei: *we zijn elk uur in gevaar, maar we zien het niet*. Nu heb ik een goede drank en morgen of maandag komt hij weer. Ik hoop, dat ik een paar weken vakantie mag hebben, en verlang eens een poosje van het koken af te zijn, en hoop dan ook een paar dagen naar vrouw de Bruin te gaan en ben ik zeker dicht bij jullie. Dan zien wij elkander ook nog eens. Misschien wil Frans de Bruin ons wel rijden; ik hoop maar, dat wij nooit geen ruzie met hem krijgen want het reizen die kant bij jullie op is veel ingewikkelder dan in een stad.

Doe hun maar de hartelijke groeten als ze komen, ook Jan den Besten, ja allen die in de verstrooiing zijn.

Nu weet u weer alles; ik hoop, dat ik ook spoedig wat van u allen mag horen en ook de beste wensen voor allemaal voor het jaar 1939. Och geliefde, de Heere make het met Zichzelf maar goed. Ik heb geen wensen, voel mij er te arm voor, maar mocht die zelfde God, die eeuwig getrouw is Zich over ons ontfermen. Hij drage en spare ons allemaal voor elkander en doe Zijn Aangezicht over ons lichten. Hij verheffe Zijn aangezicht over ons en geve ons Zijn vrede.

Nu de Heere in alle weg en werk bevolen, voor u beiden de hartelijke groeten, ook met uwe kinderen en laten we hopen tot ziens, en denken jullie ook nog eens aan mij, wel onwaardig, maar toch liefhebbende vriendin in de Heere. Ook de hartelijke groeten van Neeltje Boer. Daag.

Ali Ipema.

Ali Ipema had een bijzondere band met vrouw De Bruijn.

Arigje van Maurik werd op 13 februari 1873 werd Arigje geboren te Hoogblokland. Op 22 september 1893 trad zij te Hoornaar in het huwelijk met Adrianus de Bruijn. De Bruijn had een kolenzaak en verkocht ook kruidenierswaren. Soms werden die per bootje bezorgd. Op 31 juli 1914 werd in verband met de Eerste Wereldoorlog de mobilisatie afgekondigd. Op die dag verdronk Adrianus de Bruijn, toen hij met zijn bootje boodschappen aan het bezorgen was. Zijn echtgenote - zij was toen 41 jaar - bleef achter met tien kinderen. Het bedrijf werd in de moeilijke periode die volgde voortgezet door de vijftienjarige zoon Frans en een knecht. Het sterven van haar man is voor vrouw De Bruijn, die de Heere reeds kende, tot zegen geweest. Veel zorgen heeft zij in haar leven gekend. Ten gevolge van tbc moest een gedeelte van haar been worden geamputeerd en moest ze verder door het leven met een kunstbeen. Haar kinderen waren dikwijls ziek en enkele kinderen zijn overleden tijdens haar leven. Veel steun heeft zij ondervonden van Jan den Besten, die enkele kilometers bij haar vandaan woonde. Hij had de gewoonte om op de vroege zaterdagavond bij haar een preek te lezen. Vrouw De Bruijn had een uitgebreide vriendenkring in het hele land, met wie ze een briefwisseling onderhield. Deze mensen kwamen soms een aantal dagen logeren, of zij ging er zelf heen. Dit deed zij tot op hoge leeftijd. Haar zoon Frans reed dan meestal. Hij ging ook veel van de vrienden halen en bracht hen weer thuis.

Dat blijkt ook uit de vele brieven van Ali aan haar vriendin in Hoornaar. Deze zijn geschreven in de periode 1939-1953. Op 11 januari 1939 schreef Ali aan vrouw De Bruijn dat ze haar graag wat beter wilde leren kennen en daarom zo spoedig mogelijk wilde komen. Dat is ook gebeurd. Niet lang na die ontmoeting kreeg ze van Ali, naar aanleiding van haar verjaardag op 13 februari 1939, de volgende brief:

Zeer geliefde vriendin.

Hartelijk gefeliciteerd met uw verjaring. Gaarne kwam ik even persoonlijk u de hand drukken, maar u weet mijn omstandigheden. Doch mijn wensen zijn er niet minder om. Ik hoop dat de Heere u naar ziel en lichaam beide, nabij en goed mag zijn. Hij ondersteune en sterke u. En geve u uit vrije ontferming, Zijn verborgen omgang te smaken. O, wat zou het groot zijn als dit het jaar des welbehagens eens was. Ziende op uzelf zult u zeggen: dat kan nooit. Maar de mogelijkheid ligt in Hem, Die sprak: *Raad en het wezen zijn Mijne.*

Er is een tijd des welbehagens, in de stilte der eeuwigheid. Daar is van ons niets bij geweest, en behoefde er in de tijd ook niets bij. Ach, onze armoe, leegheid, totale blindheid staan Hem niet in de weg om ons genadig te zijn. Nooit heeft Hij geroepen rechtvaardigen tot bekering, maar zondaren. O, dat wij dan minder dan iets willen worden of zijn. Dat wij verwaardigd mogen worden buiten al het onze gezet te worden, opdat wij heimwee krijgen naar die beminnelijke Koning, Die de Schoonste onder de mensenkinderen geweest is en nog is. O, Hem te zien in Zijn schoonheid. Aan Zijn voeten te mogen verkeren uit vrije ontferming, dat schenke Hij u.

Daar houdt al ons denken en willen op. Daar wordt gesmaakt dat God goed is voor een slechte, alles verbeurd hebbende adamiet. O, als Hij dan vertelt en onderwijst, door welke weg Hij dat welbehagen Gods moest volbrengen en dat daar niemand bij was, want Hij heeft de pers alleen getreden, dan zinken we zo laag aan die doorboorde voeten. O, dan is onze weg nooit te lang of te zwaar. Maar ziende op de overste Leidsman en Voleinder des geloofs moeten wij uitroepen: Heere, wie zijn wij en wat is ons huis, dat Gij ons tot hiertoe gebracht hebt. Want dan zijn alle wegen die wij moesten doorgaan enkel liefdewegen Gods geweest om ons losser van al het onze te maken, opdat wij verwaardigd zouden worden naar een beter vaderland uit te zien, dat volkomen is. Volmaakt, ja, eeuwig in de hemelen. Een huis, dat zonder handen gemaakt is.

Ja, dat het lieve Wezen Zelf is. God geve u dat zalig heimwee naar Hem Zelf, waarvan Christus betuigd heeft: *'Zalig zijn zij, die honger en dorsten naar de gerechtigheid, want zij zullen verzadigd worden.'* Hij kon dat betuigen, want Hij is Zelf hun brood en hun drank geworden. O, dat er nu wel overvloed van spijs is, maar helaas zo weinig honger en dorst. Wat moet ons dat laag doen neerzinken en moeten wij het belijden: O, Adam, Adam, wat zijn wij in u laag gezonken, dat wij de God en Springader des levens zo best kunnen missen, dat wij God zijn kwijtgeraakt, maar die breuk zo op 't lichtste kunnen helen met wat eigenwillige godsdienst. O, wat hebben wij nodig die Geest der uitbranding, Die God ons verklaart in Zijn heilige deugden. Maar ook ons Zelf onderwijst wie wij geweest zijn en nog moesten zijn, maar nooit meer kunnen wezen.

Maar Godlof, Die ons ook leert en onderwijst hoe alles nu wel aan onze zijde voor eeuwig onmogelijk is, maar dat er nu een weg ontsloten is in die Tweede Adam, Die in onze plaats is gaan staan. Hij, Die geen zonde gekend noch gedaan heeft, heeft Hij zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden zijn rechtvaardigheid Gods in Hem. O geliefde, daar houdt ons denken op. God uit God in onze plaats. Hij wordt voor ons, wat wij in der eeuwigheid nooit meer hadden kunnen worden, rechtvaardig voor God in Hem. O, door die éne Weg, die zo volmaakt is, dat de dwaze daarop niet kan dwalen. Waar de kreupele kan springen als een hert. Die Zelf de Deur is en Zijn schapen bij name kent, omdat Hij hun Herder is. Die beminnelijke Heere Jezus, Die ook arm geworden is om uwentwil, daar Hij rijk was. En door die weg nu alleen uit Zijn volheid u genade voor genade kan schenken. Wat zou het toch groot wezen als die Koning eens alles wordt en wij mogen en moeten betuigen: wat is zalig worden toch gemakkelijk, wat is het toch een vanzelfsprekendheid. O, hoe onmogelijk het me toescheen, hoe makkelijker het gegaan is. Wat was het vrije ontferming. Mochten wij eens verwaardigd worden hier Zijn Naam nog eens groot te maken. De Kerk toe te roepen:

Houdt aan, grijpt moed, uw hart zal vrolijk leven;

Nooddruftigen, veracht Zijn goedheid niet;

Nooit zal Hij Zijn gevangenen begeven.

Want die Hij liefgehad heeft, heeft Hij liefgehad tot het einde. Wat een zalig

voorrecht. Nu zal er geen klauw achterblijven.

En al is Ruth op de velden van Boaz, en kent ze Boaz nog niet, toch mag ze van Boaz eten. Hij hoort wie Ruth is en Ruth wordt niet weggezonden, maar krijgt een dubbel portie. O geliefde, hoe is het al niet zalig de vruchten van de Persoon soms te genieten, op de akker te mogen verkeren. Maar wat is het een heerlijk voorrecht de Persoon Zelf te ontmoeten. Ja, nog meer, dat Hij mijn Losser wordt; nog meer, *dat Hij de mijne wordt en ik de Zijne*. Eerst door honger gedreven, maar geëindigd in liefde ontvangende, die doorgaat als geloof en hoop achterblijft. Die liefde die alle verstand te boven gaat. Die God Zelf is, want Johannes schrijft ervan: *God is Liefde*. En die het ervaart, zegt daar *amen* op. Moge die God dan ook in alle weg en werk uw voor- en achtertocht zijn. Hij neme u en drage u onder Zijn eeuwige liefdearmen. Wees met de uwen de Heere bevolen.

Met hartelijke groeten, ook al het lieve volkje, dat het geklank kent en Sion liefheeft. Uw liefhebbende onwaardige vriendin,
Ali Ipema.

Ontmoeting met Bertus Schreuders

In maart 1941 maakte Ali een reis naar Woudrichem, Poederoijen, Veen en omgeving. In Veen logeerde ze bij Elizabeth van der Velden-Bouman ('kreupele Betje', 1870-1957). Ze logeerde in Woudrichem bij J.J. van Opstelten en zijn vrouw Lena van Straten, (1884-1944).

's Zondags was Ali bij Lena en 's maandags kregen ze volk. 's Avonds gingen ze naar Veen. Daar hebben ze bij een vriendin van Lena geslapen.

De volgende morgen ontmoette Ali Bertus bij Neeltje Duister. Op 15 maart schreef ze aan vrouw De Bruijn hoe die dag is geweest:

... "Daar zat Schreuders. Er sprong wat in mij op, dat we nu eindelijk elkaar eens zien zouden, na jaren op elkaar gewezen te zijn. Bertus zei: 'Ben jij nu Ali?'

Ik zei: 'Ja, en u Schreuders?'

Maar hij zei: 'Ik heb mij altijd voorgesteld dat je een klein gedrochtje zou zijn en nu zo'n grote flinke meid.'

En meteen viel er in zijn hart: *ja, dat de Heere ze zou versieren*. Verder heb ik het niet meer verstaan, hoor. Maar Schreuders moest zijn gedrochtje kwijt. Afijn, Lena en wij allen moesten erom lachen. En toen Schreuders en ik aan de praat mochten raken, vergaten we Betje, die met de koffie was blijven zitten. Zij was 's morgens om zes uur al opgestaan om alles klaar te hebben en wij zijn bij Neeltje gebleven. 't Was toch zo makkelijk, en waar je dan zit is het goed, hè?

Bertus zei later: 'O Ali, 'k heb vannacht niet geslapen om je, want ze zeiden vanbinnen: Ali zal je alles afnemen, en nu gaat je onder mij staan. En ik dacht zo'n rijk mens aan te treffen.'

's Middags waren wij met de boterham bij Schreuders. Toen was Lena erg makkelijk. Dat was bij mij weerklank op de bergen. Bertus moest daarna weg.

Maar 's avonds waren we bij Betje. Schreuders was er ook weer en die heeft het toen gehad over al die oudjes uit Veen, die thans al in het land der ruste zijn. Toen vroeg hij mij enkele dingen. O, daar heb ik toch een makkelijk uurtje goed van God mogen spreken. Als de Koning de Banier over je is, dan heb je geen mensenvrees meer, maar dan is er in de vreze des Heeren zo'n fontein van heil dat nooit vergaat. *'Zij streeft in heilzaam zoet, tot streling van 't gemoed, den honing ver te boven.'*

Schreuders legde mij het gebed op. Niet omdat hij bang was dat hij zou gaan stotteren, maar omdat hij het zo menigmaal met zichzelf moet doen.

En ach, bij die volle kamer met mensen, daar mocht ik binnengaan, waar ik van mijzelf nooit zou binnenkomen, als die lieve Koning niet Zelf betuigd heeft: *Ik wil en daarom zal het*. Dat Hij in die lieve God de Heilige Geest voor ons intreedt. Mij was het een wonder dat zulke verloren Adamieten hun thuis in het Wezen weer hadden gekregen.

Nu, Schreuders had weer niet geslapen die nacht, vertelde hij mij, maar nu omdat hij schuldenaar voor het Wezen was geworden. Want Schreuders zou o zo graag, waar hij nog steeds naar uit ziet, een richterlijke bediening willen hebben. En ach, waar ik nu mocht gebruikt worden om te verklaren, dat wij in ons verbondshoofd Adam het Wezen waren kwijt geworden. Maar ook hoe dat Wezen ons was kwijt geworden, Zijn beeld en gelijkenis. En dat die smart veel dieper was dan onze val.

Bertus vroeg mij of ik toch altijd veel goeds van de Heere wilde vertellen, want dat de Heere hem daar zo'n indrukje van had gegeven. Dat hij ook hoopte dat, als ik van thuis mocht, ook bij hem verschillende weken wilde komen, ... enz.

Naar de familie Fahner in Zwolle

Tijdens de oorlog 1940-1945, woonde Ali in Driebergen. Vader De Neeff was heel goed voor haar. Moeder De Neeff was niet altijd gemakkelijk. Maar dit echtpaar heeft in deze jaren goed voor Ali gezorgd. Zij was nogal eens een week, of meerdere, bij vrienden in het gehele land. Zo was ze in begin 1942 vier weken bij **Henny Fahner** en haar twee ongehuwde zusters **Annie en Maartje**. Ali schreef over deze periode: 'We hadden in Zwolle een gezellig lief samenleven.'

De familie Fahner woonde in Zwolle. De ouders Christiaan Fahner en Dirkje Zandbergen, hadden in de Vechtstraat 10 een winkel in 'leder, rubber en schoenfournituren'. Het gezin telde elf kinderen. Vader Fahner overleed op 19 oktober 1927, oud 48 jaar en moeder Fahner was nog maar 54 jaar toen ze overleed op 3 juli 1935. De kinderen bleven vrij jong ouderloos achter. De winkel werd voortgezet door zoon Jurrian en dochter Henny.

Toen Ali begin 1945 bij de familie Fahner haar intrek nam, woonden behalve Jurrian en Henny nog in het ouderlijk huis Annie en Maartje. Annie trad op 18 oktober 1946 in het huwelijk met ds. B. Haverkamp. Maartje trouwde in januari 1950 te Veen met Marius van der Velden, een zoon van kreupele Betje. Bertus Schreuders heeft, als ambtenaar van de burgerlijke stand in Veen, dit huwelijk voltrokken.

Het ouderlijk huis bleef toen het thuisfront voor de gehuwde kinderen en ook voor Ali. Zij kreeg er een eigen kamer. De familie Fahner had veel respect voor Ali. Bij Paulus, een van de gehuwde kinderen, werd in november 1947 een dochter geboren die naar Ali werd vernoemd.

In plaats van Maartje kwam een winkelmeisje, die ook in de huishouding kon helpen. Zo kon Henny zo nu en dan ook met Ali mee naar de vrienden.

De familie Fahner en anderen wilden al steeds dat Ali definitief bij hen kwam. Dit gebeurde ook.

Vriendschap met Willem Kniep en Leuntje Schra

Ali heeft veel vriendschap gehad met Willem Kniep en zijn vrouw uit Aalsmeer. Dikwijls heeft ze hen ontmoet bij de wederzijdse vriendinnenkring. Willem was een oprecht man, die door de Heere onderwezen werd. Bijna tot aan het einde van zijn leven hadden ze samen het land doorgereisd en hun vrienden en vriendinnen bezocht. Ook kregen ze zelf veel bezoek. Willem Kniep, stierf op 21 juni 1951.

Na het overlijden van hem bleef de vriendschapsband tussen Ali en Leuntje gehandhaafd, ja, werden steviger. Dit blijkt uit de vele brieven die Ali aan haar

schreef. Op 7 juni 1952 schreef Ali dat de Heere zo goed was na het sterven van Kniep en ze blij was dat Leuntje dit ook mocht ervaren:

Geliefde vriendin.

'k Ben weer wat opgeknapt, hoor. Vanmorgen was mijn ziel een gewaterde hof vanwege de goedheid Gods. 'k Zag zo de goedheid Gods in mijn leven. O, die duurt toch de ganse dag. Vannacht was het me nog een wonder dat **Henny [Fahner]** nog gespaard was na haar ziekte. O, die trouwhoudende Heere, Die steeds maar geeft en nooit ontvangt. Ik moet het tot mijn schande bekennen: ik beantwoord nergens aan en zou het ons zo gunnen nog eens gezamenlijk rustig te mogen wonen met en onder elkander, zo eenvoudig mogelijk. Maar de Heere mocht plek geven waar ze niet is, en geve genade om achteraan te komen.

Hier heeft de Heere zo menigmaal ondersteunende genade willen schenken. Dan wordt men zo bang voor eigen gekozen wegen. Maar 't is bij ons net als bij jou, de leegte wordt zo waargenomen als het weer voorbij is. ik denk veel aan een jaar terug. Zijn doen is enkel majesteit enzovoorts. Wat was er toch veel zoetigheid in van de Heere. Wat hebben we toen toch waargenomen dat er bij Hem uitkomsten zijn tot in de dood. Want die is voor jouw lieve man verborgen gebleven, niet beangst, de vreze was eruit. Het lichaam leed eronder vanwege de scheiding, maar zijn ziel was onderworpen, en die van jou stilgezet. Nu komt alles veel reiner en majestueuzer in mijn waarneming naar voren en zie ik er zo de goedheid Gods in. Vanwege zijn goedig karakter behoefde hij het met niemand in orde te maken, het was vrede en liefde. We mogen erom wenen, maar liefdetranen dat we zoveel hebben mogen bezitten in de Heere, en de Heere de meeste rechten had. En nu door Zijn lieve Geest ons nog zo lief wil vertroosten met Zijn vertroosting, die niet gering te achten zijn. Daar in je huisje in Zijn zoete gemeenschap zeg je: *wat heeft U het toch goed gemaakt, lieve Heere*. Geen stokoude man opgepast, maar hij bleef flink tot de laatste week toe. Door 's Heeren hand tezamen gebracht en door 's Heeren hand gescheiden om eeuwig aan elkander verbonden te blijven in de Heere, Die je stil heeft willen zetten om Gode te zwijgen.

Nu, 'k moet eindigen. Gode bevelen, je vriendin

Ali Ipema.

Op 6 maart 1958 vond een belangrijke gebeurtenis plaats in het leven van de 56-jarige Leuntje Schra, want zij trad op deze dag te Veen in het huwelijk met de 61-jarige **Jan Smits**. Op 27 maart 1896 werd Smits te Eethen in Noord-Brabant geboren. Hij woonde ook in deze gemeente en werkte in de tuinbouw. Uit zijn eerste huwelijk met Maria de Graaf werden twee dochters en een zoon geboren.

Laatste ontmoeting met Ds. Zandt

In 1961 namen de krachten van de bejaarde predikant echter sterk af. Zijn laatste preek hield hij in de Hervormd-gereformeerde Evangelisatie in Schiedam. Driemaal moest hij zijn preek onderbreken. Thuisgekomen in Delft voelde hij zich ziek. Het ziekbed werd een sterfbed. Op maandagavond 27 februari 1961 werd de toestand van de naar het lichaam verzwakte predikant plotseling heel ernstig. Een attaque verlamde een deel van zijn lichaam en maakte het spreken heel moeilijk.

In deze toestand bleef ds. Zandt tot zijn overlijden. Twee dagen voor zijn 81ste verjaardag, op zaterdag 4 maart kwam het einde. De laatste die hem bezocht was zijn vriendin Ali Ipema. Aan Leuntje schreef Ali op 9 maart het volgende over dit bezoek:

... Vorige week vrijdag werd ik opgebeld door Dikkie, het meisje dat ds. Zandt verzorgt en veel voor hem was, of wij kwamen daar dominee een beroerte had gehad en nu erg naar ons verlangde. Henny heeft toen mevrouw Van den Broek opgebeld of haar man kon rijden. Dat kon. Dus gingen wij goed twee uur met zijn vieren, A. van den Broek, zijn vrouw, Henny en ik, naar Delft.

O, wat was de dominee kinderlijk blij toen hij ons zag, blijde tranen. Ik moest direct naast hem aan het bed. O, 'k was zelf ook erg blij, want we zeiden: *als hij ons nog maar herkent, dan zal ik al blij zijn*. En nu kon hij niet spreken en zijn rechterhand was ook lam. Maar o, die lieve man was blij dat er eigen volk om hem heen zat. Want ik mocht zijn bedroefde tranen afwissen. Ik vroeg hoe het vanbinnen was. 'Donker', zei hij. O, die lieve man had er geen erg in, en wij ook niet, dat de verhuizing aanstaande was. En de Heere gaf mij de woorden op mijn lippen wat ik moest zeggen. Ik ben begonnen, dat de Heere zo nameloos goed was en géén mensenkind van node had om meerder of minder te worden. De Volzalige, Algenoegzame in Zichzelf, Die een ontoegankelijk licht bewoont. Maar dat Hijzelf Zijn deugdenbeeld wilde openbaren in het schepsel, naar Zijn beeld en gelijkenis, en de val voor was. Dat Hij de Kerk gebaard had. En dat de Kerk van eeuwigheid in Zijn gedachten was.

En daar was *dominee Zandt* ook bij toen hij voor dokter studeerde en op lol maken aangelegd had. Opeens was het pretmaken afgelopen. 't Was 's Heeren tijd. En hij buiten kwam te staan. Een God missend mens, droefheid naar God, hij leefde in dat overtuiging geen overbuiging was. Maar toen de roeping tot het predikambt. O, iedere keer greep hij mijn hand. En toen ik de Heere mocht verklaren, wuifde hij in de hoogte. *O dominee, het zal straks wat zijn, Hem te kennen, te aanschouwen, nooit meer in uzelf terug te vallen*. O, wat schreide hij. Ik moest zijn gezicht maar afdrogen. Wat ben ik jaloers, dominee. Ik dacht van de winter dat ik u vooruit zou gaan. En u mijn stoffelijk overschot zou ten grave leiden. Maar nu u eerst, dominee. Wat is de Heere onuitsprekelijk goed over u. U nog een bedje en die lieve Borg een vloekhout om te sterven, een vloek voor vloekelingen. En zo alles opgebracht voor een diep schuldige Adamiet. O, die altijd dat werk nog verdenkt. De Kerk heeft het maar een weinig tijds bezeten en mag nu straks zingen: *door U, door u alleen, om 't eeuwig welbehagen*.

O, het ging zo lief. Hij verstond alles en zijn aangezicht glom. O wonder, een uurtje zijn wij bij hem geweest. Toen heeft *Van den Broek* een lief gebed gedaan. Toen trok hij al met 't been en smeed 't dek wat af. Dus hebben we afscheid genomen.

Wij waren nog geen tien minuten Delft uit, of hij was Thuis. Geen dood gezien. Rustig blijven liggen, net als Lena van Straten eenmaal Evert van der Werken mocht ondersteunen.

Wij kwamen van Delft thuis en daar ging de telefoon. Het was zus Annie. Zij wist niet dat wij naar Delft waren, maar **ds. Wijnmaalen** had bericht gehad dat ds. Zandt overleden was en dat wij er nog zo aangenaam geweest waren, en hij er zo blij mee was. De telefoon heeft niet stilgestaan. Allen waren blij voor de dominee. Wij ook, maar het zal een groot gemis zijn.

Dan is dat toch zijn laatste briefje geworden. Ik zei al, als dat maar niet *zijn zwanenzang* is. Hij heeft wel vaak opgebeld, maar niet meer geschreven, maar zou deze week samen gekomen zijn, had hij nog aan zijn huishoudster gezegd. Ik heb nog steeds zijn blij gezicht voor mij.

Nu moet ik eindigen. Ik kon niet naar de begrafenis. Maar dominee is Thuis, erdoor en wij ervoor.

Allen de Heere bevolen, jullie liefhebbende vriendin,

Ali Ipema.

Gezelschappen in Maartensdijk en Groenekan

In Maartensdijk had Ali verschillende vrienden met wie ze regelmatig contact had. Dit waren onder meer **Aagje van Ettehoven-van Barneveld** (1870-1962), **Sientje van Es-van Leeuwen** (1901-1984), **Rijntje van Keulen-Schouten** (1899-1992), de Hervormde ouderlingen Jan Bos (1887-1970), Willem van Ettehoven (1902-1996) en anderen.

In de boerderij tegenover de Hervormde Kerk woonde de familie Joh. Floor. Elk jaar werd in de zomer een gezelschapsdag belegd bij deze familie. Niet alleen uit Maartensdijk, maar uit het hele land kwamen vrienden en bekenden bijeen, ook Ali ging er heen; wanneer haar gezondheid het toeliet.

In Groenekan woonde D. E. de Kruijf (1907-1998). In zijn omgeving vervulde hij veel functies op maatschappelijk, politiek en kerkelijk gebied. Hij bezocht ook de gezelschappen. Zie voor deze vriendenkring deel 6 in deze serie *Bekerings-geschiedenissen van vrouwen*.

Ds. B. Haverkamp was van 1957-1967 hervormd predikant in Groenekan. Hij woonde met zijn vrouw, Annie Fahner, niet zo ver van haar zuster Henny, die met Ali Ipema in Driebergen woonde. Als de dominee of zijn vrouw jarig waren, kwamen er in de hervormde pastorie verschillende mensen bijeen, onder wie een aantal van het Maartensdijkse gezelschap.

Voor Ali Ipema was De Kruijf geen onbekende. Dat blijkt uit de brief van Ali aan haar vriendin Leun, geschreven in december 1961.

Op 18 november 1961 was er een gezelschap bij Ali kin Den Haag naar aanleiding van haar verjaardag. Aan Leuntje schreef ze over deze dag onder meer:

... "Het was een bijzonder gezellige dag. Tegen tien zijn de laatsten vertrokken. Jan Bos was ook aanwezig. Hij is nog tot het laatste zo lief aan de praat geweest. Het is echt de beste wijn voor het laatst bewaard. Het had voor hem ook zo'n waarde gehad, zei hij en kon niet weggkomen. O Leun, je werd gewaar dat de meeste onder ons was als dienende, want er was liefde. En daarom kon het lijden. Want waar liefde woont, gebied de Heere Zijn zegen."

Op 3 oktober 1974 schreef Ali een van haar laatste briefjes. Ze kreeg steeds meer het verlangen om van al het aardse verlost te worden.

... Ik kreeg zojuist een briefje van jullie, waar ik erg blij mee was! In vroeger dagen waren wij zo blij als er een heldere klank uit voortkwam. Och, ik zat zelf ook in de oude klanken bij jullie. Wat waren dat lieve klanken waar je zo naar uitzag. Straks worden wij door dat lieve Wezen afgelost. Hier hebben we wel eens een voorproefje, maar straks houdt de drijver op.

Lieve vriendin, ik heb er zo'n zin in om nooit meer de grond in eigen ik te hebben. O, die dierbaarheid van dat lieve Wezen is nooit uit te drukken. Wat zal het straks zijn om te mogen rusten in Hem.

Nogmaals, ik was blij met jullie briefje en hopen dat wij het in de Heere mogen ontvangen, Die mildelijk geeft en nooit verwijt. Wat is het groot om straks in de Heere te rusten, nooit meer moe van onszelf. Eén ademtocht geeft al zoveel moed. Houd nog even moed. Hij, Die getrouw is, zal het zeker voleinden. Wij zijn hier nog op 's vijands grondgebied. Straks houdt dat op. Dan gaat de levende Kerk nooit meer uit. Nu hoop ik dat wij straks ons in het werk van onze lieve Zaligmaker mogen verlustigen. En het grootste zal zijn, dat wij de armste en leegste mogen zijn, omdat de ademtochtjes aan 's Heeren zijde liggen.

Wij worden ouder en het lichaam wordt zwakker. Nu vallen wij Hem niet tegen, maar wij verlangen naar elkaar en in de Heere Zijn gemeenschap te smaken! En dan is dat in heel de levende Kerk. Dat zijn de ademtochtjes.

Ontvang de hartelijke groeten en de Heere bevolen, Ali Ipema.

Preek van Ds. Pannekoek

In Lienden woonde de weduwe J. Doornebal met haar dochter Stien. Die hadden ook regelmatig contact met Ali. Op 24 augustus 1965 schreef Ali aan hen over het contact dat ze met ds. Pannekoek hadden.

Geliefde allebei.

Hartelijk dank voor je briefje, Stien. We waren blij wat te horen. We dachten al; zullen we nog wat horen van ds. Pannekoek? Alles viel mee, hoor. En wat een ontdekkende preek. Wat is het fijn, Stien, dat jij zo onthouden kan. Vroeger had ik die gave ook. Maar nu is het zo heel droevig gesteld. Och, dan heb ik nog veel steun aan Henny, die is mijn tweede geheugen. 't Is vaak om moedeloos te worden. Maar ik ervaar wel eens wat mij in de weg staat, de Heere niet in de weg staat. En dan is het een eeuwig wonder. Want dan gaat de Heere Zichzelf verklaren en worden wij ook wel eens verklaard.

Maar als ik een preek gelezen heb, wil ik er graag alles van vertellen. Maar de kracht is er uit en sta ik weer in mijzelf. En dan het Godswerk maar verdenken. Het is nooit uit te drukken wie en wat wij toegefallen zijn. En er schiet nooit een bekeerd mens over. Maar 'k moet vaak uitdrukken: *Heere, een eeuwig wonder, dat U een woeste erfenis aanvaard hebt*. En dat wij goed aan de weet zullen komen, dat er van ons geen vruchtje overschiet. Maar uw vrucht is uit Mij gevonden. En die vruchten zijn het gehemelte zoet. Wat is het een eenzijdige bediening: *Al wat Gij wrocht zal juichen tot Uw eer!* Wat heeft de Heere een werk om ons ertussenuit te houden. Want wij kruipen overal weer in. Maar dat de Heere niet moede noch mat wordt.

Hartelijke groeten van Ali Ipema.

Op 19 januari 1971 schreef Ali een briefje aan de familie Doornebal in Lienden naar aanleiding van het overlijden van ds. Pannekoek.

... Onze lieve dominee Pannekoek is ook van legerplaats veranderd. Hij is Thuis, wat een eeuwig meevallen voor hem. Het is aanschouwen voor hem geworden. Geen vreemde talen meer leren, maar de tale Kanaäns wordt nu gesproken. O, wat moest het eerst door alle diepten heen. Maar nu is de Zaligmaker alles in alles. Wie kan Zijn wijs beleid doorgronden. Onverwachts ging de kooi open en mocht hij werkelijk Thuis zijn. Dat misgunnen wij hem niet; vrouw en kinderen en vrienden één, maar o zo moedgevend voor die er nog nooit wat aan gedaan heeft. Zelig worden is enkel omdat het de Heere wil en wij er buiten!

Allen hartelijke groeten, Ali Ipema.

Enkele jaren daarvoor had de samensteller van deze serie *Bekeringsgeschiedenissen van vrouwen* door Gods goede Voorzienigheid een bezoek gebracht aan ds. Pannekoek en aan Ali Ipema. Een vriend vroeg om met hem mee te gaan naar Terneuzen. Ds. Pannekoek was op de preekstoel een en al ernst. Maar in de omgang joviaal en humoristisch. Zo was Ali ook.

Op een andere dag gingen we met een klein gezelschap uit Apeldoorn en Oene naar Ali. Voor iemand die nog bijna nooit op gezelschappen was geweest een bijzondere ervaring. Dat gemakkelijk spreken over de wegen des Heeren, die opgewektheid die

ermee samenging was hem onbekend.

Ali was open en praatzaam. Ze leefde met haar gedachten bij Gods oude volk. Noemde je een naam, dan kende ze die meestal door ontmoeting of van horen zeggen. Radicaal als ze was, zei ze vlug haar mening: *o, dat is zo'n echt mens in de vreze Gods, enz. Of, nee, die? Nee da's niks.* Zoiets moest wel even wennen.

Bij het afscheidnemen zei Ali: *Vraag toch naar de Heere; en zet je klomp tussen de deur, hoor.*

Wat vooral opviel bij haar was haar vrolijke schaterlach. Tegelijk sloeg ze op haar knieën. Ik wist niet dat een kind van God zo kon lachen en zo *mocht* lachen. Menende dat kinderen van God altijd ingetogen waren in gedrag en woorden. Oprecht, menselijk en gewoon doen, was een les die je nog moest leren. Een afkeer had Ali van namaak en praatgodsdienst. *Haar leven was Christus en haar sterven gewin.*

Overlijden en begrafenis

Ali heeft haar gehele leven een zwakke gezondheid gehad. Voor Henny Fahner werd de verzorging van Ali ook zwaar. Ze zochten toen naar een geschiktere woonruimte. Die vonden ze in de verzorgingsflat 'Beukenhorst' in Driebergen. Hier hadden beiden vanaf april 1969 een goede verzorging. Ali kon hier ook haar vrienden ontvangen, voor zover dit in verband met haar gezondheid mogelijk was. Ze schreef in januari 1974 dat ze met moeite een briefje schreef.

Op 5 november 1976 is Ali Ipema overleden, in de leeftijd van bijna 74 jaar. In de rouwbrief is het volgende vermeld: *'En ik sprak tot hem: Heere, gij weet het. En hij zeide tot mij: Dezen zijn het, die uit de grote verdrukking komen; en zij hebben hun lange klederen gewassen, en hebben hun lange klederen wit gemaakt in het bloed des Lams. Daarom zijn zij voor de troon van God, en dienen Hem dag en nacht in Zijn tempel; en Die op den troon zit, zal hen overschaduwen.'*

De begrafenis vond plaats op de nieuwe algemene begraafplaats te Driebergen. Ds. N. de Jong, emeritus predikant van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Driebergen, heeft de begrafenis geleid.

De overledene wilde dat de begrafenis een eenvoudig karakter zou hebben. Er was alleen na de begrafenis gelegenheid tot condoleren. Er was veel belangstelling.

Henny Fahner is bijna 90 jaar geworden. Zij overleed op 1 juli 1996 en werd begraven te Driebergen in het graf waar ook Ali Ipema begraven is.

Leuntje Smits, weduwe van Jan Smits en eerder van Willem Kniep, is ook zeer oud geworden. Zij overleed te Genemuiden in de leeftijd van 92 jaar.

9. Johanna Jacomina Lodder-den Hartog

Tot de vriendenkring van Ali Ipema behoorde ook mevrouw J. J. Lodder-den Hartog. Onderstaande levensschets werd geschreven door L. J. Lodder.

Johanna Jacomina Lodder-den Hartog werd geboren op 15 december 1866 in Hellevoetsluis. Haar ouders waren een weduwnaar en een weduwnaar, beiden met kinderen. Ze verloor op zeer jonge leeftijd haar beide ouders, en kwam toen terecht in het weeshuis aan de Langeweg te Middelharnis.

Vanuit dit weeshuis is ze op 23-jarige leeftijd getrouwd met Leendert Lodder, die een jaar ouder was. Ze was de eerste die vanuit dit weeshuis trouwde.

Na ongeveer een jaar werd er een dochtertje geboren. Elizabeth (Betje) was haar roepnaam. Dit kind werd op de leeftijd van ongeveer negen maanden door de Heere weggenomen. Het was een vreselijke slag voor het echtpaar. De moeder vertelde later aan haar kleinzoon: 'Kind, ik was zo vijandig, maar de Heere werd me te sterk.' Ze moest al haar wapens inleveren. Christus werd aan haar ziel geopenbaard. In dat geestelijke uur der minne mocht gaan gelden:

*'In de grootste smarten
Blijven onze harten
In den HEER' gerust.
'k Zal Hem nooit vergeten;
Hem mijn Helper heten,
Al mijn hoop en lust'*

Maar haar weg was met doornen betuind. Driemaal kreeg ze een miskraam, daarna was ze gedurende tien jaar niet zwanger. Op 9 maart 1900 was er grote vreugde, toen werd er een zoon geboren, die Jan genoemd werd.

Het gezin woonde op de Dubbele Ring in Middelharnis. Daar vandaan verhuisden ze naar Stellendam. Vader Lodder ging toen werken bij boer Biemond in de polder, een halfuur lopen vanaf het dorp. Op zevenjarige leeftijd kreeg hun zoon buiktyfus; hij werd dodelijk ziek. Maar zijn moeder kreeg te geloven *dat ze op haar beê zaad van haar zaad zou aanschouwen, in Israël zij vreê*. Ze heeft het later vaak verteld. En dan wees ze op haar kleinzoon. En ze zei: 25 jaar heb ik op dat kind moeten uitkijken.

Eens was ze op de veerboot van Hellevoetsluis naar Middelharnis en het was zulk zwaar weer, dat het schip dreigde te vergaan. Maar vrouw Lodder kreeg te geloven dat ze behouden in de haven zouden aankomen. En dat gebeurde.

Van Stellendam verhuisden ze naar Barwoutswaarder bij Woerden. Leendert Lodder ging eerst werken bij Bredius in Woerden. Thuis legde hij een fruitboomgaard aan.

Vervolgens ging het gezin Lodder in Driebruggen wonen, waar Lodder groenteteboer en tuinder werd. Ze woonden op de Kerkweg.

In 1930 trad zoon Jan in het huwelijk en op 31 december 1932 werd een kleinzoon geboren. Toen werd Gods belofte aan vrouw Lodder vervuld.

In huize Lodder stond een heel klein orgeltje. Als Jan dan speelde:

*'t Was middernacht en in den hof
Buigt tot den dood bedroefd in 't stof
De Levensvorst in Zijn gebeen
Doorworstelt Hij Zijn strijd alleen.*

zei hij tegen z'n moeder: 'Als u er niet meer bent, dan zal ik zeggen: dat was moeders versje.' Maar hij zou eerder sterven dan zijn moeder.

De oorlog brak uit en vrouw Lodder stuurde de boodschap: 'Kinderen, kom maar bij

mij. De Heere heeft mij beloofd: *'Geen plaag zal je tent naderen. Aan uw zijde zullen er duizend vallen, maar tot u zal het niet genaken.'* En dat is waar geworden, want in de familie is er in al die vijf zware jaren niemand omgekomen.

Zoon Jan werd in 1940 zeer ernstig ziek. Een kwaadaardige tumor sloopte zijn lichaam. Vrouw Lodder kreeg een harde boodschap en er was genade voor nodig om het daarmee eens te worden. Ze kreeg deze woorden: 'Er is niet toe te doen en er is niet af te doen.' Haar zoon moest sterven, en dat op veertigjarige leeftijd. Je enige kind te moeten verliezen, het was een vreselijke slag. Het zette een stempel op haar leven.

Vrouw Lodder wilde maar weten waar haar zoon was. Maar ze werd erbij bepaald en met haar twee anderen van Gods volk: *het is Gods eer een zaak te verbergen.* Het was toegesloten, tot de jongste dag.

De oorlogstijd was een zeer moeilijke tijd. Ze hebben echter nooit gebrek gehad. 't Was als met Elia. God Zelf zorgde voor hen. Als het eten op was, was er altijd weer nieuw.

Er kwam eens een belastingambtenaar naar vrouw Lodder toe. Hij vroeg: 'Waar leeft u van?'

Ze antwoordde: 'Kind, ik heb een rijke Vader in de hemel en Die zorgt voor mij.' Ze had een teer leven met de Heere, ze bad voor een beschuitje en dan zei ze: 't Is door zo'n dure prijs verworven.'

Haar man Leendert Lodder overleed in 1949.

Van het leven van vrouw Lodder mag gezegd worden:

*Maar 't is mij goed, mijn zaligst lot,
Nabij te wezen bij mijn God;
'k Vertrouw op Hem, geheel en al,
Den HEER', Wiens werk ik roemen zal.*

Vrouw Lodder is in 1951 in Christus ontslapen.

Op de begrafenis in Waarder werd gesproken door ds. P. Westland en de heer A. de Redelijkheid.

Katwijk aan Zee, 22 november

Zeer geliefde vriendin,

Ik laat u weten dat ik uw brief ontvangen heb. Wat was ik er blij mee. Ik had al wat uitgekeken naar de post, maar eindelijk kwam het, maar ik was toch teleurgesteld, want ik had gehoord dat gij een hulp uit Woerden kreeg, maar u schreef er niet van. Ik was er al zo blij mee, lief zusje, ik kan best begrijpen wat u doormaakt, want ik zit ook veel alleen.

Maar, lief zusje, toch niet alleen, want wij mogen toch alles de Heere vragen om hulp. O lieve, is dat geen eeuwig wonder daar wij nooit naar de Heere gevraagd zouden hebben, maar dat de Heere ons opgezocht heeft. Wat had de Heere rechtvaardig geweest al had Hij nooit naar ons omgezien. Nu, uit Zijn eeuwige liefde blijft Hij op ons neer al zitten wij alleen. Hij zal Zijn trouw verzellen met Zijn raad, terwijl Zijn oog op ons gevestigd staat.

O lieve vriendin, wat een wonder. Mochten wij daar maar veel bij verkeren. Ik zit ook altijd alleen en ik slaap alleen, want Floor woont boven, maar die komt zaterdag thuis en zijn vrouw gaat de hele week naar haar moeder. Dus lieve vriendin, je kan wel begrijpen dat ik daar ook geen gezelligheid van heb en Jakob en Leu zie ik ook niet en de kinderen nog minder. Leu komt vrijdag werken en dan zie ik ze de hele week niet

meer. En klagen hoefje niet en daarom is het zo'n weldaad dat wij een Noodklager hebben leren kennen. Die wordt nooit moe van ons.

Nu lieve, je schreef zo: ik wilde dat u bij me was, en dat wilde ik ook maar mijn lichaam kan niet meer. Ik lijd erg aan reumatiek in mijn armen en in mijn benen en toch heeft de Heere nog wonderen gedaan dat ik mezelf kan helpen. Ik kon op het bed moeten liggen. Het gaat met pijn, het is een groot werk voor mij mijn kachel leeg te maken en aan te steken. En dan mijn bed opmaken en lieve, dan ben ik o zo blij dat de Heere mij weer geholpen heeft.

Ja lieve, wij gaan toch naar het einde. Dat voel je zo al minder worden en lieve, wat zal het nog een meevaller zijn als wij verwaardigd zijn en toch een tegenvaller als het niet waar was. O lieve, het wordt hoe ouder hoe nauwer.

Nu lieve vriendin, ik ga eindigen. Doe al het volk de groeten en Aagje en Leen. Hoe maakt Aagje het? Gaat het nog een beetje?

Nu heb ik je weer geschreven. Ik kan niet meer goed zien en mijn bril is ook niet goed.

Nu, de hartelijke groeten met handdruk en kus van je lieve vriendin

Sientje van der Plas.

10. Gerritje van den Nieuwendijk, 's Gravendeel

Gerritje werd geboren in 1899 op het eiland Goeree-Overflakkee, waarschijnlijk bij Middelharnis. Ze was niet bij de waarheid opgevoed. Toen er een jongetje uit haar omgeving stierf, hoorde ze zeggen *dat het met dat kind nu of eeuwig wel, of eeuwig wee zal zijn*. Die woorden kon ze niet meer loslaten.

In 1909 kwam ds. Pieneman weer terug in ons land en verbond zich aan de gemeente van Charlois om ten slotte in 1911 naar zijn laatste gemeente Dirksland te vertrekken. Daar overleed hij 2 augustus 1912. Gerritje kwam als jong meisje eens op een catechisatie van ds. Pieneman, die hij hield in Middelharnis.

De predikant vroeg *of er die avond soms nog een kind was dat nog nooit de knieën had gebogen en om een nieuw hart had gevraagd*. Zo'n kind was Gerritje. De Heere ontdekte haar aan haar diep verloren staat. Ze mocht de keuze van het nieuwe leven doen. In het begin werd ze een bekeerd meisje met een nauwgezet uitwendig leven. Gelukkig kwam ze onder Gods geoefende volk. In haar later leven werd ze meer ontdekt aan haar gemis en de ongenoegzaamheid van alles wat buiten Christus is.

Gerritje van de Nieuwendijk kon heel mooi vertellen van de ervaringen en de uitredingen van Gods volk uit vroeger tijd. Zij vertelde eens een en ander van 'dove Knelia', **Cornelia de Vries** te Rotterdam. Zie bekeringsgeschiedenissen van vrouwen, deel 11.

Toen Cornelia oud geworden was kreeg ze ook last van ouderdomsverschijnselen. De een heeft daar meer last van dan de ander. Het is niet alleen het lichaam en het geheugen wat moeilijker functioneert, maar dikwijls leidt ook het zieleleven aan die verandering. Het jeugdige vuur is allang weggestorven. Het nieuwe geestelijke leven in al zijn geuren en fleur, heeft zijn kracht verloren. En dan blijft er maar een zaak over: *een trouw Verbondsgod*. Maar het belieft de Heere om sommigen in hun oude dag goed te doen ondervinden dat alle menselijk gevoel en krachten tekortschieten om geestelijk leven te onderhouden. Dan blijft er een oude zondaar of zondares over die alleen op de levende God hoopt. Soms behaagt het de Heere in de oude dag het hemelse licht in de kennis van God helderder te doen schijnen dan ooit tevoren. Maar meestal gaat het anders.

Cornelia wist van beide. Ze zei: 'Ik ben nu oud en zit in een hoekje net als een spin. Het spinnetje wacht totdat er een vliegje in haar web komt. Dan heeft ze weer werk en ze kan weer eten. Zo diep afhankelijk ben ik nu ook van de Heere geworden. Ik wacht, soms in het donker, tot de Heere mij een kruimeltje van het Brood des Levens meedeelt.

Gerritje vertelde van een dienstmeisje bij dove Cornelia. Waarschijnlijk was ze het zelf. Het meisje begon tijdens het lezen in de Bijbel of tijdens ernstige gesprekken te lachen. Wanneer ze daarover bestraft werd begon ze ook weer te lachen. Dat wekte onvrede en kwaadheid op. Dat lijkt toch nergens naar? Cornelia zei tegen het meisje: 'Jij hebt een lachduivel. Ze moet bidden om daar vanaf te komen.'

Hoewel dit waar kan geweest zijn, was er toch een andere psychische oorzaak. Het meisje werd nerveus door de ernst. En nerveuze mensen kunnen soms ongecontroleerd gaan lachen, waar ze zelf de grootste hekel aan hebben. Maar ze kunnen er echt niets aan doen. Er zijn mensen die bijna altijd een lichte glimlach op hun gezicht hebben als zij praten. Ook over het bevindelijke leven. Die uitstraling behoort bij hun persoon en

lichaamsconditie. Wat door andere mensen, begrijpelijk, beslist niet gewaardeerd wordt.

Gerritje is altijd ongetrouwd gebleven. Ze woonde later in Rotterdam en kwam tenslotte in 's-Gravendeel terecht.

Een half jaar voor haar sterven zag ze de dood nog als de koning der verschrikking. Kort voor haar sterven nam de Heere de vreze des doods weg. Hij sprak tot haar ziel: *Ik ga heen om u plaats te bereiden*. Haar laatste woorden waren: 'Verlost ... van een lichaam der zonde ... en des doods.' Zo ging ze de eeuwige heerlijkheid in. Ze werd begraven te 's-Gravendeel op 29 januari 1988 door ds. F. Mallan.

De onderstaande brieven van Gerritje werden overgenomen uit: *Een even dierbaar geloof*. (De Palmboom, St. Philipsland, 1980)

6 brieven van Gerritje aan Pieter en Marigje Mellegers

1^e brief

Rotterdam, 30 december 1942.

Geliefde vriend en vriendin,

Nu wens ik een klein briefje aan ulieden te schrijven daar u, geliefde vriend, morgen, zo de Heere wil, uw geboortedag hoopt te mogen gedenken. De Heere gedenke u nog in deze dag en schenke u tesamen nog iets van Zijn liefde en onveranderlijke trouw in uw ziel gewaar te worden. Dat alleen kan toch maar het harte vervrolijken. Maar nu is de Heere aan ons niets verplicht hé, want het is alles verbeurd en verzondigd. Maar nu leven we maar als rechthebbende schepselen, rijk en verrijkt en geen dings gebrek. Maar om nu als een arm, naakt en gans verloren schepsel aan die gezegende Middelaarsvoeten terecht te mogen komen. Want dan komt de Heere uit Zijn dierbaar Woord ons nog toe te roepen: *Al wat u ontbreekt, schenk Ik zo gij het smeekt, mild en overvloedig*. Och, dat zoeken in zichzelf hé, waar het niet meer te vinden is. O, eens uit alles uitgedreven te worden zich te verlaten op die Eeuwige Rotssteen, Die nooit en nimmer beschamende Rotssteen. Troon en kroon heeft Hij willen verlaten. O, dat ik er een klein indrukje van in mijn ziel mocht hebben. O, dan zinkt hij weg in verwondering, dat zijn deel nog niet is bij de rampzaligen. O, wat onderscheidt hem nog boven zovelen, die met ons het jaar ook zijn begonnen, maar waarvoor het eeuwigheid is geworden, en voor menigeen op zo een ontzettende wijze. En wij zijn nog in het heden der genade en nog niet verdreven. O dat we er onder vernederd en verootmoedigd mochten worden onder al die weldaden. Heb ik ook hier gezien naar Dien, Die mij heeft aangezien? O schaamte zou zijn aangezicht moeten bedekken. Met Cornelia haar lichaam is het maar tobben. De laatste dagen heeft zij erge hoofdpijn en is zij erg moe. Maar de Heere is geen dorre woestijn, noch een land van uiterste duisternis, maar ze mag bij ogenblikjes nog een ademtocht genieten uit die Levensfontein. Dat verkwikt toch meer als de uitgezochtste spijs.

Nu ga ik eindigen, hopende dat ge deze letteren in gezondheid mag ontvangen. Het is met veel gebrek geschreven. Ach, neemt het dan maar zo als het is.

Van moeder en de broers ook de hartelijke groeten en van mij onwaardige, Gerritje v.d. Nieuwendijk.

2^e brief

Rotterdam, 18 december 1943.

Geliefde vriend en vriendin,

Uit de betrekking tot ulieden zou ik een klein briefje willen schrijven. Als ik mij niet vergis, hoopt u lieve vriendin, maandag uw geboortedag te herdenken. We zijn nog gedragen en gespaard op de vleugelen van Gods lankmoedigheid. De Heere gedenke u bij het klimmen uwer jaren, ook in de omstandigheden waarin u met uw man verkeert. Dat u maar sterkte en krachten van Hem moogt ontvangen, Wiens uitgangen zijn van ouds, van de dagen der eeuwigheid.

Gistermiddag was ik nog even bij Cornelia. Daar was **De Ridder** geweest en die zei, dat het nu een klein beetje ging met uw man. Hij moet zijn tijdje maar uitdienen hé, het is alles bepaald. Nu om maar eens willend gemaakt te mogen worden in den weg die de Heere met ons komt te houden; houd in uw weg dan het oog op Hem gericht. Want lieve vrienden, slaan wij onze ogen hier in dit beneden rond heen, dan is het moeite en verdriet. En we worden in alles gewaar, dat het hier het land der ruste niet is. O, de apostel zegt: *Maar wij zoeken het toekomende, die stad die fundamenten heeft, welker Kunstenaar en Bouwmeester God is.*

O vrienden, wat zal het zijn voor dat moegestreden volk, dat die deur voor hen zal opengaan en ze mogen in de stad het kroontje aan Zijn voeten neerleggen. *Beminnelijk Vorst, Uw schoonheid hoog te loven, gaat al het schoon der mensen ver te boven.*

Lieve vriend, welhaast mag je misschien hier je loopbaan voleinden en die deur voor je opengaan en Hem dan volmaakt dienen. Hier is alles nog met zonden bevuurd, maar daar zal niet inkomen wat verontreinigt en gruwelijkheid doet. Houd moed, mijn lieve vriend, er zijn wel negen dagen van de tien om.

En lieve vriendin, de Heere ondersteune u. Het zal toch geen scheiden zijn voor altijd. O lieve vriendin, grond onder de voeten te mogen hebben. O de Heere schenke ons geen rust eer wij onze roeping en verkiezing vast mogen maken. Zo menigmaal kan ik bevreesd zijn. Waar zal het alles nog op uitloopen. Nu wel voor een ander te kunnen geloven, maar niet voor mezelf. O dat ongelooft, dat verdenken van den Heere, dat boze en snode hart, dat niet meer wil zoals de Heere wil, achter den Heere maar aan te mogen komen in bezaaide en onbezaaide landen.

Met moeder blijft het nu zo een beetje hetzelfde. De ene dag wat en dan weer niets. Het gaat maar op en neer. De volgende maand wordt het een jaar, dat ze ziek is. We hebben niets te zeggen, de Heere doet al wat Hij wil.

U hebt de hartelijke groeten van haar. En nu ga ik eindigen. Ontvang tezamen de hartelijke groeten van mij, je onwaardige vriendin,

G. v.d. Nieuwendijk

3^e brief

Rotterdam, 8 januari 1945.

Geliefde vriendin.

Nu wil ik proberen een klein briefje in uwe eenzaamheid te schrijven, hoewel het altijd een zwaar werk voor mij is, niet wetende waar te beginnen of te eindigen. Och, mocht de Heere nog een lichtstraaltje in mijn duistere hart willen schenken, lieve vriendin, want Hij kan toch zelf die deur maar niet openen, hé? En nu zijn we tezamen het nieuwe jaar weer ingegaan met al zijn kommer en verdriet, en wat het ons verder nog brengen zal, dat weten we niet. Een donkere toekomst gaan we tegemoet. De Heere mocht nog in den toorn des ontfermens gedenken. Maar zien we op onze afmakingen en ongerechtigheden, die opgestapeld liggen tot aan de bovenste wolken, dan komt de Heere nog zachtjes met ons te handelen en nog gans geen voleinding te maken.

O lieve vriendin, wat komt nu zijn bestaan naar voren wie en wat hij geworden is in zijn diepen val. Geen vreze Gods en geen naasten liefde meer overgehouden. Dat

werd ik voor een paar weken terug zo gewaar in mijn ziel. Het is smartelijk als hij het doormaken moet, maar ik geloof, dat het goed voor mij is en ik moest uitroepen: *een samenknoping van ongerechtigheden*. O als dat plankje eens opgelicht wordt! Ik riep uit, *zijn naam is legio*. En dat samenspannen er mede en ik dacht er onder te zullen bezwijken, maar mocht toen een ogenblikje zien op die Koning in Bethlehems velden. Hij ging uit, overwinnende opdat Hij overwon. En mocht toen zoveel zien in dat dierbare en alles reinigende Middelaars Bloed. Ach, dat kan ik niet in woorden brengen, die kracht, die blijdschap en die vrede die mijn ziel een ogenblikje proeven en smaken mocht.

Bij Cornelia en Tonia is alles nog goed, ook voor de tijd komt zij nog niets tekort. Met moeder is het sukkelen en veel pijn, maar we mogen ze nog in ons midden hebben.

Vandaag moeten hier weer al de jonge mannen van 17 tot 40 zich melden. Ook de honger stijgt alsmáar hoger. O dat er een noodgeschrei tot den Heere mocht op gaan, want bij Hem alleen zijn toch maar uitkomsten tegen de dood.

Wil je de groeten doen aan vrouw Spruit? Ik zal ze ook een briefje schrijven, maar de dagen zijn zo kort en 's avonds kan je niets zien. Bij elkander kunnen we niet meer komen, hoewel ik er toch weleens naar verlang; maar nu weet u toch ook weer wat.

Van moeder en de broers de hartelijke groeten, ook van Cornelia en Tonia en van mij, je liefhebbende onwaardigen vriendin.

Gerritje v. d. Nieuwendijk.

4^e brief

Rotterdam, 26 februari 1945

Geliefde vriendin.

Zo even mochten wij uw briefje in redelijke welstand ontvangen. Lieve vriendin, ik was verblijd een briefje van u te mogen ontvangen en zeg u hartelijk dank. Maar ook droefheid vervulde mijn hart. Ach vriendin, dan leefde mijn oude moeder zo mee, als ik een briefje mocht ontvangen. Ach, het is zo leeg in huis, haar stem niet meer te horen, want naar het vlees is het zo een nauwe band. Nochtans roemen de goedertierenheden des Heeren tegen een welverdiend oordeel. Wij zagen onze moeder langzaam achteruit gaan. Maar dat het nog zo gauw zou gaan, daar hadden wij geen erg in. Maar toen dagen voor haar dood, het was op een vrijdagmiddag, kreeg ik het zo te kwaad. Ach, mijn arme moeder te moeten missen en haar arme ziel, die voor een eeuwigheid geschapen was. O vriendin, als hij daar een ogenblikje een indruk van krijgt, te moeten sterven en niet te kunnen sterven. Mijn ziel kromp ineen en zocht de eenzaamheid op. Terwijl het kind leefde, vastte David. Ik kreeg die woorden: *Laat af en weet dat ik God ben*. Ik durfde niet verder te gaan en werd toen zeer bedroefd.

Want wie zal mij troosten en toen ik die woorden kreeg: *Gelijk een moeder troost also zal Ik u troosten*.

O vriendin, daar lag zoveel voor mij in, dat kan ik niet in woorden brengen. O, die vertroosting die uit Hem vloeien, die kunnen alleen het hart strelen, verkwikken en bemoedigen. Ik kon mijn werk weer gaan verrichten en mijn oude moeder verzorgen tot haar laatste ademsnik toe, en mocht ze in 's Heeren handen overgeven. *God is Rechter, die 't beslist, die als aller Oppervoogd, deez' vernedert, dien verhoogt*.

De Heere heeft het in alles dierbaar wel willen maken. Op een morgen stond ik met mijn broers en zuster bij haar lijk en ze schreiden allen zo. Maar o, vriendin, ik kon vanwege de goedertierenheden des Heeren niet schreien. De Heere ondersteune en sterkte ons verder, en dat ik nu maar wijsheid en verstand mag krijgen om dit huisgezin te mogen richten. Ik gevoel mij zo onbekwaam. Maar nu zegt Gods lieve

Woord: *ken Mij in al uwe wegen*. Och, mocht ik maar verwaardigd worden met al mijn noden en lasten bij Hem te mogen schuilen. O die nooit en nimmer beschamende Rotssteen, Wiens werk toch alleen volkomen is.

En nu lieve vriendin, wat u van Cornelia gehoord hebt, dat is, zo ver ik weet, niet waar. Verleden week is mijn broer Willem nog bij haar geweest en maakte zij het naar omstandigheden nog redelijk wel. Ook voor de tijd komt zij nog niets tekort.

Maar Tonia ligt al 14 dagen op bed van spierreumatiek. Ook zij heeft niet te klagen over de Heere. O vriendin, tot hiertoe komen wij ook nog niets tekort. Het is zoals je schreef: *dankbaarheid, dat komen wij tekort*.

Het is hier in de stad met het eten zeer droevig en er sterven veel mensen aan ondervoeding. Ze zeggen, dat er nu net zoveel in ene maand sterven als anders in een geheel jaar. O lieve vriendin, wat hangen Gods oordelen laag hé? Maar wie merkt het op. Het is maar een bijten op de stok. Ach, dat we dien Heere eens achteraan mochten schreeuwen, gelijk weleer de kinderen Israëls.

U schreef nog zo van Pieter hé, hoe hij nu alles te boven was. O, wat zijn ze driewerf gelukkig, die hier dit tranendal mogen verwisselen met een storeloze vrede. O vriendin, je zou het die lieve vriendin Cornelia van harte gunnen en haar uitzien is er naar. Och, maar het zou een lastdraagster en zuchter hier beneden minder zijn. Het zijn de kurken waar het alles nog op drijft. Indien de Heere geen klein overblijfsel gelaten had, we waren Sodom en Gomorra gelijk geworden.

En nu lieve vriendin, moet ik weer gaan eindigen met de hartelijke groeten van broers en zuster en van mij uw onwaardige vriendin.

Van **Keetje Driessen** heb ik gehoord, dat zij een ruim sterfbed heeft gehad.

Gerritje v.d. Nieuwendijk.

5^e brief

Rotterdam, 2 januari 1947.

Zeer geliefde vriendin met uw kinderen.

Zo zal het er dan toch eindelijk van komen om het briefje van die lieve vriendin Cornelia op te sturen. Wij staan weer aan een nieuw begonnen jaar vriendin. O, nog gedragen en verdragen door de lankmoedigheid Gods. En wat is hij er nu tegenover geweest? O, dan moet diepe schaamte mijn aangezicht wel bedekken, tegenover alle de weldaden aan ons bewezen. O, zovelen waar het eeuwigheid voor werd, om te verschijnen voor dien Rechter van hemel en aarde en wij mogen nog in het heden der genade, in de wel aangename tijd zijn.

Maar o lieve vriendin, dat we verwaardigd mochten worden, die tijd recht te besteden, hé? Om dat ene nodige te leren zoeken en vinden. Het mocht eens een jaartje van des Heeren welbehagen zijn. Wat zou het een verbeurde weldaad zijn. O die kloof, die scheiding, die er ligt tussen de Heere en de ziel. O en nu dat zoeken bij zichzelf, waar het niet meer te vinden is, waar geen vruchten meer zullen gevonden worden als die des doods en der vijandschap tegen den Heere. Maar mocht ik nog eens een oogje buiten mezelf slaan, op dien Enigen Goël en Verlosser, dien Held, bij wien toch hulpe besteld is. We hebben in de dagen die achter ons liggen Zijn komst in het vlees nog herdacht. Mijn ziel mocht nog een ogenblikje een ademtocht hebben. O als hij dan nog eens verklaard mag worden, daar hij als een onverklaarbare over de wereld gaat. De bestrijdingen en de aanvechtingen, die op de ziel aankomen, ze zijn in geen woorden te brengen. En dat ongeloof, dat mijn ziel zo gevangen houdt en de Heere van alles verdenkt. Daar zucht de ziel zo onder.

Cornelia haar oud lichaam breekt af en ze verlangt naar haar laatste rustplaats, waar de vermoeiden rusten van kracht. Wij hadden niet gedacht, dat ze het jaar nog ten einde

gebracht zou hebben. Maar gisteren zei ze nog tegen me, hoe dat de Heere zegt: *uw tijd is altijd bereid, maar Mijn tijd is nog niet hier*. En nu des Heeren raad uit te moeten dienen en er niets op tegen te hebben. Maar haar ziel verlangt de kooi te mogen ontvliegen.

En nu Geliefde vriendin des Heeren nabijheid in uw weg, staat en toestand, want daarin is toch alles gelegen, hé? Ziende op dien Overste Leidsman en Voleinder des geloofs. O, een kruimel van dat echte dierbare geloof, dat doet de ziel smelten en zakken, hé?

O vriendin, Hij heeft het kruis gedragen en de schande veracht, een spot en een smaad van mensen, Die het Gode toch geen roof behoefde te achten, Hem even gelijk te zijn. Nu geliefde vriendin met uw kinderen, de hartelijke liefdegroeten, ook van mijn broers, en al het volk de groeten, je onwaardige toch liefhebbende vriendin. Gerritje.

6^e brief

Rotterdam, juli 1947.

Geliefde vriendin met uw betrekkingen.

Wat was dat vanmiddag een verrassing vriendin, dat boekje en uw briefje, door des Heeren alwijs bestuur te mogen ontvangen. Och vriendin, als hij de briefjes leest, dan durft hij de pen niet op te nemen. O die verlichting van dien duurverworven Geest hé, die toch maar alleen in alle waarheid leiden zal. Mocht die Geest onze blinde ogen openen en onze dove oren doorboren, want lieve vriendin, we kunnen de kostelijkste werken voor ons hebben en als de Heere er niet in mede komt, we blijven dezelfde eronder. Maar mocht hij nu niet alleen eens lezen, maar eens belezen worden. Vriendin, mijn hartelijke dank hoor. Wat zijn de weldaden menigvuldig hé? En de bemoeienissen des Heeren toch vele, aan alles verbeurd hebbende schepselen, die toch van dag tot dag de schuld groter komen te maken. Ja vriendin, dat was zaterdag wel een reisje waard hé? Die standen van het volk, waar zij menigmaal in komen te verkeren, kwam hij zo dierbaar naar voren te brengen. Mijn ziel mocht er nog een ogenblikje een ademtochtje onder hebben. Ik was verblijd, dat H.B. weer te kerk was geweest. O het is te wensen, dat hij nog maar een poosje hier mag blijven, tot steun en hulp in Gods Kerk. Want de ambtsdragers zijn zo weinig. Wat is de Heere toch goed voor Zijn arme volk, hé? De Heere blijft Zijn Woord getrouw en dat aan ontrouwe schepselen, die den Heere maar gedurig verdenken vanwege dat God- onterende ongelooft. Och vriendin, dan zou hij die man in Gods dierbaar Woord wel na willen zeggen: Heere ik geloof, maar kom mijn ongelooft te hulp.

Zo de Heere wil en wij leven hoop ik gauw eens naar Sliedrecht te komen. Ik ben benieuwd of Jo van vrouw Spruit al geholpen is. Wij achten het soms zo klein, maar het kan soms zulke grote gevolgen hebben. U hebt nog de groeten van Dirkje en Maris uit Zeeland. Bij Dirkje is het maar sukkelen, daar haar dochter, die nog bij haar thuis is, al van maart op haar ziekbed ligt. Doe bij vrouw Spruit de groeten als je ze ziet en ik hoop, als er niets tussen komt, gauw te komen.

Doe al het volk de hartelijke groeten en vooral de hartelijke groeten van uw onwaardige doch liefhebbende vriendin. Vriendin een paar bonnetjes, niet uit wedervergelding maar uit liefde, hoor. Het is mij bij ogenblikjes nog zo een wonder, dat ik nog een briefje mag ontvangen, want toen Cornelia stierf, dacht ik, dat al Gods lieve volk mij verlaten zou en dan is het mij bij ogenblikken zo groot, vriendin, want hij heeft toch nergens recht of aanspraak op. Al zou er niemand meer naar mij omzien, dan had ik niets te zeggen, want wij hebben alles verbeurd en verzondigd. Daag.

Gerritje.

11. Vrouw van der Haven – de Jager, Kampen

De eerste ontmoeting

De ontmoeting met weduwe Van der Haven was opmerkelijk. Een soldaat was gelegerd in Kampen. Op een avond preekte dominee J.W. Slager in de Oud Gereformeerde Gemeente in Kampen. Dominee Slager preekte uit Genesis 22 over Abraham die zijn zoon Izak moest offeren. Hij verklaarde de gestalte van vader en zoon niet alleen Schriftuurlijk maar ook bevindelijk. Hoe het bij een ziel er aan toegaat die zich heeft overgegeven aan de Heere en waarmee de Heere naar een afsnijding van eigen werken werkt. En welke wegen de Heere verder inslaat met hen die Hij brengt tot de kennis van Christus brengt en daarna tot de kennis van een lieve Vader in Zijn Zoon, door de Heilige Geest, Die van de hemel gezonden is. De preek was voor de soldaat onvergetelijk. Deze verklaring was zo gepast en beschreef zo bijzonder de gewaarwording van zijn ziel, zo hij het tevoren op die manier nooit gehoord had. Het was de 1^e keer in zijn leven dat hij een predikant hoorde van de Oud Gereformeerde Gemeenten. De Heere wilde die dienst zegenen.

De preek verscheen jaren later in druk. In gesprek met ds. Slager aan het eind van zijn leven kon 'de soldaat' hem nog een en ander vertellen.

Nadat de kerk uitgegaan was zocht de soldaat gelegenheid om er nog over te praten, omdat hij er vol van was. Op weg naar de kazerne zag hij 2 vrouwen lopen. Hij liep naar hen toe en maakte een opmerking over de preek. Tegelijkertijd begrepen die vrouwen waar hij naartoe wil. Ze antwoordden nauwelijks op de vraag, maar zeiden: *O, loopt maar mee. Ga maar met ons mee. Zo gezegd zo gedaan.*

Toen kwamen ze bij mevrouw Jonker, vlak bij de kazerne. De andere vrouw heette weduwe Van der Haven. Na een poosje met elkaar gesproken te hebben moest de soldaat naar de kazerne om op tijd op appel te verschijnen. Weduwe Van der Haven nodigde hem uit om een keer bij haar aan te komen.

Op een zaterdagavond bracht de soldaat haar een bezoek. Daar hoorde hij voor het eerst van zijn leven spreken uit de gangen die God met Zijn volk houdt vanaf de roeping tot de bewuste vergeving van zonden en de weg van heiligmaking die vloeit uit de kennis van Christus. Weduwe Van der Haven was daar geen vreemdeling van.

Ze was afkomstig uit Sliedrecht. Toen ze daar woonde begon de Heere in haar ziel te werken. Ongetwijfeld heeft ze enkele kinderen van God in Sliedrecht, die in de voorgaande hoofdstukken genoemd worden, gekend. Zij vertelde dat haar man vroeger dikwijls werkzaam was bij de waterwerken. Onder andere heeft hij meegeholpen om de dijk te leggen tussen Noord-Holland en Friesland. De afsluitdijk. Haar man zei: *Daar kan geen zegen op rusten, want iedere steen is met een vloek gelegd.* Haar man Willem stierf in 1941. Diepe kruis- en drukwegen heeft ze daarna moeten, maar ook *mogen* doormaken. *Mogen*, om een lijdende Borg gelijkvormig te worden.

Zij vertelde ook over het kerkelijke leven van vroeger jaren. Dominee **G. van den Breevaart** had jarenlang bij haar gelogeed wanneer hij de gemeente te Kampen bediende. Hoe verlangde zij naar Gods volk van vroeger en naar de gemeenschap met Gods kinderen! Nooit gingen ze naar bed, voordat ze met elkaar hun knieën gebogen hadden.

Vanuit haar bevinding gaf zij de soldaat minzaam onderwijs, waarvan het hoofddoel was om niet te rusten op voorgaande verandering en werkzaamheden.

Nadat de soldaat zijn dienstitijd beëindigd had heeft hij enkele keren bij deze

vriendinnen gelogeed.

Naderhand zijn deze 2 vriendinnen nog enigszins kerkelijk ontspoord. In die tijd ging Dominee T. Wakker voor in een op zichzelf staande kleine gemeente in Kampen. Hij woonde in IJsselmuiden. Na de dienst hield hij daar ook regelmatig gezelschap. Dominee Wakker preekte bijzonder vurig en populair over Hooglied 1 vers 4b. *De koning heeft mij gebracht in zijn binnenkamer*. Hij sprak daar wel 23 keer over. Elke keer sprak hij over een andere kamer. De preken waren vurig en ook wel leerzaam, maar het ontbrak aan ootmoed en vernedering.

Dominee Wakker kreeg te zien dat het oordeel over Nederlands kerk en volk voltrokken zou worden. Daarom wekte hij zijn gemeente op om met hem naar Zuid-Afrika te gaan. Dat is ook werkelijk gebeurd. Via contacten met ds. Zijdeveld uit Middelburg, kwam hij aan adressen in Afrika.

Op 20 januari 1967 schreef Vrouw van de Haven een brief met aanbeveling om naar Afrika te gaan. De vrouwen wilden de vroegere soldaat bijna dwingen daarheen te emigreren; maar de Heere wilde dat absoluut niet.

Nadat de soldaat enkele jaren later weer een bezoek bracht in Kampen hoorde hij van vrouw Van der Haven dat zij kort nadat de Afrika-affaire begon toch niet meer naar kerk wilde gaan bij dominee Wakker, maar terugkeerde naar de Oud Gereformeerde Gemeente. Ze zei ronduit: *De Heere heeft mij getoond dat hij een huichelaar is*. Dat was een scherp woord. Maar toen hij enkele jaren in Afrika woonde is de waarheid daarvan helder aan het licht gekomen. Droevig genoeg voor hem, gezin en de gemeente aldaar.

Wij kunnen hierin zien dat het klagen over de slechte toestand van de kerk en over de predikanten uit geen goede hoek komt, als het niet samengaat met smart en droefheid. En waar de smart over het diep verval oprecht is, daar wordt de liefde tot de kerk van Christus in haar diep verval niet verminderd, maar juist vermeerderd. Daar bidt en smeekt men om herstel en genezing van haar diepe wonden.

Nu volgen enkele briefjes die weduwe Van der Haven heeft geschreven.

Brief 1

Kampen, 19 – 1 – 65.

Beste ...

Wat was het een meevaller een zaterdagmorgen dat er een brief van u in de gang lag. Mijn reis was een paar dagen naar mijn dochter geweest en dan is het fijn als er wat post in de gang ligt. Toen wilde ik zo wel terug schrijven, maar geregeld kwam er wat tussen. En nu weer hard verkouden, maar toch maar proberen met de hulp des Heeren. Ja, van juffrouw Jonker gehoord, dat u zo verplaatst was en dan naar Zuidlaren. Dat is nog een bekend adres voor mij. Want mijn zoon Kees heeft er ook gelegen in dienst en die moesten toen naar Indië.

Och, toen was het of je ze nooit meer zou zien en werden de ouders gevraagd om de laatste dag daar te zijn voor ze de andere morgen vertrokken. Toen ben ik met mijn oudste zoon er naartoe geweest. Dus staan er ook nog voetstappen van mij daar in die kazerne. Ik wilde wel eens graag dat soldatenleven even gadeslaan. Maar och, wat is dat droevig, al is het stoeien. O, wat gaat er dan van langs. We gingen maar gauw weg naar de zaal waar al het volk eten kreeg. Ook dat ging alles stichtelijk, hoor. Gelukkig en er was genoeg kostelijk eten, boterhammen met heerlijk beleg. Al at je niet veel, toch was er alles.

's Middags gingen we 2 uur naar de kerk en heeft er een kapitein dominee gepreekt. De tekst weet ik niet meer. Maar toch heeft die aardig gesproken. In het bijzonder

stond die geregeld stil om steeds voor en met elkander in het gebed te verkeren, zowel man en vrouw en als meisje en verloofde; en dat ouders met hun jongens de enige plaats was om met hen in het gebed te zijn aan de genadetroon. Daar al was je ver van elkaar verwijderd, dat als we op die plaats zij mogen, we het dichtst bij elkaar kunnen zijn. O wat heeft die man daar de plaats gewezen om God te ontmoeten in Christus als ons enig behoud in leven en sterven. Want hij zei het ernstig hoor, dat er misschien veel jongens of mannen niet meer terug zouden komen en wat zou het dan groot zijn om te weten in Christus geborgen te zijn voor de eeuwigheid. O, dat kan ik nooit vergeten.

Want toen had die zoon die weg moest zo'n aanhankelijk leven. En waar is het nu gebleven? O, wat een smart voor het moederhart. Want de tijd vliegt voort en dan geweten te hebben en niet bewandeld; uitgeholpen en alles in de wind geslagen.

O ..., dat de Heere uw schreden naar richten moge. Want de Heere zegt in het Zijn woord: *die Mij zullen zoeken, Ik zal van hen gevonden worden*. Ja, die zullen door Mij gevonden worden. O ... houd aan, tijdig en ontijdig. Al ben je om voortaan op jezelf, vraagt veel om de zegen van Zijn Geest die kan het hart wijs maken tot zaligheid.

Ja, als we in de eerste tijd denken, onszelf te bekeren; maar gelukkig dat er andere tijden geleerd moeten worden. Al gaat het tegen vlees en bloed in en wij geen weg meer zien. De Heere zegt tot Mozes tussen (de Wet): *Zegt, dat ze voort moeten trekken*. En dan gaat het door het onmogelijke heen. En zo geleerd te mogen worden tot de ziel aan het einde der Wet komt en dan is het sterven en niet leven. O, om daar te mogen leren Gods rechten liever te krijgen dan je zaligheid. Dan ga je door recht verloren en wordt Christus geschonken. Want Hij is de Gegevene van de Vader. O ..., dat de Heere het je uit genade mag leren dan bezit je die Weg Christus in dit aardse leven vol beslommeringen. Verder hartelijk en in liefde gegroet.

Vrouw van der Haven.

Brief 2

Zaterdag 4 september 1965.

Waarde ...,

Nadat ik een paar weken uit geweest was en een maandag weer terug mocht keren, vond ik uw brief in de gang. Het deed me toch zo goed dat je me nog niet vergeten was. Het is wel een poos geleden dat u geschreven hebt en altijd nog in Zuidlaren gelegd en als het zo zijn mag tot je vertrek uit de Dienst. Het is groot als je in je leven de beschikkingen des Heeren mag leren zien. Hij is het waard in alles gevraagd te worden en Hem in alle eerbaarheid te prijzen voor al Zijn beschermingen. Want het leven is vol met teleurstellingen en verschrikkingen. Ik druk wel eens uit: zouden er nog jong volk zijn op aarde die de Heere vrezen? Want alles gaat zijn eigen gang en er is geen vragen naar God uit de diepte des harten, van schuld en zonde.

Want de zonde zijn het die het ons zo bitter maken. Daar had David ook kennis van. Hij werd al vroeg van zijn broeders veracht, maar mocht in alle eenvoudigheid des harten de leeuw en de beer verslaan van de kudde, die hij hoedde in de vreze des Heeren. En dat deed hem Psalmen zingen tot Gods eer. En toch moest David nog bekeerd worden, want zijn zonden speelden hem zulke grote verslagenheid. Lees de 51e psalm vers 7 berijmd. En zo is het in het leven altoos, nog bekeerd worden. Want telkens sluipen de zonden het hart binnen. O wat een droefheid verwekt dat alles naar God. En waar moet die heen om vergeving?

De weg naar Christus is gesloten voor de ziel. Dat is een Gave van God. Want Hij is het die Borg geworden is voor dit geslacht. Maar o, de weg erheen, hoe zouden die het weten? En dat is een verborgenheid die alleen geleerd wordt uit de diepste nood der

ziel. O vriend, mocht de Heere het u leren is mijn hartenwens. Want dat gaat door de onmogelijkheid heen.

Tegenwoordig zijn ze zo gemakkelijk bekeerd en rusten ze op een veronderstelde wedergeboorte. Maar ze komen nooit tot de zuivere gangen uit God vandaan. Want Jezus zegt zo duidelijk: *Niemand kan tot Mij komen tenzij de Vader hem trekke*. En het is noodzakelijk dat we onze diepe val inleven en leren om Adam niet de schuld te geven, maar: *ik ben de schuld die U tot straf bewoog*. O, daar heeft Christus voor gekropen in de hof van Gethsémané; een vreselijke gang om er een stipje van te leren. Dat zijn trekkingen Gods in het hart. Mocht je verder voor ingewonnen worden W. al is het dan dat alles je tegen is. Want dan ga je leren: *zij hebben Mij gehaat, ze zullen u haten*. Dat zijn wegen die door God gelegd zijn. Want buiten die wegen is geen verzoening.

We hebben hier gisteren avond nog een predicatie gehoord van dominee Van der Poel. Hoe Josua stond voor de engel met vuile klederen en de satan aan zijn rechterhand. O, aan zijn rechterhand! De mens wordt gans afgesneden om voor God te kunnen bestaan en heeft die trekkingen Gods in de ziel, hoewel de duivel hem betwist; en God handelde naar recht en de ziel aanvaardt het recht. En dan komt Christus naar voren om hem bij de Vader vrij te pleiten en zijn Borg en Verlosser wordt. Dan wil de satan nog wel wat zeggen, maar Christus scheldt hem. Want Hij heeft verzoening gevonden en spreekt de zondaar vrij. O ... u begrijpt, hoe heerlijk ik heb mogen luisteren. Vrouw Jonker was er ook, maar ik heb ze niet gesproken, want ik kon met iemand meerijden naar huis. En verder W., dat de Heere u in alles nabij mag wezen is mijn hartewens en van harte en in liefde gegroet.

Vrouw van de Haven.

Brief 3

Kampen 1966

Waarde vriend

Eindelijk hopen we dan een paar woordjes te schrijven met de hulp des Heeren. Want als Die er een gemist wordt kunnen we beter de pen neerleggen.

Het is een maand geleden dat ik uw briefje kreeg en was er blij mee. Ook uw ouders gegroet, hoor! En in het bijzonder J. Verleden week kreeg ik ook een briefje van J.J. En die schreef dat ze goed genezen was met de hulp des Heeren.

Och W, wat vond ik dat aardig dat je schreef over die Haarlemmerolie, dat ze dat gebruikt heeft en de Heere heeft het willen zegenen. O, ik heb er zelf ook altijd al zo'n baat bij gehad en vond het altijd zo geweldig dat die tekst erboven stond. En toen woonde ik nog in Sliedrecht en was dikwijls oververmoeid. Een druk huisgezin en liep toen nog erg in mijn zonde schuld. O als ik daar nog aan denk, wat had ik de Heere altijd nodig en vraagde dan of de Heere het wilde zegenen; ook met de kinderen.

Hoe wonderlijk soms, want als de dood op de hielen zit, dan is het wat; en naar de dokter gaan deed ik niet zo gauw. O, wat lag toen alles zo teer al was het nog maar in begin. Maar ik was onbekeerd en had nergens geen recht op. O W, wat maakte die dan zijn bed nat van tranen. Waar is het gebleven?

De kinderen zijn groot geworden en allen getrouwd en je kan er nog niet over die teerheid spreken, want dat is niets; en Haarlemmerolie mag ik niet in huis hebben. Maar ik heb hem wel en ik was zo verkouden toen uw briefje kwam en dacht, gauw 15 druppels innemen.

O, al die nieuwigheden. Vrouw Jonker heeft een flesje met kleine tabletjes voor f 20 uit Amerika. Ik zei: *mens, vergiftig je toch niet*; want ze kan er soms zo loom uitzien. Het is alles vergeefs. Ik zei: *Koop maar zo'n flesje, hoor, dat is beter*. Maar ze durfde

niet van haar man. Ik zei: *buig eerst je knieën en vraag of de Heere het zegenen wil.*

Ze is nu aardig goed want ze komt dinsdags avonds ook bij de Bijbellezing. Dat gaat over het Hooglied van Salomo. O W. we hebben het nog nooit zo gehoord. Verleden week maandagavond is die dominee met zijn blinde vrouw hier geweest. Ze zijn om 12 uur pas weggegaan. O, wat een heerlijke de gesprekken hebben we gehad, hoe of de Heere die dominee bij zijn visnetten vandaan geroepen heeft en tot leraar verkoren; en dan de tegenstand ondervonden. Zijn vrouw blind geworden, maar ook tot God bekeerd.

O, toen heeft de Heere ook mijn hart opengebroken en mocht ik door genade er ook wat van weergeven. Maar we moesten bekorten, want anders had het wel morgen kunnen worden. O W. wat is dat leerzaam.

Want zowel de dominee als leken hebben onderwijs nodig. Een ziel moet altijd maar uitgebrand worden van zichzelf. Want Nathanaël lag er ook bij neer. Geloof gerust, dat die het niet gemakkelijk had voor zijn ziel. Maar toen een van de discipelen bij hem kwam en zei: *wij hebben Dien gezien, is Deze niet Christus?* Ja, Hij kwam uit Nazareth. O, dat was een verachte plaats. *Kan daar iets goeds van zijn?* Maar toen Jezus zei: *Ik zag u onder die vijgeboom*, o dan gaat de ziel open en buigt die onder God. Want hij heeft de hel verdiend en Hij schenkt de ziel daar het eeuwig Leven. O wat een kostelijke overgave.

W., we zitten ons soms op alles te vergapen en de Heere biedt het aan zonder prijs. Als wij maar mogen zijn die we zijn, verloren in onszelf. Probleem, we willen niet worden wie we zijn, goddeloos voor God.

Je zal misschien wel zeggen, wat zit Vrouw van der Haven op haar schrijfstool. Maar ik zou je er wel naar toe willen jagen; een heilig jagen. De tijd is kort, W.

O, de Heere moest eens komen met zijn oordelen. Waar zullen we blijven? En de Heere doet geen onrecht.

Verder allen de hartelijke groeten, ook in het bijzonder J. en u W.

Wees Gode bevolen, jullie vriendin

Vrouw van der Haven

De tekst boven het recept van Haarlemmerolie luidt:

In Jezus Christus zijn verborgen alle schatten der medicijnen, zowel des geestes als des vleses. Alle gezondmakingen, alle krachten der medicijnen en alle voorzichtige behandelingen der medicijnmeesters zijn uit Hem en door Hem en tot Hem. Hem zij de eer en heerlijkheid in eeuwigheid. Amen.

Elburg 3 – 12 – 1969.

Beste W.

Ja, het wordt alweer 10 weken dat moeder overleden is. En nu is het wel al laat, dat we je terug schrijven. Maar we hebben er telkens elke week terug geschreven en meer konden we ook niet. Dus we hopen dat u het ons niet kwalijk neemt. Er is zoveel te doen en we hebben ook ons gezin. En we zijn niet zo als anders.

Het is zo'n grote slag voor ons. Het is dat we ondersteuning van Boven krijgen en kracht, maar anders was het haast niet te dragen. Een lieve zorgzame moeder naar het graf brengen, die ons in alles onderwees. Het was een Naomi voor ons. Want telkens wees ze ons op dien meerdere Boas, die verlost door Zijn dierbaar bloed.

Moeder hield er geen omwegen van. Maar moeder kon hier niet meer wezen. O, wij hebben het laatste halfjaar telkens afscheid genomen van elkaar. Want moeder had hier de voorsmaak al wat het Boven zou wezen. En zo had zo'n heimwee naar Boven.

Maar als ze dan op het land en volk zag en op haar geslacht, dan zonk ze weg van de

smart en rouw die ze dan beleed. Alles zag ze wegzinken. O, en dan haar kinderen en kleinkinderen! Ze heeft zoveel geweend. Ook in het ziekenhuis.

Ja, het afscheid viel zwaar. Maar ze had zo'n ruim sterfbed. Ze heeft zo mogen getuigen tegen de dokter en verpleegsters en *dat ze door lijden geheiligd zou worden*. Haar laatste woorden waren: **de deur staat open; de nieuwe dag breekt aan.**

Ze was tot het laatste bij haar volle verstand en zo is zo rustig gestorven. O, toen ze de laatste adem uitblies, toen ging er zoveel door me heen. Want dat zal wat wezen Hem eeuwig groot te maken.

Ze is door dominee Van de Breevaart begraven met deze tekst Openbaringen 7 vers 17: *God zal alle tranen van hun ogen afwissen. Daar zal geen geweend en geen rouw meer zijn.* O, wat zal dat toch wezen!

Veel verdriet en veel smart, heeft ze hier gehad en nu eeuwig bij Hem te mogen zijn. Nu W, als je deze kant eens uitkomt, je bent van harte welkom. Wil je J. ook de hartelijke groeten doen van mij en ook nog bedanken voor de condoleance.

Ontvang verder zelf de hartelijke groeten van mij. Jo.

Jo Profijt - Van der Haven, Brinkstraat 5, Elburg.

In de volle zekerheid des geloofs is heden zacht en kalm, na een geduldig gedragen lijden van ons heengegaan onze lieve zorgzame Moeder en Grootmoeder

Grietje van der Haven

geboren De Jager

sinds 15 juni 1941 weduwe van Willem van der Haven op de leeftijd van bijna 73 jaar.

Edam H. van der Haven

B. van der Haven-Wor

Emmeloord M. A. van der Kolk-van der Haven

G. van der Kolk

Kampen K. van der Haven

J. van der Haven-de Leeuw

Elburg J. Profijt-van der Haven

A. Profijt

Canada G. Ravenhorst-van der Haven

H. R. Ravenhorst

Egmond aan Zee W. van der Haven

R. van der Haven-Koopman

Dedemsvaart A. J. van der Haven

M. J. van der Haven-Schothorst

en Kleinkinderen

Kampen, 25 september 1969

Noordzijstraat 34

GEEN BLOEMEN

De teraardebestelling zal D.V. plaats vinden maandag 29 september a.s. op de nieuwe algemene begraafplaats aan de Bovenbroeksweg te Kampen.

Vooraf zal een rouwdienst worden gehouden in de Oud-Gereformeerde Kerk, Burgwal 101 te Kampen, welke zal aanvangen om 11.00 uur en voor belangstellenden toegankelijk is. Vertrek vanaf de Oud-Gereformeerde Kerk om 12.00 uur.

12. ZWAANTJE WESTLAND – SCHAAP, HUIZEN¹³

Zwaantje Schaap werd op 19 juli 1909 in Huizen geboren als zesde kind. Na haar volgden er nog drie. Haar vader was Zuiderzee- visser. Vanaf haar elfde jaar had ze diepe indrukken van dood en eeuwigheid. Ze wist te moeten sterven en niet te kunnen sterven zoals ze geboren was. Dood in de zonden en misdaden, beladen met erf- en dadelijke zonden en schuld. Ze is als het ware zielsziek geworden. De Heere heeft naar haar willen omzien en op latere leeftijd heeft ze vergeving van zonden en ongerechtigheden ontvangen door het dierbare bloed van de Middelaar.

Op 2 april 1931 legde ze belijdenis des geloofs af bij ds. H.A. de Geus in de Grote Kerk te Huizen. Een dorp, waar in die tijd en in voorgaande decennia veel kinderen Gods woonden, zoals in zoveel vissersplaatsen het geval was. Huizen was een kerkse gemeenschap. Op zondag was het op weg naar de kerk één golvend geheel van witte mutsen, die toen nog door de vrouwen gedragen werden. Zwaantje is ook tot haar sterven toe de klederdracht trouw gebleven, als laatste. Haar granaatsnoer heeft ze echter resoluut afgelegd. "Weg met die rommel!" zei ze...

Tegenspoed en kruis vanwege de zonde

Op 20 juni 1934 trouwde ze met Lambert Westland, huisschilder van beroep. De woorden uit het huwelijksformulier, waar in de eerste zin al wordt gesproken over *velerhande tegenspoed en kruis vanwege de zonde*, werden ook in haar leven waar: op 11 mei 1940 - de oorlog met Duitsland was nog maar één dag geleden op zeer laffe, verraderlijke wijze begonnen - moest ze haar man missen. Hij moest in 's lands dienst opkomen voor zijn nummer. Het stond er met ons leger zo kritiek voor dat ook mannen van zijn leeftijd moesten dienen. Hij mocht niet eens vrij voor de begrafenis van zijn grootmoeder. Het landsbelang moest voorop staan. En Lambert gehoorzaamde. Toen hij was ingezet om in de omgeving van Dordrecht mede het land te verdedigen, werd hij door Duitse parachutisten verraderlijk beschoten. Lambert kroop met zijn zware verwondingen onder een boom, maar bezweek al na enkele uren daaraan. Een bedroefde weduwe met twee kleine kinderen bleef achter, terwijl zij in verwachting was.

Lambert was kerkelijk zeer meelevend en nauwgezet. Zwaantje had een stille hoop voor hem, dat hij bij zijn sterven geen onbekend God heeft ontmoet. Toch was ze daar voorzichtig in. Ze had een heel goed huwelijk met hem. Toen hij de deur uitging om het land te helpen verdedigen, kreeg zij, heel opmerkelijk alweer, te zien dat de huwelijksband verbroken werd. Hij schreef haar nog een briefkaart, die pas werd bezorgd toen hij al niet meer in leven was.

Laat de kinderkens tot Mij komen

Het was niet voor het eerst dat er rouw kwam in het gezin. Vijf jaar eerder, op 7 augustus 1935, werd er een zoontje geboren. Tijdens haar zwangerschap wilde ze niet teveel gereedmaken voor de komst van dit eerste kind. Er was iets dat haar inwendig tegenhield. Haar moeder wees haar erop dat ze ervoor moest zorgen dat alles in orde zou zijn voor de bevalling. "De vogels bouwen óók een nestje!" zei ze.

Daarop zei Zwaantje: "Nee moeder, ik ben bang dat ik daarmee de Heere in de weg sta, want ik heb de woorden gekregen: *Laat de kinderkens tot Mij komen. En, uit den mond der jonge kinderen en der zuigelingen hebt Gij u lof toebereid*. Ze kocht enkel een paar luiers en een truitje, het allernoodzakelijkste. Toen werd Dirk geboren, een

¹³ Voor het merendeel overgenomen uit: Oude Paden, 18^e jaargang, maart 2013, door J. Mastenbroek

zoontje van negen pond. Dat kind heeft slechts twee dagen geleefd. In het roomse Gerardus Majella ziekenhuis in Bussum kwam er een zuster naar haar toe. Zwaantje zei: "Ons zoontje is gestorven."

Verbaasd vroeg de zuster: "Hoe weet u dat nou?" Daarop vertelde ze dat de Heere haar 's nachts wakker had gemaakt en dat die woorden: *Laat de kinderkens tot Mij komen*, bevestigd werden. Ze mocht vast geloven dat Dicky Boven was. Later zijn er nog drie dochters geboren.

De jongste dochter werd dus na het sterven van Lambert geboren. Dat was op 26 juni 1940. Opvallend was dat Lambert tegen zijn vrouw had gezegd toen ze zwanger was van Lammie: "Ik zal dat kindje nooit geboren zien worden." Had hij een gevoel van zijn naderend levenseinde, deze sterke man, volop in de kracht van het leven? Hij voegde aan die woorden toe: "Maar voor jou zal goed gezorgd worden."

Dat laatste heeft de Heere waar gemaakt. Zwaantje is nooit iets tekort gekomen. Ze heeft gesterkt door de krachtige hand des Allerhoogsten meer dan 72 jaar het weduwkleed gedragen.

Na de geboorte van Lammy kwam half Huizen op kraambezoek. Dat bracht haar tot de bede: "Heere, zijn er nu ook nog ware bidders op bezoek geweest?" De Heere antwoordde haar: "Het volk dat gij niet kent, zal tot u komen." Dat heeft de Heere vervuld.

Het gebeurde eens dat er mensen voor het eerst onder haar dak kwamen en dat ze, toen het bezoek was vertrokken, haar knieën boog en de Heere vroeg: "Wie zijn het nu die tot me gekomen zijn?"

Waarop het antwoord was:

*'Al de heid'nen door Uw handen,
Voortgebracht in alle landen,
Zullen tot U komen, Heer',
Bukken voor Uw aanschijn neer.'*

Tijdens haar leven heeft het niet aan strijd ontbroken. Zo werd ze eens bestookt door de duivel. Later zei ze daarvan: "Die pijl van de vorst der duisternis schoot mij naar dat lieve Wezen. En Dat kwam te spreken: "Mijn volk zal niet beschaamd worden in der eeuwigheid."

Waarop Zwaantje zei: "Heere, lijk ik er dan nog op, om bij Uw volk genaamd te wezen?" En toen gaf de Heere haar een kruimel geloof om het te omhelzen waar het in lag: alleen in die eeuwige Borgstelling.

Kerk en gezelschap

Het gezelschapsleven bloeide in die tijd. In haar eenvoudige huisje aan de Wolfskamerstraat 1, waar ze vanaf haar trouwen woonde, werd na de dood van haar man dikwijls gezelschap gehouden. Uit grote delen van ons land, maar zeker ook uit Huizen zelf kwamen Gods kinderen. Onder de Huizenaren waren dat onder andere Betje Vos, mevrouw Verwelius (de moeder van ds. Joh. Verwelius), Kroon en Bunschoten. Haar vaders tweede moeder, Geertje Bout, was ook een echt kind des Heeren. Van dat volk is niemand meer in leven, hun geloof is verwisseld in eeuwig aanschouwen. Zondagavond was er altijd gezelschap. Dan werd er uit het leven gesproken en over de preek nagepraat. Zo herinnert Lammie zich een gezelschap op een Kerstdagavond. Mevrouw Verwelius was er ook bij. Dat duurde tot midden in de nacht. Om twee uur hebben ze het *Ere zij God* gezongen. De dochters werden wakker en zongen het in hun slaapkamertjes mee.

Hervormd Huizen heeft veel predikanten gekend. De namen van de predikanten J. den

Besten (hij was een neef van ds. S. de Jong), G.H. van Kooten, J.H. Cirkel en J. van Rossem werden genoemd. Zwaantje was het meeste aan de predikanten G. Boer en J. van Sliedregt verbonden. En aan ds. J. van Rossem. Vooral diens catechismuspreken waren een en al bevindelijke waarheid.

Er was een geestelijke band onder Gods volk. De overbuurvrouw van Zwaantje, vrouw Snel, was ook een echt kind des Heeren. Zij kreeg eens bezoek van ds. A.H.J.G. van Voorthuysen. Beiden spraken over en uit het genadeleven. Vrouw Snel zei dat het zo vredig in haar hart lag als een vogel in zijn nestje. Zwaantje zag dat de aangezichten van vrouw Snel en van ds. Van Voorthuysen blonken. De Geest was in het midden.

Later nam Zwaantje deel aan de bediening van het Heilig Avondmaal in de Hervormde Gemeente te Maartensdijk. Tegenover de kerk woonde haar dochter Aartje. Daar logeerde ze dan. Onvergetelijke avondmaalszondagen werden het voor haar onder ds. A.J. Wijnmaalen. Met zijn vrouw, **Naatje van den Heuvel**, had zij een zeer innige, geestelijke band. En die band was over en weer. Mevrouw Wijnmaalen was niet alleen een rijk begenadigde vrouw, maar ook een zeer lieve vrouw van karakter. Zie over haar deel 6 van deze serie *bekeringsgeschiedenissen van vrouwen*.

Zo was ze bij ds. S. de Jong, toen hij met zijn vrouw in 1995 een ambtsjubileum en tevens - veertien dagen nadat hij predikant was geworden trad hij in het huwelijk - een huwelijksjubileum mocht herdenken. Dat was in De oude Duikenburg in Echteld. Tijdens deze bijeenkomst had ds. D. Heemskerk de leiding. Daarbij waren ook de latere ds. Th. L. Zwartbol en de heer H. Satter uit Gameren met vele andere vrienden aanwezig. De bezoekers waren in aangename gesprekken gewikkeld. Zwaantje vertelde hoe zij jaren tevoren met ds. De Jong in contact was gekomen. Dat was door een beluisterde preek van hem in Hilversum. Daar legde God een band. Ds. Heemskerk hoorde dat aan en zei tegen haar: "Nu heb je dat zojuist hier aan tafel wel verteld, maar dat zouden al die mensen in de zaal ook eens moeten kunnen horen hoe je aan ds. De Jong bent gekomen." Resoluut als ze was, stond ze op, nam een microfoon en heeft, zoals ons werd meegedeeld, staan preken als een dominee, alles uit haar hoofd, niets van een briefje! Hoe zij vanaf 1965 altijd op de verjaardagen bij het echtpaar De Jong aanwezig was geweest. Ze kwam zo in de gangen van het geestelijke leven, dat ze kennelijk van Boven werd bediend.

Huize Winterdijk

In december 2003 is Zwaantje met haar dochter Lammie verhuisd naar Gouda, waar ze haar intrek nam in *Huize Winterdijk*. Hoewel ze interkerkelijk dacht, lag haar lidmaatschap nog altijd in de oude Vaderlandse kerk. Ook haar dochter **Aartje** heeft nog een tijdje daar gewoond. Aartje was weduwe; ze stierf in 2009. Een zware slag voor haar moeder.

De laatste tijd in Huizen las ze zondags thuis een preek, met Lammie. Zij las de preek, haar dochter de toepassing, en andersom. Ook luisterde ze via de kerktelefoon naar de diensten uit de Hervormde Gemeente te Maartensdijk. Met instemming en stichting voor haar zielenleven. In Gouda sloot ze zich echter aan bij de Gereformeerde Gemeente in Nederland (Gerbrandyweg). Al vele jaren was er contact met ds. F. Mallan. Toen kandidaat A. Geuze aan Gouda als zijn eerste gemeente werd verbonden, bezocht deze predikant haar regelmatig. Kerkmuren kende ze niet, zoals opgemerkt. "Als ik hoor dat de pastoor van Blaricum bekeerd is, ga ik ook naar hém luisteren", zei ze. Ze bleef tot het laatst van haar leven helder van gedachten.

Mede door haar opgewekte karakter was ze ook in Huize Winterdijk gezien en

vanwege haar geestelijke leven geacht. Van vrome kunsten moest ze niets hebben. "Allemaal poppenkast, doe maar normaal", zei ze dan. Maar als ze van bezoekers iets mocht bemerken van zaligmakend genadewerk, was ze innerlijk verblijd. Het kwam ook wel voor dat er mensen op bezoek kwamen die het mooi vonden om eens bij haar te zijn, mensen met wie ze de aansluiting miste. Dan liet ze dat met een paar woorden wel merken. Maar altijd liefdevol, vermanend en gunnend. Stroopsmeren, nee, dat lag niet in haar aard. Eerlijk ging ze met de mensen om. Ze had altijd al veel met het opkomend geslacht op en voor jonge mensen was ze niet zonder hoop voor de toekomst. Overigens zag ze de toekomst zeer donker in. Ze was bevreesd dat na haar heengaan de oordelen over land en volk zouden komen.

Levenseinde

Vrijdagavond 2 november 2012 had Zwaantje haar aardse loopbaan volbracht. Ze had diezelfde avond nog naar de weeksluiting in Huize Winterdijk geluisterd en nog een boterham gegeten. Daarna kreeg ze een grauwe kleur. Lammie zag dat het niet goed ging en zei: "Moeder, het wordt sterven!" Ze keek haar dochter aan, stak haar vinger omhoog en zei: "*Door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen*" en ging zo, zonder strijd, de eeuwige heerlijkheid binnen. Een bidster minder op aarde, een juichster Boven meer. Zwaantje werd 103 jaar oud.

Het meeleven na haar heengaan was bijzonder groot. Meer dan duizend condoleancekaarten werden ontvangen. Maar het grootste was dat wat boven de rouwkaart stond afgedrukt: *Ik zal de goedertierenheden des HEEREN eeuwiglijk zingen.*

Op donderdag 8 november werd de rouwsamenkomst gehouden in de Oude Kerk in Huizen, de plaats waar zij zoveel jaren van haar lange leven heeft doorgebracht. Het grote kerkgebouw was grotendeels gevuld met belangstellenden. Het was ook haar wens dat de predikant van deze gemeente, ds. A. Geuze, aan haar begrafenis leiding zou geven. Ik zeg wel eens: *Heere, hier ligt een hoopje zondig stof.* Dat zeg je maar als je me moet begraven.

Dat leek niet mogelijk, omdat hij in juni 2011 een beroep naar de gemeente Chilliwack in Canada aannam. Bij zijn afscheid had ds. Geuze haar nog toegevoegd dat hij het aan de voorzienigheid des Heeren wenste over te laten hoe het zou gaan. Maar opmerkelijk genoeg was mevrouw Westland er toch min of meer van uitgegaan dat hij het doen zou. En al even opmerkelijk was, dat ds. Geuze juist in ons land was toen Zwaantje stierf. Toen ds. Geuze in Gouda stond bezocht hij Zwaantje regelmatig. Ze begon soms over een preek van enkele weken tevoren en dan zei ze: "Dominee, ik was u iedere keer een woord voor." Zo zat zij als het ware mee te preken. Ds. Geuze merkte op: "Na haar heengaan heb ik mij gerealiseerd dat de Heere haar als een Aäron en Hur heeft willen gebruiken; dat heb ik toen helder mogen zien liggen. Ze was ook verheugd toen ik naar Chilliwack ging, daar zat nog een oude vriendin van haar. Ze was absoluut blij voor de gemeente aldaar dat er weer een eigen herder en leraar mocht komen, en ook mocht ze geloven dat Christus Zijn gemeente over de hele wereld heeft."

Hij sprak over Hooglied 1:5a *Ik ben zwart, doch liefelijk.* Met deze woorden had ds. Geuze kortgeleden in Chilliwack het Heilig Avondmaal bediend. In de kerk werd nog eerst gezongen Psalm 68:2. Hij stond nader stil bij een tweetal punten: 1 een schuldbelijdenis door de bruid sprekend tot de maagden; 2 een geloofsbelijdenis van de bruid. Na de korte preek gingen naar schatting 800 aanwezigen, twee aan twee

lopend naar de dichtbij gelegen Oude Begraafplaats in Huizen onder plechtig luiden van de klok. Het duurde wel een klein halfuur voor allen rond het graf een plaats hadden kunnen vinden. Onder eerbiedige stilte werd haar lichaam neergelaten in een gekocht en geheiligd graf, waarin ook haar man Lambert Westland is begraven. Als eerste voerde ds. A. van Voorden uit Opheusden het woord. In zijn ernstige toespraak bepaalde hij zijn gehoor bij Job 5:26 *Gij zult in ouderdom ten grave komen, gelijk de korenhoop te zijner tijd opgevoerd wordt.* Verder sprak hij over Psalm 89 en sloot af met het laten zingen van Psalm 89:1.

Namens de vriendenkring de heer H. Satter uit Gameren. Het was de hele dag druilerig; onderweg naar de begraafplaats regende het. Toch was het de verzuchting van velen of het de God des hemels behagen mocht, nog een blijkje van Zijn lieve gunst te schenken en het lieflijk zonlicht in het graf te laten schijnen, als ware het een bevestiging van Zijn genade aan Zwaantje bewezen. En o wonder, toen de heer Satter opgaf om te zingen Psalm 72:11 *Zijn Naam moet eeuwig eer ontvangen,* toen brak opeens de lucht en was er bij het zingen van het eerste woord al meteen zo'n fel zonlicht als zelden wordt aanschouwd in het najaar. In al haar glans en heerlijkheid scheen de zon op het felst in het geopende graf. En even onverwacht als het zonlicht was gekomen, trok de lucht opeens ook weer geheel dicht toen het laatste woordje *Amen* uit deze Psalm had geklonken.

Wie wijs is, merk' die dingen

En geef' verstandig acht

Op Heeren handelingen

Zo vol van gunst als macht. Psalm 107:22.

Velen konden, gelet op dit bijzonder natuurverschijnsel, de Psalm niet meezingen.

Zwaantje Westland met links vrouw Fikse uit Kamerveen in 1989. Zie over de ontmoeting brief 8.

16 brieven aan een familie in Middelburg

Brief 1

Huizen, 19 augustus 1982.

Geliefde vrienden met al de uwen.

Door' s Heeren goedheid mogen wij allen het nog wel maken. Wij hadden al uit zitten kijken na de zondag of de post zou komen. En ja hoor, woensdagmorgen mochten we uw brief ontvangen met de inhoud. En voor dit alles onze oprechte dank.

Jongstleden zondag waren wij gedurig bij u en in de naweek toen we lazen dat dominee bij jullie bediening¹⁴ moest houden, dan gaan de gedachten zo naar elkander uit. Het is of je elkaars strijd en schommelingen aanvoelt. Daar gaat in de meeste keren heel wat aan vooraf. Altijd maar weer zit het schepsel maar in zichzelf te wroeten. Niets dan verwarring; daar groeit op onze akker niets als doornen en distelen. Dan raken we in onszelf verward. Altijd blijft waar, *uit u geen vrucht in der eeuwigheid*. Maar om dan weer eens ogen buiten zichzelf te krijgen. Dat is een bedienende daad van Gods eenzijdige liefde.

Maar we bemerkten wel dat het goed geweest is bij jullie. Ja geliefde, dan mag u toch nog wel eens mee eten van de tafel van Boas. Met de trouwdag werd ze ingelijfd in Israël. Maar als de vrucht also zoet is, wat is Hij Zelf voor Zijn arme volk, die niet weten in of uit te gaan. Als we dan weer eens ingeleid mogen worden, wat het die dierbare Borg gekost heeft om die kroonjuwelen uit de bodem van de rampzaligheid op te halen; heeft Hij, dat onbestraffelijk Lam Gods een hellevaart gemaakt. O, wat zal dat volk hier aan de weet komen waaruit ze verlost zijn. Maar ook waartoe. Om Hem dan straks eeuwig de eer te mogen toebrengen.

De tijden die we beleven zijn ontzaggelijk ernstig. Het zal hoe langer hoe meer om het levende kind gaan. Daar kunnen we op rekenen, hoor. Maar dat lieve Wezen blijft Dezelfde, de Onveranderlijke voor Zijn volk. Dat mogen we persoonlijk zo ondervinden.

We zitten zo in de druk en beleven wel het oordeel van de tijd waarin we leven. Maandag een week terug hadden we zoveel te verwerken, dat we er niet meer doorheen zagen. En toen hebben ze mij meegenomen, dinsdag 's avonds naar de kerk in Hilversum. Daar moest dominee Mallan preken. We hadden haast geen hoofd om te luisteren. De Psalmen die spraken wel tot ons, maar toen de kerk uitging en naar gewoonte dominee de zegen op de gemeente uitsprak, toen gebeurde er wat: *de troost volle gemeenschap des Heiligen Geestes*; en die dadelijke verbinding zonk zo zalvend in ons gemoed. *Want door Hem hebben wij beiden de toegang door een Geest tot de Vader*. Dat werd geopend. Mijn vriendin, geef nu al je nood maar aan Mij. Daar mochten we met een kinderlijke toegang alles van al mijn ellende aan Hem kwijt raken, gebruik mogen maken op grond van dat werk, die arbeid van de Borg. Ja, wat een gemak voor de ziel die het niet meer weet hoe alles moet. En nu een kinderlijk vertrouwen, wetende dat Hij al onze zaken zal richten in stille onderwerping aan Hem. Nu geliefde, we gaan maar eindigen. Dat u dit schrijven maar mocht ontvangen van een arme tobber.

Ontvang ulieden de hartelijke groeten en in alles Gode bevolen van ons allen. Al het arme volk gedag, hoor.

¹⁴ Ds. F. Mallan hield zondag 15 augustus 1982 bediening van het Heilig Avondmaal te Middelburg

Brief 2

Huizen, 14 mei 1981.

Geliefde vrienden.

Naar aanleiding van uw schrijven dat we deze week mochten ontvangen nog wel onze gemeente dank hiervoor.

Nu het was ons wel verkwikkend om nog een naklank te mogen horen wat of onze geliefde zielsvriendin heeft mogen aandoen maar ook wat zij heeft afgelegd.¹⁵ Een lichaam der zonde en des doods, daar wij Hem hier nooit naar waarde kunnen bedoelen, tenzij dat lieve Wezen ons nog eens komt te bedoelen. Want Hij zal Zich verblijden als Hij hen zou wel doen. En dan mag dat volk Zich in hem verblijden. O, ze worden er zo buitengezet maar uit en door genade er in betrokken door dat dierbaar werk en Zijn arbeid, die altijd de eer van Zijn vader bedoelde.

En daar mag nu Grietje zich met de verlost schare eeuwig in verheugen. *Verzadiging der vreugde is bij uw aangezicht.*

En wat mij zo getroffen heeft, dat u schreef, dat toen zij het lichaam verlaten mocht onder dat gezang van die zalige troon der geesten, kregen we terugleidende gedachten in ons persoonlijk leven, wat we daarin meegemaakt hebben door het sterven van een 100-jarige vrouw in die zoete melodie en dat gezang iets van mogen in ademen. Heilige verbaasdheid had ons bevangen en toen viel er zo in ons hart:

Waar onze God op zuivere tonen

Op Zijn heilige berg wil wonen.

Waarvan hier in deze bedeling in de beste ogenblikken de helft ons niet is aangezegd. Daar zal het zijn eeuwige verwondering. We staren ze met jaloersheid na; dat we hier maar recht vreemdeling mogen wezen. Hoe meer als we dat beoefenen mogen, hoe sterker zal het verlangen zijn om uit dat lichaam der zonde en des doods uit te wonen om bij den Heere in te mogen wonen.

U schreef, dat u gelezen had over een preek van de wijlen dominee Groenewegen. Nu we hebben het meteen 's avonds gelezen. Wat een dierbare inhoud maar ook zo zuiver over de noodzakelijke geloofsvereniging met die dierbare Persoon des Middelaars. Want Hem te kennen is toch het eeuwige leven.

Maar daar ligt een weg naartoe. Dan zal de ziel hier afgesneden worden; van zijn kant kan het nooit meer, maar op dat ogenblik kan het ook van Gods kant voor mij niet meer. Maar dat Hij Zelf een weg opent achter dat dierbare heilige Recht vandaan; en die enige Naam die geschonken is tot zaligheid. En daar zal de verlost kerk zich eeuwig in verlustigen! *Gij ook Lam Gods, hebt ons Gode gekocht met uw dierbaar bloed.*

Onze pen gleed even door, maar wij moeten eindigen.

Nu, u vroeg of we volgende week bij u kwamen. Maar dat kan niet. We hopen het nog wel eens te mogen doen. Maar dan geven wij een ulieden wel even een berichtje. Uw uitnodiging was ons zoet, hoor en als de weg gebaad mag worden.

Allen de hartelijke groeten en 's Heeren zegen voor u allen; ook aan Butijn, hoor.

¹⁵ Overlijden Grietje Knappe-Verhage 1 mei 1982 te Middelharnis

Brief 3

Huizen 25 april 1983.

Geliefde vrienden met al de uwen.

Zo willen wij ons even neerzetten om iets van ons te laten weten. Wij hebben het bericht ontvangen dat uw huisgenote is weggenomen, ja en onze vriendin.¹⁶ O wat is zij gelukkig afgelost van een lichaam der zonde en des doods verlost, dat is afgelegd. Maar wat zie je nu heeft aangedaan, eeuwige verwondering. Daar rusten de vermoeiden van kracht, daar houdt de drijver op, daar altijd de lof en de ere Hem toe brengen. Daar dat volk treurende van over de aarde gaat, Hem niet te kunnen bedoelen. O, wat is ze gelukkig. 's Heeren raad uit mogen dienen om nu altijd bij Hem te mogen wezen.

Jullie ook beiden van harte gecondoleerd, hoor. Want het brengt hier een gemis mee. Weer een lege plaats. Het wordt zo leeg op de wereld van dat volk. Benauwde tijden. Dat arme jonge geslacht. Want de Bijbel wordt vervuld dwars door de barensweeën ondergaan, maar dat de Heere de kinderen Zijns volks een toevlucht zou zijn en dat Hij die nooit beschamende Rotssteen is. Dat blijft waar en Wiens werk volkomen is.

Veel is er over ons hoofd gegaan, maar uit die alle redt hem de Heere. Hij is hun heil alleen. Door veel strijd en aanvechtingen heeft de Heere ons geholpen.

Ze liepen als een stroom Hem aan

En Hij liet ze nimmer schaamrood staan.

En dat heeft dat lieve Wezen zo betoond. Maar iedere waarheid wordt vervuld langs de rand van de rampzaligheid, en de aanvechtingen zijn ons niet gespaard gebleven. En hoe we daarmee werden aangevallen waar wij in onze weduwstaat geloof in mochten oefenen daar heeft de duivel gebruik van gemaakt uit Psalm 37. *Ik heb nooit gezien de rechtvaardige verlaten nog zijn zaad zoekende brood.* En dan die aanvechtingen dat ons dat zou overkomen. Maar het verbond ons tevens vast aan de troon der genade. Daar werden we vastgehouden.

Maar de Heere gaf wonderlijk uitkomst. Mijn dochter die door haar man verlaten was, is weer op school, al twee maanden aan de gang in Capelle aan de IJssel. Het gaat gelukkig goed, maar wel een hele overgang. O, wat kan een mens toch beleven hier in dit tranendal. Hij heeft mij verborgen in het verborgene van Zijn tent en tussen alles door ook goede ogenblikken gehad. Vaderlijke liefde gesmaakt. Dus als een kind behandeld. Wat een wonder, want we staan allen gelijk.

Wij konden niet komen, twee broers van ons ernstig ziek. Maar Klein en De Jager hebben ons van de begrafenis vertelt.

Nu we gaan eindigen en van ons allen hartelijke groeten en in alles Gode bevolen, van uw liefhebbende vriendin

Weduwe Z. Westland.

Brief 4

Huizen 17 maart 1984.

Geliefde vrienden.

Wij hebben van u bericht ontvangen van het blijde bericht, dat de Heere uw gezin verblijd heeft met de geboorte van uw zoon. Mogen wij ulieden langs deze weg van harte feliciteren en mocht het in gezondheid opgroeien, maar bovenal indien het de

¹⁶ Overlijden Jaantje Maat uit Nieuwdorp, die tijdelijk inwoonde

Allerhoogste mocht behagen, dat kind wat nu geboren is nog eens in de weg gesteld te worden om wederom geboren te worden. Want dat zal wel het allernoodzakelijkste zijn.

Want wij komen op de aarde als verloren schepselen. Ook wat zou dat groot zijn als het bij de Heere al geteld mocht zijn in het opschrijven der volken, in dat bundeltje der levenden. Waar er geen afkan, maar ook geen een meer bijkan. Want die zijn van eeuwigheid al bedoeld en vastgelegd in dat eeuwige Verbond.

Maar ook jullie ouders, de grote verantwoordelijkheid, o dat het ulieden vergund mag worden om een plekje aan de troon der Genade te mogen vinden in deze zeer bange, ja boze tijd. O, waar de zonde hand over hand toeneemt. O, en dan de jonge gezinnen. O, mocht ulieden dat arme geslacht aan den Heere kwijt worden want ouderschap ligt in het verloren paradijs. Die aanklacht ligt er al en daaruit alle verdere gevolgen.

Dat de Heere ulieden dat maar mag opbinden, dat nood maar recht nood mogen worden en voor uzelfen genade mogen krijgen, om genade verlegen te mogen worden. En dan betoont de Heere het wel eens, geen land van buitenste duisternis te zijn, noch een dorre woestijn voor die Hem waarlijk nodig hebben.

Och, dat blijft Hij voor Zijn arme volk die van zichzelf niet weten in- of uit te gaan. Maar de Heere betoont het gedurig en altijd verrassend.

De laatste ontmoeting die we mochten hebben, al een dierbare herinnering uit Zijn woord, dat Hij ons lief heeft gehad met een eeuwige liefde en bij name gekend had. Nu is mijn naam zondaar, maar opgelost in die Plant van Naam.

Dat heeft ons doen uitroepen: O Heere, begraaft u ons in het dal van ootmoed. Als in een levende klacht in verwondering weggezonden.

Nu hebt u weer wat van ons vernomen. De Heere gedenk de u allen en vervulde met Zichzelfen.

Eindigen wij met de meest hartelijke groeten en in alles de Heere bevolen.

Z. Westland en Lammi

Brief 5

Huizen, 16 april 1985.

Geliefde vrienden met al de uwen.

Mogen wij langs deze weg u hartelijk bedanken voor uw schrijven dat wij mochten ontvangen. Wij waren verblijd weer eens wat van ulieden te mogen vernemen hoe het also gaat.

En ook wij mogen het door 's Heeren goedheid nog wel maken, wat al een voorrecht op zichzelf is. Want hoevelen liggen niet in pijn en smarten op hun bed, daar wij toch allen hetzelfde hebben meegebracht. Want Job getuigt, dat de mens tot moeite geboren is. Alles onder die diepe breuk gevallen en nooit een schepsel die tot den Heere zal roepen. Maar o eeuwig wonder, dat Hij de Allerhoogste, Zijn volk die Hij van eeuwigheid verkoren heeft en in de tijd geroepen heeft. O, wat is dat Woord waar: *Ik zal u uit uw graven doen opkomen*. En onder die bearbeiding van die dierbare onmisbare Heilige Geest bij aanvang een wonder, maar bij voortgang nog steeds groter wonder. Hoeveel meer ontdekking, hoeveel groter wonder dat de Heere naar een diep gevallen mens weer in gemeenschap wilde brengen. Die band, die wij voor altijd verbroken hadden en daarin bij vernieuwing wat van mogen beleven om de vrijmakende kracht te beleven van dat dierbaar volbrachte werk. Wat het Hem gekost heeft om de wil des Vaders te volbrengen in Zijn dadelijke, maar ook in zijn lijdelijke gehoorzaamheid. En daarbij betrokken te worden.

Dat is onlangs nog eens gebeurd op een zondagmorgen toen onze dochter een preekje zou lezen uit het boek van Bruining over *de gevangenneming*. Toen ze de tekst voorlas: Ik ben het; en door die stem vielen ze ter aarde; was Hij dan niet de Leeuw uit de stam van Juda?

En daar was het in de dadelijkheid hoe Hij beantwoordde aan de wil des Vaders vanuit de eeuwigheid: *Ik kom om uw wil te doen*. Die twee *Ik wil*, met welk een liefde of dat in onze ziel zonk. Hij boog uit eeuwige liefde onder de wil van de Vader en om de zonde van Zijn volk weg te nemen. O, die weg weer te openen en in de bres gestaan tot Zijn eer en heilige Deugden, die wij zo geschonden hadden.

En daar op zulk een zalig mediteren uit Jesaja 63. *Wie is Deze, Die van Edom komt; en wat daar verder volgt.*

De wijnpersbak van Gods toorn had ik volgemaakt; daar is het dierbare Lam in gegaan. Hij kan roepen: *Ik heb de pers alleen getreden, aan de gerechtigheid genoeg gedaan*. Wie zal dat bevatten?

We hebben uitgeroepen: *O diepte des rijkdoms, beide der wijsheid, die zulk een weg heeft uitgedacht*. O wat lag daar in wat ons vroeger al beloofd was: *en zij zullen vervolgen den Heere te kennen; die beminnelijke Bloedbruidegom. Al wat aan Hem is, was gans begeerlijk*.

Nu gaan we eindigen met de meeste hartelijke groeten en wees in alles den Heere bevolen.

Brief 6

Huizen 5 oktober 1985.

Geliefde vrienden.

Langs deze weg nog hartelijk dank voor uw welmenend schrijven aan ons gericht. Nu, wij mogen het allen nog zo redelijk wel maken door 's Heeren oneindige lankmoedigheid en onveranderlijke verdraagzaamheid. Och, als we op alles zien en dan beginnen wij eerst maar bij onszelf vandaan, o is het dan geen wonder dat alles nog is zoals het is? Het is toch alles een puinhoop. O geliefden, als dat lieve Wezen toch eens zal doortrekken, wie zal dan bestaan? Hij kan van Zijn heilig Recht geen afstand doen en kan met de zonde geen gemeenschap hebben. Maar wel wil Hij met een zondaar van doen hebben. O, wat heeft Hij Zich van eeuwigheid bereidwillig verklaard om naar een gevallen schepsel te zien, die nooit meer naar Hem zou gevraagd hebben; om daar met eeuwige liefde was Hij bezwangerd. Hoe Zijn liefde weer uitgang kon vinden en dat eiste Zijn gerechtigheid in een rechte weg waarin Zijn deugden op Zijn hoogst konden verheerlijkt worden. Daar heeft Hij zorg voor gedragen.

O Wim, langs die verse en altijd levendige Weg, die de dierbare Borg gegaan is om het verlorene te zoeken. Maar dan moeten wij een verloren mens gemaakt worden.

Zo wij nu hier aan het schrijven waren, belt zojuist een vrouw uit Leeuwarden ons op. En die had een goede tijding. In aanraking gekomen met het Drie-enig Wezen. Wat was ze vol van de liefde. Ze kan het niet op.

O Wim, het zou voor jullie ook nog kunnen. Wij hebben uw schrijven wel begrepen. Nu kunnen wij nooit diep genoeg ontdekt worden aan de wortel van ons bestaan en onze verfoeilijkheid van ons bestaan, wie wij toch geworden zijn als gans redeloos aan onze kant. Dat is Davids buit, om zulke verloren schepselen te zoeken en hier een onderwerp gemaakt te worden van Zijn verkiezende liefde en daar iets van te mogen smaken om door die eenzijdige, opzoekende liefde gezaligd te worden. En kunnen wij niet genoeg buiten gezet worden met onszelf om ingewonnen te worden voor Zijn

arbeid. En wat het Hem gekost heeft opdat Hij alleen waarde zou krijgen voor een doemschuldig verloren schepsel, langs die verse en levende Weg. Hij is de Weg, de Waarheid en het Leven. Ook dierbaar Kind, stof van vreugd, een Geschenk van het Alvermogen.

O Wim, de Heere maken maar plaats voor zichzelf, dan wordt alle leegheid door Hem vervuld. Hij schenke u de begeerte des harten en vervulle alles met Zichzelf.

Alle de hartelijke groeten ook voor Butijn.

Brief 7

Huizen, 2 december 1985.

Geliefde vrienden.

Alsnog onze hartelijke dank voor het schrijven dat wij mochten ontvangen. En daaruit vernomen hoe het also wezen mag en dat het lieve Wezen nog niet met de roede gekomen is maar in Zijn oneindig taaie geduld nog gedragen en gespaard heeft. Ach, en met zoveel liefde omringd dat kan de Heere nooit om ons doen, maar nog alle redenen uit Zichzelf genomen heeft. Want alle vlees heeft zijn weg verdorven. Maar dat lieve Wezen wil nog naar een gevallen geslacht omzien om zijn Zelfs wil.

We lazen van die bediening die bij jullie geweest is, dat u er nog wat van hebben mocht en het eenvoudige woord wat bediend werd. Het hart werd meegenomen. O, wat is dat groot daar alles zo verbroken ligt. Bij onszelf vandaan altijd weer een verbroken gemeenschap. En dat wordt de ziel goed gewaar. *Uit u geen vrucht meer*, in de beoefening van al het ware volk. O, wat een meevallen voor die ziel wanneer Hij nog eens overkomt. Dan is het geloof met de liefde werkende en dat mist nooit zijn doel. Want dat richt zich naar het Voorwerp en van daaruit is alles afdalende. Hij brengt alles mee voor een alles missend schepsel. O, een eeuwige gerechtigheid heeft Hij aangebracht en wat het die dierbare Borg gekost heeft om alle gerechtigheid te vervullen. O, daar worden de zonden zo bitter en met hete tranen beweend. Dat al de zonden van Zijn volk op dat smetteloze Lam Gods werd gelegd en Hij die bittere beker leeggedronken, uit eeuwige liefde tot Zijn Vaders deugden om de gemeenschap met Zijn volk te herstellen met Zijn bloed. O, wat zingt die verlost kerk daar van: *Gij o Lam Gods, hebt ons gekocht met uw dierbaar bloed*. Dat bloed alleen wast alle vuile zonden af.

Als we daar van horen spreken of lezen, dat kan de ziel van vreugde doen opspringen. We hoorden zopas een predicatie over die woorden uit het Hooglied: *de koning is als gebonden op de galerijen*. De punten waren: ten eerste, een ongeschapen bruid, een verloren bruid en een herschapen bruid. O, wat werd onze ziel meegenomen naar de eeuwigheid, wat daar beoogd werd. En onze ziel werd versmolten onder de wil en de liefde van de Vader om die kerk vrij te kopen. Daar zal de eeuwigheid niet lang genoeg voor wezen om Hem te prijzen, Hem dan te eren, waar we hier nooit kunnen komen. En daarom is het zo nodig om in Hem gevonden te worden, Die altijd de eer van Zijn Vader bedoeld heeft. Daar ligt de verlustiging van Zijn kerk. Hij is de Roos van Saron, geplant in de eeuwigheid tot eeuwige Wellust.

Hierbij gaan wij eindigen. Uw vraag kan echt niet. Ik vond het erg lief van jullie, hoor dat u nog mij wil hebben, maar zo winters en ben nog met veel banden gebonden op de aarde.

Ulieden allen de hartelijke groeten met vrouw en kinderen en u allen den Heere bevolen. Ook vriend Butijn, hoor.

Brief 8

Huizen, 12 mei 1986.

Geliefde vrienden.

Alsnog onze hartelijke dank voor uw welmenend schrijven aan ons gericht. Nu, we waren verblijd om weer eens iets van elkander te mogen vernemen daar er al zoveel verscheurdheid is onder de levende kerk. Och geliefden, wat zijn we te wachten? Als de Heere doortrekt met Zijn gerichten over de aarde en over het algemeen geen opmerking te vinden.

Ja, u schreef uw toestand, zodat u ook wel gewaar wordt dat er van het schepsel nooit iets naar voren zou komen, niets als dood en verderf. Nee, het was voor ons niet makkelijk om op zaterdag naar gezelschap te gaan. Ja, ik kan het niet verklaren maar het trok ons niet zo erg. We hebben er ook niets van vernomen hoe het daar gegaan is. Want we hebben Arie niet meer gesproken.

We weten niet of hij het verteld heeft, dat we samen naar zijn vriendin zijn geweest in Kamperveen, **vrouw Fikse**. Dat was al zolang de bedoeling en toen is het gebeurd met zoveel vereniging. Dat was de eerste ontmoeting, zo goed gegaan. Toen we 's avonds weg gingen was ze geheel in de liefde weg. We waren al terug naar hier. Toen zeiden we: Arie, bel ze even op. Toen kwam haar kleindochter aan de telefoon. Die zei: ze was aan het bijkomen. Dat was daar een stukje eeuwigheids werk. Dat zullen we nooit meer vergeten. Daar was Hijzelf tegenwoordig. O, wat hebben we ons klein en onwaardig gevoeld tegenover die goedheid die Hij ons bewezen heeft. Die eensgeestigheid om hetzelfde te mogen bedoelen. *O zoete banden, die ons binden aan des Heeren lieve volk*. Hoe mismaakt, hoe ellendig in onszelfen, Hij blijft Dezelfde.

En dat hadden we ook bij onze hartsvriendin Jaantje (Tanis). We zijn bij haar geweest een twee weken geleden met zoveel vereniging. Dan moet een mens niets in zichzelf kunnen vinden, dan dood en bederf. Met de Pasen, zo dood, zo hard als een steen. Met zulk een nood in onze ziel beliefde het de Allerhoogste een week na Pasen onder een preek uit de 17e zondag: *Wat nut ons de opstanding van Christus?* O geliefde, door het zielzaligend geloof ingesloten te worden wat alleen van Hem afdalend is. Een gift uit Zijn Vaderlijke handen. Dat sluit in en het ongeloof sluit alles uit. Die zalige vrucht uit dat werk te smaken en dat zalige teruggeven; alleen in Hem weg te zinken in heilige verwondering. *Hij heeft o God, van u begeerd, dat onvergankelijke leven*.

O Die dood geweest is en weder levend geworden is. Terug geleid tot onze 22e jaar; nu zijn de woorden zaken geworden en een bedelaar overgeschoten om meer en meer door die kracht Zijner opstanding de zonde in ons te doden. Dus een stervenspad, hoor. O, wat was dat waar, bij Hem vandaan! *Hem dienen, voor Hem leven*.

En daar ligt nu met de strijd tussen het vlees te kruisigen. En acht dat niet klein. Zo leert de ziel Hem kennen, in de gemeenschap Zijns lijdens gelijkvormig. O geliefden, dat kunnen we zo niet schrijven, maar het is voor beleving vatbaar.

Nu geliefden, de Heere gedenke ulieden allen te samen in al de zorgen des levens. En wees van ons hartelijk gegroet.

Uw onwaardige vriendin Zwaantje.

Brief 9

Huizen, 9 oktober 1986.

Geliefde vrienden.

Vanmorgen het bericht ontvangen dat de Heere uw gezin heeft willen vermeerderen met de geboorte van een zoontje. Van harte gefeliciteerd met deze blijde gebeurtenis. De Heere heeft weer uit en door geholpen en tot hiertoe in uw gezin alles nog wel gemaakt. Maar ook dit kind brengt ook zijn zorgen weer mee net als al de anderen; in

zonden ontvangen en geboren. Dat is geen kleine zaak. O, mocht de nood maar opgebonden worden om ze bij den Heere eens kwijt te mogen worden. O, wat zou dat groot zijn in deze bange wereld waarin ze geboren zijn. Daar houden onze wegen op en mochten we nog recht aan het eind zijn. Dan kan met eerbied gesproken de Heere een begin maken.

Wij hebben uw brief wel ontvangen en nog onze dank. Het deed ons goed iets van ulieden te horen. Wel begrepen is uw toestand aan alle kanten donker en dan te schrijven. Ach het is voor een geval een mens wat om eerlijk voor de dag te komen. Maar we hebben het wel verstaan mogen wat u schreef dat de getrouwen weinig zijn geworden. Nu dat is wel merkbaar. Gelukkig de enkelingen nog over.

Geliefden, de Heere heeft een twist met Zijn volk. Daar ligt de schuld van alle verwarring en verstrooiingen. Het ligt alles bij ons. Werden we verwaardigd om door de Heere onder den Heere gebracht te worden. En het is den Boze om het even waarin een mens wordt beziggehouden; om de kostelijke tijd die ons vergund wordt aan deze zijde te zoeken wat tot onze eeuwige vrede is dienende en de zalige vrede te beleven, alleen door het bloed des kruises. Van die kant valt het nooit tegen. Dan is de Heere zo goed en goeddoende voor een schuldig volk. Als we een aanraking van Boven krijgen wat worden we dan vernietigd in onszelf.

Verschenen zondag met veel indruk mogen lezen in dat boekje van Irons, *Goddelijke leiding*. De eerste preek met verwondering en aanbidding gelezen en dat de hele weg die de Heere met dit schepsel heeft willen houden een rechte weg is. In eeuwigheidslicht mogen bewonderen; en alle krommingen die zijn van onze kant. Dat is de zonde maar van die kant ligt het waterpas, hoor. Alles waarin ons vlees gekruisigd werd was liefde. Wil men nergens wat vanaf hebben omdat Hij ons heeft liefgehad en Zichzelf voor mij heeft overgegeven. Wie zal dat bevatten?

En als we dan altijd een Psalm zingen dan weet niet altijd wat je nemen moet. Maar toen viel zo vers in ons hart uit Psalm 78 vers 3. *Hij gaf aan Jakob Zijne wetten*, enz. lees maar na, hoor. Wat ging er een zoetheid van uit.

De Heere gedenk u allen en geve wat niet gemist kan worden op weg en reis naar de eeuwigheid. En in alles Hem bevolen.

De hartelijke groeten van ons allen.

Zwaantje Westland.

Brief 10

Huizen, 20 februari 1987.

Geliefde vrienden.

Het is al wel een paar weken geleden dat wij uw schrijven mochten ontvangen en daarvoor nog onze hartelijke dank. En zo eens vernomen hoe het bij jullie alzo gaat en zo het leven verder.

Nu, hier mogen wij het allen door 's Heeren goedheid nog wel maken. Ja, geliefde vriend, we bemerken wel uit uw schrijven dat u ook met veel vragen rondloopt. Allerwege de grote duisternis en u ook nergens doorheen kan zien. O, stapt er maar niet overheen. O, blijf maar liggen voor die deur. Hij mocht nog eens geopend worden van de binnenkant.

Wij beleven zeer donkere tijden. Allerwege verwarring maar, o wonder, dat lieve Wezen heeft Zijn volk beloofd, *dat Hij met ons zal blijven tot aan het einde der wereld*. En dat geeft rust. Hij blijft Dezelfde, de Onveranderlijke; niets in onszelf te bezitten als een bedorven bestaan, waar hier geen eind aan komt. Ja, tot de laatste snik toe om te moeten dragen. Maar om gedurig tot dat Wasvat, die dierbare Persoon

Wiens bloed reinigt van alle zonde. O, wat is dat waar; dat volk is zo rijk maar met lege zakken.

Dat lazten we vanmiddag in de Wachter, daar vielen we bovenop vanwege de inleving. Daar kunnen we met die lieve hartsvriendin uit Ouddorp over spreken, met elkander in zo'n vereniging des harten. Die moet je ook zoeken, hoor, in den lande.

Het is alweer een poosje geleden dat wij elkander gesproken hebben die middag bij Annepie Pannekoek. Dat zal u wel herinneren. Wij vergeten dat nooit meer, die uitspraak van Butijn, *dat er niemand meer bekeerd wordt*. O, wat heeft ons dat in de nood gebracht voor het aangezicht des Heeren. Ik weet niet of u het gehoord heeft, maar de nood was ons opgelegd, *of het mensdom dan vergeefs op aarde was geschapen?* O, die worstelingen. Dan zouden we met eerbied gezegd nooit meer de Heere lastig vallen om de uitbreiding van Zijn Koninkrijk. Hij zou toch zo rechtvaardig zijn ziende op onszelf en alles om ons heen.

Heeft de Heere dan opgehouden genadig te zijn? En toen sprak de Psalmist: *dit krenkt mij*. Nu, daar is wat van beleefd, hoor. Toen heeft onze ziel geweend. Daar heeft dat lieve hoge Wezen Zich laten verbidden. O, Hij schonk geloof met de liefde werkende en bracht ons bij het laatste vers van Psalm 22. ***Wij zagen ze komen door het geschonken geloof van de eindten der aarde, uit alle windstreken vandaan.*** Geen beperkt kringetje. O, van het jonge geslacht: *Zij zullen komen en Zijn grote daden verkondigen*.

Houdt nog moet, hoor, arme kinderen in zo'n bange tijd op te groeien, waar de mens der zonde is geopenbaard en de satan rondgaat als een briesende leeuw. Maar de Heere zal het laatste woord hebben, hoor. Hij is de Koning der koningen en Heere der Heeren. O, blijft bij de Allerhoogsten maar aanhouden. Hij binde het ulieden maar op. Dan geeft Hijzelf de verzuchting voor ulieden en uw arme kinderen.

Wees in alles den Heere bevolen en de hartelijke groeten van een arme tobber. Zwaantje.

Brief 11

Huizen, 16 september 1987.

Geliefde vrienden met al de uwen.

Gistermorgen mochten wij uw schrijven ontvangen. Wij mogen het door 's Heeren goedheid hier allen nog redelijk wel maken. Dat onze ontrouw nooit Gods trouw kan te niet maken, ook als de Heere van ons moet getuigen: *Ze zijn een volk dwalende van hart en zij kennen Mijn wegen niet*. O, dat getuigt wat we geworden zijn in onze naamloze diepe val. Niet vanuit de oorsprong, want dan volmaakt naar Zijn beeld geschapen, maar vrij en moedwillig dat afgelegd. Dat zal dat volk aan deze zijde nooit meer te boven komen. In iedere oefening die hier uit genade mag beleefd worden, gaat dat altijd voorop, de schuld die wij gemaakt hebben. Om door de bediening van de Heilige Geest de schuld te mogen bewenen om onder dat reine en lieve heilige Goddelijke Wezen weg te mogen zinken. Om genade als genade te mogen beleven, dan gaat een hele mens er aan, hoor. Om al meer niets te worden en niets te zijn, opdat Hij alleen alles voor een schuldig, doemwaardig Adamskind zal worden. O die tweede Adam, o vriend, die Jakobs ladder die van de hemel naar de aarde gekomen is langs die eenzijdige weg waarin Hij Zichzelf komt te openbaren als de Weg voor weglopers. Hij de Waarheid voor leugenaars. Hij het Leven voor degenen, die aan de weet zijn gekomen dat ze midden in de dood liggen. Maar die levendmakende Geest, die de Borg zo duur verworven heeft komt die doden op te wekken en weer telkens te verwekken; altijd maar weer de bediening van Gods Geest om te leren de weg die

nodig is tot zaligheid. En Hij wil dat Zijn arme volk leren, die niet van zichzelf in noch uit kunnen gaan. Goddelijk onderwijs; en zelf maar steeds dwazer te worden. Steek maar af in de diepte en nog meer gruwelen vinden; daar hebben we uit genade te laatste tijden wel wat van mogen ondervinden. Hij komt gedurig in de oplossing van Zijn aangebrachte offer in ons te vervullen, wat vroeger beloofd was vanuit Zijn eigen woord. De Weg als die Profeet; die Weg leert gaan wat nodig is tot zaligheid. O, in verwondering uit mogen roepen: *O Heere, Gij hebt mij geleerd van onze jeugd aan.* Opdat die zaligheid nu nader is dan toen we eerste geloofd hebben; en van onze bekering nog bekeerd te worden door Zijn Priesterlijke bediening ons te wassen door Zijn Eigen bloed. Die dagelijkse bekering, nog zwarter als zwart in onszelve, maar blank in den Geliefde alleen, door dat alles reinigende bloed. Maar ook als Koning onder Zijn bescherming vanwege de helse aanslagen op de ziel gedaan. Maar een Koning die Zijn wetten heeft ingeschreven in het binnenste mijns ingewands; en die zijn nu der ziel alle vermaken geworden hier in dit vreemdelingsleven. Al meer een eenling in onze bange tijden.

Maar het gaat goed, hoor. De Heere zal Zijn doel bereiken. O waakt dan, opdat gij en al de uwen uw ziel als een buit uit moogt dragen. Mocht ulieden veel gebruik maken van de binnenkamer. Wij kunnen nooit een verhoogde Borg leren kennen als we Hem niet eerst in Zijn vernedering ontmoet hebben.

Nu geliefden, zomaar een geluid uit een ver land. Blijven liggen waar de Heere u gelegd heeft; ja wacht op den Heere.

Allen hartelijk gegroet en in alles den Heere bevolen.

U toegenegen vriendin Zwaantje en Lammie.

Brief 12

Huizen, 13 april 1988.

Geliefde vriend en vriendin.

Nu een ogenblik de gelegenheid waarnemen om te proberen een lettertje terug te schrijven. We waren erg verblijd iets van jullie te mogen vernemen hoe of het alzo gaat.

Onze hartelijke dank voor uw welgemeende schrijven. Ja Wim, we kunnen u verstaan als er geen inkomsten zijn kunnen we ook niet uitgeven. Ja geliefde, er ligt een rouwfloers over de kerk wat er nog is. Hier woont er een die van alles weinig meer gelooft. Als we nog eens een gezelschapje meemaken, dan kun je merken hoe dood alles is. Geen ontdekking, maar ook zo weinig Persoonskennis. En dat zal toch noodzakelijk zijn. Want Hem te kennen is toch het eeuwige leven. O, we denken zo vaak terug aan de vrienden die we gekend hebben en die nu al afgelost zijn; en de liefde bond alles samen.

En nu verwijdering en verwarring en dat werkt verwoestend. De Bijbel gaat zo diep in zijn vervulling. Er gebeurt niets vreemds, alles naar het Woord, als we maar opmerken mogen. Alles rijpt zich naar het oordeel, dat de Heere zeker doen zal, want de mens der zonde is geopenbaard en de algehele verwoesting gaat door; en waar zal de Heere ons vinden?

O, we moeten maar vragen, of we wakende bevonden mogen worden, als waarnemende de wacht aan de posten Zijner deuren. O, dan is dat lieve Wezen voor die enkelingen nog geen land van uiterste duisternis. De Heere gedenkt Zijn Verbond gestadig. En dat is van eeuwigheid; aan onze kant lopen we altijd weer vast.

Een tijdje terug hebben we nog eens een reisje [gedaan] naar het Paradijs tot onze diepe smart, dat het aardrijk vervloekt is om onzentwil. Dan wordt je aangewezen als

een schandvlek der natie. Alles wat er op de wereld is, was mijn schuld. Alle ziekenhuizen en inrichtingen klaagde ons aan; met weemoed en smart over de aarde gelopen.

Weken is dat zo doorgegaan totdat het de Heere behaagde om ons daar weer uit te halen om ons in te leiden in dat werk van die dierbare Persoon uit die woorden van Psalm 2: *Ik toch heb mijn Koning gezalfd over Sion de Berg Mijner heiligheid*. O, wat daarin aan onze arme ziele is geopenbaard geworden. Wat die zalving in heeft voor ons persoonlijk om mijn vloek weg te dragen en dat Hij nooit meer op ons toornen zou. O geliefde, die gemeenschap dat we daarin gesmaakt hebben blijft voor de eeuwigheid bewaard. Wat een verwondering in dat eenzijdige werk.

Daar zouden we jullie allen wat gunnen. We gaan eindigen, niet meer zolang wachten hoor; kom gerust met je armoe voor de dag. Hier woont er een die nog geen bedelaarshand heeft.

O geliefden, de Heere gedenk ulieden en geve u de ware nood maar te beleven voor jezelf en voor uw arme zaad.

Wij eindigen met de meest hartelijke groeten en allen den Heere bevelen.

Brief 13

Huizen, 2 september 1988.

Geliefde vrienden.

Allereerst nog hartelijk dank voor uw welgemeend briefje wat we mochten ontvangen en vernomen hoe of het bij ulieden alzo ging. Nu de Heere heeft ons allen nog gespaard en verdragen onder Zijn lankmoedigheid en taai geduld. O, wanneer de jaren zo klimmen, dan is er over dat lieve Wezen niet te klagen. O, dan past het met de 71e Psalm: *Gij hebt mij van mijn kindse jaren, geleid en onderricht*. Hij doet niet anders als goed en mocht het zijn tot onze diepe smart en wij niet anders zijn als kwaad in onszelf. Het ouder-worden brengt het echt niet mee, hoor. Hetgeen uit het vlees geboren is, dat blijft vlees.

Maar dat deel wat uit de Geest geboren is, dat leert liefhebben wat Hij lief heeft en leert haten wat de Heere haat. Niets in ons, als een bedorven vat. Maar wat Hij gewrocht heeft in en door Zichzelf, dat krijgt een mishagen aan zichzelf. En in de ware vernedering en verootmoediging van Boven geschonken, ligt zoveel zoetigheid. Daar zijn geen woorden voor.

Nu, een goede tijd gehad te hebben en gesmaakt van Zijn onveranderlijke trouw in die Verbondsvernieuwing, daar ligt de eeuwige vastigheid voor Zijn volk. En nu weer zuchtend over de aarde te gaan. *Och, werd ik derwaarts weer geleid, dan zal mijn mond u de ere geven*, wat Hij toch zo waardig is. Want alles was geschapen tot Zijn eer en heerlijkheid.

Maar nu heeft de kerk geen vrucht ooit meer voort te brengen uit een verbroken werkverbond maar die zoete vruchten, die Hij zo duur verworven heeft door dat aangebrachte werk, dat algenoegzame van dat volmaakte offer. En om nu aan al Zijn goederen deel en gemeenschap te hebben.

O dat wonder, wie zal dat ooit bevatten. Maar dat volk moet wachten dat ze uit het heiligdom bediend worden. Die armoe in onszelf, niet weten van de ene dag in de andere te komen. Maar de Heere is goed voor ons, hoor. Niet alleen om wat Hij geeft, maar Wie Hij is voor zulke aardwormen.

En net wat u schreef, niet voor of achteruit te kunnen. Wacht op den Heere, hoor. Daar blijven liggen, tot Hij nog eens naar u om wil zien en nooit te rusten dan alleen in dat dierbaar hartebloed van die Bloedbruidegom. Want dat is Hij voor Zijn volk geworden

door die dierbare geloofvereniging met die Persoon des Middelaars, hoor. Dat totaal uitgeschud en uitgekleeft te worden om als een rechteloze door Hem gezaligd te worden.

O Wim, wat schiet er weinig meer over. Nu is Slabbekoorn¹⁷ ook al afgelost en Annapie. En wat een gewauwel van die godsdienst. O, dat we maar wakende bevonden wordende, wachtwaarnemende aan de posten Zijner deuren. Dat de Heere ons daar maar vinden mag.

De Heere binde Zelf de rechte nood maar op uw zielen voor uzelf en uw ganse gezin in deze bange, ja verleidende tijden. Alles spreekt over Zijn wederkomst.

Ontvang de hartelijke groeten en wees in alles den Heere bevolen, ook voor de dag van morgen. O, mocht er ook voor ulieden nog wat wezen aan die Verbondstafel. Hij gedenke ulieden in Zijn gunst.

Zwaantje Westland en Lammie

Brief 14

Huizen, 20 maart 1989.

Geliefde vrienden met al de uwen.

Vandaag mochten wij uw brief ontvangen en daarvoor onze hartelijke dank. Zolang al geleden dat wij iets van elkander vernomen hebben. Wij dachten wat zal er tussen ons uitstaan? Want de duivel weet dat hij nog een kleinen tijd heeft. Er ligt al zo veel uit elkaar wat nog bij elkaar zou behoren. En omdat er geen binding in het kerkelijke leven is, ligt de levende kerk uit elkander.

U schreef ook zo over het kerkelijke leven. O geliefde vriend, op alle kerken kunnen we boven zetten: *Ikabod*. Maar de schuld te beleven is een andere zaak. Het ligt al verwoest door die geweldenaren; en dat ben ik zelf. Voor een paar weken terug waren we daar zo bedroefd over en zagen alles klaar liggen zoals het was. Bitterlijk bedroefd. Maar werd niet verwaardigd om er mee onder den Heere te komen. Het oordeel mijnen. O vrienden, het gaat door. De Heere heeft een twist met kerkelijk Nederland. Het kan ook niet anders. De doorbraak in de zonden en in de godsdienstige wereld daar wordt je benauwd onder. Zo oud als ik ben, hebben we nog nooit zo meegemaakt wat er onder godsdienst te koop is.

Maar dat volk waar Zijn vreze in mag wonen, die zijn rijk als ze nog eens het bedorven hart mogen openleggen voor Hem en een lege bedelaarshand op mogen houden. En dan is de Heere zo goed voor een ellendig, arm schepsel. Dan wordt beleefd: *Milde handen, vriendelijke ogen, zijn bij Hem van eeuwigheid*.

We zijn op het ogenblik 's zondags aan het lezen in Bruinings. Dierbaar, zo de lijdende Borg wordt verklaard. En dan worden we nog wel eens meegenomen, hoor. Wat het Hem gekost heeft, die dierbare ziele Bruidegom, zo'n dure prijs waarmee Hij Zijn volk gekocht heeft, naar ziel en lichaam. Dan moeten we ons wegschamen. Daar worden we zo onder vernederd, de laagste plaats is niet laag genoeg.

En nu nog wat, geliefden. Vrijdagmorgen hebben we wat gehoord van vrienden die bij **Jaantje**¹⁸ geweest waren, dat er een meisje van acht jaar bij haar is geweest waar de Heere in werkt.

Ook Wim, wat hebben we toch teruggedacht, dat Butijn zei, *dat er niemand meer bekeerd wordt*; en dat heeft onze ziel zo in beroering gebracht en in de worstelingen mijn ziel uitgestort. En daar heeft de Heere het beloofd, dat Zijn werk door zal gaan.

¹⁷ Een oud-ouderling van de Ger. Gemeente uit Biezelinge

¹⁸ Jaantje Tanis, Ouddorp

En nu kijken we maar uit. En toen we dat hoorden van dat kind, die wordt klaar overtuigd. Dan zeggen we: *houd moed, hoor*. Er zal niets achterblijven; die van eeuwigheid gekend zijn heeft Hij liefgehad tot het einde. Ga maar luisteren hoor, bij die lieve oude vriendin.

Nu ontvangen van ons de hartelijke groeten en wees in alles de Heere bevolen van uw vriendin, Zwaantje.

Brief 15

Huizen, 30 november 1989.

Zeer geliefde vrienden en al de uwen.

Wij zullen proberen een leettertje terug te schrijven en nog hartelijk dank voor uw schrijven aan ons gericht. Het heeft ons goed gedaan om te vernemen hoe het bij ulieden alzo gaat. De Heere heeft ook bij ulieden nog niets weggenomen en alles nog gespaard met het lieve kroost om ons heen. Arme kinderen in deze bange ondergaande wereld. O wat neemt de zonde hand over hand toch toe. O geliefden, hoelang zal het nog wezen, dat de Heere weg blijft met de roede van Zijn verbolgenheid? O, dan is er toch maar een Schuilplaats alleen in Hem.

Wat zullen de oordelen toch rechtvaardig zijn, vanwege de zonde waarmee de Allerhoogste getergd wordt. O, wat gaat de ziel moordenaar toch uit, wetende dat hij nog een kleine tijd heeft. Het beest uit de afgrond is geopenbaard. Alles schudt op zijn fundamenten.

O, dat u allen verwaardigd moogt worden als een opgebonden zaak om in Hem het leven te vinden. Alles buiten dat lieve Wezen is de dood. Arme kinderen; dat doet onze ziel zuchten: *Zou het mensdom vergeefs op aarde zijn geschapen?*

En dat lieve Wezen zal nooit geen onrecht doen, want Hij zal eenmaal vragen: wat hebt u met Mijn beeld gedaan? Terug naar het Paradijs. Daar ligt de oorzaak van alle verwoesting en verwildering. Daarom roept dat dierbare woord ons toe: *Benaarstigt u om de roeping uwer verkiezing vast te maken*. En dat is het werk van dat Drie-enig Wezen.

Och, de Heere binde Zelf de noden op om nergens in te rusten als alleen in dat volmaakte, algenoegzame Zoenoffer, waarin alles ligt verklaard wat een verloren, doemschuldige mens nodig heeft.

Dat we de pen weer mogen hanteren op mijn oude dag. We hebben een hele tijd ziek geweest; een virus die uitgelopen is op gordelroos en had de zenuwwortel aangeraakt van mijn rechterarm. Dus die was onbruikbaar. Wij zijn zo ziek geweest en eigenlijk al twee jaar meegelopen. Al maar moe en wist maar niet wat het was. Dan leg je het op de ouderdom, maar tot hiertoe heeft de Heere het wel gemaakt. We waren als een kind die geholpen moest worden. Maar we kregen nog behandelingen. Maar kan mezelf weer aankleden en de pen weer gebruiken, wat we in hele tijd niet gekund hebben.

O, wacht niet op een ziekbed, hoor. Dan hebben we genoeg aan onszelf, hoor, maar ben wel onderhouden, hoor. Van de zomer toen we 80 jaar mochten worden heeft de Heere nog een vleugje uit dat dierbaar Verbond geschonken en waar het onverliesbaar vast ligt in die Tweede Adam. Want Hij gedenkt Zijn Verbond van eeuwigheid. O, wat een zoete troost voor een die alles doorbrengt. Van onze kant afgeschreven, maar Zijn trouw en waarheid houdt haar kracht, voor een trouweloos volk.

En wanneer we 's zondags ook hier in de afzondering verkeren, ach dan mag de Heere het wel eens goedmaken met Zichzelf voor een biddeloze bidder.

Nu Win en Corrie, we gaan eindigen met de hartelijke groeten van ons beiden, ook de

kinderen.

Wees in alles de Heere bevolen voor tijd en eeuwigheid.
Familie Westland.

Brief 16

Huizen, 23 april 1990.

Geliefde vriend en vriendin met al de uwen.

Nog wel hartelijk dank voor uw schrijven dat we mochten ontvangen. We waren er door verkwikt en dat jullie net bij Jaantje waren toen we belden. O geliefde, daar kan ik niet van loskomen. Het is al zo leeg op aarde maar als zij straks heengaat, hetwelk we iedere dag verwachten kunnen, daar moeten we niet om denken. Toen ze van het jaar naar het ziekenhuis gebracht was en Baaltje ons belde, hebben we zo gehuild.

En toen zei iemand tegen mij: je mag niet egoïstisch wezen. En dat hebben we voor de Heere neer mogen leggen. En toen werden we gewezen hoe de Heere in Zijn menselijke natuur bij het graf van Lazarus weende. En Elisa riep uit: *mijn vader, wagen Israëls*. Dus dat was geen onnatuurlijke zaak. Die band ligt zo diep en echt.

Toen we bij haar kwamen stak ze de magere armen omhoog en riep twee keer: *lieve schat*. Je begrijpt, we gevoelden geen grond meer onder onze voeten. In de vele jaren riep ze altijd over de vereniging uit de vernedering des harten. Altijd uitkijken of je kwam.

De Heere heeft meer recht op haar als wij, maar er blijft zo weinig meer over. We worden al meer een vreemdeling. Maar de Heere laat nooit varen wat Zijn hand begon. En dan is Hij de nooit beschamende Rotssteen, die ons na gewandeld heeft in deze woestijn des levens.

Als we beleven, zijn we de volgende maand 50 jaar weduwe en in de ouderdom en de grijsheid is Hij Dezelfde als we terugzien. O, dan moet schaamte ons aangezicht bedekken. Van onze kant moeten we uitroepen: zo veel kwaads tegen zoveel goeds bedreven. Dan schiet er niets over.

We hebben dat stuk wat erbij was wel twee keer doorgelezen. En dan moet er nog heel wat gebeuren. O vriend, wilt u wel geloven, we werden daar opgebeurd, dat Hij in de belofte, ook dat aangaande Zijn arme kerk. Ook aan degenen die er niet meer zijn. De Heere heeft ons beloofd, dat hebben we u eens geschreven.

O geliefden, mochten er nog bij wezen van de uwen en de onzen. O, dat geslacht aan geslacht uw werken mogen geloven en Zijn roem vertellen. *Ze zullen aankomen*, maar op Zijn tijd.

Nu zien we er nog niets van. En wat is er toch weinig liefde en binding. De Heere heeft ons uit genade jong getrokken. Wat was het toen anders onder het volk. Ze konden niet lezen of schrijven, arm genoeg naar de wereld, maar het geestelijk leven straalde er in uit. O bange tijd, die wij beleven. Maar geliefden, we besluiten met Psalm 130. *Wij blijven de Heere verwachten*, enzovoort. Ontvangen van ons beiden de hartelijke groeten en de Heere in alles bevolen.

De laatste brieven beantwoordde Zwaantje door telefoongesprekken.
De laatste brief aan haar geschreven volgt hieronder.

Aan wed. Zwaantje Westland,
Gouda.

Middelburg, 26 oktober 2011

Geliefde vriendin.

Die de Zijnen liefgehad heeft tot het einde. Dat heeft Jezus gezegd tegen Zijn discipelen toen Zijn levenseinde naderde. Maar Hij is niet in de dood gebleven. En Hij leeft nu bij Zijn Vader en heeft de Zijnen lief tot het einde. Maar de zalige eeuwigheid kent geen einde, zomin als de trouwe Verbondsgod einde kent. Dus Zijn liefde duurt ook tot ons levenseinde. Och, gel. vriendin, daar kan een ziel zo hevig mee aangevallen worden, dat de Heere bij de dood zal zeggen: 'je hebt je eigen bedrogen Ik heb je eerlijk behandeld, maar je bedroog jezelf.' En ach, waar moeten wij troost zoeken tegen die helse pijlen? Bij de Goede Herder, Die Zijn leven geeft voor Zijn schapen. Zou de Herder een verloren, doodschuldig schaapje op Zijn sterke schouders nemen en het heel Zijn leven dragen en verdragen en tenslotte bij de dood van Zijn schouders werpen? Nee, dan zou Hij geen Goede Herder zijn. Petrus zegt: *Gij, die in de kracht Gods bewaard wordt door het geloof tot de zaligheid die geopenbaard wordt te Zijner tijd.* Daar ligt het anker van onze hoop. Hoe wij sterven, doet eigenlijk niet verder ter zake; ik schrijf het met diepe schroom, als Christus maar Koning is bij onze dood. Als Hij maar verheerlijkt wordt, dan is alles goed. Wij mogen dan het kruis van Christus in onze doodskist werpen. Als we proberen door genade ons voor te bereiden op de dood, dat is al onze doodskist. En als we dan gelovig op de Levensvorst mogen zien en ons lichaam en ziel, ook ons sterven op Hem mogen laten aankomen, dan is Christus voor ons verantwoordelijk geworden bij Zijn Vader. Dan is Zijn beleid onze berusting en vertrouwen. En omdat Hij het nooit fout kan doen kunnen we op Hem vertrouwen, want Zijn Wil is heilig en goed. Hij zei: "Vader, Ik wist dat Gij Mij altijd hoort." Dat is genoeg.

Hier moeten we nog ons kruisje dragen. De vrome godsdienst moet niets van ons hebben. Ja, dikwijls worden wij ook veroordeeld door hen die onder zware dienstbaarheid verkeren, hoewel er kinderlijke eigenschappen in hun leven openbaar worden. Maar ach, vriendin, van de Heere Jezus staat er, *dat Hij Zich niet schaamde ons Zijn broeders te noemen.* Terwijl veel mensen zich wel voor ons schamen als we in hun nabijheid komen. Maar de Heere doet zo niet. De Vader schaamt Zich niet hen *Zijn kinderen te noemen, want Hij heeft hun een Stad bereid.* En wij mogen geloven daar naartoe te reizen.

O vriendin, daar is de zalige, aanbiddelijke drie-enige Verbondsgod. Daar zal Hij eeuwig bewonderd worden omdat Hij ons tot Zijn kinderen wilde aannemen. De Vader heeft in Zichzelf en in Zijn Zoon een eeuwige blijdschap en vermaak en toch heeft Hij behoefte om Zijn liefde te geven aan mensenkinderen om Zich in hen te verlustigen. En de Zoon, Die de troeteling van Zijn lieve Vader is, heeft toch ook behoefte aan mensen, om die als een bruid te verwerven en op het aller-nauwst met Zichzelf te verenigen. En de Heilige Geest heeft een eeuwige vrolijkheid in Zijn uitgang van de Vader en de Zoon, en toch, toch heeft Hij behoefte aan mensen om daarin te wonen als in Zijn tempel en hen voor te bereiden voor de huwelijksvoltrekking in het Hemelhof. Zouden wij daar niet naar verlangen?

En laten we daarbij eens denken wie er allemaal bij Hem zijn! Al de Bijbelheiligen, al die martelaren die hun lichaam overgegeven hebben tot de dood, uit liefde voor

Christus; en al de heiligen van alle tijden zijn daar verenigd in hun Hoofd. En hoeveel vrienden en vriendinnen zijn daar die wij gekend hebben? Waar wij innerlijk zo hartelijk mee verenigd waren! O, die liefdeband is niet verbroken. De gemeenschap met Hem door het Hoofd ook niet. Verbroken is alleen onze lichamelijke tegenwoordigheid en gezelligheid.

En dan zijn daar al de engelen, die ons beminnen, die ons dienen, die veel meer bij ons zijn dan wij beseffen. Wij weten zo weinig uit de geesten wereld. Als we daarover denken, zouden we dan niet uitroepen met Paulus: *Ik heb een verlangen om ontbonden te worden en met Christus te zijn? Want dat is zeer ver het beste!* Maar ik heb ook mogen geloven wat Paulus laat volgen: *doch in het vlees te blijven is nodiger om uwentwil*. Misschien niet zo lang. Vriendin, dat hebben wij op aarde voor, bóven de hemellingen. Dat wij nog een lichaam hebben waardoor de Heere nog wil werken en ons nog voor elkaar wil gebruiken. Laat ons dan maar met lijdzaamheid lopen, ziende op de Overste Leidsman en Voleinder des geloofs.

Ja, en wat des Heeren kerk betreft, wij hebben de staf des geloofs, een snoer van beloften en een zegelring van Christus' trouw. Hij heeft Zijn kerk onbedrieglijke beloften gezworen dat Hij door Zijn Geest krachtig werken zal door heel de wereld met de bekering van Israël en het Jodendom. Hij, Die het beloofd heeft is getrouw. Laten wij wenen over Sions rampen, met Mordechaï in de poort blijven treuren, maar niet als degenen die geen hoop hebben. O, dat wij evenals de discipelen en de vrouwen ná de hemelvaart van Jezus, bij elkaar mogen komen om samen te bidden en de belofte van Zijn Geest te verwachten. Laten we onszelf en de hele kerk des Heeren maar overgeven in Zijn handen, dan kunnen we vrolijk en verblijd onze weg bewandelen te midden van de grootste teleurstellingen, de pijnlijkste ervaringen en de diepste smarten.

Lieve vriendin, onze smarten heeft Christus gedragen. Toen de mens gevallen was en het hele menselijk geslacht zijn weg zeer diep verdorven had, sprak God de Vader: *Het smart Mij aan Mijn hart dat Ik de mens gemaakt heb*. Die Goddelijke smart heeft de Vader gelegd op Zijn eigen Zoon aan het kruis en in de hof van Gethsémané. Daarom zei Jezus: *Mijn ziel is geheel bedroefd, tot de dood toe*. De Vader stortte Zijn hele diepe, oneindige smart uit op Zijn Zoon. Toen zag Hij de Man van Smarten kruipen over de grond en dezelfde dag hangen aan het hout. En het smartte Hem aan Zijn hart, omwille van Zijn Zoon. En toch was het des Vaders welbehagen om zó met Zijn eigen Zoon te handelen. Des Vaders smart werd weggenomen, Zijn toorn geblust *en het welbehagen des Vaders kan door Zijn hand gelukkig voortgaan*. En dat welbehagen zal voortgaan *bij Jood en heiden, nu nog van God gescheiden*.

Vriendin, u bent niet zo ver meer van de Jordaan. Eerst moest Israël geruime tijd zich legeren in de vlakke velden van Moab. Daar gebeurden nog vreselijke dingen. Tenslotte brak de tijd aan dat Mozes stierf en Jozua de opdracht kreeg om over de Jordaan te trekken. Maar in de Jordaan liggen grote stenen van Goddelijke beloften uitkracht van het genadeverbond. *Wanneer gij door het water zult gaan, Ik zal bij u zijn*.

*U zullen als op Mozes bête,
Wanneer uw pad loopt door de zee,
Geen golven overstromen.*

Laten wij maar vrolijk zingen:

Gij maakt eerlang mij 't levenspad bekend,

*Waarvan in druk 't vooruitzicht mij verheugde.
 Uw aangezicht in gunst tot mij gewend,
 Schenkt mij in 't kort verzadiging van vreugde.
 De liefelijkheen van 't zalig hemelleven,
 Zal eeuwiglijk uw rechterhand mij geven.*

Kom Heere Jezus, ja kom haastig! En de echo mogen wij in ons hart ervaren: *Ja Ik kom haastig!* Hallelujah, looft den Heere mijn ziel!
 Je toegenegen vriend in hoop op de Levensvorst

Hoop voor het nageslacht

In de 'Saambinder' stond na haar overlijden het volgend artikel
 ... Nu mocht ik dit getuigenis uit de mond van Zwaantje Westland, een moeder in Israëel, horen. Deze vrouw had nog worstelingen voor land en volk en het arme nageslacht. "Toen ze eens op een gezelschap verkeerde, waar gesproken werd over de laaghangende oordelen en ze allen daarmee instemden, merkte iemand op, dat de zuivere waarheid zo schaars werd en het zaligmakende werk des Geestes niet meer gevonden werd. Ze zweeg! Dat werd haar 's nachts tot diepe schuld. Want de Heere kwam haar te bepalen, hoe zij zelf eens de oordelen Gods die over ons land zouden komen had mogen billijken, ja aanbidden. Doch ook hoe de Heere in Zijn grote goedertierenheid heeft beloofd, dat door deze oordelen heen er nog velen - voornamelijk onder ons jonge geslacht - zouden worden toegebracht.

Zij heeft toen de pen gepakt en naar deze man geschreven, dat ze door haar zwijgen Gods eer niet had beoogd. (Doch daarna heeft zij nooit meer iets van deze man vernomen).

... Dan denk ik aan Zwaantje die drie dagen voor haar sterven, toen ik haar ten afscheid kuste nog deze woorden uitsprak: "Zij komen aan door Goddelijk licht geleid, om het nakroost dat de Heere wordt voorbereid, te melden het heil van Zijn gerechtigheid, en grote daden.' Alsook:

*'Zij zullen U eerbiedig vrezen,
 Zolang er zon of maan,
 Bij het nageslacht ten licht mag wezen...' Psalm 72:3 berijmd.*

Zie ook de voorgaande brief 10.